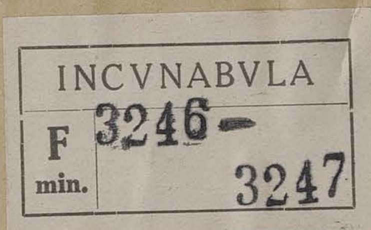

dawna sygnatura: 11. II 26 d, e

pozostałe części klocka:

a) Aristoteles, Duodecim libri metaphysicae, Leipzig, M. Landspergk, 1499. 2°
sygn.: Inc 2346

b) Aristoteles, De coelo et mundo. Leipzig, M. Lotter, 1504. 2°
nie odszukano

c) Aristoteles, Textus quattuor librorum meteororum, Leipzig, M. Lotter, 1503. 2°
sygn.: 393249 III

Baccalarij [illegible]
res prefe[illegible]
[illegible] 15[illegible]
Paulus [illegible]
[illegible]
Michael [illegible]
Hieronym[us] [illegible]
Nicolaus [illegible]
Nicolai a [illegible]
[illegible]
Paulus [illegible]
Johannes [illegible]

Politica Aristotelis a Leonardo Arethino e greco in latinuz traducta: cum breui admodum et cōpendioso cōmentariolo inter capitula inserto materiā eorundem dilucide et breuiter explicans.

Lecta est hec lectura per me Mathea artium Magistrum Com[...] Anno 1533 hora [...] in Lectorio [...] pro tunc Minoris Collegii [...]

Prolog⁹ Leonardi Aretini in libros Politicorum Aristotelis e greco in latinum traductos.

Nter moralis discipline p̄cepta! quib⁹ humana institui vita ꝛ docet eminētissimū quodā mō locū obtinēt/ que de ciuitatib⁹ earūq꜒ gubernatione ꝯseruatiōeq꜒ tradunt Quippe disciplina huiusmōi omis felicitatem homib⁹ efficere studet Felicitatē vero si vni acquirere p̄clarū ē: q̄nto magnificenti⁹ erit vniuerse ciuitati btitudinē adipisci: bonū em̄ q̄nto lati⁹ patet tanto diuini⁹ ē existimādū Cūq꜒ hō imbecillū sit aial! ꝛ quā ꝑ seipm̄ nō habz sufficientiā ꝑfectioneq꜒! ex ciuili societate reportet. nlla ꝑfecto cōueniētior disciplina hoīe ē ꝑt! q̄ qd sit ciuitas ꝛ q̄d respublica itelligere! et ꝑ q̄ ꝯseruet intereatq꜒ ciuilis societas nō ignorare Mihi qdē q̄ hec ignorat seipm̄ pariter ignorare videt! ac sapientissimi dei preceptū despicere Itaq꜒ et Plato decē illis p̄claris libris q̄ sunt ab eo de republica scripti! in hac ꝑte ostendēda docēdaq꜒ plurimū nix⁹ est et Marc⁹ Cicero noster sex inclitꝭ libꝭ q̄s de republica scripsit hāc ip̄am ē materiā ꝑsecut⁹. Et Aristoteles ī volumie qd nūc in latinū ꝯuertim⁹ hec ip̄a ꝯplex⁹ ē. tāto quidē nitore et copia et ornatu vt vere mereat flumē aureū vocitari ❡ Materia igit hui⁹ op̄is est talis (ꝯuertēdi aūt interp̄tandiq꜒ mihi causa fuit eadē illa! que iam decē et octo annis ad cōuersionē Ethicorū induxit) Nam cū viderē hos Aristotelis libros! qui apd grecos elegantissīō stilo ꝑscripti sint! vitio mali interp̄tis ad ridiculā quandā ineptitudinē esse redactos! ac p̄terea in rebus ipsis errata ꝑmulta! ad maximi ponderis laborē suscepi noue traductiōis/ quo nostris hoīb⁹ in ac ꝑte ꝓdessem Quid em̄ op̄e mea vtili⁹! qd laude digni⁹ efficere possim q̄ ciuib⁹ meis p̄mū! deinde ceteris qui latia vtunt lingua ignaris grecaꝝ lrāꝝ facultatē p̄bere! vt nō ꝑ enigmata et delirамēta interp̄tationū ineptaꝝ ac falsaꝝ ꝫ de facie ad faciē possint Aristotelē intueri! et vt ille in greco scripsit! sic in latino ꝑlegere: Excitauit me q̄ vtilitas maxia quā ex interp̄tatiōe Ethicoꝝ ꝓuenisse conspexerā Hoīes em̄ ingenue eruditi q̄s primo veterꝭ interp̄tationis ineptitudo ac barbaries a legendo repellebat! ita postmodū eos libros cōplexi sunt! vt in maximā lucē illarū rerum cognitio sit perducta. Quod idem fore spero in hijs de quibus nunc agimus Politicorū libris Atq꜒ eo magis! qui hec materia ciuilis! et v̄ba ad exprimendū alia! q̄ in suis disputationib⁹ scolastici vtant! et maiorē quendā efflagitant dicendi ornatū Que duo interpres ille nedū cōsequi! ꝫ ne suspicari quidē potuit Aristoteles certe tanta facūdia! tāta varietate et copia! tanta hystoriarū exēplorūq꜒ cumulatiōe hos libros refersit! vt oratorio pene stilo scripti videant Sic em̄ argumētatiōes totas interduz explicat! vt cuncta dicendi ornamēta in eas studiose coniūctas liceat intueri! nec est in his libris questio vlla paulo vberior! que tractata ab illo sit absq꜒ rethorico pigmento atq꜒ colore Quorū etsi nō expressionē/ attamē adumbrationē quandā diligens lector in hac traditione nostra deprehendet.

❡ Fuit em̄ Aristoteles studiosissim⁹ eloquentie quod artes rethorice eius plurib⁹ voluminib⁹ explicate declarant Que sit igit horū librorū materia! et qua de causa laborem hūc susceperimus! et quales libri ip̄i in greco sint hec prefatos esse sufficiat. Hortamur autem omnes vehementer ad huius operis diligentissimam lectionem! vtpote doctrinā vberrimā ac rerū ꝓpe innumerabilium cognitionē et quidem necessariam ad vitam suscepturos.

Politica Aristotelis a Leonardo Arethino e Greco in Latinum traducta.

¶ Capitulo primo / exponit quibus de rebus sit dicendum in hijs de republica libris Et simul paucis agit de communitatibus que sunt partes ciuilis societatis.

Voniam videmus omnem ciuitatem esse societatem quandam / et omnem societatem boni alicuius gracia constitutam (nam eius gracia / quod bonum videtur: omnes omnia agunt) patet quod bonum aliquod omnes coniectant.

¶ Maxime vero principalissimum omnium / que est principalissima / et ceteras omnes complectitur. Est autem hec illa que ciuitas appellatur / et ciuilis societas. Quicunque vero putant gubernatoris Ciuitatis / et regis patrisque familias et domini / eandem esse rationem non bene dicunt Multitudine enim et paucitate / sed non specie illorum singulos putant differre / veluti si paucorum quidem dominum. si vero plurium patremfamilias / si autem adhuc plurium gubernatorem ciuitatis / vel regem / quasi nihil differat magna domus et parua ciuitas / gubernatorque ciuitatis et rex. quandoquidem ipse presidet rex / quando vero secundum rationem talis scientie / in parte presidet / et in parte subest / gubernator ciuitatis / Sed hec vera non sunt quod manifestum erit secundum hanc doctrinam considerantibus Vt enim in alijs / compositum usque ad incomposita diuidere necessarium est. he namque sunt minime totius particule: ita ciuitatem ex quibus componitur considerantes / et quid illa differant inter se: et si quid artificij recipiunt / singula illorum intuebimur.

¶ Si quis igitur ab initio rerum originem respiciat / vt in alijs / sic et in istis optime discernet. Primum igitur necesse est conbinare illos / qui non pos-

Liber Primus.

sunt esse nisi simul / ceu marem et feminã generationis causa / et hoc nõ ex electione: sed velut in ceteris animalib' et plantis / naturale est desiderium tale alterum relinquendi ¶ Imperans vero natura et parens propter cõservationẽ. nã qd potest mente prospicere / natura / imperat et dominatur Quod autẽ potest corpore hoc facere / paret natura et servit. quapropter dño et servo idẽ cõfert ¶ Natura igitur distincta sunt femina et serv'. Nihil eñ natura facit tale q̃le statuarii delphicũ gladiũ ob inopiã / sed vnũ ad vnũ Sic eñ optime instrumẽta pficiũt / si eorũ singla nõ multis sed vni deserviãt. ¶ Verum apud barbaros femina et servus eodem gradu habentur. Causa vero hui' est / qm̃ qd natura dñetur nõ habent sed fit eorũ societas ex servo et serva. Quãobrem aiunt poete / grecos barbaris dominari oportere / quod idem sit natura barbar' et servus. Ex hijs duab' igitur societatib' dom' prima / recteq; Hesiodus inquit domũ in primis mulieremq; et bovem aratorẽ. Bos eñ pro servo pauperibus est. Quotidiana igitur societas scd̃m naturam ↄstituta / domus est. quos Carondas quidẽ homosipios. Epimenides vero Cretensis homocapnus appellat. Sed que ex pluribus domib' cõstituitur societas prima / vtilitatis gratia non quottidiane / pag' est ¶ Maxime vero scd̃m naturã videtur pag' ppagatio quedã esse domus / quos dicim' collactaneos et natos esse natorũ. Quapropter primo sub regib' civitates erant / nunc vero etiã gentes. nam ex his que suberant regno accreverunt. Omnis aũt domus regitur a seniore. itaq; et genera inde propagata ppter cõsanguinitatẽ. Et hoc est qd inquit Homerus / iura dant singuli / natis et vxoribus sparsim namq;. et sic antiquitus habitabant. ¶ Et deos ob hocipm putãt cuncti regem habere / qm̃ et ipi partim nũc /

partim antiqui / sub regibus degebant. quemadmodū vero formas humanas dijs attribuunt homines / sic etiam et vitas.

¶ Capite. ij. Et ex quibus partibus constituta sit civitas / et q a natura sit / declarat.

Que autem ex pluribus pagis conficitur societas / civitas ē. que quidem (vt ita dixerim) totius sufficientie vitam habet. cōstituta quidem grā vivendi, existens aūt benevivendi gratia. Quapropter omīs civitas natura ē / siquidem et prime societates, nā hec illarum finis est. natura vero finis est. ¶ Quale em̄ vnumquodqz generationis est perfecte hanc vniuscuiusqz naturam esse dicimus ceu hominis / equi / domus. Insup cuius grā et finis optimum, sufficientia vero finis et optimum. ¶ Ex his igitur patet / civitatē esse ex his que natura sunt / et q homo natura civile ē animal. et qui absqz civitate est / per naturā nō p fortunā: aut nequā est / aut potior q homo / vt ab Homero per cōtumeliā increpatur: sine tribu: sine iure: sine domo. nā simul talis est et belli cupidus ¶ Ex quo patet / sociale animal esse hominē magis q oīs apes q oīe gregarium. nihil em̄ vt diximus frustra natura facit. sermonē vero homo habet solus oīm animaliū. nā vox quidem molesti atqz iocundi significatio est. quapropter alijs q existit animalibus. huc vsqz em̄ natura in hijs pcessit vt sensum habeant iocundi et molesti / et hoc inter se significare possint / at sermo ad hoc datus est nobis / vt ostendamus vtilitatem et damnū atqz ita iustum et iniustum. hoc em̄ preter cetera animalia hominibus pprium est / vt boni et mali ac iusti et iniusti et aliorum huiusmodi sensum habeant soli / horumqz societas / facit domum et civitatem ¶ Et certe scđm naturam prius est civitas q dom⁹ et q singuli nostrū. nā totum prius esse q

Liber Primus.

partem necessarium est. Perempto em̄ toto non est pes neq̄ manus / nisi equiuoce / veluti si quis dicat lapideam. nam corrupta quidem erit talis ¶ Cuncta quidem opere diffinita sunt / et potentia. Itaq̄ cum amplius nō sint talia / nō est dicendū illa eadem / ꝫ equiuoca. Esse igit̄ ciuitatem natura et prius q̄ singuli manifestū est. si em̄ non est sufficiens vnusquisq̄ separatus: perinde se habet ac relique partes ad totum Qui aūt in cōmuni societate nequit esse / quiq̄ nulli⁹ indiget ꝓpter sufficientiā / nulla pars est ciuitatis / quare aut bestia aut deus ¶ Natura igitur omibus ad huiusmodi societatē est apetitus Qui autem primus instituit / maximorum bonorum causa fuit. vt em̄ perfectione suscepta / optimum cunctorū animalium est homo / ita si alienus fiat a lege et a iudicijs pessimum est omniuz animalium Seuissima em̄ est iniusticia / tenens arma. homo vero arma tenet per innatam prudentiam atq̄ virtutem / quibus plurimum valet in cōtrarium vti. Itaq̄ impijssimum et immanissimum est sine virtute / ad libidinem cibationemq̄ deterrimum. iusticia vero ciuile quiddam est Naz ius ordinatio est ciuilis societatis / indicatio autem iusti iudicium.

¶ Ca. ij. Diffinit seruum / qui cum sit pars et instrumentum acquirende possessionis / recte ponitur pars rei familiaris. i. yconomice seu dom⁹.

Q Voniam declaratum est quibus ex partibus constituta sit ciuitas. necessarium videtur primum de re domestica dicere. omis em̄ ciuitas ex domib⁹ constat. ¶ Rei domestice rursus partes sunt ex quibus domus est constituta. domus autem perficitur ex seruis et liberis. cū vero prima queq̄ sint in minutissimis ꝑquirenda. prime vō ac minutissime ptes dom⁹ existāt / dn̄s et seru⁹ / maritus et vxor / pater et filij. de hijs vtiq̄ partib⁹ cōsiderandū fuerit / quid vnūquodq̄ et quale esse oporteat /

hoc est de dñica / de cõiugali / de paterna disciplina ❡ Est insuper quedã
pars / que videt̃ q̃busdã esse disciplina rei familiaris. quibusdã vo maxia
ei⁹ pars Loquor aũt de illa pte q̃ versat̃ circa acquirendũ / que et ipa quē-
admodum se habeat / considerandum erit ❡ At primum de seruo et do-
mino dicamus / vt ea que necessaria sunt intueamur / et si quid de his me-
lius comprehendere possumus / q̃ ea que nunc existimantur ❡ Quibus-
dam porro videtur scientia quedam esse / dominatio / eademq; esse / di-
sciplina domestica / et dominatio gubernatioq; ciuilis et regia vt in prin-
cipio diximus ❡ Alijs autem preter naturam videtur esse dominatio.
Quoniam natura nihil differat / sed lege duntaxat inductum sit / vt alij
liberi sint / alij serui quapropter neq; iustum / violentum enim ❡ Cum
igitur possessio sit pars domus certe et illa per quã acquirimus / pars erit
domestice discipline. nã sine necessarijs impossibile est et viuere et beneui-
uere Vt vero in artib⁹ necessariũ est subesse ppria instrumenta / si op⁹ mõ
cõfici debeat / sic etiã in re familiari ❡ Instrumentorũ vero quedã inani-
mata sunt / quedã aĩata veluti gubernatore / nauis. que quidẽ inanimis
est / q̃ vo prorã regit / aĩat⁹ Nã minister in artib⁹ / locũ instrumẽti obtinet
sic et acquisitio instrumẽtũ ẽ ad vitã. Res aũt possessa m̃ltitudo instrumẽ-
tor et seru⁹ possessũ q̃ddã animatũ et tanq̃ instrumentũ / aũ instrumen-
tum omnis minister Si possent enim instrumenta ad iussum vel nutũ dñi
suum op⁹ conficere / quemadmodũ Dedali aut Vulcani tripodes / quos
inquit poeta spõte sua diuinũ prodisse in certamẽ / sic et pectines texerẽt / et
plectra pulsarẽt: neq; architecti sane ministris / neq; dñi indigerẽt seruis
/ Que igit̃ instrumẽta dicunt̃ / factiua sũt / qd vo ad acquirendũ possidem⁹

Liber Primus

actiuum est. A pectine quidē aliquid fit preter illius vsum. A veste vero atq3 lectica / vsus solum ¶ Preterea cū specie differāt facere et agere : et indigeat vtrumq3 instrumētis / necessarium est et illa eandem hr̄e differentiam vita certe actio est / et nō factio Quapropter seruus minister est ad actionez

¶ Id autē quod possidet dicit quemadmodū et pars ad totū. pars vero alterius nō solū est pars s3 etiā omnino alterius ¶ Quapropter dn̄s / serui est dn̄s solū s3 illius nō ē Seruus āt nō solū domini seruus sed omnino illius

¶ Que igitū sit natura serui et que potestas : ex his patet / qui em̄ sui ipius nō est scd̄m naturam s3 alterius / homo hic natura est seruus / alterius aūt est qui possidet homo / existēs instrumentū ad acquirendum actiuū et sepabile

¶ Capite quarto Inuestigat / vtrum sit aliquis natura seruus.

Utrum vero sit aliquis natura talis vel non, et vtrū melius ac iustius sit alicui seruire vel nō / s3 omis sit pter naturā / considerandū postea erit ¶ Nec sane difficile est ratione perspicere / et ex his que fiūt cognoscere ¶ Imperare em̄ et parere nō solū necessarioꝝ ē : verū etiā vtilium Ac statim ex generatione quedā distincta sunt Alia quidē ad imperandum / alia vero ad parendū Et semper melius imperiū melioꝝ parentium est. Ceu hominis q̄z bestie. nā qd̄ a melioribus pficitur / melius est opus Vbi vero aliud imperat / aliud paret / est aliqd̄ horum opus. Nam quecunq3 ex pluribus cōstant / et vnum quid cōmune fit / siue ex ptinuis / siue ex discretis / in omnibus apparet et qd̄ imperat / et quod paret Et hoc ex tota natura inest animatis Nā et in hijs que experta sunt vite / est qd̄dam imperiū instar armonie. sed hec forsan aliena sunt ab ista cōsideratiōe

¶ Animal vō ꝯstat primū ex animo ꝛ corpore. quoꝝ alteꝝ imperat scd̄m

naturam alterū paret. oportet autē considerare naturā non in corruptis sed in his que magis se habent secundū naturā. Quocirca eum qui et animo et corpore optime dispositus sit inspiciendū est / in quo certe id manifestum. nam pravorū quidē aut prave dispositorū! sepe inveniet corpus imperare anīo / ex eo qꝛ pverse et preter naturā se habēt. Est igitur (vt diximus) primū in aīali ꝓspicere imperiū dñicum et civile. nā animus quidē in corpus dominicum habet imperiū Mens vero in appetitum civile et regium. in quibus clarū est scdm naturā et vtilitatē imperari ab animo corpori. et ab ea pte que habet rationē / ei parti que subiacet perturbationi! equalitatem vero ac vicissitudinē omibus nocere. ¶ Rursus in hoīe et in animalibus aliis / eodem mō mansueta quidē meliora sunt ꝙ fera / his aūt melius est vt homini pareant Nā salutē ita recipiunt Est aūt masculus et femina. alterum melius scdm naturam! alterum deterius Et hoc imperans illud parens Eodem modo necesse est in cunctis hominibus.

¶ Ca. quinto Concludit aliquos homines fore natura servos.

q Vicunqꝫ igitur tantum distant ꝙtum animus a corpore: et hō a bestia per hūc modū se habet quorumcūqꝫ est opus in corporis vsu et hoc ē in eis potissimū / hi sunt a natura servi: quibus melius est vt imperet hoc imperio / quemadmodū in premissis. Est enim natura servus! qui potest alterius esse. quapropter et alterius ē Et qui tantū particeps est rationis / vt sentiat quidē: at nō habeat nā cetera quidē animalia rationem nō sentiunt sed passionibus inserviūt / et vsus variat parumper ¶ Necessariorū enim corpori auxilium fit ab vtrisqꝫ / a servis videlicet et mansuetis animalibus Vult enim natura et differentia facit corpa liberorū et servorū

Liber Primus.

alia quidem robusta ad necessarios vsus. alia vero recta et inutilia ad tales operationes / verū vtilia ad ciuilem vitam Hec autem diuisa est in belli opportunitates et pacis. Accidit verō sepe ⁊ contra hos quidē corpora habere liberorū / illos vero animos. Nam id quidē patet / q̄ si tantū precellant corpore quantū deorū imagines / reliqui om̄es digni apparent illis seruire Id si verum est in corporib⁹ ! multo iustius in animo idem putare Sed non (vt corporis ita et animi pulchritudinē discernere) facile est. Q̄ igitur sint scōm naturā aliȷ̄ liberi aliȷ̄ serui ! patet quibus prodest ac iustū est.

❡ Ca. vi. Ponit opinionez dicentiū q̄ null⁹ sit natura seruus.

Vod autem et contra dicentes quodāmodo recte dicūt ! nō difficile fuerit intueri ❡ Dupliciter enim dicitur seruire et seruus. Est em̄ aliquis scōm leges seruus et seruiens. Nā lex consensio quedam est per quā bella capta illorum fieri dicuntur qui ceperunt Hoc aūt ius multi eorū q̄ circa leges v̄sant̄ accusant / tāq̄ oratorē q̄ ꝯtra leges decreuerit Quasi sit graue / si ei⁹ q̄ vim afferre p̄t / et potētia p̄cellit / seru⁹ fiat / et subdit⁹ q̄ vim patit̄. et quibusdā hoc mō videt̄ / quibusdā illo etiā sapientū Causa vero ambiguitat̄ et variatiōis huiusmōi est q: quodāmō v̄tus freta potentia vim p̄t maximā afferre et sp̄ id qđ supat est em̄ excellentia alicuius boni. ex q̄ fit vt vis nō absq̄ v̄tute esse videat̄ Sz circa iustū solū esse ambiguitatē / ꝓpter hoc etiā aliȷ̄s q̄dē beniuolētia videt̄ eē iustū / aliȷ̄s hoc ip̄m videt̄ iustū potētiorē dn̄ari Discordātib⁹ inuicē huiusmōi sermōib⁹ / cū alteri nec validū q̄cq̄ neq̄ ꝑsuasiuū cōtineat qđ nō oporteat meliorē ꝟm v̄tutē ꝑesse ac dn̄ari Omino retinētes quidā (vt aiūt) alicui⁹ iusti (nā lex iustū quid est) seruitutē que ex bello ꝓuenit iustā posuere / et simpliciter nō aiunt Nā

fieri potest: vt belli principium nequaq̃ sit iustum. Et indignum seruire/ nemo diceret esse seruum/ alioquin contingit eos qui nobilissimi videntur/ seruos esse. Atq̃ ex seruis/ si cõtingat eos capi atq̃ venũdari. Itaq̃ istos nõ volũt seruos dicere/ sed barbaros. At qui cum ista dicunt/ nihil querunt aliud q̃ natura seruos/ vt ab initio diximus. Necesse est em̃ dicere alios vbiq̃ seruos esse/ alios nec vbi. ¶ Eodẽq̃ mõ de nobilitate. nõ solũ em̃ apud seipos nobiles/ sed vbiq̃ existimant/ barbaros vero domi solum nobiles/ quasi existat alia simpliciter nobilitas/ alia non simpliciter vt Theothecti Helena (inquit) ex diis ab vtraq̃ stirpe ꝓgnatã/ quisq̃ appellabit seruam. Sed cum hoc aiunt nullo alio q̃ virtute et vicio diffiniunt seruũ et liberum nobilesq̃ ignobiles. Putant em̃ vt et hominib⁹ hoiem/ ex bestiis bestiã/ sic ex bonis bonũ generari. Sꝫ natura quidẽ hoc vult attñ plerũq̃ nõ pt. Q. igit̃ hec dubitatio hꝫ rõem quãdã/ et nõ sũt alii natura serui/ alii liberi/ manifestũ ẽ. et qd i quibusdã determĩatũ ẽ tale aliqd qb⁹ pdest et iustũ ẽ aliũ seruire/ aliũ eẽ liberũ. et cõuenit aliũ impare/ aliũ parere/ eo impio qd innatũ ẽ/ qre et dñari/ male aũt vtrisq̃ inutiliter fit. Nã idem pdest toti et pti/ et anie et corpi. At seru⁹ ps qdã ẽ dñi qsi aiatũ qddã/ corpis ꝫ sepata/ quapp aliqd ẽ qd sit ꝓsit: et amicitia seruo et dño inuicẽ scdm naturã ita dispositis. illis vero qui scdm legem et per violentiaꝫ cõtrariũ.

¶ Ca. vii. principat⁹ dñic⁹ (quem grece despoticũ appellant et gubernatio reip. nõ sũt idẽ principat⁹ et q nõ oẽs pricipat⁹ sunt vni⁹ spẽi/ ostẽdit.

PAret autem ex hiis/ q nõ idem est dominatio et gubernatio rei publice/ nec oĩa simul principia vt quidam aiũt. Nam aliud liberorũ scdm naturam/ aliud seruorum est. Et in re familiari imperium est vni⁹. nã ab vno regit̃ ois dom⁹. In repu. aũt liberorũ et equaliũ ẽ gubernatio

Liber Primus.

Dominus ergo nō dicit̄ scd̄m scientiā ꝗ quia ē talis / eodemq₃ modo et seruus et liber Scientia vo est et liberalis et seruilis / qualem syracusis ille docebat . nam ibi quidaz mercedē pueros docebat : seruitutē ceu coquinariā / et aliū huius generis famulatū Sunt autem ministeria illorū quidem honestiora aliorum vero necessaria magis et vt est in puerbio seruus p seruo et dn̄s p dn̄o . he igitur omnes scientie seruiles sunt. Domini aūt scientia ē per quā vtitur seruis . naz domin9 est nō in possidēdo seruos sed in vtendo ¶ Continet aūt hec scientia non magnū aliquid neq₃ gloriosum / que eīm seruum scire facere oportet : illum oportet scire iubere . Itaq₃ quibuscunq₃ est facultas a laborib9 cessandi / vicari9 quidē hūc honorē suscipit . ipi vero aut reipublice administrande : aut studijs philisophie intendunt . Acquirendi vero disciplina alia est ab vtraq₃ istarum / ceu bellica quedam iusta aut venatica ¶ De seruo igitur et dn̄o in hunc moduz determinatum sit .

¶ Ca. viij. Quasdā questiūculas de possessione et questu ꝓponit subdēdo multos acquirendi vict9 modos brutis et hominibus conuenientes .

t Otaliter aūt de vniuersa possessione et de questu intuebimur scd̄m antecedentez modū / qn̄ et seruus possessionis erat pars ¶ Primū igit̄ dubitaret vtiq₃ aliqs / vtrū illa disciplina que ad acquirendū spectat / idem sit qđ res familiaris / vel pars aliqua eius vel ministra . ⁊ si ministra / vtrum quemadmodū pectinaria textorie / aut quemadmodum eraria statuarie Nō eīm eodem mō subministrāt / sed altera quidem organa prebet / altera materiā. Dico aūt materiā seu id qđ subiacet ex quo aliquod perficitur opus . ceu textori lana / statuario es ¶ Q₃ quidē igit̄ nō sit eadem rei familiaris disciplina illi / que pertinet ad acquirendū / manifestum est Nā huius quidem parare est / illi9 vero vti Que eīm vtitur his

que sunt in domo nisi reifamilaris disciplina Sed utrum sit eius pars vel alia species dubitationē habet. Nam si est diligētis patrisfamilias videre quō pecunie et possessio assint. possessio aūt et pecunie multas cōplectunt ptes Itaq̨ primū agricultura vtrū pars aliqua sit illi⁹ diligentie an aliud quoddā gen⁹ Et totaliter circa alimentū cura et acquisitio ¶ At qui spēs alimētandi multe sunt nā ꝛ vite plures sūt aīaliū ꝛ hominū. nō em̄ fieri pt vt vivāt sine alimēto Itaq̨ diversitates alimētoꝝ: diversas faciūt aīaliuꝫ vitas nā feraꝝ quidē alie gregales sunt alie solivage vt hoc vł illo mō illis conducit ad victum quoniam alie vivis animalibus: alie fructibus: alie cunctis pascuntur quare ad facultatem victus eaꝝ vitas natura distinxit Cum vero non idem cuiq̨ dulce sit scđm naturam sed aliis alia et illarum que animalia: et illarum que fructus comedunt: vite inter se differunt.

¶ Hoc idem est in hominibus differunt enim eorum vite. nam pigerrimi qui sunt pastoralem vitam sequūtur quoniam a mansuetis animalibus sine labore educatio puenit ociosis. cumq̨ sit necesse mutare locuꝫ animalibus: et ipi cogunt vna sequi. q̄si agriculturā quandā vivam colētes

¶ Alii vero ex preda vivunt et preda quidem alia alii/ceu alii venantes: alii piscantes vt qui paludes et stagna et flumina et mare accolunt alii ab avibus et feris ¶ Sed maxīa ps hoīm a terra vivit et fructib⁹ nō sylvestribus Vite igit̄ ferme tot sunt quot scđm ppriā ꝛ innatā habent operationē

¶ Capite Nono particulatius distinguit modos: quibus homines sibi victum parant.

On per cōmutationē ꝛ cōmertia sibi preparant alimentū pastoralis: agricultura: predatoria: piscatoria: venatoria ¶ Sūt et qui ista miscentes iocunde vivant supplentes deficientē vitā qua defici-

ens est / vt sufficientia adsit / seu quidam pastoralem simul et predatoriam alij agriculturā et venationez. Eodem modo et circa alias / vt indigentia compellit in hunc modū degunt Talis igitur acquisitio ab ipsa natura videtur hominib⁹ data / vt statim post geniturā / sic etiam ad pfectionē deductis. Nam ab ipso generatiōis initio quedā aīalium simul exprimunt tantū alimenti vt sufficiat donec possit sibiipsi acquirere quod generatum est / vt quecunqz ex putredine vel ex ouis gignunt Que vero pariunt viuentia / alimentū habent inseipsis ad natorū educationē vsqz ad tempus quodaz / quod lactis naturā dicim⁹ Quare similiter est genit quoqz existimādum / plantasqz animaliū esse gracia / cetera animalia hoīm causa. mansueta quidē ppter vtilitatem et cibum. fera vero et si non oīa / ac plurima illorum ppter cibū et alia adiuuamēta vt vestis ac cetera instrumenta ex illis fiant Si igitur natura nihil neqz imperfectū faciat / neqz frustra : manifestum est illa oīa hoīm gracia fecisse naturam Quapropter et bellica scōm naturam quodāmodo acquisitiua erit Nā et venatoria pars illius ē qua vti oportet ptra bestias : et cōtra eos hoīes : qui ad parendū nati sunt nec volunt parere vt natura id bellū iustum existat ¶ Vna igit acquiredi species scōm naturā pars est reifamiliaris / quā oportet subesse iam / aut illam parare quo ea subsint / quorum est comparatio rerū in vita necessariarum et vtilium ad societatem ciuitatis et dom⁹ ¶ Et videntur quidem diuicie ex hijs constare Nam sufficientia huius possessionis ad vitaz bonorū : nō infinita est vt Solon carminib⁹ inquit : diuiciarum nullus est finis constitutus hominibus Certe constitut⁹ est : vt in alijs artibus. Nullū em̄ instrumentū cuiusqz artis infinitū est : neqz magnitudine neqz

multitudine. divitie aūt sunt multitudo instrumētoꝝ rei familiaris et reipub

¶ Quod igit̄ sit aliqua acquisitio scd̄m naturā patribusfamilias et gubernatoribus reipublice et propter quam causam: patet.

¶ Ca. x. de pecuniaria: quomodo fuit introducta.

Est aliud gen' acquirēdi qd̄ maxie vocāt et merito vocari debet pecuniariū i q̄ null' finis videt̄ eē divitiaꝝ ac possessiōis. qd̄ esse vnū ꝛ idē cū illo de quo supra diximus/ pleriq; tradiderūt ꝑpter vicinitatē ꝫ neq; ē idē: neq; valde remotū: est. n. alteꝝ illoꝝ ꝫm naturā: alteꝝ nō ꝫm naturā sed magis ꝫm peritiā et artē. de q̄ dicere sic exordiamur ¶ Cuiusq; rei duplex ē vsus vterq; vero ꝫm ipam rē/ ꝫ nō sīr: verū alter pprius alter nō pprius/ ceu calcei quidē est calceatio et vēditio. vterq;. n. vs' calcei ē: nā qui calceū indigenti vendit ꝑ pecunia vel cibo vtit̄ calceo qua calceus est/ sed nō scd̄m proprium vsum Non em̄ cōmutationis gratia est calceus. eodem mō se habet in alijs rebus quas possidem'. ¶ Est em̄ permutatio in omnibus: cepta quidē ab initio ex eo qd̄ est scd̄m naturam q̄ alij plura q̄ opus sit: alij pauciora habeant. Ex quo manifestū est pecuniariā nō esse scd̄m naturā eius que pertinet ad acquirendū Quoad enim ipsi sufficeret necessariū erat permutationē fecisse. ¶ In prima igitur societate id est in domo manifestū est nihil opus esse illius: sed iam in maiore existente societate Alij. n. illoꝝ/ communiter habebāt omīa/ alij separatim: multa rursus alia quoꝝ ꝫm indigentiam necesse erat ꝑmutationē facere quēadmodū adhuc faciunt barbaroꝝ natiōes multe alia ꝑ alijs dantes recipientesq; Inutilia. n. sibi/ ꝑ vtilib' tradūt: vltra em̄ nihil: ceu vinū ꝑ tritico et ceteris talib' ¶ Huiusmodi ergo permutatio neq; ꝑter naturā est neq; ad

amplificationē patrimonij pertinet/cum sit in supplementum indigentie scdm naturā ¶ Ex hac tū/illa pcessit ßm rōem. nam cū remotioribꝰ que rerē auxiliū/importando illa quibꝰ indigebāt/ ꝛ exportādo illa quibus abundabāt/ necessario nūmi introductꝰ ē vsus Nō em̄ faciliter deferri pn̄t singla ad victū necessaria Jtaqꝫ ad pmutatiōes faciendas tale aliqd cōposuerūt/inter se dare et accipere qd vtiliū erās/hrēt vsum pmutandi facilez ad vitā ceu ferrū ꝛ argentū: ꝛ si quid aliud tale. primo simpliciter diffinitū quātitate et pōdere. postmodū vo etiā signo impressuz quo a mensura liberi essent Nā signū positū ē ad quantitatē demonstrandā ¶ Reperto igit nūmo ex necessaria pmutatiōe/alia spēs acquirendi exmersit numularia: primo forsan simpliciter/postea per experientiam artificiosior Vnde ꝛ quō permutando plurimū faciat lucrū Quapropter numularia maxie circa questū pecuniaꝝ vsari videt ꝛ illiꝰ eē opꝰ/posse discernere/vn̄ pueniat multitudo pecuniarū. nūmoꝝ em̄ et diuiciaꝝ effectiua ē Nā ꝛ diuicias plerumqꝫ ponūt eē multitudinē pecunie/ex eo videlicet qꝫ circa illā intendunt pecuniaria ꝛ questuaria ¶ Cōtra vo interdū futile quiddā videt nummus et lex ꝛ ne quicqꝫ ßm naturā Qm̄ mutatē his q vtunt/nullꝰ pcij aut vtilitatis ē ad aliqd necessarioꝝ ¶ Et locuples nūmis penuriaz pacietur necessarij alimēti Atqui absurdū est tales eē diuitias affirmare quaꝝ abundans qs fame perire possit vt de Mida fabulis tradit. Cui ppter insatiabilitatem desiderij/quicqd apponebāt/fiebat aurū ¶ Quāobrem querūt diuicias alias/et aliā acquirēdi rōem Et recte qdē Est em̄ alia acquirēdi rō et diuicie ßm naturā/ et hec quidē reifamiliarꝫ/disciplina illa vo pecuniaria pecuniaꝝ effectiua nō simpliciter ß per ipoꝝ pecuniaꝝ pmutationē Et vi-

derẽ circa nummũ ista versari Nam nũm⁹ primũ ẽ ⁊ vltimũ in ꝯmutatione

❡ Ca. xi. De infinito pecuniarie possessionis desiderio concluden do pecuniariam siue numulariam / quam nõnulli vocitant campso riam / differre ab ea que est acquisitiua rerum et ad vitam necessaria rum et ad ciuilem ac domesticam societatem vtilium.

T infinite sunt huiusmõi diuitie que ab hac rõe rei augende ꝑficiscunt᷑ Vt enĩ medicia sanitatis in infinitũ ẽ Et vnaqueqꝫ ars finis in infinitũ nã ꝓ̃marie volũt illũ efficere Eorũ vero que sunt ad finem: nõ in infinitũ. finis enĩ extremũ oĩb⁹. sic et hui⁹ rõis augende rei nõ ẽ finis termin⁹. finis aũt rõis tales diuitie ⁊ pecuniaꝝ possessio Sꝫ rei familiarꝭ nõ augende rei ẽ finis Nõ enĩ hoc ẽ rei familiarꝭ op⁹ ❡ Qua ꝓpter in hac videt᷑ necessariũ vt sit finis oĩm diuiciaꝝ Sꝫ cõtra video fieri. omes enĩ in infinitũ augẽt q̃ pecunijs studẽt Causa võ hui⁹ illaꝝ ꝓpinquitas. variat᷑ enĩ vs⁹ eiusdẽ / ex̃ns vtriusqꝫ acquisitiõis eiusdẽ enĩ est vsus acquisitio ꝫ nõ ſm idem ac hui⁹ q̃dẽ ali⁹ finis. hui⁹ võ amplificatio. atqꝫ videt᷑ quibusdã hoc ẽẽ rei familiarꝭ op⁹ ⁊ ꝑseuerãt existimãtes oportere aut ꝯseruare aut augere pecuniã in infinitũ ❡ Causa võ ẽ hui⁹ dispositionis studium viuendi ꝫ nõ bñuiuendi. cũ ergo cupiditas in infinitũ extendat᷑ / illa qꝫ que efficiũt infinita cupiũt ❡ Sꝫ q̃ bñuiuere studẽt ad fruitionẽ corporis querũt diuicias / vnde cũ hoc qꝫ in acquisitiõe ꝯsistere videat᷑: oĩs eoꝝ cura circa acquirendũ ẽ ❡ Et altera augendi spẽs hinc ꝓcessit. cum enim fruitio modum excedat: illam adhibent: que huius excessum adimplere possit.

❡ Et si ꝑ has acquirẽdi spẽs nequeãt parare / ꝑ aliã causã efficere conant᷑ vnaquaqꝫ facti potentia nõ ſcdm naturã. Fortitudinis enĩ nõ est pecuniam parare ꝫ fiduciã animi / neqꝫ rei militaris aut medicine: ꝫ hui⁹ quidem victoriã illi⁹ võ sanitatẽ. at illi cũctas ad pecuniã ꝯuertũt. q̃si hic sit finis

Liber Primus.

ad finē vero cuncta opoꝛtet tendere. ¶ De illa igitur acquirendi spetie que necessaria non est: et quenā ea sit et ꝑpter quā cauſaz illa indigem⁹: diximus et de illa que neceſſaria eſt: qm̄ altera ab illa et diſciplina rei familiaris ſcd͡m naturam circa alimentū nec infinita ſicut illa ſed finem habens.

¶ Ca. xij. cuidam queſtiuncule prius poſite reſpondet concludendo differentiam inter diſciplinā rei familiaris et numulariam.

Ex quo patet id quod ab initio dubitabat vtrū gubernatoꝛis domus et ciuitatis ſit acquirere vel nō: ſed opoꝛtet pri⁹ eſſe acquiſitū Sicut em̄ hoīes nō facit reſpub: ꝯ factos a natura ſuſcipiens vtit. Sic ⁊ alimentū opoꝛtet naturā ꝑbere aut terram aut maria aut aliud quiddā. ¶ Sed quemadmodū hec adminiſtranda ſunt ad gubernatoꝛe ꝑtinent domus. Neq; .n. textoꝛie eſt lanas facere ꝯ factis vti: et diſcernere qualis ſit bona et apta et mala et inepta. ¶ Nam dubitaret vtiq; aliquis cur ea diligentia que ad acquirendū ꝑtinet pars rei familiaris ſit: medicina vo non ſit eius ps. At qui ſanā eſſe familiā opoꝛtet queadmodū et victum habere aut aliud quicq; neceſſarioꝝ. ſed cum ſit vt patriſſamilias et gubernatoꝛis de ſalute ꝑuidere: ſic etiam vt nō ſed medici itaq; etiam de pecunijs eſt vt patriſſamilias. eſt etia vt non ſed vt lucro inſeruientis. ¶ Maxie vero (vt pri⁹ dictū eſt) natura opoꝛtet hec exiſtere Nature. n. opus eſt alimentū pꝛebere: cuiq; aūt ex quo generaī alimentū eſt afferendū. Itaq; ſecundū naturam eſt parandi ſtudiū oībus ex fructib⁹ et aīalib⁹. ¶ Cum vero hec ſit duplex vt dixim⁹ et altera pecuniaria et altera diſciplina rei familiaris: et hec quidē neceſſaria et laudabilis. illa vero tranſlaticia et merito impꝛobanda. quia nō ꝯm naturā: ſed ab homib⁹ acquirit: rationabiliter habentur odio numularia qm̄ a nūmo ipſa facit acquiſitionē et nō ad quod inducta

est: cõmutationis .n. causa nũm⁹ induct⁹ fuit. fenus aũt seipm mai⁹ facit vnde et nomẽ venit qm̃ illa q̃ pariuntur silia gignẽtib⁹ sunt / in fenore aũt nũm⁹ nũmũ parit. Itaq3 maxime p̃ter naturã est hic acquirendi modus.

¶ Ca. xiij. enumerat multas acquisitiue species.

Q Voniam vo illa que ad cognitionẽ p̃tinebãt: determinauim⁹ sufficienter: illa q̃ ad vsum p̃tinẽt discutiẽda sunt. Cũcta. n. hec consideratiõnẽ habẽt liberalẽ: experiẽtia vero necessariã ¶ Sunt autẽ circa acquirendũ p̃tes vtiles rerũ ip̃sarũ / que acquirẽde sunt p̃itiã habere / que optimã sint: ⁊ vbi et quomõ, ceu quales equi comparandi sint quales boues aut pecudes. Eodẽ mõ et in aĩalib⁹. Oportet eñ peritũ esse: que istoꝝ potissima: ⁊ vbi ⁊ q̃lia. nã alia alibi potiora gignuntur/ deinde agriculture: eiusq3 sp̃erũ. vt nudi soli et cõsiti et apium et alioꝝ animaliũ: ex quibus sit vtilitas p̃uentura. pp̃rie igit̃ acquisitiõis iste sunt p̃tes et p̃rime Eius vero que p̃ translationẽ dicit̃: potissima pars est mercatura et huius p̃tes tres: nauigatio: deuectio: negociatio. Differunt aũt hec inter se: cũ alia securiora sint: alia fructuosiora. secũda pars est feneratio: tertia mercennaria, et huiusmodi alia vilium artium: alia sine arte solo corpore ministrante est. Est et quarta acquirẽdi sp̃es media inter hanc et p̃mã: h3.n. p̃tem eius que sunt scdm̃ naturam: et p̃tem eius que per translationẽ dicit̃ et est in his oĩbus: que a terra: et ab his q̃ terre sunt non a fructib⁹: sed ab vtilib⁹ ceu sylua cedua: metallica. hec rursus multas cõplectit̃ p̃tes Nam multe sunt metalloꝝ sp̃es. ¶ De singulis hoꝝ in gñe dictũ est. nũc in sp̃e vo de hijs dicere vtile quidẽ foret ad opa cõficiẽda: ß graue nimis in hijs educẽdis p̃sistere Sũt eñ ille artificiosissime ĩ q̃b⁹ minimũ ẽ fortuñe Ille sordidiss

me in quib⁹ maxime inquinatur corp⁹ Ille seruilissime in quibus corporis est vsus plurimū Ille ignobilissime in quib⁹ minimū requiritur virtutis.

¶ Ca. xiiij. Precepta acquisitiue necessaria continet.

Um vo sit a qbusdā de his scriptū vt a Carite Pario z Appollodoro lennio de cultu agrorū tā nudorū ꝙ cōsitorū: z silr ab aliis de aliis. ea qdē ꝯsideret: cui cura ē ꝓcepta ¶ Etiā quedā a frugi patribusfamilias dicta colligere oportet. hec em̄ cuncta vtilia sunt his: que augere patrimoniū curāt Quale ē illud Thalis millesij attributū sibi ꝓpter sapiētiam Cui cū obiiceret philosophie studiū q̄si inutile et infructuosum: prospexisse illū ferunt ꝑ astrologiā oliuarū vbertatē futurā Cūqz coegisset pauxillū pecuniarū hyeme adhuc vigēte emptionē olee fecisse in mileto / z inchio ꝑ puo admodū ꝑcio / vtpote nemine plus offerente: arrasqz dedisse Cum itaqz postea tps venisset: multis subito querentib⁹ vendidisse oleū: quantū ipe volui: ac magnā vim pecuniarū inde superlucratū ostendisse amicis / ꝑfacile eē philosophis ditari si vellent. ſ; hoc nō eē illis cure Thalis igit̄ in hūc modū dicit̄ scientiā suā ostendisse. ¶ Est aūt vniuersalis hic querendi mod⁹ Si quis possit sibi soli / venditionē ꝯparare Quapropter ciuitates quedā in hūcmodū faciūt cū indigēt pecuniis. venditionē em̄ sibi solis reseruāt ¶ In sicilia quidā ferri quicqd erat: ex ferrariis emit / postea vero mercatorib⁹ illuc accedentib⁹ vendebat sol⁹ / nō magnū excessum ꝑcij faciēs. ſ; tn̄ ita vt ꝑ quinquaginta talētis centū cōficeret. hoc itaqz sentiēs dyonosi⁹ pecunias quidē illi nō abstulit ſ; ampli⁹ syracusis morari vetuit ē vt reddit⁹ reperiēs suis rōib⁹ inutiles ¶ Iste vidit aliqd tale quale Thales viderat. vterqz em̄ sibi soli venditionem ꝯparauit. hoc est vtile videre

etiā in repub. Nā civitates pecunijs indigent / et huiusmodi apparatu / quēadmodū dom⁹ / ꝙ magis / quāobrē in rep. quidā huic soli pti intēdūt.

¶ Ca. xv. de duab⁹ reliquis partib⁹ rei domestice. scilicet de Paterna et Coniugali.

Voniam vero tres erant ptes rei domestice vna dominica: de qua sup:a diximus: alia paterna: tertia cōiugalis. nā et vxori preest et filijs / tanꝗ liberis quidē ambobus. Sed nō eodem modo ꝙ vxori quidē civiliter / filijs aūt regie ¶ Masculus eīm ꝗ femina principalior est nisi aliter ɔtra naturā cōsistit: et antiquius et pfectius iuniore ɀ imperfecto ¶ In civilib⁹ igit officijs plerūꝗ cōmutat is qui preest et is qui subest. nam equales esse volūt scd̄m naturā / nec quicꝗ differre. ¶ Attamē cum hic quidē preest / ille vero subest requirit differentiā figuris et sermonibus et honorib⁹ / vt amasis inquit de pedū lotore enimuero mascul⁹ ad feminā semper ita se habet ¶ Filiorū aūt imperiū est regiū quod eīm genuit quodꝗ per amicitiam preest et etatē / id est idem / quod spēs quedā regij imperij Ideo bene Homerus de ioue inquit hominū pater atꝗ deorꝫ sic appellans omniū regem. Natura eīm excellere regē oportet / genere aūt esse eundem quod accidit seniori ad iuniorē: et parenti ad natū ¶ Manifestū aūt: ꝙ plus studij domestice discipline est circa homies ꝗ circa possessionē inanimatorū et circa eorū virtutes ꝗ circa virtutes possessionis quas divicias appellamus: circa liberos magis: ꝗ circa servos.

¶ Ca. xvi. tractat et soluit hanc questionē: vtrum subditi debeant habere aliquas virtutes necne.

Dubitaꝛ aūt / vtrū preter ministeria et corpalia opera sit aliqua virt⁹ servi excellentior: puta modestia et fortitudo et iusticia ɀ alij huiusmōi habitus / vel nō sit vlla preter corpotalia ministeria. Ambi

guitatem sane id habet. Nam sine sit aliqua: excellentiores erunt serui quam liberi: siue non est aliqua: cum sint homines rationis participes: absurdum videbitur. ¶ Eadem fere est questio de muliere et puero: vtrum et horum sint virtutes: et oporteat mulierem esse modestam et fortem et iustam: Et an puer sit intemperans modestus aut non. ¶ Et vniuersaliter illud querendum est de natura imperantis et parentis: vtrum eadem virtus an alia. ¶ Si enim oportet vtrosque participes esse virtutis. Cur eadem alter imperare debet alter parere. ¶ Non enim secundum magis et minus possunt differre. Nam imperare et parere spetie differunt: et non secundum magis et minus. Sin vero alium oportet: alium non: admirabile est. Nam si imperans non erit temperans et iustus quomodo bene imperabit: Sin is / cui imperabitur: quomodo bene parebit: Intemperatus enim et timidus nihil faciet: vt oportet.

¶ Constat igitur oportere vtrosque habere virtutem. Sed in ipsa virtute esse differentiam: quemadmodum in his que natura obediunt id aperte in animo inspicitur. Est enim in animo quod natura imperat: et quod paret: quorum diuersam censemus esse virtutem vt rationem habentis: irrationalis. Patet eodem modo se habere in alijs. Itaque pleraque sunt natura imperantia et parentia Alio enim modo liber preest seruo: et masculus preest femine et vir puero. et omnibus insunt partes anime sed differunt. Seruus enim omnino non habet deliberandi arbitrium.

¶ Mulier vero habet quidem: sed inualidum. puer autem habet sed imperfectum. Eodem modo se habere necesse circa morales virtutes.

¶ Putandum est omnes participes esse oportere: sed non eodem modo.

Sed quantum cuique opus est Ex quo fit: vt is qui imperat perfectam: virtutē habere debeat moralē. Nam eius opus est simpliciter precipientis ¶ Ratio autem precipit atque presidet/aliorum vero vnusquisque quantū sibi competit Quare patet virtutem moralem esse omniū supradictorum. ¶ Nec eadem modestia mulieris et viri/neque fortitudo neque iusticia/vt Socrates putabat Sed illa quidem iubens fortitudo/hec vero obediens Eodem modo et in aliis. ¶ Patet autem id magis particulariter considerantibus. Nam qui vniuersaliter dicunt: quod bene se habere animum virtutis est/et recte agere aut alquid tale/seipsos decipiunt Multo enim melius dicunt/qui enumerant virtutes quemadmodum Gorgias: quam qui ita diffiniūt. quapropter oportet sicut poeta de muliere dixit/ita censere: in omnibus mulieri decus affert taciturnitas: sed nō idem viro: cū vero puer sit imperfectus. patet quod virtus huius/nō ipsi ad seipsum est: sed ad perfectum et ducem: similiter et serui ad dominum. Posuimus autem seruum ad necessaria esse vtilem. Itaque patet ipsum virtute indigere parua. et tanta vt neque propter intemperantiam neque propter timiditatem in operibus deficiat

¶ Capi. xvij. Tractat/et soluit hanc similem questionem.

Vtrum artifices et operarij debeant habere aliquam virtutem.

Dubitabit vero aliquis/si verum est quod nunc diximus/vtrū artifices oportet habere virtutem. Nam sepe propter intemperantiam deficiunt in operibus. ¶ Vel hoc longe differt. Nam seruus quidem adheret nobis communione vite Ille autem remotior est. et tantum sibi competit. virtutis quantum seruitutis Vilis enim artifex determinatam habet quandam seruitutem: Et seruus est secundum naturam

sed nemo sutor aut alius opifex. ¶ Patet ergo q̄ huius quidem virtutis causam esse oportet dominum seruo: non eum qui doctrinam habꝫ in operibus dominicā / quapropter non bene dicunt: qui seruos spoliant ratione: dicentes / precepto vti dumtaxat Admonendi sunt enim magis serui q̄ pueri ¶ Et de his in hunc modum determinatum sit.

¶ Ca. xviij. tangit excusationem: cur non facit hic ampliorem mētionē de cōuersatione ꝛ v̄tute viri ad mulierē: ꝛ patris ad filios

De viri autem et mulieris filiorumq̄ꝫ et patris virtute et cōuersatione adinuicem: quid recte vel contra et quomodo oportet hoc quidem facere: ꝛ ab illo autem abstinere: in his que de repub. necesse est intueri ¶ Nam cum omnis domus sit ciuitatis pars: illa autem domus: partis autem virtus ad totū respicere debeat: necessarium est respicientes ad rempu. filios vxoresq̄ꝫ instruere ¶ Siquidem refert ad rectam institutionem reipu. pueros et mulieres esse bene institutas. Enimuero referat necessarium est. Nam mulieres media pars sunt hominum liberorum. ex pueris autem sumuntur qui rempu. gubernant ¶ Quare cum de his determinatum sit: de reliquis autem in alijs sit dicendum / omissis propositis tanq̄ꝫ finē habentibus alio assumpto principio illa discutiamus: que tradita sunt de optimo ciuitatis statu.

¶ Finis primi Libri Politicorum Aristotelis qui est de primis partibus Reipublice et Ciuitatis. Decem et octo capitula continens.

¶ Libro Secundo recitat opiniones antiquorum de Communicatione Ciuili et publica. vigintiduobus capitulis.

¶ Ca. i. materiam suā exponit recitando legē Socratꝭ de cōitate bonoꝝ.

q Voniā ꝓposuim⁹ cōsideratiōnē facere de ciuili societate q̄ sit optima oīm potentib⁹ viuere/maxīe ad votū: oportꝫ ꝙ alias cōsiderare respu. quib⁹ vtunt̄ ciuitates alique eaꝝ: q̄ bn̄ legib⁹ institute vident̄ Et si aliq̄ sint alie ab aliquib⁹ scripte q̄ bn̄ se hr̄ē videāt̄ vt rctā institutō vtilitasq̄ꝫ appeat ¶ Nec putet̄ eē ad ostentationē et supfluitatē q̄rere aliud ꝑter illas: sed q̄ ille nō bn̄ se hn̄t: ideo hūc laborē a nobis eē susceptū ¶ Incipiendū ē āt ab eo qḋ ē ẜm naturā hui⁹ cōsiderationis principiū Necessariū ē quidē aut oīa esse cōia inter ciues aut nulla aut quedā Enīuero nulla esse cōia impossibile ꝯstat esse/cū ciuitas sit cōmunio quedā ¶ Ac primo necesse ē locū eē cōem nā locus paritas est vni⁹ ciuitatꝭ. ciues āt socij vni⁹ ciuitatꝭ ¶ Sꝫ vtrū melius fuerit in bn̄ instituēda repu. quecūq̄ꝫ recipe cōionē pn̄t: ea oīa esse cōia vel quedā cōia eē/quedā nō eē Nā fieri possꝫ vt filij et vxores et res q̄ possidenē cōmunes essent queadmodū ī platonis repu. Ibi eīm socrates inquit optere cōes eē filios et mulieres ⁊ facultates Id vō vtrū ꝯstat ita fieri vt nūc fit: vl̄ ẜm legē illā ī rep. scripta ¶ Cōtinet porro et alias ꝑturbatōes ꝑmultas ista mulieꝝ cōio Et id ꝓpter qḋ cēsuit hāc legē eē ferendā nō videt̄ cōseq̄ ex rōib⁹ Preterea ad finē: quē inq̄t optere ciuitati existere: vt nūc q̄dē dictū est impossibile ¶ Quō āt trāsigere optet: nihil determiatū ē ꝙ vna videlicꝫ sit ciuitas tota tāq̄ꝫ id sit maxīe optimū, suscipit eīm hāc suppōnē socrates

¶ Capite Secundo causam propter quā Socrates dicebat omnia debere esse cōmunia confutat multis rationibus.

a Tqui ꝯstat ꝙ eo ꝓcedēte: vt vna fiat magis: ciuitas nō erit Est eīm ciuitas multitudo quedā ẜm naturā q̄ dū fit vna magꝭ: dom⁹

C

erit ex ciuitate: et homo ex domo. vnā em̄ magis domuz censemus esse ꝗ̄ ciuitatem / ⁊ hominem vnum ꝗ̄ domū. Quare etiā si quispiā possēt hoc facere: tamen non esset faciendum quia perimit ciuitatem ¶ Nec solum ex multitudiue hominum constat ciuitas / verumetiam ex eoꝝ mltitudie / qui specie differunt Nō fit em̄ ciuitas ex similibus. Aliud em̄ federatio ꝗ̄ ciuitas / illa em̄ quantitate prodest / etsi eadem sit specie / cum auxilij gratia fiat ceu si pond⁹ magꝭ attrahat / Differt aūt ⁊ eo mō ciuitas a gēte / qn̄ ꝑ pagos diuisa nō sit mltitudo: Sꝫ queādmodū archades Ex ꝗb⁹ ꝗ̄ vnū fieri oportꝫ spē differūt q̄ ꝓpter par repēsuꝫ ciuitatē cōseruat: vt in ethicis dictū ē pri⁹ qm̄ inter liberos ⁊ eq̄les necessariū ē hoc eē ¶ Nā oēs sil̄ magistratuꝫ gerere impossibile ē: ꝗ̄ aut ꝑ annū aut ꝑ aliā ꝓ̄finitionē ⁊ tps Atqꝫ isto mō fit / vt oēs gerāt magistratuꝫ Ceu si mutarent̄ sutores ⁊ fabri: nec sꝑ idē fabri ⁊ sutores essent Cū vo meli⁹ sit ita se hrē / etiā circa societatem ciuilē / manifestū ē qꝛ meli⁹ foret: si idē sꝑ magistratuꝫ gererent: mō id fieri possꝫ Sꝫ in quib⁹ nequit hoc fieri: ꝓpterea ꝙ omnes natā sunt pares simul ē ⁊ iustū siue bonū: siue prauū ē gerere magistratuꝫ: vt oēs huiusmōi muneris ꝑticipes fiāt / et in eo imitari vicissim equales cedēdo inuicē alios alijs. Nā alij regūt / alij regūt̄ in parte: tāꝗ̄ si ipi alij fiāt. eodē modo illoꝝ q̄ regūt alij alios gerunt magistrat⁹ Patet igit̄ ex his ꝙ nō recipit̄ sic vnā eē ciuitatē: ⁊ ꝙ maximū fore cōmodū ciuitatib⁹ dicebat̄: id interemit ciuitates Atqui singuloꝝ bonū: singula ꝯseruat ¶ Patet etiā alio mō ꝙ querere nimiū vnire ciuitatē / nō ē meli⁹. Dom⁹ em̄ magis sufficiēs est / ꝗ̄ vnus hō. ciuitas aūt ꝗ̄ dom⁹ et vult ea quidē iā eē ciuitas: cū habet sufficientiā multoꝝ societas Si igit̄ magis expectendū est qđ magis sufficiēti

Sed quadmodū sic archades

Qua propter

Patet

am habet: certe minus vnum eo quod est magis: expetibilius est.

¶ Ca iii. demonstrat tribus rationib9 q̄ scd̄m legē Socratis de communitate bonorum ciuitas non foret perfectissime vna.

Nimuero nec si optimū sit vnā q̄ maxime eē ciuitatē: tamē id demōstrari videt ex sermōe: si oēs dicāt suū z nō suū: hoc em̄ socrates putat eē signū ciuitatis pfecte vnite ¶ At em̄ verbū oēs duplex est Si igit tanq̄ singuli forsan esset magr: qd̄ efficere vult Socrates. singuli em̄ eūdē filiū suū eē dicerēt: z mulierē eandē: z de facultatib9 quibusuis eodem modo ¶ Nunc aūt non ita dicunt: qui cōmunibus vtuntur mulieribus et filijs: sed omnes quidem: at nō vt singulari ipsorū. Eo dē mō de facultatib9 omnes quidem sed non vt singuli eorum. Q; igitur ab erratio quedam sit in verbo omnes manifestum est. Nam et vtraq; et imparia et paria dicto ppter duplicitatē et in sermonibus positum litigiosus facit sillogismos q̄re hoc ip̄z oēs dicere vno q̄dē oīe bonū ē: s; neq̄ q̄ possibile Alio aūt mō nihil cōsentaneū Habz p̄terea qd̄ dicit: nocumētū aliud qd̄ em̄ multorū cōe ē: in eo minima adhibet diligētia. Nā de pprijs maxie curāt hoīes de cōib9 āt min9 q̄ quantū singulis cōpetit. Tanq; em̄ alio curāte ab alijs negligūt. queadmodū in seruilib9 ministerijs famulātes multi interdum deterius inseruiūt q̄ pauci ¶ Fiunt em̄ vnicuiq; ciuium mille filij: non vt singulorum sed vt cuiusuis quiuis similiter est fili9 / quare omnes similiter negligent ¶ Preterea isto mō singuli suū dicēt bene agentē aut male quotcunq; continget numero puta meus est aut illius. Hoc modo dicēt de singulis ex mille. vel ex quot ciuitas sit et hoc dubitans Nam incertuz cui contigerit genuisse filiuz et saluum esse genitum. Atqui vtrum prestat sic dicere suum! ita vocantes vnumquemq; duorz miliū et decem milium

Vel magis vt nūc in ciuitatibꝰ suū vocant: hic quidē filiū suū ille fratrem eundē ille nepotē: aut ꝑ aliā quandā coniunctionē ex ꝯsanguinitate vel affinitate sui primū vel suorū. et ꝑterea aliū sodalem alterū cōtribulem. prestat enī esse ꝓpriū nepotē q̄ꝫ illo mō filium ¶ Quinimo nec vitari quidē potest quin cognoscant a quibusdam fratres et filij et pr̄es et matres. nā ꝑ similitudinē natoꝝ ad patres/necessariū ē: vt fidē sil recipiāt. qđ tradūt scriptores quidē ꝑplis supiotis Libie euenire. hr̄e enī mulieres cōes/filios tñ partiri inter sese scđm similitudines natoꝝ sunt enī mulieres quedā et aīalia ceu equi et boues/quorum ea natura est vt simillimos genitoribus edant fetus vt equa illa apud Pharsaliam nuncupata iusta.

¶ Ca. iij. Multis incōmodis cōsequentibꝰ reprehendit legem Socratis precipue quantū ad cōmunitatē natorū et mulierum

Preterea huiusmōi molestias nō facile erit vitari ab his: q̄ eam statuūt cōitatē puta plagas et neces ꝑtim voluntarias ꝑtim inuoluntarias: et rixas et iurgia: que nefas est cōmittere aduersus parentes et ꝓpinquos magꝭ q̄ꝫ aduersus extraneos ¶ Sꝫ frequentiꝰ illa euenire necesse est: vbi ignorant q̄ꝫ vbi sciunt Et ea si ꝯtingāt: a scientibꝰ expiari debito mō pñt. ab ignorantibꝰ vero nō pñt ¶ Illud etiam absurdū q᷑ qui filios cōes fecerūt/coire solū amātes vetuerūt: amare vero nō vetant: nec alios vsus duos esse patri ad filios et fratri ad fratrē oīm difformissimū est cū et amare solū sit aliq̄d absurdū ⁊ nō aliā ob causaꝫ coicionē illorum vetuisse nisi q: nimia voluptas inde sit ꝓuētura ꝟ q: pater sit aut filiꝰ aut fr̄es ob eā rē nihil putare referre ¶ Videt̄ āt magis prodesse vt agricolis/cōes sint mulieres et filij q̄ꝫ custodibꝰ. Minꝰ enī erit amicitia si cōes sint nati et mulieres Enīuero tales sint quibꝰ impat̄ oportet: quo ipsi pareant imperio: nec

Quarta Racio

Quinta Racio

Sexta Racio

Septima Racio

res nouas in ciuitate moliant̄. ¶ Penitus aut̄ cōtra eueniat Necessariū est huiusmōi lege q̄ quoꝝ causa optimas leges eē opoꝛtz: ꝛ cui⁹grā Socrates censet ita instituendū de natis et mulierib⁹ Amicitiā em̄ putam⁹ maxim esse bonū ciuitatib⁹. Nā sic minime sedicionib⁹ agitabunt̄. sed vnā esse ciuitatem laudat maxie Socrates/ qd̄ et videt̄ ꝛ ipe inquit esse amicitie opus/ vt in amatoꝛijs sermōib⁹ scim⁹ dicentē Aristophanē ꝑpter eximiā amantiū cupiditatē applicari simul et ex duob⁹ fieri vnū. hic ergo necessariū est ambos coꝛruptos eē vl̄ vnū ¶ At in ciuitatib⁹ necesse est amicitiā infirmā fluxā q̄z fieri ꝑpter hmōi cōitatē: et minime dicere suum aut filiū patrem: aut patrē filiū Vt em̄ parū mellis multa in aqua diffusum: in sensibilē facit mixtionē: sic accidit cōitatē istam nequaq̄ necessariū in tali repu. a nominib⁹ extimātib⁹ vel patrē vt filij vel filiū vt patr̄ curare vl̄ fratres inuicem. ¶ Duo sunt q̄ faciūt hoīes curā hrē ꝛ amare. ꝑpriū scz et affectio: quorū neutrū sit necesse est in hmōi repub. ¶ Insup translatio illa natoꝛū ex agricolis et artificib⁹ ī custodes: et ex his in illos magnā cōtinet difficultatem queadmodū tandē fiet et cognoscāt necesse ē dantes et trāsferentes q̄bus quos dedant. ¶ Preterea supius ꝛ dicta magis in his necessariū eueniꝛ: puta rixas et plagas et amoꝛes et cedes Nā non ampli⁹ appellant custodes fratres ꝛ filios et patres ꝛ matres q̄ alijs ciuib⁹ dedunt̄. Et rursus q̄ ex custodib⁹ alijs ciuib⁹ vt caueāt tale aliquid ꝑpetrare ꝑpter ꝯsanguinitatē ¶ De cōmunitate igitur natoꝛū et mulierū determiatū sit in hūc modū.

¶ Ca. v. inferendo multa incōuenientia reꝓbat opinionem Socratis quantum ad communitatem possessionum.

His cōsequens est de rebus q̄ possident̄ cōsiderare: quomō sit cōstituendū illis qui in optima republica versari debeant vtrū cō

munes esse vel nō cōes ¶ Hoc seorsum scrutandū est nec simul: cum his
que de natis ⁊ mulierib⁹ ꝯstituūt ¶ Dico āt circa res vtrū ⁊si sint nati mulie
resq; saparatim queadmodū nūc sunt oib⁹. prestet tū res esse cōes et vsus
Puta proprios fundos eē: fruct⁹ vo in cōe cōferre: quod apud quasdam
sit gētes / vel cōtra solū quidē cōe esse et cōmuniter coli: fruct⁹ aūt partiri
in ꝓprios vsus: quod etiā facere dicūt quidā barbaroꝝ: vel etiā fundos ⁊
fruct⁹ eē cōes ¶ Si ergo alij forēt agricole: alius esset modus et facilior
Sȝ cū ipi sibi laborēt īperādo magnas ea res affert difficultates Nā si i fru
ēdo et laborādo nō sint pares: necesse est incusatiōes existāt cōtra fruentes
quidē ⁊ cōsumētes multa parū vo laborātes his qui min⁹ cōsumūt ⁊ mul-
tū laborāt ¶ Omnino aūt cōuictus oīs et cōmunitas hoīm difficilis ē. ⁊
maxime in his reb⁹ Probāt eoꝝ qui vna peregrināt societates: quoꝝ ple-
riq; fere inter se dissidēt de paruis vilibusq; offensi. Nos quoq; ministris
illis plurimū irascimur: quib⁹ maxime vtimur ad ancillarem famulatum
Communes igit̄ habere res has ⁊ huiusmōi continet difficultates ¶ Eo
āt mō quo nūc fit si insuper morib⁹ et etiā moderatiōe legū rectaꝝ honestet
nō parū prestabit. habebit em̄ vtriusq; cōmoda. dico aūt vtriusq;. videli
cet ei⁹ q̄ cōes sunt res et ei⁹ q̄ ꝓprie. oportet em̄ omnino vt res sint ꝓprie
sed quodāmodo cōes. cure em̄ diuerse incusatiōes nō parient. immo ꝓfici-
ent vtpote ad ꝓpriū vno quoq; sedulo incumbente. At vero p virtutē erit
vt est in puerbio amicoꝝ cōmunia Est āt etiā nūc quibusdā in ciuitatib⁹
in hūc modū subscriptū: ne putet impossibile et precipue in his que bn̄ gu-
bernantur / aliqua esse possunt / propria em̄ vnusquisq; possidens partim
vtilia facit amicis: partim vtitur cōibus. vt in lacedemone seruis vtunt

viciſſim tanꝙ̃ foret vniuſcuiuſcꝫ. Et ꝑterea equis et canibꝰ et vehiculis. Patet igit̃ eſſe melius / vt ꝓprie ſint res: ß vſu facere illas cões. Queadmodũ at̃ hoc fiat legiſlatoris erit ꝓuiſio ¶ Eſt ſane inenarrabile / quantũ interſit ad voluptatẽ cõſiderare aliqd eſſe ꝓpriũ ſui. Nõ em̃ fruſtra quiſcꝫ ad ſe ipm amicitiã habet. Eſt vero id naturale. Sed cũ amatio ſui reprehẽditur nõ id reprehẽdit̃ quia ſe amat ß magis ꝙ̃ oportet ſe amat: queadmodum ⁊ amatio pecuniaꝝ Nam amãt oẽs (vt ita dixerim) talia ¶ Atqui et largiri ⁊ opẽ ferre amicis hoſpitibꝰ et familiaribꝰ dulciſſimũ eſt: qd̃ fit ſi ꝓprie ſint facultates hec at̃ nõ cõtigũt illis: q̃ nimi̾ vnã efficiũt ciuitatẽ

¶ Ca. ſexto Cõmunitatẽ mulieꝝ ⁊ poſſeſſionũ ſic cõfutat tribꝰ rationibꝰ.

Preterea duaꝝ virtutũ opa manifeſte tollũt / temꝑantie erga mulieres alienas / a quibꝰ laudabile ẽ ſe abſtinere ⁊ liberalitatis circa res poſſeſſas. necꝫ em̃ diſcerni poterit liberalis necꝫ liberalẽ operationẽ faciet vllã Nã in vſu eaꝝ rerũ quas ipi poſſidemꝰ liberalitatis eſt opꝰ ¶ Illiuſmõi itacꝫ legis poſitio faciẽ hꝫ apparentẽ / quã auditor libẽter recipit putãs fore mirabilẽ quãdã amicitiã oĩbꝰ erga oẽs / ꝑſertim cũ quis icõmoda accuſat rerũpub. nũc ꝓueniẽtia ex eo q: nõ ſint cões oĩm facultates / ceu litigia ex ↄtractibꝰ falſoꝝ teſtiũ accuſatiões diuitũ adulatiões Quoꝝ nihil fit ꝓpter ꝓbitatẽ ß ꝓpt improbitatẽ Cũ etiã res in cõi habentes multo magis inter ſe litigare videamꝰ ꝙ̃ eos qui ſeꝑatim poſſident Sed videmꝰ paucos q̃ in cõmuni res habẽt diſſidẽtes eſſe aduerſus multos cõgerẽtes ꝓprias facultates ¶ Inſuꝑ equũ erat referre nõ ſolũ quãtis malis ꝑuabũt ſi cõitatẽ reꝝ habebũt ß etiã quãtis bonis. videt̃ at̃ omino impoſſibilis eẽ illa vita ¶ Cauſaꝫ vero ſocrati huiꝰ erroris putãdũ ẽ ſuppoſitionẽ nõ rectã fuiſſe Opꝫ em̃ quodãmõ vnã eẽ ciuitatẽ ⁊ domũ ß nõ penitꝰ. Eſt em̃ quo ſi

ꝑcedat nō erit ciuitas Est etiā quo erit quidem ꝓpe vt nō sit ciuitas dete-
rior ciuitas: veluti si quis concentū faciat vnisonū: et versum pede vnū/
ꝭ oportȝ cū sit multitudo vt pri⁹ diximus ꝑ disciplinā cōem et vnā efficere ꝛ
eum q̄ disciplinā sit adhibitur⁹ volens ꝑ illā studiosam facere ciuitatē Ab
surdū est si ꝑ talia quedā instituendū putet ac nō ꝑ mores et ꝑ phiam et ꝑ
leges. veluti seruorū iumentorūq; in Lacedomone: et cōmessationū ī Cre-
ta legislator communionē induxit ¶ Neq; id sane ignorandum est: q: optet
ad longū tēpus ac diuturnas cōsuetudies inspicere an recte se habeant. fer
me em̄ oīa inuenta sunt quidē ꝭ alia non inducta alia ab expertis repudiata
Maxie āt id apparet si qs ꝑ opa inspiciat rempu. sic institutā. non aliter
em̄ poterit fecisse ciuitatē nisi separet illa atq; distinguat ptim in cōmessa
ciones partim in genera/ ptim in tribus Itaq; nihil aliud cōtingit lege ꝓ-
uisum eē: nisi vt custodes agrū nō colant qd nūc lacedemoni facere ceptāt
¶ Mod⁹ vo totius reipu. quis futur⁹ sit in cōicatione de gentib⁹ neq; so-
crates ipse inquit: neq; dictu facile est Atqui multitudo ciuitatis/diverso
rū ciuium est multitudo: de quib⁹ nihil determinatū est an et agricolis cō-
munes esse facultates oportet: vel ꝓprias singulorū. Preterea vtrū mulie-
res ꝛ pueros ꝓprios vel cōes Si em̄ eodē mōd cōmunia sunt oīa oīm: quid
differrēt isti ab illis custodib⁹: vel quid plus sustinētib⁹ eorū imperium vel
quā ob causam imperiū sustinebūt: nisi forte ꝑterunt aliquid tale: quale
Cretenses qui circa oīa seruis ꝑmittentes / gimnasia solū illis vetuerunt:
et armorū possessionē Q: si vt in aliis ciuitatib⁹: ita apud illos talia erūt
quis mod⁹ erit cōitat: Necesse est em̄ duas ciuitates in vna eē ciuitate: ꝛ
tas inter se cōtrarias Facit em̄ alios quidē custodes q̄si in presidio: alios a

gricolas et artifices et ceteros cives Litigia vero et iudicia et quot alia mala civitatibus provenire inquit: omnia provenient etiam istis. quamquam dicat Socrates fore ut non multum legibus indigeant propter disciplinam. veluti circa res urbanas et circa forum et aliis huiusmodi legibus: tribuens solum disciplinam custodibus. ¶ Insuper dominos facit similiter rerum agricolas et tollere permittit ad multomagis putandum est fore illos graves et insolentes quam eos quos apud quosdam vocant ilocias et penestias et dulias.

¶ Ca. viij. declarat gubernationem reipublice a Socrate institutam fore insufficientem quattuor rationibus.

c Nimvero sive necessaria sint hec similiter sive non: nihil nunc quidem determinatum est. Neque de consequentibus que sit eorum administratio et disciplina et leges quedam. Est autem neque facile reperire neque parum referens: quales hos esse oportet ad conservandum custodem communionem. ¶ Atqui si: mulieres facit comunes facultates vero proprias: quis curam habebit rei domestice: ut agriculture viri: et quibus sint comunes facultates et agricolarum mulieres Absurdum etiam ex bestiis facere similitudinem: quod conveniat eadem efficere mulieres quam viri: ad quos nequaquam cura rei domestice pertinet ¶ Periculosa est insuper magistratuum constitutio: quam sic facit Socrates ut semper sint idem Ad hoc seditionis est causa etiam apud illos: qui nullam possident dignitatem Quid ergo apud bellicosos et animosos viros: Quod autem semper necessarium sit eosdem semper magistratus facere patet Non enim aliorum modo et modo aliorum miscet animis divinum illud aurum: sed semper eisdem. Inquit autem quibusdam statim a genitura aurum misceri: quibusdam argentum es vero et ferrum illis: qui aut artifices futuri sunt aut agricole ¶ Preterea custodibus felicitatem auferens totam inquit civitatem facere beatam oportet legislatorem At impossibile est totam beatam esse: nisi aut plurimi aut omnes partes aut quedam habeant felicitatem Non enim eorumdem est felicitas: quorum et par Nam par recipit toti existere:

etsi nulla partiū Ac felicitatē impossibile. Q; si custodes nō erunt felices qui tādē alij? Nō em̄ artifices q̄dē: neq; vulg⁹ ¶ Illa igit respu. de q̄ Socrates locutus est: has continet difficultates et alias his non minores.

¶ Capite Nono Alias leges Socratis reprobat insufficientiam reipublice illius ostendendo.

Erme aūt similiter circa leges q̄s se habet postea scriptas Quappter ꝛ de illa reipu. pte cogitare parum meli⁹ erit Etem̄ in republica de pauc⁹ admodū determiauit Socrates vt de mulieꝝ ꝛ natoꝝ cōitate ꝛ de reb⁹ possessis ꝛ de institutiōe reipub. ¶ Diuisit em̄ in ptes duas mltitudinē habitantiū: in agricolas ꝛ ppulsatores belli Tertiā ex his fecit q̄ cōsultāt ꝛ deliberāt ꝛ ī qb⁹ summa reipu. cōsistit auctoritas Agricole vo ꝛ artifices vtrū nulli⁹ mgrāt⁹ an alic⁹ pticipes sint ꝛ vtrū arma possidere debeāt ꝛ vna pugnare! nihil determiauit ꝫ mlires vna cēset pugnare debere! ac disciplinā hrē eādē quā custodes Cetera vo extraneis pegit sermonib⁹ ¶ Et disciplinā custodū q̄lē eē illā opoꝛtꝫ Legū āt maria quidē ps leges existūt. pauca vo de repu. dixit quā cū pegit cōioꝛē facere paulatim circūagit ī aliā rempu. Preter cōitatē em̄ mlieꝝ ꝛ reꝝ possessarū! cetera eadē vtriq; attribuit Nā ꝛ disciplinā eādē ꝛ abstinētes viuere ab opib⁹ necessarijs Et de cōmessatōib⁹ eodē mō preterq̄ q꞉ hic existiat mlieꝝ q̄s cōmessationes eē debere. et hāc mille hoim habentiū arma! illā vo quatuoꝛ milium ¶ Supfluū ergo q̄ddā ꝛ cōptū et nouū ꝛ dubitatū oēs Socrat⁹ hūt sermones ꝫ cūcta recte forsan difficile ¶ Nā etiā mltitudo illa de q̄ nūc dicebat! latere nō opoꝛtꝫ! cū tāta sit q꞉ Babilonia aut quadā alia infinita regiōe indigebit. ex q̄ ociosoꝝ quinq; milia cū mulieꝝ ac ministrantiū mltiplici turba alantur Suppositiones quidē p arbitrio faciende nō tamē impossibiles.

¶ Dicitur aūt debere legislatorē ad duo respicere in ferenda lege / ad regio-
nem et hoīes / addendū est etiā et ad vicina loca : si oportet ciuiliter viuere
ciuitatem Nō solū enim est necessariū est ipaz talibus vti ad bellū armis :
que vtilia sint in sua regione verumetiā que in aliena Q; si quis huiusmōi
nō recipit vitam neq; priuatim neq; publice nihilominꝰ tamen oportet ter
ribilem esse hostibus : nō venientibꝰ solum in regionē verūetiā abeūtibꝰ
¶ De modo quoq; rerū possidendarū videndum est : ne forsan melius sit
aliter diffinire et clarius Tantas inquit possidere oportet ! vt modeste vi-
uatur : perinde ac si dicat vt bene viuat Veruz hoc ē nimis generale ¶ Et
est tp̄ate viuere erumnose tū At meliꝰ ē dicere modeste et liberaliter Sepa-
ratim enī vtrunq; Alterū luxurie accōmodabitur ! alterū difficultati ! cū so
le huiusmodi virtutes habitus sint circa vsum facultatum nostrarum pu-
ta patrimonio mansuete vel fortiter vti nō dicimur At modeste et liberali-
ter dicimur Quare necessarium est circa illud istas versari virtutes ¶ Ab-
surdum quoq; est cum facultates adequauerit : de ciuiū multitudine nihil
determinare ꝗ indiffinitā relinquere multitudinē filioꝝ ¶ Quasi sufficien
ter adequatam ꝓpter sterilitates vbicunq; cōtingant : quod videt nunc qꝫ
euenire ī ciuitatibꝰ ¶ ꝗ opus ē aliā certitudinē tūc habeat ꝙ nūc Nā nunc
quidē nemo dubitat ex eo per in singlos diuise sunt facultates in ꝙtacunq;
multitudīe. tūc vō cū sint indiuise : necessariū dispares nihil hr̄e siue pau-
ciores sint multitudine siue plures . ¶ Magis aūt putaret quis oportere
determinatū eē modū ꝓcreandorū filioꝝ ꝙ facultatū vt nō plures ꝙ deter-
minatū sit ꝓcreari oporteat ¶ Et numerꝰ diffiniendꝰ est respectu habito
ad fortunas : si cōtingat decedere aliquos : ⁊ ad defectū ꝓcreandi cetoꝝ

Pretermittere ꝙ̄t id vt ĩplerisqꝫ ciuitatib⁹ necesse ē egestã sit causa ciuibus Egestas vo seditiones et delicta parit. ¶ Itaqꝫ phidon Chorinti⁹ vnus ex vetustis legumlatorib⁹: familias censuit/equales ꝑmanere debere/ et ciuiũ multitudinẽ: q̄uis sorticiones habeãt pri⁹ oẽs inequales ſ̄m magnitudinẽ At in his legib⁹ cõtrariũ est Verũ de his quẽadmodũ statuendũ putem⁹ postea erit dicendũ. ¶ Omissum est etiã in his legib⁹ quẽadmodũ differãt presides a subiectis Inquit eñ optere quẽadmodũ ex alio lane filum ducit̃ q̄ꝫ lini: sicet eos qui presunt: hr̃e debere ad eos qui subsunt. ¶ Cum vo totam substantiã augeri dixerit vsqꝫ ad quintuplũ: querẽ hoc vtiqꝫ nõ erit: in regiõe vsqꝫ ad aliq̃d: Videndũ ē etiã ne edificioꝝ diuisio nõ ꝓsit ad rẽ familiarẽ. duas eñ cuiqꝫ domos attribuit At difficile ē duas hitare domos.

¶ Ca. .x. Vlterius reprobat rempublicã Socratis et quantũ ad cõstitutionẽ: et quantũ ad gubernatores eius instituendos.

Ota vo cõstitutio vult esse neqꝫ plebis gubernatio: neqꝫ paucoꝝ potentũ: ſ̄ hoꝝ media quã vocant rempu. est eñ ex his q̄ arma ferunt ¶ Si igitur vt cõmunissimã oĩm hãc constituit rempub. recte forsi tan dixit. sin vt optimã rempub. non recte Forsan eñ lacedemonioꝝ rem pub. q̄s magis ꝓbabit: vel aliã quandã magis/ optimatiũ. ¶ Sunt qui dicant optimã rẽpub. ex oĩ genere gubernationũ admixtã eẽ debere Atqꝫ ob id lacedemoniorũ laudant rẽpub. Cõstare quidẽ illã ex paucoꝝ potentia Item vno principe ꝑp̄lariqꝫ statu ponẽtes Regem illoꝝ ꝓ vni⁹ gubernacionẽ Senatũ vo ꝓ paucoꝝ potẽtia Ephoros ãt ꝓ statu ꝑp̄lari. qm̃ ephori ipi ex plebe sumunt̃ Aliĩ ephoroꝝ quidẽ tyrrannidẽ putant ſ̄ ꝑp̄lariter regi ꝑ cõmessationes et aliũ quatidianũ victũ. ¶ Sꝫ in his legib⁹ dictũ ē esse optimã rempub. ex plebeio statu cõstare debere ac tyrãnide. ¶ Quas aut

nō reponat quis inter species rerūpublicarum aut deterrimas oīm eē fateat. Meli⁹ ergo dicūt qui plures ꝯmiscent. Nā que ex plurib⁹ cōstat respublica melior est ❡ Deinde nihil videt̃ habere ex vni⁹ gubernatiōe: ſ ex paucorū potētia ac populari statu: verū ad paucorum potentiam inclinare magis. ❡ Quod patz ex magistratuū creatiōe Nā ꝙ ex delectis sorticio fiat: cōe est vtriq̃. ſ ꝙ necesse sit diciores cōtionē habere: et magistrat⁹ creare: vel aliud quippiā huiusmōi publicorū negociorum facere: alios vō p̄teriri: id paucorū potētie est. ❡ Insup̄ conari: vt plures ex diuitib⁹ ad dignitates sumant: ꝛ ad maximas quidē ex maximo cēsu: paucorū potētie est/ ꝛ senatus assumptio. Assumunt̃ eñ cūcti ex necessitate ſ ex primo cēsu. postea totidē ex secūdo postea ex tertio verū nō oēs necesse erat ex tertio vel quarto assumi. ex quarto aūt quartorū sol necesse ē p̄mis ꝛ scdis. postea ex his eq̃lem ex singulis censib⁹ nūerū eē sumendū inquit Erūt itaq̃ plures ꝛ potētiores qui ex maximo cēsu sumunt̃. quare necesse nō est ❡ Qđ igit̃ nō ex gubernatiōe plebis ac vnius principatu constabit huiusmodi respu. ex his patet. Patebit etiam postea: cū de ea specie reipu. tractabimus ❡ Habet etiam circa magistratuum creationem delectorū delectū periculo sum Naz si aliq̃ conspirare velint etiam mediocri numero: semper secundum horum volūtatē fiet assūmptio ❡ In legibus illa igitur respublica ita se habet.

❡ Capite vndecimo ꝙ Pheleas carthaginēsis insufficiēter rempublicā instituit ponendo oīm ciuiū patrimonia debere esse equalia.

Sunt vero et alie respublice tum ideotarum tuz philosophorum et in administratione ipsarum versantium Omnes autē he propinquiores sunt illis: scdm quas nunc regūt: quam iste due/ nullus eñ neq̃ de cōitate filiorū: neq̃ de mulierib⁹ talem aliquā introduxit nouita-

tem: neq etiã de feminarũ comessationib⁹: ꝫ a necessarijs magis inchoant Videt quibusdã maximũ: vt de patrimonijs recte cõstituat. Nã hinc seditiones oriri cunctas asserũt Quãobrẽ Phaleas cartaginensis añ oĩa de hac parte cõstituit. inquit enĩ patrimonia ciuiũ equalia eẽ debere. hoc aũt pfacile factu esse si statim ab ipa cõditiõe ciuitatis ꝓuideret. Postq̃ vero cõdita foret difficili⁹ quidẽ: attñ satis mature adeq̃ri posse si diuites dotes dent neq accipiãt. paupes aũt cõtra accipiãt dotes et nõ tradãt. ¶ Plato aũt in legib⁹ suis vsq ad aliq̃d censuit eẽ pmittendũ. nã supra quintuplũ eius quod minimũ foret nemini licere ciuiũ possidere vt pˢ dixim⁹ ¶ Sz optet ne id quidẽ latere legislatore: qd certe nũc latet: q qui patrimonio modũ imponit debet etiã filiorũ numero modũ imponere. Nã si excedat multitudo filiorũ patrimonij facultatẽ: necessariũ erit legẽ abrogare. Et sine illa abrogatiõe improba lex erit. qm̃ ex diuitib⁹ pauperes facit. op⁹ ẽ ergo ne tales seditiosi efficiant. ¶ Quod igit valet aliq̃d ĩ repu. patrimonioꝝ exequacio: et veterũ aliquẽ videnẽ cognouisse vt Solon ꝯstituit. ⁊ apd alios lege cauet: vt nõ quantũ quisq velit: sed quantũ lex pmittit agri possideant. Eadem quoq ratione patrimonia sua alienare leges vetant. vt est apud Locros lege cautum: ne quis patrimonium alienare possit nisi euidentem calamitatem ostenderit superuenisse. Preterea vt antique hereditates conseruarentur. ¶ Quod sublatum apud Leucada / valde popularem eorũ ciuitatem efficit. non enĩ amplius euenit ex taxatione census ad magistratum assumi ¶ Sz est equalitatẽ quidẽ patrimonioꝝ cõstitui Verũ hec aut ita magna eẽ vt deliciari licet: aut ita exigua vt tenuiter victũ agãt Patz igit nõ sufficere patrimõia exeq̃ta fuisse a legislatore: ꝫ mediũ coniectãdũ eẽ

¶ Pretera si qs mediocria statuat oib⁹ patrimōia: nulla vtilitas ē. Magis
em̄ cupiditates adequāde sūt q̄ patrimōia. hoc aūt fieri nō pt nisi sufficiēter
disciplina ciuitatib⁹ adhibita p leges. Sz forsan rn̄deret Pheleas hoc ipm
se dicere. Censet em̄ hoꝝ duoꝝ equalitatē ciuitatib⁹ inesse debere patrimo=
nij scz et discipline. Sed que tandē hec disciplina sit: exprimendū fuit et
vnā eandē esse nihil pdest. Nā fieri pt: vt sit vna eadēq disciplina. verum
eiusmōi p quā cupidi fiant pecuniarū aut honoris aūt vtriusq. ¶ Insup se
ditiones oriunt nō solū patrimonioꝝ: verūetiā ob honorū inequalitates
Et hoc diuersuz in alterutro nā multitudo q̄dē grauiter fert patrimonioꝝ
inequalitatem Prestātes aūt viri honoꝝ inequalitatē. vnde illud natū est
honori incūbit tā ignauus q̄ bon⁹ ¶ Nō solū vo hoies ppt necessaria in=
iurianť quoꝝ remediū putant adequatiōez patrimonioꝝ: ne spolient alios
ppter frig⁹ aut ppter famē/verūetiā vt gaudeāt neq cōcupiscāt. Nam si
maiorē habēt necessarioꝝ cupiditatē: ob huiusmōi medelam iniurias infe
runt. Non ergo ob hāc solū: verūetiā si cōcupiscant: vt molestia careāt:
et voluptate fruanť Quod igiť hoꝝ triū remediū est his quidē exiguū pa=
trimoniū et opificiū. Illis aūt tpantia Tertiū vero siquis velit p se delec=
tari: nō aliunde q̄m a philosophia querat remediū. Nam cetere quidē ho
minib⁹ egēt. ¶ Cū iniurias inferāt plurimū ppter supflua nō ppter neces=
saria Puta tyrānidē inuadūt nō vt frigus repellāt/q̄ ppter honor maxim⁹
habeť nō ei qui furē occiderit sz ei q̄ tyrānū Itaq phelleas puis dūtaxat in
iurijs ac sua reipu. cōstitutiōe succurrit. ¶ Preterea mlta statuere pergit: p
que ad ipos recte instituti erūt sz oportebat q̄ ad finitimos ac pegrinos oēs
Necesse est ergo cōstitutā eē rempu. ad bellicū robur de quo ille nihil dixit.

¶ Ca. xij. reprehēdit rempu. phelee q̄ntū ad facultates ꝛ possessiōes rerum.

Odem mō de facultatib⁹. Tantas eñ eē opoꝛtz : vt nō solū ad ciuiū vsuz verūetiā ad pericula externa sufficiāt. Quare nec ita magnas eē decet : vt finitimi ɔcupiscāt : quib⁹ resisti nō pt. Nec rursus ita paruas vt cū parib⁹ ꝛ similib⁹ bellū nequeant sustinere. Ille igit̄ nihil determinauit. Opoꝛtz āt neq3 id latere quātas facultates hrē ɔducat. foꝛte recta determiatio fuerit tātas esse debere vt lucrū superantib⁹ bello afferre nō possit : ꝫ ita sit q̄i nihil supacquirāt / q̄le Eubol⁹ ɔsiderare iussit anthophꝛadatez cū atharnea obsidere vellet. Cogitaret eñ q̄nto tpe circa expugnatiōez ei⁹ loci distinebit : ac existimare hui⁹ tpis lacturā: velle eñ ꝑ minoꝛi pcio iā tūc Atharnea relinquere. q̄ cū dixisset Anthofradatē i sentētiā traxit : ꝛ obsidionē ptermittere fecit. ¶ Habz igit̄ vtilitatē exeq̄tio patrimonioꝝ inter ciues : ne inde sediciōes oꝛiāt̄ : veꝝ vt ita dixerim nō admodū magnā. Nā ꝛ pstantioꝛes ɔqueri possent : q̄i ipi pl⁹ hrē debeāt. Ex quo fit : vt ipi sepe insurgāt ac seditiōes ɔcitēt. ¶ Preterea im pbitas hoim insaciabilis ē. Et pmo q̄dē sufficere dicūt pauca ꝛ minima. Moꝝ vo vbi illa sūt cōsecuti plura appetūt sp : quousq3 in infinitū pcedat. Infinita est eñ cupiditatis natā : ad cui⁹ expletionē plurimi viuūt. Hoꝝ igit̄ principiū est magis q̄ꝫ patrimonioꝝ exequatio ciuitatez sic instruere : vt boni q̄dē viri plusq̄ꝫ sibi ɔpetat / habere nō querāt. Impꝛobi āt ꝛ si querāt habere : nō possint. hoc āt fit si inferioꝛes sint nec iniuriā patiant̄. ¶ Nec vo in hac ipa exeq̄cione patrimonioꝛū recte est ab eo dispositū : cū fundos ꝛ agros exequet solū / ꝫ sunt seruoꝝ q̄ꝫ armētoꝛūq3 ꝛ pecuniaꝝ diuitie ꝛ apparat⁹ ingēs eaꝝ reꝝ. quā supellectilē vocitam⁹. An igit̄ omnium hoꝛū exequatio querenda est.

vel moderatio quedā medio cris: vł cūcta omittēda ¶ Videt̄ āt ex ipsar̄ le-
gū positiōe ciuitatē exiguā ↄstituere. si quidē artifices oēs publici erūt nec
mltitudinē augebūt ciuitatis: ß certe publicos eē eos q̄ publica faciūt opa
optz: quēadmodū hipidami ⁊ quēadmodū dyofant⁹ quōq; athenis ↄstitu-
it ¶ De phellee repu. fere ex his dephendi pt si qd ab eo bn̄ sit dictū vł nō bn̄

¶ Ca. xiij. Ypodami Millesij recitat reipublice leges et instituta.

Y Podamus aūt millesi⁹: q̄ ⁊ ciuitatū diuisiōes inuenit: et pireū abscidit: cū eēt quoq; in cetera vita morosior: ꝑpter glorie cupiditatē vsq; adeo vt quibusdā videret̄ supfluus capillor̄ plixitate et ornatu sumptuoso. ꝑterea vestitu vili quidē ß admodū sarcito nō in hyeme solū verūetiā in estate Studios⁹ āt de oī nat̄a eē volēs prim⁹ oīm q̄ nō in republica vsati eēnt aggress⁹ ē aliqd dicere de optimo ciuitatis statu ¶ Cōstituit āt ciuitatē mltitudinē decē miliū in tres diuisam ꝑtes faciebat eīm vnā ꝑtē artifices/ alterū agricolas tertiā ꝑpulsatores belli ¶ Diuisit q; regionē in tres ꝑtes: vt eēt ps vna sacra/ alia publica/ tercia ꝑuata Vn̄ cult⁹ fieret dijs/ sacra. vnde vo belli ꝑpulsatores alerēt/ publica. q̄ āt agricolarū foret ꝑuata ¶ Legū quoq; tres eē spēs solū putabat: de quibus vo iudicia fierēt totidē eē numero iniuriā damnū cedem ¶ Ponebat q; vnū iudiciū principale ad qd oīa male iudicata reducerēt Idq; cōstituebat ex senib⁹ quibusdā delectis ¶ Sentētias vo in iudicijs nō calculis ferēdas eē censebat ß vnūquēq; iudicē tabellā afferre/ in qua scriberet si cōdēnaret simpliciter sententiā/ sin absolueret simplicit̄ vacuā: sin partim cōdēnaret partim absolueret: idipm diffiniret. Nā vt nūc quidē fit. nō recte prouisum a lege existimabat. quia cogantur homines alterutrum iudicantes peierare.

¶ Ferebat quoqꝫ legem: de his qui vtile quippiam ciuitati reperissent: vt honorib⁹ afficerent. Filios aūt eorū qui ꝓ patria bellādo occubuissent: ex publico alēdos esse q̄si id nō pri⁹ fuerit lege ꝓuisum. Nā est Athenis ea lex: et alijs quibusdam ciuitatib⁹. ¶ Magistratuū vo oīm electiōes populo attribuit. Populū aūt faciebāt illa tria genera ciuiū. Qui vo delecti essent: eos reipublice curā habere debere. Item hospitaliū et pupillariū. ¶ Plura igitur ac maxima digna memoratu in hippodami cōstitutione ista sunt.

¶ Ca. xiiij. Reprobat rempublicam Ypodami.

Sed primo dubitabit aliquis de particiōe ciuiū. Nā et artifices et agricole: et qui arma tenēt: oīes in reipublice cōmuniōe versant. Verū agricole quidē arma non habent. Artifices aūt neqꝫ arma neqꝫ agros Itaqꝫ fiunt quodāmodo serui eorū qui habent arma participes igitur oīm honorū impossibile est. cū sit quidē necessariū ex his q̄ habēt arma cōstitui belli duces ⁊ custodes ciuiū et ꝑncipalissimos (vt ita dixerim) magistrat⁹ ꝙ si participes nō sunt reipublice quomō bono aīo esse poterūt in repub. ¶ Enimuero potētiores oportet esse illos: q̄ arma tenēt ambabus ꝑtibus/id aūt nō facile est nisi mltitudie exuperēt. Qꝫ si hoc erit q̄d opus est alios ꝑticipes esse reipublice et suffragia magistratuū hr̄e. ¶ Preterea agricole quid vtilitatis afferūt ciuitatib⁹? Artifices em̄ esse necessariū est Nā oīs ciuitas artificib⁹ indiget: et pn̄t ꝑficere ex artib⁹: quemadmodū in alijs ciuitatib⁹. ꝟ agricole si habentib⁹ arma victū parāt: merito forēt ps aliq̄ ciuitatis At hic ꝑuatim hn̄t agros: priuatimqꝫ colūt. ¶ Preterea publicos agros ex quib⁹ ꝓpulsatores belli victū habere oportet si ipsi idem colāt nō esset ab agricola aliud ꝓpulsator belli q̄d legislator eē vult. Sin alij

quidē ab agricolis et ꝓpulsatorib⁹ quartū erit mēbrū ciuitaſ nullius particeps: sed alienū a republica. Qꝫ si quis dicat eosdē agricolas et suos colere et publicos agros: p̄mo fructuū multitudo nō sufficeret: ex quib⁹ singuli binis domib⁹ habeāt ministrari. deinde q̄ꝫ ob rē nō statim ex hisdem agris pro seq̄ꝫ alimēta sumūt et ꝓ ꝓpulsatorib⁹ exhibeāt hec sanc oīa magnam cōtinēt turbationē. ¶ Nec de iuditio quoq̄ꝫ recte se habet lex: q̄ iudicandū putat cū disiunctiōe litem simpl'r scriptā: ita vt ex iudice fiat arbitrator hoc em̄ in cōpromisso in plures facto recipit. cōferūt em̄ inter se de sentētia ferēda: ꝫ in iudicijs nō recipit. imo legumlatores pleriq̄ꝫ contra statuūt ne iudices inter se colloquant. ¶ Deinde quomō non erit litigiosa sententia cū iudex videt non tantū deberi q̄ꝫtū petit: nā si petitor viginti minas postulabit: iudicū aūt vnus decē iudicet: alter quinq̄ꝫ alter q̄tuor: et hoc mō diuidēt et alij in totū cōdemnabūt alij in nihilū: q̄s erit mod⁹ sententiarū ꝯcordandarū. ¶ Preterea nemo peierare cogit simpl'r cōdemnantē vel absoluentē si simpl'r patet non em̄ cū absoluit nihil debere iudicat sed viginti minas non debere At ille peierat q̄ cū putꝫ decē minas nō debere tn̄ ꝯdēnat.

¶ Ca. quintodecimo reprehendit rempublicā ypodami quātum ad legem q̄ inuenientes aliquod cōmodum ciuitati honore afficerentur. Et pertractat questionem et soluit dubitacionem de mutacione legis.

De eo aūt q̄ inuenientib⁹ aliq̄d cōmodū ciuitati honores tribuendi sunt: nō est tutū lege cauere ꝫ apparentiā solum ꝓbabilem habet Continet em̄ calūnias et motū forsan reipublice Sꝫ incidit in aliam questionē et consideratiōnē aliā: vtrū dānosum sit vel vtile ciuitatib⁹ leges patrias mutare: si sit alia melior. quapropter non est facile dicto statim assentiri: siquidē non cōducit mutare. ¶ Fieri aūt p̄t vt inducat aut legū

aut reipublice dissolutio tāq̄ cōe bonū ¶ Sȝ cū in hāc mētionē inciderī-
m⁹: etiā pauca de eo ꝯstringēda sunt. habet em̄ vt dirim⁹ dubitationem ꝛ
meli⁹ videri potest: vt mutationē recipiāt. nā in alijs quidē sciētijs/ hoc
ꝓdest. ceu si in medicina ab institutis patrijs mutet: et gynnastica et alie
artes atq̄ facultates: q̄ꝛ cū vna sit ponēda ciuilis disciplina. patet in ea
quoq̄ eandē rōnē eē tenendā ¶ Probari aūt hoc dicet aliq̄s ꝛ in ipsis rebus
antiquas em̄ leges nimium rudes esse ꝛ barbaras Armati siquidem incede-
bāt greci: vt vxores emebāt inuicē: ꝛ quotcūq̄ vetusta iura alicubi extāt:
penit⁹ rudia sunt/ ceu apud Cumas de cede lex est: si accusator testes indu-
cat ex agnatis ꝓprijs/ reū esse cedis: cōtra quē ꝓbat Querūt autē nō pa-
triū/ ꝗ bonū oēs ¶ Putādūq̄ ē priscos illos hoīes/ siue ex terra geniti fuerit
siue ex corruptiōe aliq̄ seruati/ simul fuisse ignaros ꝛ impudētes: quod de
terra natis dicit: vt absurdū sit in eoꝝ opinionibus persistere velle ¶ Pre-
terea neq̄ leges scripte meliores sunt: si sint immutabiles. Vt em̄ in alijs ar-
tib⁹: sic etiā circa ciuilē institutionē impossibile ē singula ad minimū vsq̄
cōprehēdere. Necesse est em̄ vt generaliter scribant At illa que agunt par-
ticularia sunt. Ex his ergo videt ꝛ quasdā leges: ꝛ quādoq̄ esse mutādas
¶ Alio aūt mō cōsiderātib⁹ cauēdū videt eē maxime/ cū vtilitatis quidem
accessio parua sit Assuescere vo faciliter leges mutare imꝓbandū Cōstat
vo errata quedā esse tolerāda/ ꝛ legūlatorū ꝛ magistratuū. Nō em̄ tm̄ ꝓ-
derit qui corrigere ꝑget: quātū nocebit assuefactio supiorib⁹ non parendi
¶ Mēdax ꝛ de artib⁹ exemplū. Neq̄ em̄ simile est mutare artē atq̄ legem
Nā lex nullā vim habet: quo sibi stet nisi ex more. Mos aūt nō fit nisi tē-
poris longitudīe q̄re faciliter mutare leges ex ꝑcedentibus in alias nouas ꝛ

infirmã facere ẽ vim legis ¶ Preterea si mutãde sunt leges: vtrũ oẽs et in oĩ repu. vl nõ ⁊ vtrũ a quocũq3 aut quĩdã In his eñi magna ẽ differentia. Qua ppter nũc quidẽ omittam⁹ ꝯsiderationẽ hãc Nã alioꝝ est temporis.

¶ Ca. xvi. de republica lacedemoniorũ quantũ ad facultatẽ ciuium

De lacedemonioꝝ aũt republica et cretẽsiũ: ferme ãt et de alijs duo sunt ꝯsiderãda: vnũ si qd recte vl nõ recte ad optimã ꝯstitutionẽ in illis sit ordinatũ Aliũ si quid ad suppositionẽ ⁊ ad modũ subcõtrarie sibi existẽti reipub. ¶ Nõ igiẽ necessariũ est in bñ ꝯstituẽda repu. necessarioꝝ adesse facultatẽ oẽs fatenẽ: ſ3 quẽadmodũ id futuꝝ sit nõ facile ẽ cõprehẽdere. Nã ⁊ penestre thassaloꝝ multotiẽs insurrexerũt: ⁊ illotes lacedemoniorũ casib⁹ eoꝝ aduersis nũq3 insidiari destiterũt Verũ apud cretenses nihil. adhuc tale accidit Causa forsan ẽ: qꝛ vicine ciuitates q̃uis inuicẽ bellũ gerãt: tamẽ aduersus nullã rebelles bello coadiuuant. Quoniã id nõ cõducit: qñ et ipas possessiones habent domib⁹ eoꝝ finitimas At lacedemoniorum finitimi oẽs inimici erant argiui / messani arcades Nam ⁊ thessalis ab initio rebellarũt: dum cũ finitimis acheis: et cum pirenis et magnesis gererẽt bellũ Videtur autem et si nihil aliud: attamen hocipsuz eẽ pdifficile quẽadmodũ cũ eis sit ꝯuersandũ Nã si remisse erga illos te geras: supbiũt illi qdẽ: ac se pares dominãtib⁹ existimãt sin aspere tractenẽ insidiãẽ / atq3 odio habẽt Patet igiẽ nõ reperire optimos modos: eos qb⁹ ista ꝯtingũt circa subiectos ¶ Preterea lenitas in mulieres ⁊ ad ꝓpositum reipub. nocet et ad directionẽ ciuitatis. Vt eñi dom⁹ ptes sunt vir ⁊ vxor Ita et ciuitatẽ bifariã diuidi cẽsendũ ẽ in viroꝝ multitudinẽ ac mulierum Quocirca in quacũq3 republica male ꝓuisuz est circa mulieres: in ea putandũ est medietatẽ ciuitatꝭ esse neglectã ¶ Quod ibi ꝯtingit. Volens eñi

legislator totã ciuitatẽ esse durã ac laborũ patientẽ In viris quidẽ id fecisse cõstat. in mulierib⁹ aũt nõ fecisse Viuũt em̃ molliter ac in oẽm licentiã dissolute. ¶ Itaq₃ necessariũ in tali repu. diuitias haberi in p̃cio. ¶ Presertim cũ viri sint mulierib⁹ obnoxij. Quod accidit oĩbus ferme militarib⁹/bellicosisq₃ gentib⁹ p̃terq̃ celtis. aut si qui alij coitũ masculorũ palã receperunt Videt̃ ãt: qui prim⁹ fabulat⁹ est/nõ irrõnabiliter venerẽ/marti cõiunxisse Om̃ oẽs huiusmõi hoĩes proni sunt ad venerea illisq₃ obnoxij. Itaq₃ apud lacedemonios hoc fuit. ¶ Multaq₃ in eorũ principatu a mulierib⁹ administrabant̃ Etem̃ q̃d refert vtrũ m̃lieres ip̃e gubernẽt: an eos qui gubernant a mulierib⁹ gubernari. Idẽ em̃ accidit ¶ Cũq₃ insolẽtia ad nullũ obsequiũ vtilis sit: nisi forte ad bellũ maxime: nociue etiã ad hoc ip̃m laconũ mulieres erant. Patefecerũt hoc in thebanorũ aduentu. Non em̃ magis vtiles p̃stiterũt se q̃ aliarũ ciuitatũ m̃lieres. Et turbã inferebant magisq̃ hostes. ¶ Ab initio igit̃ rõnabiliter cõtigisse lacedemonijs videt̃ in mulieres indulgentia: cũ p̃ miliciã multũ domo abessent/argiuis primo mox arcadib⁹ et messanis bellũ inferẽtes. Irrefragãtes em̃ seip̃os legislatori p̃stabant assuefacti. p̃pter militarẽ vitã. Multas em̃ cõtinet vtilitat̃ p̃tes Mulieres ãt ferũt licurg⁹ deducere conat⁹ ad leges at vbi repugnabant abstinuisse Cause igit̃ factorũ he sunt. Itaq₃ et hui⁹ omissi. Sʒ nos nõ id p̃siderem⁹: cui venia danda sit vel nõ dãda: ꝟ rectũ ne sit vel non rectũ. Que porro circa mulieres nõ bñ se habẽt vident̃: vt dixim⁹ ante nõ solũ ipsa p̃ se indecẽtiã quandã facere in repub. ꝟ impellere q̃ ad cupiditatẽ pecunie. ¶ Post em̃ illa que nũc dicta sunt ineq̃litatẽ rerũ possessarũ q̃s rep̃hẽdat: Nã eorũ q̃busdam hoc euenit: vt magnã nimiũ opulentiã haberẽt Alijs vo vt penit⁹ exiguã

Quapropter ad paucos deuenerunt agri. ¶ Hoc aūt ex eo accidit: quia male fuerat lege prouisum emere quidem aut vendere quod habeas / fecit. non honestū recte id quidem. sed donare ac testamento relinquere concessit. Atq; idem accidat necesse est per hunc modū et illum. Sunt enī mulierum fere ex quinq; partibus tocius regionis due multis heredibus institutis et traditiōe dotū magnarū. Atqui melius erat aut nullā aut paruā aut mediocrem esse constitutā. Nūc aūt licet donare ex testamēto cuicūq;: etiam si nullo instituto herede decesserint. ¶ Ex quo factū est vt regio sufficiens mille et quingentos equites alere: peditū aūt trigintamilia / ne mille quidē totos habeat. Probauit autē res ipsa praue apud illos in hac parte fuisse p̄uisum. Quī vna modo plaga suscepta ciuitas ea corruit: nec vltra pertulit ob hominū paucitatem. Aiunt etiam per tempora primorum regum nouos homines per multos ciuitate donatos ob numerum ciuiū: qui bello diminuti fuerant ad augendum Et aiunt fuisse quādoq; Spharciatis decemmilia Ac tamen siue sint ista vera siue non sint: melius est per adequationem possessionum implere hominibus ciuitatē. ¶ Contraria etiā quodam modo est huic prouisioni lex illa circa prolem. Volens enim legūlator q̄plurimos fore Spharciatos inducit ciues ad multitudinem procreandam. Est enim illis lex qui tres genuerit filios eum esse immunem a custodia: qui vero quattuor immunem esse ab omnibus. Atqui patet: q̄ si multi gignant̄ in regione sic distributa: necessariū multos fiere paupes.

¶ Capite decimoseptimo reprobat rempublicā lacedemoniorum quantum ad ephoros et aliquos alios magistratus.

8 Tenī et que circa Ephoros cōstituta sunt praue se hn̄t. Hic enī magistrat⁹ maximaq; apud illos rerū potestatē habet Sumunt

em̄ ad eū ex plebe oēs : vt multotiēs cōtingat hoīes valde pauperes in hac potestate constitui / qui ꝓpter egestatē venalē fiūt : ostēderūt ⁊ sepe prius et nūc in Andrijs Corrupti em̄ pecunia quidā quantū in se fuit. rēpublicā euerterūt ¶ Et ꝓpter ei⁹ magistrat⁹ ⁊ nimiā potestatē ac tyrānidi parē: etiā reges ip̄os populares fieri cōpulerūt vt in hac ꝗꝫ parte respu . lederetᷣ Popularis em̄ stat⁹ ex optimate resultauit . Cōtinet tū rēpu . magistrat⁹ ip̄e Acquiescit em̄ plebs ex eo : q꞉ maximi magistrat⁹ capax est. Ita siue ꝑ legislatorē siue ꝑ fortunā euenit : hoc vtiliter se habere Oportet em̄ rēpu. que duratura sit velle : vt oēs ciuitatis partes cōstent : atqꝫ in statu suo ꝑmaneāt Reges ergo ꝓpter honorē suū ita se habebūt. Prestātes aūt viri ꝓpter senatū Nā ea dignitas virtutis ē premiū Plebs aūt ꝓpter Ephoream. Nā cōstituit ex oībus. ¶ Sꝫ oportebat hūc magistratū sumi quidē ex oībus Nō tū ꝑ hūc modū: ꝑ quē nūc fit. Est em̄ nimiū puerile ¶ Et iudicādi de reb⁹ magnis potestatē habēt hoīes cōtingētes. Itaqꝫ meli⁹ foret nō scd̄m ꝓpriā mentē eos iudicare sed scd̄m litteras ⁊ leges ¶ Est etiam Ephororū vita nequaꝗꝫ cōueniēs ꝓposito ciuitatis Nā ephori quidē molliter viuūt. in ceteris aūt tāta asperitas est vite vt nequeāt hoīes illā perferre sed clam trāsgrediētes legē voluptatib⁹ fruunt ¶ Senatoꝝ ꝗꝫ potestas / nō recte apud illos cōstituta est. Nā ꝗ sint viri boni ac sufficiēter ad virtutē eruditi : dicet forsan aliqs ciuitati cōducere. Enimuero ꝗ ꝑ omnē vitā magnis de reb⁹ discernēdi potestatē habeāt : periculosū est. Est em̄ vt corporis : sic etiā mētis senect⁹. ꝑ hūc aūt modū eruditis : vt ⁊ legislator ip̄e diffidat tanꝗꝫ nō bonis viris nequaꝗꝫ tutū Videt āt hi : qui in hac potestate cōstituti sunt largiēdi gratificādiqꝫ ꝑmultam facultatē habere.

Quapropter melius erat eos rationi reddende/ subiectos esse: nunc autez non sunt Videtur autem Ephororum magistratus omēs alios magistratus corrigere In hoc autem nimium certe illis permissum: et nō per hunc modū dicimus rationē reddere oportere ¶ Insup creatio ipa senatorꝝ: quā per suffragia faciūt perleuis est: ac ipm petere qui elegendus sit non recte se habet Oportet em̄ ꝛ volentē et nō volentem ad magistratum assumere si dignus sit eo magistratu ¶ Nunc aūt idem facere in hoc videtur legislator! quod et in alia republica Ambiciosos em̄ faciens cives illis vtitur ad senatorum delectum. Nemo enim magistratum petit nisi honoris sit affectator Atqui pleraqꝫ eorū que homines iniuste faciūt per ambitionem et avariciam committuntur ¶ De regia vero potestate vtrum melius sit eam in civitatibus existere necne! alia foret disputatio. Attamen melius non vt nunc quidem: sed pro vita cuiusqꝫ regis iudicare. Q; autem ne ipse legislator credit se facere bonos et honestos: manifestum est. Diffidit enim quasi non sint ad sufficientiam boni viri. Itaqꝫ legatos simul mittebant inimicos: ac salutem civitatis esse putabant seditiones regum.

¶ Capite decimooctavo Reprobat leges de comessationibus positas de prefectis perpetuis classis! de ordinatione legis ad perpetuam bellicam fortitudinem. De thesauro publico quo carebant Lacedemonij.

n On bene etiam circa comessationes! que illi phidicia nomināt! cōstitutum est ab initio Oportebat enim magis ex publico esse conventū! quēadmodum in Creta Sz apud lacedemonios vnusquisqꝫ cōferre habz! et si sunt quidā lōge pauperimi! qui huiusmōi sumptū nequeāt sufferre Ex quo fit! vt legumlatori contra eveniat ꝙ ipe voluerit Voluit aūt civitatē facere ppłarem ꝑ comessationes ꝗ ꝯtra accidit! cū nō sic facile

pauperib⁹ cōmessationum esse participes More enim maiorum sic apud eos diffinitur vt qui comessationum participes esse nequeat is ad reipublice gubernationem non admittat. ¶ Legem vero que est circa prefectos classis: et alij quidem improbarunt Recte quidē Est em̄ seditionis causa Nam cū reges sint belli duces: p̄fectura illa perpetua fere alterum est imperiū ¶ Et sic suppositioni legislatoris succenseri potest Quod et Plato in suis legibus censuit Ad patrem enim virtutis tota ordinatio illarum legum contendit scilicet bellicam. hec autem vtilis ad victoriam cōsequendam Itaq3 salui erant bellum gerentes Peribant vero rerū potiti quoniā nec ocium agere / nec quicq̄ aliud exercere sciebāt prestabilius / q̄ rem militarem. illud quoq3 erratū non sane minus / q putabant bona illa que ad bellum pertinent / ex virtute magis q̄ ex vicio fieri Et in hoc quidem recte Sz q hec potiora q̄ virtutē ipsam putant / in hoc nō recte ¶ Male etiam circa pecunias publicas apud illos constitutū est. Quia neq3 in publico habent quicq̄: et magna bella gerere coacti / pecunia egre conferunt. Nam quia sparciatarum est plurimum agri non examinant inuicem collationes: et euenit legumlatori cōtra / quemadmodum est publice inopiā priuatim auariciam inducere De Lacedemoniorum igitur republica actū sit Nam hec sunt que maxime quisq3 reprendit de republica.

¶ Ca. xix. Recitat rempublicā Creticā cōparando eā ad Laconicā.

Cretensium vero respub. huic finitima ē Habz āt quedā non deteri⁹ s3 plurima min⁹ nitide Videt āt et ferē lacedemonioꝝ respub. in plurimis imitata cretēsem Vetusta āt pleraq3 rudiora sūt nouis Ferūt em̄ licurgū p⁹ dimissā carilli regꝰ tutelā: cū lōgo tpe pegrinā i Creta plurim̄

fuisse diuersatũ ꝓpter cognationẽ. Erãt em̃ Liccij Lacedemoniorum colonij Susceperãt aũt hi qui in eam coloniã venerãt instituta legũ tunc in antiquis habitatorib⁹ obtinẽtia Quapropter et nunc Pergeci eodẽ modo illis legibus vtunt̃ quõ eas Minos cõstituit prim⁹ ¶ Videt̃ aũt hec Insula ad principatũ Grecie nata: ac preclare sita. Cuncto nãq; imminet mari cũ fere greci om̃es circuz mare sint positi Abest em̃ hinc modicum a Peloponneso Jllinc vero ab Asia circa Peritriopiũ ꝛ Rodum Quare imperium maris obtinuit minos Ac insularũ alias subegit: alias võ dudũ incultas habitari fecit Tandẽ Siculãm aggressus circa camerinam defectus est Habet em̃ cõuenientiam cretica institutio cũ laconica Agriculturam exercent apud hos quidẽ ilote: apud illos võ pergeci. Et comessationes sunt apud vtrosq;. Et antiquitus nũcupabãt lacedemonij hec nõ phidicia sed Andria quẽadmodũ cretes Ex quo palã est inde ꝓuenisse insuper reipub. institutio Ephori nanq; eandẽ vim habent: quam in creta/hi qui cosini appellãtur. Nisi q; ephori quinq; sunt. cosini autem decem. Senatores autem pares sunt senatoribus: quos vocant Cretes consilium. Regia autem potestas fuit primo apud Cretas. postea illam sustulerunt imperio in bello ad cosinos translato Contio autem omnibus cõmunis est. ꝟ aliam nullam habet auctoritatem: quam ea comprobandi que a senatorib⁹ ꝛ cosinis fuerũt aũt decreta ¶ Que igit̃ de comessationibus constituta sũt meli⁹ apõ Cretas q̃ apõ lacedemonios hũt Nam apõ Lacedemonios vnusquisq; certũ q̃d in singula capita taxatũ soluit: qõ nisi faciat a repu. repellit̃: vt p̃us dixim⁹ At in creta cõmuni⁹ ẽ Et cũct̃ em̃ q̃ a terra pueniunt vel armentis ex publicis et his que ferunt Pergeci diuisio fit: vt pars

vna ad deoꝝ cultū et ad publica onera: pars ad comessatiões deputet̄: ac ita ex publico educari oēs et mulieres et pueros et viros: ad temperantiā aūt cibi quasi vtilis sit multa legislator philosophatus est: Et de mulieꝝ diuorcijs ne sup̄flua pariāt multitudinē etiā p̄sperit alio introducto vsu: quod vtrū p̄raue vel nō p̄raue cōstitutū sit: aliud erit cōsiderandi tempus Sed q̄ circa comessatiões meli⁹ p̄uisum sit apud cretas q̄ȝ apud lacedemonios manifestū est ¶ Ac circa cosinos deterius q̄ȝ circa ephoros Quod em̄ mali habet ephoroꝝ magistratus: id est et in illis. Summunt em̄ quiuis sed quod in his prodest reipu. illic nō est. Nā hic quia ex oībus assumptio est particeps populus amplissimi magistratus vult manere rempublicam Illic autē non ex omnibus sumuntur cosini sed ex quibusdam familijs: et senatores ex his qui iam cosini fuerunt:

¶ Capi. xx. Rempublicam Creticam reprobat.

Secunda racio

De quib⁹ idem dici potest: quod de his qui apud lacedemonios fiunt Nam esse liberum magistratū atq̄ȝ perpetuum maius est munus: q̄ȝ dignitas eorum mereat̄. Et non scd̄m legum scriptam iudicare sed scd̄m quod sibi videtur periculosum est ¶ Quiescere autem plebem non participantem/ nullum signū est bene constitute ciuitatis Nec quicq̄ȝ susceptionis sit cosinis: quemadmodum ephoris: abeuntq̄ȝ per insulam longe a contendentib⁹ ¶ Medicina vero quā huic delicto adhibent: ridicula est: nec ciuilis sed tyrānica. Sepenūero em̄ aut college illoꝝ aut priuati hoīes insurgētes p̄ seditionē cosinos expellūt Licet aūt cosinis se ip̄os ingrātu abdicare Eēnuero hec oīa p̄stabat lege fieri q̄ȝ p̄ hoīm voluntate. Nō enim secura est regula ¶ Omniū vero deterrimū potentiarū turbatio:

quam sepe concitant / cum penas dare nolunt Per quā manifestum est habere eam institutionē aliquid reipublice sed non esse rempublicā at potentatum magis Consueuerunt autē concitata plebe et amicis ad vnius arbitrium rem conferre sedicionesq; et prelia inter se miscere Atuero id quid differt ab eo / quod tandē ea ciuitas non sit dissoluta ciuili societate: Est autem periculosius hic reipublice status / si qui velint possintq; inuadere Sed (vt supra diximus) seruatur ꝓpter locum qui omnes aduenas excludit itaq; Pergeci manent Cretensibus / verum ilotes persepe a Lacedemoniis defecere Non enim erat in Creta potentia vlla externa: sed nuperrime bellum peregrinum irrupit in eam insulam: quod patefecit imbecillitatem legum suarum. ¶ De hac igitur republica hec dixisse sufficiat.

¶ Capi. xi. De Republica Carthaginensium.

Videtur autem Carthaginensiū respublica bene constituta multaq; habere preter alias: quedam vero maxime similia Lacedemoniis Tres enī iste respubli. quodā modo inter se ꝓxime sunt / multūq; distant ab aliis Cretica dico et Laconica et Carthaginēsis multaq; in eis ꝓuisa sunt recte Signū est reipublice bene institute ꝙ ppłus ī suo ꝑmanet loco: neq; sedicionem vllam (vt ita dixerim) vnq̄ fecit neq; tyrannū Cōtinet similia aut Lacedemoniorū reipublice Cōmessatiōes quidē sodaliciorū phidiciis. centū aūt et quatuor virorū potestas Ephoris ꝑterq; ꝙ nō deterior: Nā illi ex cōtingentib9 sunt hanc autē potestatem suscipiunt optimates Imperator vero et senat9 cōueniūt Lacedemoniorū regib9 et senib9 Melius autē ꝙ imperatorē non scd'm gen9 neq; ex vili aut ꝓcellenti magis eligunt q̄ s̄m virtutē. Nam qui magnā habent potestatē: si ipsi nullius

precij sint multum nocent: nocuerunt quoque iam lacedemoniorum ciuitati. Plurima igitur reprensorum propter transgressionem cōmunia sunt omnibus antedictis. ¶ Sed quantum ad intentionem optimatum attinet et reipublice quedam ad popularez statum magis declinant: quedam ad paucorum potentiam. Nam referendi quidem ad populū aut non referendi aliqua imperatores vna cum senatu domini sunt: si omnes concordent. Si non concordent: dominus ipsorum populus est. Quecunque retulerint magistratus de his non approbandi modo illorum sentētias potestas permissa est populo. Verumetiam pro arbitrio constituendi prouidendique et cuiuis contradicere relatis eorum licet: quod non est in alijs rebuspub. Quinque / viratum vero qui multarum ac magnarum rerum potestatem habet / ab illis eligi et centumuiratum hos eligere: qui est maximus magistratus Et hos plurimo tempore quam alios imperiū retinere Nā et pfuncti magistratu imperant et designati ad magistratuz ad paucorū potentiā spectat Esse aūt sine mercede et sine sortione optimatū est ponendum et si quid aliquid tale Judicia quoque omia a cunctis magistratibus indicari et non ab alijs alia vt apud lacedemonios ¶ Transgreditur aūt maxime ab optimatibus ad paucorū potentiā institutio: Carthaginensiū in eo quod etiam multi comprobant. Non solum eīn optimos verumetiam ditissimos censent in magistratibus esse ponēdos: quasi impossibile sit qui egenus existat eum bene magistratū gerere aut quietē optare Si igitur sumere ditē paucorū potentie est. p virtutē aūt optimatū Jsta quidē esset species tertia per quā cōstituta est apud Carthaginēses respub Creant eīn magistratus ad hec duo respicientes et presertim maximos vt imperatores et

pretores. Putandū em̄ est huiuscemodi excessum ab optimatib⁹ eē errorem legis conditoris: quē ab initio ꝓuidisse valde necessarium fuit vt optimi valerent quietem agere nec quicꝗ̄ indecoꝝ facere: nō solū in magistratu sed etiā in vita priuata Q; si inspicere oportet ad opes gratia quietis: prauū ē maxīos magistrat⁹ esse venales imperium ꝛ preturā Hec em̄ lex ꝑciosas magis facit diuitias ꝙ̄ virtutes. ac ciuitatē totam ad studium pecuniarū cōuertit. Nā quicquid apud ciuitatē principes habeť in precio: necessariū est et alioꝝ ciuiū opinionē subsequi Ubi aūt non maxime honorať virtus ibi nō est possibile firmū optimoꝝ esse in repub. statū. Assuescere vero ad lucra rationabile est qn̄ per largitionem adipiscimur dignitates Absurduz est em̄ si pauper quidem aliquis verū bone mentis lucrari velit: improbior aūt nō velit: cū sumpt⁹ fecerit Quocirca oportet eos qui pn̄t optime gerere magistratū assumere Probabiliusqꝫ fuit si auctor legis opulentiā prestantiū viroꝝ abiecisset/ac eoꝝ q̄ in magistratu forent quieti: ꝓspexisset

¶ Prauū etiam videri pt plures mgrāt⁹ ab vno hoīe geri qd in honore est apud Carthaginenses Unicū em̄ ab vno optime perficitur opus Hoc aūt vt fieret/prouidendū fuit a legumlatore: necqꝫ cogendū eundē tibicinez eē atqꝫ sutorem Quare vbi nō parua est ciuitas: mag⁹ ciuile ē vt plures sint participes magistratuū magisqꝫ populare cōmuni⁹ em̄ (vt dixim⁹) ꝛ melius singula conficiuntur atqꝫ celerius Patet aūt hoc in bellicis reb⁹ et nauticis In his em̄ ambob⁹ per omēs (vt ita dixerim) transit imperare ꝛ parere Sꝫ cum ad paucorum potentiā vergat respub eoꝝ/optime illud effugiunt: vt semꝑ aliqua plebis pars ditetur ad oppida mittentes/ꝑ hoc illi arbitranť ac certe efficiūt statū ciuitatis ꝑmanere Sed hoc ē fortune opus

Oportebat vero non per fortunam sed per legislatorem id fieri Nunc autē si diversa fortuna incidat et plebs a gubernatorib⁹ secedat: nullū est remedium legis ad quietem adhibitum ¶ Lacedemoniorū igitur et Cretensiū Carthaginensiumq; respublice in hunc modum se habent.

¶ Capi. xxij. De rebuspublicis a quibusdam alijs institutis et de legibus earum.

e Orum autem qui de republica aliquid tradiderunt! quidā nūq̄ versati sunt in gubernatione civitatis! sed in privata vita ocio si vixerunt De quibus siquid dignum relatu fuit! supra diximus. quidam legūlatores fuerunt gubernaverūtq; vel in ꝓprijs civitatib⁹ vel in alienis Et horum quidā solummō legum auctores fuere: quidam etiā reipublice constituende veluti Licurgus et Solon Hij enī leges et res publicas condidere Licurgus quidem lacedemonijs vt dictum est Solon autē Atheniensibus Existimant quidam Solonem legumlatorem fuisse preclarum. Nam et paucorum potentiā sustulisse que nimis intemperans erat et plebem a servitute liberasse ac statum popularem in patria constituisse optimeq; rempublicā temperasse Nā esse consiliū ariopagi paucorum gubernacionis. delectus vero magistratuū optimatiū! iudicia vero populare. Sz videtur Solon illa duo cum essent prius! non sustulisse/ consiliū ariopagi et magistratuū delect⁹ ac populū asseruisse iudicijs ex omib⁹ cōstitutis. Quapropter quidā illi succensent ꝙ alterū dissolverit! cū auctoritatē omnem ad iudiciū traduxerit quod ꝑ sorticionē est Nā cū hoc invaluit/tanq̄ tyranno gratificantes ꝑplo in eū qui nūc est! popularē statū rempublicā redegerunt: et cōsiliū ariopagi ephialtes inhibuit! et pericles Judicibus vero salaria pericles induxit Ac per hunc modū vnusquisq; eorū qui apud

plebem posse voluerunt populi vim augere pseuerarunt: donec in istam que nunc est licenciā puenit ¶ Apparet autē hoc non tam Solonis volun=tate q̄ casu euenisse. Nauali em̄ potentia aduersus medos victor populus maiora de se sapere cepit. Et accesserunt patroni sediciosi cōtra bonos et honestos ciues: qui rempublicā gubernabant: cū videat quidē solon eam que maxime necessaria fuit potestatem populo tradidisse: vt magistratus crearet: et malefacta corrigeret. Nisi em̄ popul⁹ hanc habeat potestatem seruus erit et inimicus. At magistrat⁹ oēs constituit ex nobilib⁹ et locuple=tibus ex censu q̄ngentorū medimnorū et iugarijs tertiū ex equitib⁹: quar=tū ex opificibus sordidis: quibus nullū magistratus assequendi ius erat.

¶ Fuerunt autē legum positores Zaleucus apud locros occidentales: et Corandas cataniensis ciuib⁹ suis ceterisq̄ ciuitatibus calcidicis q̄ sunt circa Italiam et Siciliā ¶ Tentāt vero quidā inducere quasi Onomacrit⁹ fuerit primus legum ferendarū peritus: hunc vero exercitatū in creta cum esset locrus prefectū autē per artem diuinationis eius familiarē fuisse tha=letem. thaletis autem auditores fuisse lycurgum et charondā. Sed qui ista dicunt: tempora non supputant ¶ Fuit etiam philolaus corinthius legūlator thebanis. Erat autē philolaus ex familia bachiadū. Amicus vero dioclis: qui olympia vicit. Sed vbi ille ciuitatem deseruit commotus ob amorem matris alcyone thebas migrauit: atq̄ ibi ambo defuncti sunt Monstranturq̄ etiam nunc illorum sepulchra spectantia quidem sese ve=rum ita constituta vt ex dioclis quidem sepulchro non sit prospectus in corinthium agrum ob animi infensionem. ex philolai autem sit prospectus Habitarunt igitur ob huiusmodi causam apud thebanos Legesq̄ illis Phi

lolaus descripsit et de aliis quibusdam: et de sobole procreanda: quas illi leges proletarias appellant. Et hoc est precipue ab illo prouisum vt numerus hereditatum: conseruetur. Charonde autem nihil est proprium nisi iudicia falsorum testium. Primus enim de his legem posuit diligentia Et claritate etiam elegantior quam hi qui nunc sunt legum conditores. philolai proprium est patrimoniorum disparitas. Platonis autem mulierum et natorum et patrimoniorum communitas et comessationes feminarum. Et preterea lex circa ebrietatem: vt reges conuiuiorum sobrii sint: et in rebus bellicis exercitatio et per quam amphidexteri fiant: cum oporteat non alteram manum vtilem: alteram inutilem habere. Draconis quoque leges sunt: sed iam constituta repu. leges tulit. proprium autem draconis est nihil quod sit memoria dignum nisi rigiditas ob magnitudinem penarum. fuit quoque Pictacus legum conditor. sed non in republica versatus lex est propria illius / ebrios si quem pulsauerint maiori pena damnari quam si sobrii fecissent. quia enim plures delinquunt ebrii quam sobrii. non ad id respexit: quod est ebriis venia: sed ad vtilitatem. Fuit etiam Androdamus reginus legum conditor chalcidensibus qui sunt in Tracia de homicidio et de hereditatibus. Nihil tamen huius proprium referre quis potest ¶ De his ergo rebuspublicis que principales sunt: et de his que sunt ab aliquibus scripte in hunc modum cognouisse sufficiat.

Liber Tertius

Continet distinctionem et numerum Rerumpublicarum Et specialiter agit de regno viginti septem capitulis.

¶ Capitulo primo Ostendit quis sit Ciuis et ciuitas. Et quod secundum aliam et aliam rempublicam alius sit et alius ciuis.

Liber Tertiꝰ Politico. Aristoso. xxx

Ui de re publica cõsiderat que sit vnaqueqꝫ et qualis: fere prima illi cõsideratio occurrit videre quid sit ciuitas Nã ea nõnũqꝫ in cõtrouersiã venit / cũ alij dicãt a ciuitate factũ / alij nõ a ciuitate sed a potẽtibꝰ quibusdã vel a tyrãno Gubernatoris aũt reipub. ac legũ positoris totũ negotiũ versari videmꝰ circa ciuitatẽ Est aũt respublica eoꝝ q̃ in ciuitate degunt institutio. Cũ vero sit ciuitas ꝯpositũ quiddam / quẽadmodũ alia tota ex pluribꝰ ꝑtibꝰ ꝯsistentia / manifestũ ẽ primo de ciue eẽ ꝑquirendũ Nã ciuitas ẽ ciuiũ multitudo quedaꝫ Quare et quẽ oportet ciuẽ vocari et qui sit ciuis ẽ cõsiderãdũ Nã et de ciue sepe ꝯtendit / nec eundẽ omẽs fatent̃ ꝙ esse ciuẽ / et qui in ꝑplari statu ciuis ẽ : ꝑsepe in paucoꝝ gubernatione nõ erit ciuis Eos igit̃ qui alio quodãmõ appellationẽ sortiunt̃ ceu eos qui ciuitate donati sunt / omittamꝰ. Nec habitatio ciuẽ facit. Nã isto mõ ministri qui circa nos habitãt / ꝛ serui ciues eẽnt Nec rursus qui fori ac iudicij ius hñt Nã hoc erit etiã illis qui simul ꝯtrahũt cũ ꝑ ꝯtractũ forũ sortiãtur. quanqꝫ multis in locis peregrini ne id quidẽ ꝑfecte habeãt / ꝫ necesse est vt patronũ accipiãt. ex q̃ fit vt impfecte quodãmõ sint fori iudicioꝝqꝫ participes Sꝫ vt pueri nõdũ etate ꝑfecti ꝛ senes ob etatẽ a muneribꝰ publicis vacantes nõ simpliciter ciues dicendi ꝫ quodã mõ ciues At nos querimus eũ qui simpliciter ciuis dicat̃ / nec habeat aliquã adiunctionẽ que restringat et corrigat: cũ de infamibus et exulibꝰ eodẽ mõ (vt supra dubitari et responderi ꝑt. ¶ Ciuis simpliciter nulla alia re diffinit̃ magꝭ q̃ participatione potestatis publice iudicandi et discernendi Potestates aũt alie sunt determinate ꝫm tps ita vt nõ liceat interdũ nisi semel eandẽ hrẽ aut ꝑ alia

temporis spacia Alie sunt indeterminate ceu illius qui in concione deliberat et decernit. quanqꝫ fortasse diceret aliquis tales nō eē in ptāte cōstitutos Atqui ridiculū foret! qui de maximis reb⁹ deliberāt et decernūt! eos potestatē dicere nō hrē Sꝫ nihil refert! cū de noīe sit questio Est em̄ absqꝫ noīe publica potestas iudicātis decernētisqꝫ in contione. ꝑ sit diffinitionis grā indeterminata potestas Ponim⁹ āt eos eē cives! qui hui⁹ potestatis vna cū aliis participes sunt Maxie igit̄ ꝓprie civis sup oēs / qui cives dicunt̄! fere talis ē ¶ Nec latere nos debet q̄ in reb⁹ quarū subiecta differūt specie! et aliud eoꝝ est primū! aliō scōm! aliud cōsequēs! aut omino nihil est quo talia cōmunie! aut vix Respub. āt videm⁹! specie differre! ꝛ alias eē posteriores! alias eē priores Que em̄ aberrauerūt ac plapse sunt! necesse est! vt posteriores sint integris et incorruptis. quō āt dicam⁹ eas labi! postea patebit. quare civē qꝫ eē aliū atqꝫ aliū necesse ē scōm differentiā rerumpubli. Itaqꝫ ille de quo diximus in pplari quidē statu maxie ē civis In aliis vero specieb⁹ eē quidē pt! nō tñ necesse est In quibusdā civitatib⁹ neqꝫ ppl's est neqꝫ contionis vsus ꝑ senatū hūt et iudicia Alii alia exercent vt apud Lacedemonios de cōtractib⁹ cognoscāt hi qui Ephori nūcupant̄ De cede āt senat⁹. et forsan alii de aliis ius dicūt Eodemqꝫ mō apud Carthaginēses de omib⁹ quidē causis magistrat⁹ quidē cognoscūt Sꝫ recipit correctionē quandā diffinitio civis Q; in aliis rebuspub. nō ē indeterminata illa potestas que in contione decernit et iudicat ꝑ determinata ꝑm iurisdictionē Horū em̄ aut oīb⁹ aut quibusdā cōcessū ē et deliberare! aut iudicare vel de omib⁹ aut de quibusdā Quis igit̄ sit civis! ex his patet Cui em̄ habilitas est participandi potestatē publice deliberative aut iudicarie! hunc civem

esse dicimus eius ciuitatis Ciuitatem vero talium multitudinem / que ipsa per se sufficiens sit / vt simpliciter dixerim / ad viuendum.

¶ Capite secundo Reprobat vnum modum diffiniendi et accipiendi ciuem circa hoc tractando aliqua dubia.

Onsueuerunt autem dicere eum esse ciuem: qui ex duobus ciuibus ortus sit / et non ex altero soluz ceu ex patre et matre. Alij vero magis vltra requirunt / ceu auos et proauos et tritauos vel plures His itaqz diffinitis ciuiliter succicte dubitāt quidam tertius ille aut quartus quomodo erit ciuis. Gorgias quidem leontinus partim dubitans fortasse partim ludens inquit quemadmodū mortaria sunt illa que a factoribus mortarioꝝ fiūt / sic larisseos eē qui ab artificibus eoꝝ fiūt Esse nāqz aliquos larisseoꝝ factores Est aūt simplex Si eñ pticiparēt administratōe reipublice ƀm determinationē iam dictā essent vtiqz ciues Etem̄ neqz possibile ē ꝯguere diffinitionē illā primis conditoribus aut habitatoribꝰ vt ex patre matreqz ciuibꝰ sint exorti ¶ Sed forsan magꝭ de eo dubitari potest / cū facta mutatiōe recipiunt q̄dā ad cōmunionē reipublice Queadmodū athenis fecit Calistenes pꝰ tyrānoꝝ electionē Cōplures eñ i tribꝰ ɔ̄scripsit pegrinos ⁊ seruos ⁊ ininq̄linos / de q̄bꝰ dubitari pt nō q̄ ciuis ƀ an iuste vł iiuste ¶ Atqui ⁊ de eo insup q̄s dubitabit / an si nō iuste ciuis ne ciuis sit q̄i idē valeat iniustꝰ ⁊ falsus ¶ Sȝ cū videāꝰ q̄sdā iniuste se in mgr̄atibꝰ gerere quos tn̄ mgr̄atꝰ eē dicimꝰ ƀ nequaq̄ iuste Ciuis āt ptāte q̄dā diffinitus sit Nā q̄ particeps ē talis ptāťꝭ / est ciuis vt diximꝰ Patet ꝙ hos q̄z ciues dicendū ē ¶ Juste āt vł iniuste ptinet ad primā illā questionē / in qua querit̄ nūquid a ciuitate factū sit / vł nō a ciuitate ceu cū ex potētia paucoꝝ vel ex tyrānide ad pplārē statū fit mutatio Tūc eñ neqz mutuatā pecuniā solue

re quidam volunt q̄ nō ciuitas eam susceperit / sed tyrannus. nec alia huiusmodi permulta q̄ respublica vi atq; victoria constet non publica vtilitate Si igitur per hunc modum quedam in populari statu fiunt / esse similiter dicendū est hui⁹ ciuitatis acta et paucorum potentie et tyrannidis.

¶ Ca. tertio Ostendit quō ciuitas dicit̄ eadem vel non eadem.

Idetur aūt ꝑprius hui⁹ questionis locus. quō aliquando dicamus ciuitatē esse eandem aut nō eādem ꝫ aliā ¶ Potissime igit̄ inuestigatio hui⁹ dubitationis ē circa locū et hoīes Fieri eñ p̄t vt separent̄ loc⁹ ⁊ hoīes ⁊ alios alibi habitare Sꝫ hec leuis ē dubitatio Nā cū multipliciter dicat̄ ciuitas / ꝑfacilis ē hmōi q̄stio ¶ Silr̄ q̄ꝫ eoꝝ qui eūdē inhabitant locū / quoad dicendū sit vnā eē ciuitatē Nō eñ menib⁹ hoc diffinit̄ licꝫ eñ peloponesum totā vnius menib⁹ circundari Talis fortasse ē Babilon que capta cū eēt ab hostib⁹ / ferūt partē aliquā ei⁹ ciuitatis tertia die nondū aliqd sensisse Similiter et quecūq; alia magis habet circūscriptionē gentis q̄ꝫ ciuitat̄ Sꝫ hui⁹ questiōis alio loco vtilis erit ꝯsideratio Nā de magnitudine ciuitat̄ / et q̄ꝫtam eē vtile sit: ⁊ vtrū vnā vel plures / latere non debet ¶ At manētib⁹ eisdē habitatorib⁹ eodem loco / vtrū quoad sit idem gen⁹ habitantiū eandem esse ciuitatem dicendū est. quāuis semꝑ alij intereant alij oriant̄. vt et flumina solem⁹ eadē dicere et fontes eosdē q̄uis sp̄ vnda noua superueniat ac defluat ¶ Vel hoīes dicendum est eosdem esse / propter eandem causam / sed ciuitatem aliam Nam si ciuitas est societas quedā societas autem ciuium (variata reipublice gubernande forma) et alia effecta / necessarium vtiq; videretur ciuitatem quoq; non eandem permanere Vt et choꝝ aliū esse dicim⁹ dū tragic⁹ est q̄ꝫ dū comic⁹ / ⁊ si ijdem sint hoīes

Eodemq; item modo omnem aliam societatem et compositionem si speci es alia fiat / ceu harmoniā earundem vocum aliam esse dicemus / et mo do doricam / modo phrygiam vocitamus. id si ita est patet ꝙ maxime di cendum est eandem ciuitatem ad rempublicam respicientes / nomine aut vocari alio / aut eodem . licet eisdem habitantibus eandem vel alijs peni tus hominibus Utrum autem iustum sit reddere pecuniaz mutuo sump tam mutata reipub. gubernāde specie / vel non iustum / alia est disputatio

¶ Capite quarto soluit hanc questionem vtrum eadem sit virtus boni viri et boni ciuis / vel non eadem .

Is vero que nunc dicta sunt / consequens est videre : vtrum ea dem sit virtus boni viri et boni ciuis vel nō eadem Atqui si hoc est perquirendum prius de virtute ciuis sub compendio dicere oportet

¶ Ut igitur nauta vnus aliquis est eorum qui sunt in cōmuni societate / ita et ciuem dicim⁹ Nautarū vero quanq̃ dissimiles sint scd̄m potentiaz / (nā alter est remex / alter gubernator alter proram dirigēs / alter alteram huius appellationē habens) patet quod expressissim⁹ vniuscuiusq; sermo ꝓprius erit illi⁹ v̄tutis . similiter āt et cōmunis quidā ꝯuenit oīb⁹ Sal⁹ eīn et ꝯseruatio nauigantiū cōmune ē oīm op⁹ At hoc eīn vnusquisq; eorū intēdit Sic igič et ciuib⁹ licet dissimiles sint / opus ē cōseruatio cōmunis societatꝭ. societas vero est respublica ¶ Siquidē igič plures sunt rerū pub. species / patet nō esse recipiēdū / vt studiosi ciuis vna sit virt⁹ / eaq; ꝑfecta At viri boni ꝑfecta ē virt⁹ Q; igič fieri possit / vt ciuis studiosus nō possi deat v̄tutē illā ꝑ quā d̄r vir bon⁹ manifestū ē ¶ Quietiā ꝛ alio mō inquirē cib⁹ deuenire licz ad eandē rōez circa optimā rempub. Nā impossibile est ex oīb⁹ studiosis eē ciuitatē ꝛ oportz singłos op⁹ suū bn̄facere hoc aūt a v̄tute

sit vero impossibile similes esse cives oēs / nequaq̄ vna esset virtus civis et viri boni Nam virtutem studiosi civis omnibus esse oportet Sic em̄ optima foret vtiq̄ civitas At viri boni virtutē impossibile ē omib⁹ esse nisi necessariū sit in studiosa civitate cives om̄es esse viros bonos ¶ Preterea cū ex dissimilib⁹ ↄstet civitas vt anial ex ania ꝛ corpe. aīa vo ipa ex rōne ꝛ appetitu. et dom⁹ ex viro et vxore. et acquisitio ex dn̄o et servo / eodē mō civitas ex his oib⁹ / ac p̄terea ex alijs dissimilib⁹ ↄstet spēb⁹ / necesse ē nō vnā eē civiū oīm virtutē / quēadmodū neq̄ chorꝫ agentiū supremi et assistentis Q; igit̄ nō eadē simpliciter ex his patꝫ ¶ Sꝫ an erit alicui⁹ eadē virt⁹ civis studiosi et viri boni Dicim⁹ vtiq̄ studiosū in mḡrātu bonū eē atq̄ prudētem. civilem āt hoīem necessariū est esse prudentē Et statim eē aliā disciplinam presidentis aiunt quidam vt patet in regum filijs qui ad equestrem bellicamq̄ disciplinam in adolescentia erudiunt̄ vt Euripides inquit. nō mihi speciosa / sed quorum civitas indiget tanq̄ sit presidentis disciplina quedam. si autem est eadem virtus regentis boni ac viri boni Civis aūt ē et qui regitur / nō eadē virtus simpliciter esset civis et viri ꝗ tamē cuiusdaꝫ civis Non em̄ eadem virtus est regentis ꝛ civis. Et ob hoc forsan Jason inquit graviter ferre / nō regnaret / quia nesciret privatus esse.

¶ Capite. v. Subdit aliā questionē declarativā ꝑoris vtrū impans ꝛ parēs debeant habere eandē virtutē scientiam vel prudentiam.

Ed nihilominus laudandum est posse imperare et parere / ac p̄clari civis virtus est posse preesse et subesse laudabiliter Si ergo virtutem boni viri posuimus presidentem. civis autem vtramq̄. non vtiq̄ forent ambe similiter laude digne. Cum ergo aliqn̄ videatur vtraq̄ sed non eadem eum qui imperat et eū qui paret addiscere debere Civem au

rem vtraq3 scire et participare amborum! quid sequatur! deprehēdere q̄s
p̄t ¶ Est enī p̄sidētia dn̄atiua. hāc v̄o in his q̄ necessaria vocant̄. scire fa
cere nequaq̄ necessariū ē ei! qui p̄sidet! ꝭ vti magis. alterū v̄o seruile est.
Dico āt alterū posse exhibere eadē ministeria Seruoꝝ āt spēs plures! cum
sint ministeria plura quoꝝ partē vnā obtinēt manuales. hi sunt! vt nomē
significat! qui ex manib⁹ viuūt in quib⁹ sunt opifices Quapropter apud
quosdā antiquitus hm̄oi hoīes excludebant̄ a reipub. honorib⁹ anteq̄ po
pul⁹ extrem⁹ fieret. hec igit̄ opificia hoīm q̄ ita subsunt! neq3 rectorē disce
re oportet! neq3 eū qui in repub. versat̄: neq3 bonū ciuē! nisi fortasse qn̄q3
sui ip̄i⁹ priuatim grā Nō enī ampli⁹ ꝯtingeret eē alterū dn̄m! alterū seruū
¶ Sz ē p̄sidētia quedā ꝑ quā preest simılib⁹ genere et liberꝭ homib⁹ Et hāc
dicimus ciuilē p̄sidentiā quam eū qui preest didicisse parendo oportet. ceu
prefectū equitū esse! cū ip̄e pri⁹ sub alio fuerit. ꝛ exercitū ducere! cū ip̄e pri⁹
in exercitu ꝑ inferiores militie grad⁹ duct⁹ sit Quo̅brem recte dicit̄ nemi-
nē bene impare posse! q̇ nō ip̄e pri⁹ sub impio fuerit ¶ Sed hoꝝ diuersa ē v
tus Et oportet bonū ciuem scire ac posse preesse et subesse. Et hec est vir-
tus ciuis! scire recte se hr̄ē in vtraq3 parte / et boni viri vtraq3 quanq̄ alia
species est ei⁹ prudētie ac iusticie q̄ preest. nā ei⁹ q̄ subest ac liber sit nō vna
ꝓfecto virtus est vt puta iusticia alias spēs hr̄ēt cū p̄est! alias cū sub esset
Quēadmodū viri et mulieris alia tꝑantia et fortitudo. nam videret̄ vtiq3
timid⁹ esse vir! si ita fortis eēt vt femina fortis et mulier inhonesta videret̄
si sic honesta foret vt vir honest⁹ Administratio q̄3 dom⁹ alia mulierꝭ alia
viri Nam viri ē acquirere / mulierꝭ seruare Prudētia v̄o ꝓpria virt⁹ est pre
sidentis Nā cetere quidē v̄tutes vident̄ cōes tam eoꝝ q̄ presunt! q̄3 eoꝝ qui

subsunt At prudētia nō est virt⁹ ei⁹ qui subsit ꝟ opinio vera Qui em̄ subest vt is qui fistulā facit: qui vero preest vt qui vtit̄ fistula. Vtrū igit̄ eadem sit virt⁹ viri boni ꝛ ciuis studiosi: vel alie ꝛ quō eadē ꝛ quō alia ex his patꝫ

❡ Capite vi. Circa diffinitionē ciuis prius positā soluit hanc dubitationem. vtrum opifices et mercenarij sint ciues nuncupandi

Estat adhuc vna dubitatio circa ciuem. Vtrū reuera ciuis sit is cui: solū participatio est publice potestatis: vt opifices etiā ac mercenarij sint ciues nuncupandi: Nā si ponam⁹ hos q̄ꝫ esse ciues qui magistratuū sint expertes / nequaq̄ꝫ possibile est vniuscuiusq̄ꝫ ciuis talem esse virtutē Si vero null⁹ hoꝝ est ciuis: in qua pte sunt hmōi hoies reponendi: Neq̄ꝫ em̄ in eoꝝ ministerioꝝ loco q̄ nobiscū habitāt neq̄ꝫ rursus vt peregrini ❡ Vt ꝟm hāc rōem nihil dicem⁹ euenire absurdū Neq̄ꝫ em̄ serui supradictoꝝ quicq̄ꝫ: neq̄ꝫ liberti Illud aūt veꝝ q̄ nō oēs illi dicēdi sūt ciues sine quib⁹ ciuitas eē nō pt: cū neq̄ꝫ pueri ita ciues sūt vt viri: ꝟ hi quidē simpliciter. hi vō ex suppositiōe Ciues em̄ sūt ꝟ imperfecti Vetustis quidē tpib⁹ apō quosdā opifices erāt serui aut pegrini Qua ppter etiā nūc pleriq̄ꝫ tales sunt Optima quidē ciuitas nūq̄ꝫ opificē facit ciuē: q̄ si hi ciues: ciuis āt virt⁹ ē quā diximus: dicendū ē nō cuiusq̄ꝫ ciuis: neq̄ꝫ liberi mō sed eoꝝ quia ministerijs necessarijs sūt alieni Necessaria vero qui vni ministrat: seru⁹ est. qui āt publice viles et sordidi Patebit aūt hoc paulo adhuc ꝯsideranti bus queadmodū in his res se habeat. hoc em̄ qō dixim⁹: illud ostendit. cū em̄ plures sint rerumpublicaꝝ spēs. plures q̄ꝫ spēs ciuiū sint necesse est Ac maxīe eoꝝ ciuiū qui subsunt. itaq̄ꝫ in quadā republica opifices ꝛ sordidi ciues erūt In q̄busdā vō impossibile ē vt citi⁹ sint puta in optimatū gubernatiōe si qua illa ē in qua ꝟm vtutē dant̄ honores ꝛ ꝟm dignitatē Neq̄ꝫ em̄

vtutē exercere pt q̄ vilib⁹ officijs occupat⁹ ē In paucoꝝ q̄ꝫ gubernatōe te-nues hoīes ad rēpublicā nō recipiunt Ex magno em̄ censu ad honores rei pub. peuenit Artifices tn̄ ad hāc spēm reipub. pueniſſe pn̄t et ſi sordidi ſūt qm̄ plerūqꝫ diuitijs abundāt Apō thebanos lex fuit vt nemo abilis eēt ad honores reipub. suscipiendos niſi p decē annos a mercatura destitiſſet In mult̄ āt rebuſpu. attrahunt̄ etiā ad ciuitatē pegrini Eſt etiā lex ī quibuſ-dā ciuitatib⁹ vt sat̄ ſit ex matre ciue eē genitū Et spurios quidē recipiunt Atq̄ ppt̄ defectū legitimoꝝ ciuiū tales faciūt ciues Paucitate em̄ hoīm in-ducti his vtūt̄ legib⁹ Q; ſi abūdēt ī mltitudīe paulatim excludūt. pmo li-bertini generꝫ hoīes. deinde eos q̄ ex matre solūmō ciues sūt Nec niſi ex v-troqꝫ pnt: natos ciues eē p ciuib⁹ hn̄t. q̄ igit̄ pl̄es ſint spēs ciuis ex his patꝫ ¶ Et q̄ maxie dr̄ ciuis ille q̄ abilis ſit ad honores suscipiēdos vt Homer⁹ inq̄t. ß vbi id occultū ē ex deceptiōe habitatoꝝ tanq̄ꝫ inhonoratū quendaꝫ repticiū repellūt vt inquilin⁹. ē em̄ ⁊ aduena q̄ honores cape nō pt ¶ Vtꝝ igit̄ alia an eadē virt⁹ ſit p quā ē vir bon⁹ et ciuis studioſ⁹ patet ex supra-dict̄ q̄ cuiusdā ciuitatis ideꝫ. Cuiusdā vō ali⁹ et ille nō oīs ß qui p̄eſt rei-publice ⁊ potestatē habet aut solus aut cū alijs gubernationem exercens.

¶ Ca. vij. Oſtendit rerumpublicaꝝ quaſdā fore rectas cōmuni vtilitati intendentes et quaſdam eſſe trangreſſiones et labes.

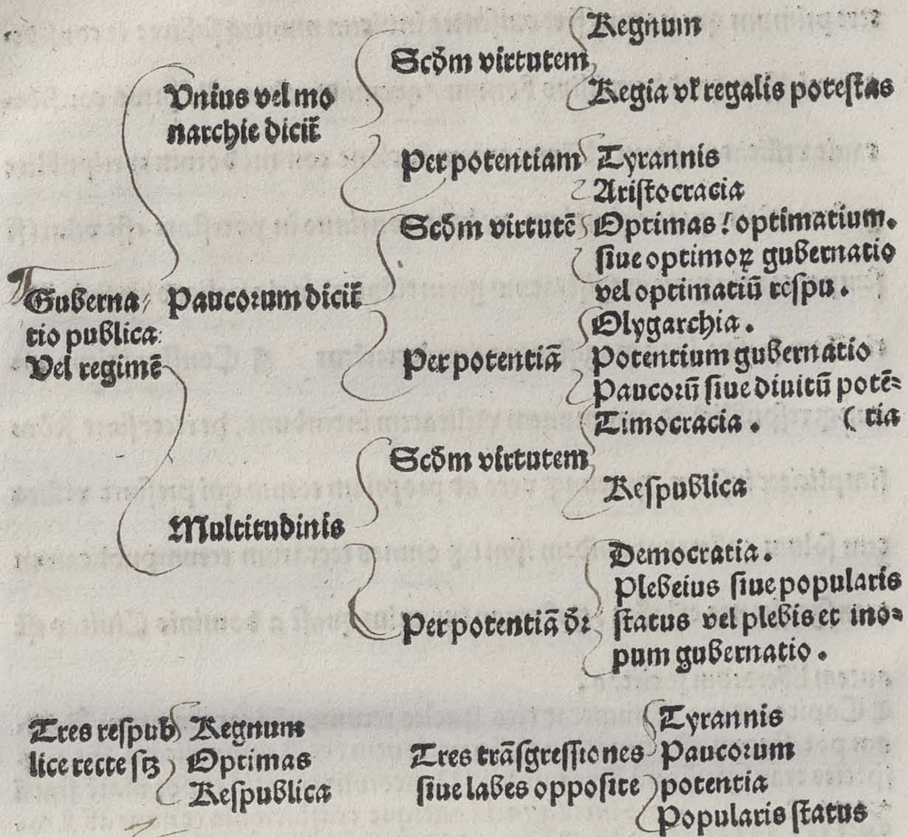
Is itaqꝫ determiat̄ vidēdū ē iā vtꝝ vna ſit reſp. an pl̄es ⁊ ſi pl̄es que ⁊ q̄t ⁊ quenā drn̄e eaꝝ ſint ¶ Eſt āt reſpu. ordiatio ciuitat̄ ⁊ circa mgr̄āt⁹ alios ⁊ maxie circa id qd̄ ſūmā ī ciuitate habeat auctoritatem ⁊ ſit principaliſſimū Pricipaliſſimū āt ē id qd̄ vbiqꝫ gubernat ⁊ regit ciui-tatē ceu in populari quidē pplus In paucoꝝ vero potentia pauci dicimus autem et reſpublicas alias eſſe ab iſtis Eodemqꝫ modo dicimus de alijs

Liber Tertius

Supponendũ est prius ! cui⁹ grã ciuitas sit ꝯstituta ! et quot sint gubernã
di spẽs circa hoĩem et circa societatẽ vite In supioribꝰ libris vbi de guber=
natiõe rei domestice ac de dño et de seruo determinauim⁹ ! dictũ ẽ / natã eẽ
hoĩem ciuile animal sociabile Ex quo fit vt etiam si nihil indigeãt ! mutuo
auxilio nihilomin⁹ affectẽt vite societatẽ quinetiã et cõmunis vtilitas cõ
iungit eos ! inquantũ ꝯfert singulis partẽ bene viuendi Maxie igit̃ hic est
finis ! et publice oĩbꝰ et priuatim Cõgregant̃ etiã ipius vite grã Forsan
quidẽ inest sibi aliqua particula honesti Et ꝯtinet ciuilẽ societatẽ etiam vi
uendi grã solũ ! si nõ molestie in vita exuperent Patet ãt ꝙ tolerant hoĩes
multa asꝑrima ꝓpter viuendi cupiditatẽ ! vt existẽte in eo quadã natura=
li dulcedĩe ¶ Atqui ⁊ mõs imperij facile ẽ diuidere ! cũ sepe sit ḋ his a nob
in externis sermonibus determinatuȝ Dñatio eñ licet vtilis reuera existat
natura seruo et natura dño : nihilomin⁹ impat ꝑ dñi vtilitate . ꝑ vtilita
te ãt serui ꝯtingenter . neqȝ eñ fieri p̃t ! vt seruo deficiẽte seruet̃ dominatio
¶ Filioꝝ vero imperiũ et vxoris et dom⁹ toti⁹ ! quã vocam⁹ rei familiaris
gubernationẽ : aut grã ẽ eoꝝ qui gubernant̃ : aut grã alicui⁹ ! qḋ sit vtrisqȝ
cõmune Grã eoꝝ qui gubernant̃ vt videm⁹ et alias artes ceu medicinaȝ et
gymnasticã illoꝝ quibꝰ impat̃ ! vtilitatẽ querere . cõtingenter tñ et eoꝝ qui
ꝑcipiũt ! esse potest Nihil quippe vetat magistrũ ipm gymnasij eẽ vnũ eo
rũ qui exercent̃ . queadmodũ gubernator sꝑ ẽ vn⁹ ex his qui sunt in naui.
Magister igit̃ gymnasij ⁊ gubernator ꝯsiderãt sꝑ eoꝝ vtilitatẽ quos guber
nant ſȝ qñqȝ eoꝝ vn⁹ ipe ẽ ꝑ accidẽs . ipe qȝ suscipit vtilitatẽ hic quidẽ nau=
ta . hic ãt vn⁹ eoꝝ qui gymnasio exercẽt ¶ Qua ꝓpter ciuilia qȝ impia cuȝ
sint scḋm equalitatẽ ciuiũ ꝯstituta ⁊ scḋm paritatẽ vicissim exeunt ! ea ge

rere primum que natura fert censentes inuicem munera subire: et conside-
rare vicissim quoddam illius bonum / quemadmodum ille prius conside-
rauit vtilitatem suam. Nunc autem ratione commodorum ex reipublice
gubernatione prouenientium volunt continuo in potestate esse veluti si
semper contingeret magistratum gerentibus ex mala valitudine sanos fie
ri Nam forsan ipos magistratus amplecteretur ¶ Constat igitur que
cunqz respublice ad communem vtilitatem intendunt / he recte sunt scdm
simpliciter iustum. quecunqz vero ad propriam eorum qui presunt vtilita
tem solum / aberrant quidem / suntqz omnes rectarum rerumpublicarum
transgressiones et labes. gubernantur enim quasi a dominis Ciuitas est
autem liberorum societas.

¶ Capite octauo Enumerat tres species rerumpublicaꝝ rectarum Regi-
am potestatem Optimatum gubernationem / et Rempublicam Et tres
species transgressionū Tyrannidez / Paucorum potētiā et popularē statū
Ubi nota pro intelligentia antique trāslationis et noue ab Leo-
nardo Aretino edite / ꝙ omnis respublica vel ciuitas
regitur vno homine scdm virtutē principante. et vocatur in vtraqz trans
latione regnum / regalis vel regia potestas / Vel gubernatur vno principe
per potentiam guberuante ad commodum proprium omnia ordinante et
fere vbiqz appellatur tyrannis. Vtraqz tamen regia ꝛ tyrannica potestas
tum Monarchie / tum vnius gubernationis nomine comprehenditur.
Deinde si paucis hominibus regatur ciuilis societas scdm virtutem agen
tibus in antiqua traductione Aristocracia Jn noua / nunc optimas / nūc
optimatum siue optimorum gubernatio seu optimatium respublica dicit
Vel paucis fit gubernatio per potentiam imperantibus. Et in antiqua
translatione Olygarchia. in noua vero nunc paucorum potentium gu-
bernatio. nunc paucorum siue diuitum potentia nuncupatur. Preterea
si fiat reipublice administratio / multitudine gubernante scdm virtutem
et tunc in alia translatione Tymocratia / vel Policia. Jn hac vero noua
reipublice nomen sibi vendicat: et appellatur respublica. Vel multitudi-
ne fit gubernatio per potentiā administrante: et in antiquis libris dici-
tur Democratia greca vocabula vsurpantibus. sed in nostris (dicam) la
tinioribus voluminibus nunc Plebei⁹ siue popularis status / nunc plebis
et inopum gubernatio dicitur Que ferme oīa (vt longe inquisitiōis la-
bor absit) patebunt / hoc presens octauum capitulum in vtraqz transla-
tione lectitantibus.

Is determinatꝭ cōsequēs est respublicas cōsiderare! quot sunt et que Et pmo quidē eas que sunt recte! nā labes earū ex illis patescunt Cū vero gubernatio ciuitatꝭ et regimen idem significet Regimen āt ē potestas et arbitriū ciuitatꝭ! necesse ē potestatē et arbitriū hmōi ciuitatis aut penes vnū eē aut penes paucos! aut penes multos Qn̄ igit̄ vnus vel pauci vel multi cōem vtilitatē in gubernatione sequn̄t! has esse rectas rerumpublicarū spēs necesse est Qn̄ āt ad ꝓpriā vtilitatē vel vni9 vel paucoꝝ vel multitudinis gubernat! trāsgressiōes sūt ꝛ labes Aut em̄ dicēdū ē nō eē ciues! aut ad participationē vtilitatꝭ sūt recipiēdi ¶ Vocare āt cōsueuim9 (cū vn9 ad vtilitatē cōem respiciēs gubernat) regiā potestatē Cū vo pauci gubernant! plures tn̄ vno optimatiū gubernationē: vel ex eo! q2

optimi presunt. vel ex eo / q̄ optimū publicū administrāt Cū aūt multitu
do gubernat ad cōmunem vtilitatem vocatur cōmuni nomine respublica
Contingit autem rationabiliter Vnum em̄ excellere scd̄m virtutem / aut
paucos datur. vt vero multitudo excellat ad omnem virtutē difficile est /
sed maxime ad bellicā Hec em̄ in multitudine fit Quare in hac reipublice
specie principalissimum et potentissimum est id in quo robur belli consi=
stit: et in his ipsis illi qui sunt in possessione armoꝝ ¶ Labunt̄ vero ⁊ trās
grediuntur huiusmodi species. ex regia quidē gubernatiōe in tyrannidem
ex optimatibꝰ vero in paucoꝝ potentiā / ex republica āt in popularē statū
Tyrannidem em̄ esse dicimꝰ dominatū vniꝰ ad ꝓpriū cōmodū intendētis
Paucoꝝ aūt potentiā / eū ad opulentoꝝ cōmodū gubernat̄ Ppl'arē āt statū
cum ad cōmodum egentoꝝ Haꝝ em̄ nulla ad ꝯmunem vtilitatem respicit.

¶ Capite nono Tractat dubitationem declarando predicta et ostendendo differentiam inter paucorum potentiam et popularem statum Nam alibi opulenti / alibi inopes rempulicam tenent atq̄ gubernant.

Portet aūt paulo vberius explicare / que sit vnaqueq̄ istaꝝ. hn̄t
em̄ dubitatōes quasdā Philosophāt̄ em̄ circa singl'oꝝ discipli
nā / ⁊ nō solū ad agēdū respicient̄ ꝓpriū ē / nihil negligere neq̄ ꝑtermitte
re ꝟ demōstrare in singl'is veritatē ¶ Tyrannidē eē dicimꝰ vniꝰ dn̄ationem
ciuili societate presidentis. Paucorum potentiam qn̄ rempublicā tenent
opulenti et diuites Popularē vo gubernationē cū tenues hoīes ⁊ nō possi=
dētes diuitias gubernāt ¶ Prima igit̄ dubitatio circa diffinitōem. nā si
pl'es sint opulēti et diuites ac rempub. tenēt / ac ppl'ar̄ gubernatio sit cū
multitudo regit. eodēq̄ mō sicubi ꝯtingat inopes eē pauciores q̄ opulēt̄
ꝟ potētiores rempub. teneāt. ⁊ vbi pauci rempub. obtinēt paucoꝝ poten=

tiam nuncupam⁹. nõ recte viderent̃ iste diffinitiões esse posite ¶ Enimuero si q̃s adiũgens opulentie quidẽ paucitatẽ / inopie vero multitudinẽ / sic appellet reipublice spẽs vt dicat paucoꝝ potentiã eẽ in qua gubernationẽ reipublice hñt opulenti numero pauci. ꝑplarem vͦ in q̃ inopes rempublicã tenẽt multi existentes aliã hab; dubitationẽ Quas em̃ dicem⁹ eas respublicas in quib⁹ plures opulenti / ꝛ in quib⁹ pauciores inopes gubernant ꝫ ſ q̃dẽ nlle sunt alie respublice p̃t supradictas ¶ Videt̃ igit̃ ratio ista ostẽdere ꝙ paucos esse vel multos q̃ gubernãt / ꝯtingens ẽ / aliud paucoꝝ potentie / alterũ ꝑplari. ꝑpterea ꝙ vbiqꝫ accidit / vt pauci sunt opulenti / multi vͦ inopes Ex quo fit vt hmõi cause nõ faciãt differentiã / ſ in eo differat popularꝭ gubernatio a paucoꝝ potẽtia ꝙ alibi opulẽti / alibi ĩopes rempublicã obtinẽt Necessariũqꝫ ẽ vbicũqꝫ ꝑ opes ac diuicias p̃sunt / siue hi / pauciores sint siue pꝉes hanc eẽ spẽm illã que vocat̃ paucoꝝ potentia Vbicũqꝫ inopes hãc esse ꝑplarem gubernationẽ Sꝫ accidit (vt dixim⁹) hos quidẽ paucos esse / illos vero multos Opib⁹ em̃ ac diuicijs pauci abundãt. libertatis tñ oẽs participes sunt: ꝑpter q̃s causas ꝯtendũt vtiqꝫ de republica.

¶ Ca. x Ostendit quale sit iustũ in paucoꝝ potentia ꝛ ꝑplari gubernatione Nã ibi scd̃m quid et non simpliciter leges sunt iuste.

Vmendũ ẽ pri⁹ / q uos terminos eẽ dicũt paucoꝝ potẽtie et ꝑplaris gubernatiõis et q̃d sit iustũ in vtraqꝫ oẽs em̃ attingũt iustũ quoddã / ſ vsqꝫ ad aliquid / ꝛ aiũt nõ om̃e iustum ꝓprie puta videt̃ equalitas iustũ quiddã esse / et est / ſ nõ om̃ib⁹ / at equalib⁹ et inequalitas iustum videt̃ esse / et est quidem: sed non omnibus at inequalibus. Alij vero hoc auferũt ꝑsonis: et male iudicant. Causa vero est: quia de seipsis iudiciũ fit. q̃ vͦ de seipsis iudicãt vt plurimũ nõ recti sunt iudices Itaqꝫ cũ iustũ

aliquibus et divisum sit eodem modo in rebus et personis: vt diximus in ethicis/qualitatem rei confitentur: sed de personis contendunt maxime: vt dictũ est quia de seipsis non recte iudicãt ¶ Deinde quia vsq3 ad aliquid vtriq3 eoꝝ iustum quiddam dicentes putãt se dicere simpliciter iustum. hi enim si in aliquo sint superiores: ceu opibus et divitijs alios omino putãt esse impares. hi vero si in aliquo sint pares: puta libertate/ omnino putãt esse pares ¶ Ceterũ qd est pricipalissimũ: nõ dicũt Si em possessionũ gratia societatem inissent: tantum caperent civitatis: quantũ possessionis Itaq3 ratio illa valeret (que est paucoꝝ potẽtiũ) qui aiunt nõ ee iustũ vt qui vnũ contulit: tantũ recipiat de centũ mnis: q̃tum his qui contulit oĩe reliquum: neq3 eoꝝ que ab initio neq3 eoꝝ que postea superveniant.

¶ Capite. xi. Declarat ad quem finem sit instituta civitas.

Vod si nõ vivendi solũ gratia: sed magis bñ vivendi Nã sic servorum ꝛ alioꝝ animaliũ civitas esse posset. qd nõ est ex eo q̃ felicitatis nõ sunt capacia: neq3 vivẽdi scđm electionẽ Neq3 societatis grã bellice: ne a quoq3 iniuria afficiant neq3 ꝑpter comercia: ac mutuã vtilitatem Nam sic Hetrusci et Carthaginenses: et oĩes hi quib9 est comertiũ invicem tanq̃ cives essent vnius civitatis. Sunt nempe illis federa circa res importãdas et pacta: ne iniuria afficiãtur Et scripture circa mutuã societatem Sz neq3 magistrat9 cõmunes his deputati sunt: verũ alij apd alios Neq3 equales esse oportet: alteri de alteris cogitant. Neq3 vt nemo eorum iniustus sit: qui sub federe ꝯprehendunt: neq3 vt pravitatẽ nullam habeãt ꝫ solũ vt nõ invicẽ iniuria se afficiãt At em de ṽtute ac vicio publice cogitãt quicũq3 curã hñt bene instituẽdi civitatez Ex quo manifestũ est

de virtute curam esse habendam ei/ que reuera ciuitas sit nominanda non rationis gratia Nā fit cōmunicatio societas aliorꝫ ad bellū loco solū differēs ab illis socijs longe existentibus / ⁊ lex pactio (vt ait Licophron sophista) fideiussor inuicem iustoruz / sed nō talis vt bonus et iustos ciues efficiat Et ꝙ ita se habeat / patet . nam si quis cōiungat loco in vnū / vt Megarensium et Corinthiorum ciuitates sese inuicem contingāt menib⁹ / nihilomin⁹ vna nō erit ciuitas Nec si simul cōiugia ineant / quanꝗ̄ hoc vnū sit de his cōmunionibus / que proprie sunt ciuitatum . Eodemqꝫ modo si qui habitent separati quidem / nō tamen ita longe vt nequeant simul cōmunicare / legesqꝫ habeāt iniuriā sibi inuicē in comercijs ꝓhibētes / ceu si vn⁹ faber / alter agricola alter sutor / alter aliq̄s hmōi foret / essentqꝫ hi decem milia numero / nec alia eius foret cōmunio / nisi taliū rex puta cōtractuū et cōfederationū Nec sic quidē ciuitas adhuc foret propter quā tandē vtiqꝫ causam nō eñ quia nō propinqua sit cōmunicatio . nam si in vnum cōuenirēt ita cōmunicantes vnusquisqꝫ tamē vtaꝛ propria domo / vt ciuitate ac sibijpis / vt ꝯfederati auxiliū ferāt ꝯtra iniuriantes solū ne sic quidē ciuitas esse videreꝛ recte cōsiderantib⁹ / si quidem eodem mō ꝯuersarenꝛ simul coniunctim et sepatim . ¶ Ex quo patet ꝙ ciuitas nō est cōmunicatio loci / et nō iniuriandi sibijpis ⁊ comercij grā ß ista quidē vt assint / necessariū ē . siquidē futura sit ciuitas nec tametsi ista adsunt oīa / ciuitas adhuc erit At bene viuendi societas ⁊ domib⁹ ⁊ generib⁹ vite ꝑfecte grā et ꝑ se sufficienꝛ . hoc tñ nō erit nisi vno eodēqꝫ loco habitātib⁹ ⁊ ꝯiugia siꝉ ineunti- b⁹ ꝓpter qꝫ ꝓpinq̄tates in ciuitatib⁹ extiterūt / ⁊ sodalicia et sacra ⁊ ꝯuersatiōes familiarꝫ idqꝫ ē amicitie op⁹ Nā simul viuendi electio amicitia est

¶ Finis est igitur civitatis bene vivere. illa vo grã finis Civitas ãt ẽ generꝝ pagorũqꝫ societas vite pfecte ac p se sufficientis. hoc ẽ (vt diximꝰ) bñ beateqꝫ vivere Bene igitꝰ agendi gratia ponendũ est esse civilẽ societatẽ nõ aũt gratia simul vivendi Quapropter quicũqꝫ plus ꝯferunt ad huiusmodi societatem! his plus iuris ꝯpetit in civitate! ꝙ his qui libertate ac etiã genere pares sunt vꝉ maiores! sed civili virtute sunt impares! et ꝙ his q̃ divitijs superant sed virtute superantur ¶ Quod igitur oẽs qui de republica contendũt partem aliquam iusti dicũt manifestũ est ex supradictis.

¶ Capite duodecimo Movet dubitationem! quid oporteat dominari in civitate Quam solvit capite quartodecimo.

Est autem dubitatio! quid oporteat dominans esse in civitate nũquid ppłm? an eos qui divitias hñt! an bonos et equos! vꝉ vnũ qui sit optimꝰ oĩm! vel tyrannũ? Verũ hec oĩa videntꝰ hr̃e difficultatẽ quid enĩ inopes q: plures sint! patientꝰ ea que sunt opulentoꝝ. hoc nõ iniustũ. decreverũt enĩ qui potestatẽ hñt. Iniuria igitꝰ summa que tandem dicẽda ẽ? Rursusqꝫ oĩbꝰ acceptꝰ si plures ea sibi tribuãt! que sunt paucoꝝ ꝯstat ꝙ civitatẽ corrũpũt Atqui virtus nũꝙ corrũpit id qđ eã hꝫ! neqꝫ iustum civitatꝰ corruptiuũ ẽ Ex quo patet legẽ istã nõ posse iustã esse Preterea illa qꝫ que facta fuerint a tyrãno! necessariũ foret iusta eẽ oĩa Vim enĩ affert ꝓpter potẽtiã queadmodũ mꝉtitudo divitibꝰ Sꝫ an paucos ⁊ opulẽtos iustũ ẽ dñarꝰ. an ergo si et illi agãt hoc! ⁊ rapias exerceãt! auferãtqꝫ multitudinis bona! hoc erit iustũ! et cetera ergo! hec igitꝰ oĩa ꝯstat esse prava Verũ bonos ⁊ equos dominari oportet! auctoritatẽqꝫ habere oĩm! ergo alij oẽs cũ mgrãtꝰ nõ capiat ĩhonorati manebũt Nã honores quidẽ mgrãtꝰ ꝑtãtesqꝫ appellamꝰ. quos si boni sꝑ habeãt! necessariũ est alios ex

cludi ab honorib' reipublice Sz nunquid vn' qui sit optimus dñari debz? An em̄ hoc etiā grauius ē qm̄ plures erūt ab honorib' exclusi? Sz forsan dicet aliqs / legem dominari debere / nō āt hominē / in quē cadunt animi perturbationes Si igit̄ sit lex quidem / sed vel ad paucorum potentiam vel ad multitudinis fauorē declinans / quid tandē refert / in his de quib' dubitatū ē. eueniet em̄ eadē que supradicta sunt De his igit̄ sit ali' quidā sermo.

¶ Capite terciodecimo Dissoluit hanc questionem / vtrum sit bonum totam multitudinem habere electionem et correctionem magistratuum et principum. Et simul ostendit quis dominari debeat in ciuitate.

Quod autem magis penes multos debeat esse potestas / q̄ penes paucos licet optimos / videt̄ solui posse et quandā hr̄e dubietatem imo forte veritatē Nā si plures sint quoꝝ vnusquisq̄ nō sit studiosus / tū fieri potest vt in vnū cōuenientes om̄es meliores sint / q̄ illi / nō vt singuli sed vt omnes quēadmodū cena / in qua plures conferunt / q̄ ea que ex vnius erogatione fit Nā cū plures sint / vnusquisq̄ partem habet virtutis ac prudentie / ac fiunt in vnū collati quasi homo vn' / qui multos pedes habeat multasq̄ manus / multosq̄ sensus Et eodem modo circa mores ⁊ intelligentiam. quapropter melius iudicant multi / et in musica ⁊ in poetarum operibus Alij enim aliud / et cuncti cuncta discernūt. Sed in hoc differunt studiosi viri ab vnoquoq̄ aliorum ex multitudine / quemadmodum decoros a nō decoris aiunt Et picta artificiose a veris / eo q̄ seorsum distincta in vnum colligantur (cum si separatio fiat) pulchrius se habebit huius quidē picti ocul' / alteri' vero cuiusdā alia pticula Si igit̄ de omni pplo omniq̄ mltitudine recipit̄ hāc esse differentiā mltitudinis ad paucos studiosos / incertū est. immo forsan certū q̄ de quibusdam est impossibile.

Nam eadem ratio de bestijs esset / quanq̃ quid differt quidẽ (vt ita dixerim) a bestijs ꝭ de aliqua multitudĩe nihil vetat eẽ verũ Quapropter dubitationẽ illã pmã p ista soluere q̃s pt. ac silr aliã subsequentẽ quoꝝ oportet ptãtem hrẽ liberos hoĩes ac multitudinem ciuiũ / quales sunt quicunq̃ neq̃ opes hñt neq̃ vtutꝭ existimationẽ Etem̃ pmittere istis magnos magistrat⁹ nequaq̃ est tutũ pter iniusticiã et ignorãtiaȝ p quas quibusdam iniuriantꝭ / in quibusdã errarẽt Rurs⁹ vo excludere illos penit⁹ ab honoribus periculosum eẽt. cũ em̃ multitudo inopũ est in ciuitate / eadẽq̃ ab honorib⁹ exclsa / necesse ẽ eã ciuitatẽ plenã eẽ hostiũ reipublice Restat igitꝭ vt ad ↄsulendũ et decernendũ isti recipiantꝭ Quapropter et Solon et alij quidam eoꝝ q̃ leges condidere / huiuscemodi hoĩes ad repetendas gestoꝝ rõẽs et ad suffragia electionesq̃ magistratuũ admittũt Solis ãt vt magistrat⁹ pmittantꝭ / nequaq̃ pmittũt Dũ em̃ cũ alijs vna decernãt atq̃ ↄsultãt / capiunt oẽs simul sufficientem sensum / et pmixti meliorib⁹ ↄsunt reipublice Quemadmodum non purum alimentum vna cum puro totum facit vtilius q̃ paucum. separatim vero vtriq̃ imperfecti sunt ad iudicandum.

¶ Capite quartodecimo Tractat hãc questionem. vtrum prestabilius sit multitudinem dominari / vel per paucos optimos.

Ed habȝ dubitationeȝ hmõi ordinatio reipublice Primũ q: videtꝭ eiusdẽ eẽ hoĩs scire iudicare q̃s medelaȝ recte attulit / q̃ ipe sciat / etiã mederi ac sanitatẽ egrotantib⁹ afferre Hic ãt ẽ medic⁹. Eodẽq̃ mõ de alijs facultatib⁹ et artib⁹ Vt em̃ medicũ rõem sue medele apd alios medicos reddere oportȝ / ita et alios apud similes Medic⁹ ãt ẽ et ille q̃ agit et ille qui ꝑcipit / et ostendit. et tertio loco ille q̃ a puericia expert⁹ est circa artem Sũt em̃ quidã tales in cũctis (vt ita dixerim) artib⁹. tribuim⁹ em̃

iudicium nō minus expertis q̄ scientib⁹ Deinde ⁊ circa electionem eodem se videtur modo habere Nam recte eligere scientis est opus ceu geometram in geometria: et gubernatorem in navigatione Etenī si in quibusdā operib⁹ et artibus cōcurrūt aliꝗ quidā ignorātes nō tn̄ melius iudicant: q̄ scientes Itaqꝫ scḋm hanc rōem auctoritas multitudini danda nō esset: neqꝫ in electionib⁹ magistratuū: neqꝫ in rationib⁹ administratoꝝ reposcendis At tn̄ forsan nō hec oīa benedicunt et ꝑpter superiorē sermonē Si sit multitudo non nimis seruilis. Erit enim vnusquisqꝫ deterior iudex: q̄ hi qui sciunt verūtamem simul omnes vel melius iudicabūt vel nō deterius Et de quibusdam quidē non solū is qui fecerit recte iudicat: et qui habet artē / puta domū nō solū is intelligit et iudicat/ qui fecit sed meli⁹ is/ qui vtitur Vtitur aūt paterfamilias. et temone gubernator/ nō faber. et epulis conuiua nō cocus. hoc igitur dubium per hunc modum videtur sufficienter solui.

¶ Est et alia dubitatio cū hac annexa quia inconueniens videtur vt deteriores qui sunt maiorum rerū habeant potestatē/ q̄ probi Rationes vero administratoꝝ a magistratib⁹ reposcere: et magistrat⁹ ipsos diligere maximū est. que duo in quibusdā ciuitatib⁹ a populo fiūt. Contio enī taliū omniū domina est Atqui contionis quidē participes sunt/ et deliberant/ et decernūt exigui sensus homines et cuiusqꝫ etatis. questurā vero ⁊ preturā et maiores magistrat⁹ suscipiūt ex censu magno atqꝫ etate ¶ Questio ista potest eodem modo solui Nā forsan id se recte habet Neqꝫ enim iudex neqꝫ consultor/ neqꝫ is qui in concione extitit dominat/ ſꝫ iudiciū et senatus et populus Illoꝝ vero vnusquisqꝫ particula est istoꝝ. dico autem particulam esse cōsultorem et concionatorē et iudicem Itaqꝫ iuste domina maio-

rum est multitudo Ex multis em̄ populis ꝯstat / et iuditiū / maiorq̄ sens⁹
vniuersorum q̄ singulorꝝ per se / et q̄ illorꝝ paucorꝝ qui magnos suscipiunt
mgrāt⁹ Hec igitr̄ in hūc modū determinata sunt. ¶ Prima vo illa questio
manifestū facit nihil adeo / vt leges recte positas debere dn̄ari Jllū āt qui
reipublice preest siue vnus hic sit siue plures / in his potestatem hrē debere /
in quibus daz leges expresse cauere nō pn̄t Ex eo q: nō facile sit generali ser
mone singulos casus cōprehendere Quas tn̄ leges recte positas dicamus /
nōdū apparet ꝟ adhuc supest anterior dubitatio Atqui tales eē leges / q̄les
sunt respublice necessariū ē prauas vl̄ studiosas iustas vl̄ iniustas Et hoc
vnum manifestum oportere ad speciem reipublice leges esse accōmodatas
Q; si ita sit / patz q̄ leges illas q̄ ad rectas gubernationes date sunt / ne-
cesse est esse iustas Jllas vero que ad earum labes esse / non iustas.

¶ Capite quintodecimo Jnquirit scd̄m quē excessum boni de-
beat distribui magistratus / reprobando vnam opinionem.

Vm vo in cūctꝭ sciētijs ꝛ artib⁹ finis sit bonū. maximū āt ꝛ maxie
in principalissima oīm Est āt hec ciuilis ptās Est āt ciuile bonuz
iustū Jd āt cōis vtilitas Videt̄ āt oīb⁹ equū quiddā eē iustū et vsq̄ ad ali-
quid ꝯsentiūt philosophicis rōnib⁹ / in quib⁹ determinatū est de moralib⁹.
Quid em̄ ꝛ q̄b⁹ iustū ꝛ oportere parib⁹ par existere quorꝝ certe paritas ꝛ q̄-
rū imparitas sit / oportet nō latere Habz em̄ id dubitatōem ꝛ phiam ciuilē
¶ Forsan em̄ dicet aliquis / scd̄m omnis boni preeminentiā oportere im-
pariter magistrat⁹ tribuere / si in alijs nō differant / ꝟ pares sint. differen-
tib⁹ em̄ aliud eē iustū / et quod sit scd̄m dignitatē Atqui si hoc verū sit / erit
et ꝟm colorem et scd̄m magnitudinem et scd̄m vnumquodq̄ bonorū plus
tribuendū de ciuili iusto illis qui superexcellunt At hoc quidem falsum est.

Quod patet in aliis scientiis et artib⁹ Parib⁹ em̄ fistulatoribus q̄tum ad artē danda nō ē prerogatiua fistulaꝝ illi q̄ sit nobilior Nihil em̄ melius caneret ꝫ oportꝫ his/ qui in ope ipo superexcellūt/ tribuere prerogatiuā fistularum Quod si nondū patꝫ qd̄ diximꝰ/etiā magꝭ deducentib⁹ erit manifestū Nā si erit aliquis excellens fistulatoria arte inferior . tn̄ nobilitate generis vel forma/ et si mai⁹ quodlibet illoꝝ ē bonū q̄ fistulari . dico āt nobilitatē et formā et scd̄m ꝓporcionē/ fistulatorie sint anteponēda/ tn̄ huic dande sunt meliores fistule Oportet em̄ in opus ipm̄ ꝓgatiuā cōferre Diuitiaꝝ vero et nobilitatꝭ respect⁹ nihil ꝓfert Preterea ꝫm istā rōem omē bonū ad omē bonū eēt vtiqꝫ ꝓꝓabile Nā si magis aliqua magnitudo ꝛ certe omino magnitudo ꝓꝓabilis foret et ad diuitias et ad libertatē Jtaqꝫ si magꝭ hic excelleret magnitudine/ q̄ ille virtute et magis supemineret omino magnitudo v̄tuti essent oīa ꝓferenda . q̄to em̄ magnitudo hui⁹ illum superaret tanto ꝓstat esse parem Cū vero hoc sit impossibile/ patet q̄ in reb⁹ ciuilibus/nō scd̄m oēm imparitatē de magistratib⁹ recte cōtendūt . Si em̄ sint hi quidē tardi/ illi autem veloces/ nihil ob hoc oportꝫ alios plus alios minus hr̄e Sed in agonicis certaminib⁹ horum excellentia honorem capit .

¶ Capite Sextodecimo Disputat ea ad que inspiciendum sit distribuendo magistratus .

Ex quibus cōstat ciuitas/ in his necesse est contentiōes cadere . quapropter rationaliter sibi arrogāt honorē nobiles et ingenui ꝛ opulenti Oportet em̄ ingenuos eē ꝛ cēsum hr̄e ad onera ꝓferēda Nō em̄ ciuitas esse p̄t ex pauperib⁹ oīb⁹/ queādmodū nec ex seruis Atqui si hec requirunꝭ patꝫ q̄ et iusticia et virt⁹ bellica requirit̄ Sine his em̄ stare ciuitas nō p̄t Hoc tn̄ interest/ q̄ sine primis illis ciuitas eē nō possit . sine his

autem nō bene pmanere Ad hoc igit͛ vt sit civitas videri possunt vel omnia vel quedā istorū recte sibi honores vendicare Ad vitā tn̄ optimā disciplina et virtus iustissime sibi vendicare honores vtiqȝ viderent͛ / vt supra dictum est Cum vero non omnium pariū par habere debeāt / qui in vno aliquo sint pares . necimpar impares scd̄m vnum necessarium est omnes huiusmodi rerumpublicarum transgressiones esse et labes . dictum vero est prius / quia inter se quodam modo oīes iuste contendunt . simpliciter aūt nō omnes iuste Opulenti quidem / qꝫ plus regionis possident Regio aūt commune quiddam Preterea in cōmercijs magis creditur eis vt plurimū . Ingenui autez et nobiles quasi prope inter se Cives eīn magis generosiores qꝫ ingenerosi Nobilitas autem apud oīes in honore habetur . Insup quia ꝯsentaneū est ex melioribus ortos esse meliores Est eīn generis virtus nobilitas Similiter quoqȝ dicem⁹ virtutez merito contentionem inducere sociabilem eīn virtutē dicimus eē iustitiam / cui cetere omnes virtutes necessario ꝯsequunt͛ Atqui et plures ad pauciores Nā et potētiores et ditiores et meliores sunt / vt susceptis pluribus ad pauciores . An ergo si omnes isti forent in vna civitate / ceu boni divites et nobiles / essetqȝ alia multitudo populi / vtrum in dubium veniret quibus gubernatio reipublice foret tribuenda / an non esset dubium ? In vnaquaqȝ igitur republica earum quas diximus / indubitatum est iudicium / qui nam debeant gubernare / Principalibus enim inter se differunt ceu alia per divites esse / alia per virtuosos / et aliaꝫ vnaqueqȝ eodem mō Sz tamē ꝯsiderandū est quando circa idem tps ista existūt / quō sit determinandū Nempe si vtuosi sint in civitate adm odū pauci quō ē agenduz ? an ꝯsiderare oportz si pauci ad opus

gubernandi rempublicā sufficiāt: an tot esse oportcat vt ex his ciuitas cō-
stet Est āt dubitatio quedā in cūctꝭ qui de honorib⁹ in republica ꝯtendūt
Nā qui vel ꝓpter diuitias vel ꝓpter gen⁹ gubernationē sibi tribuendā pu
tant nihil iuste dicere viderent̄ Sequeret̄ em̄ vt si vn⁹ oīm ditissimus foret
is eodē iure gubernare alios oēs deberet. Eodē mō qui nobilitate āncellit
eoꝝ gubernator essꝫ qui cū ipi sint ingenui de honore ꝯtendūt Hoc idē for-
san ꝯtinget in optimatū gubernatōe circa v̄tutē Siq̄s em̄ vn⁹ ꝓbitate āx-
cellat aliȷ̄s qui in eādeꝫ rēpublicā v̄sent̄: hūc dn̄ari oportebit ſm illā rōem
Ergo si ⁊ mľtitudinē dn̄ari oporꝫ: ex eo q: potētior ē q̄ pauci: ⁊ si vn⁹ vł
pl̄es vno pauciores tū q̄ mľtitudo: potētiores sint aliȷ̄s: hos opoteat gu-
bernare poti⁹ q̄ multitudinē

¶ Ca. xvij. Rñdet p̄misse questiōi.

Ec itaq̄ꝫ oīa vident̄ ostēdere q hoꝝ determinationū nlľa ē recta
ſm quā censet sibi quisq̄ꝫ gubernationē eē tribuēdā: ceteros ve
ro oēs sub eoꝝ gubernatiōe eē debere Nā ꝓfecto et ad eos qui ꝑ virtutē sibi
arrogāt gubernādi auctoritatē: et ad eos q̄ ꝑ diuitias rn̄dere posset mľtitu
do iustū sermonē Nihil em̄ vetat mľtitudiem qn̄q̄ꝫ meliorē: eē q̄ pauci: ac
ditiorē: nō ſm singłos ꝫ ſm vniuersos Ex quo ad questionē illā quā affe
runt: ꝑ hūc modū respōderi p̄t Querūt em̄ quidā ad q̄d respicere legꝭ con
ditor debeat in legib⁹ rectissime ꝯstituendis. vtrū ad melioꝝ vel ad pluriuꝫ
vtilitatē/ qn̄ ꝯtingat q̄d mō diximus Rectū quidē accipiendū ē eque Eque
vo rectū ad toti⁹ ciuitatꝭ vtilitatē/ et ad cōem ciuiū Ciuis āt cōiter q̄ ꝑti-
ceps ē impandi ⁊ parendi: licꝫ ali⁹ ſm vnāquāq̄ꝫ spēm reꝫ pub. ſm āt opti
mā spēm: q̄ p̄t et eligit parere et imperare ad vitā ſcđm virtutem degēdā.

¶ Ca. xviij. Quō expellunt̄ a ciuitatib⁹ q̄ ꝑtim ꝓpt diuicias: ꝑtim ꝓp-
ter amicos: ꝑtimq̄ꝫ ꝓpter aliam ciuilē potentiā nimis excellūt suꝑ alios.

Qvod si vnꝰ sit vsq adeo supexcellẽs virtute / vel plures q̄ꝫ vnus
nec tamen tot numero vt implere ciuitatẽ possint / vt neq com
paranda sit aliorum omniũ virtus / neq facultas gerendi rempublicã ad hãc
pluriũ si sint plures vel vniꝰ tantũ / si vnꝰ nõ amplius hi ponendi sunt ci-
uitatis pars Fieret em̃ illis iniuria si sapientes pariter atq alij censeant /
cũ vsq adeo supiores scd̃m ciuilem potentiã Putandũ ẽ em̃ talẽ virũ tanq̄ꝫ
deum in homibꝰ eẽ Ex quo manifestũ ẽ positionẽ legũ necessariã esse circa
equales genere ꝛ v̾tute ꝫ in illos tales non est lex Ipi em̃ lex sunt Etem̃ ridi
culus foret qui legi illos subijcere conaret̃ Diceret̃ em̃ fortasse queãdmodũ
de leone scribit Antistenes / ꝯcionantibꝰ lepusculis ac consentibꝰ equũ om-
nes hrẽ debere Quapropter a ciuitatibꝰ q̄ pplariter regunt̃ / ostracismꝰ rep
tus ẽ. he siquidẽ ciuitates equalitatẽ maxie ꝯplectunt̃ Itaq q̄ supexcellere
videt̃ vel ppt diuicias vel ppter amicos vl̃ ppt aliquã aliã ciuilẽ potẽtiaꝫ
extra ciuitatẽ religat̃ ad tps aliqd̃ determiatũ Tradũt etiã fabule ob hmõi
causã Herculẽ ab Argonaut̃ fuisse relictũ Nõ em̃ vna cũ alijs nauẽ gerere
illũ voluisse vt nimiũ supexcellẽtẽ int̃ nauigãtes Quappt q̄ vitupant tyrã
nidẽ ꝛ ꝯsiliũ Periãdri trasibulo datũ / nõ simplr̃ existimãdi sũt rctẽ dicere
Ferũt em̃ Periãdrũ nihil rñdisse ei q̄ ꝯsilij petẽdi causa ad ipm missꝰ fuerat
ꝫ supeminẽtes spicas demetẽdo segẽtẽ adeq̄sse. cuiꝰ causaꝫ cũ nõ itelligeret
nũciꝰ. factũ ab eo narraret intellexisse Trasibulũ / ꝙ oportebat supeminẽ-
tes ciues auferre. hoc ãt nec solũ pdest tirãnis / nec soli faciũt tirãni / ꝫ ꝛ in
paucorum potẽtia ꝛ i pplari statu silr̃ se habꝫ Ostracismꝰ em̃ eadẽ quodãmõ
vim hꝫ tollendo eos / q̄ supeminẽt et in exiliũ pellendo. Hoc idẽ ꝛ in ciuita-
tibꝰ ꝛ ingẽtibꝰ faciũt hi q̄ dñant̃ velut Athenienses circa Samios ꝛ Chios

et Lesbios. Qui primū enim imperiū firmiter habuere! eos in multis pessunde-
runt ↄtra federis equitatē Persarū aūt rex Medos et assyrios et alios qui-
magnū aliquod de seips sapiebāt! ob imperiū prius habitū sepe contriuit

¶ Ca.xix. ostendit quō hmōi excedētes alios virib9 diuitijs ꝛ aicicijs iu-
ste vl iniuste expellūt a ciuitate. ꝛ porro de his q̄ v̄tute excellūt subdit dubiū

Vestio āt ꝑposita circa oēs ē rerūpublicarū spēs vniuersaliter!
ꝛ que sunt recte Nā ille que trāsgrediunt ad ꝓpriā respiciētes vti-
litatē hoc agūt. quinimo et ille! que ad cōe respiciūt bonū! eodē mō se hn̄t
Patet hoc qꝫ in alijs artibus et scientijs. Neqꝫ enim pictor excedentē mēsurā
pedis aial hrē pateretur! quāuis pulcherrim9 ille pes esset. Neqꝫ faber pro-
ram aut aliā partē nauis. neqꝫ certe magister chori eū qui pulchriorem ac
meliorē toto choro vocē emittit! sinet in choro eē ¶ Itaqꝫ ob hoc quidē ni-
hil ꝓhibet eos! qui sūt dn̄i cōuenire cū ciuitatibus si ꝓprie dn̄ationis grā
que et iā ciuitatib9 vtilia sunt agāt Quare scd̄m eas q̄s ↄfitemur superex-
cel lentias! quandā habet vtilitatē ratio illa! ꝑ quā ostracism9 fuit repert9.
Melius tn̄ foret sic ab initio ꝑ legū conditorē ꝓuideri! vt respublica nō in-
digeret tali medicina Scd̄o aūt loco si quid tale accidat! conādū ē tali ali-
quo remedio corrigere. qd̄ tn̄ factū nō ē ī ciuitatib9 Nō enim resperexūt ad
cōmodū publicū ꝟ ꝑ seditionē vse sunt ciuiū pulsiōe In his igit spēb9 gu-
bernādi que lapse sunt! qd̄ ad priuatū cōmodū ꝑtinet! ac iustū est! patet.
Forsan āt nō simpliciter iustū! et hoc ē manifestū Sed in optima republica
magnā habet dubitatōem! nō ꝑ excellentiā alioꝝ bonoꝝ! ceu viriū et diui-
tiaꝝ et amicitiaꝝ ꝟ si q̄s excellat v̄tute! quid de eo sit faciendū Nō enim dicē-
dum ē! vt ita talis vir sit de ciuitate pellend9 Atqui nec gubernatōi alioꝝ
talis vir erit subijciēd9 Perinde enim ē ac si Iouē q̄ gubernare velit potestatē

diuidentes. Restat ergo vt videt᷑ / naturā hui⁹ talē eē / vt oēs sponte sua parere illi debeāt Itaqȝ huiusmōi q̄dē hoīes eē Reges ꝑpetuos in ciuitatib⁹

¶ Capite vigesimo Incipit particularius tractare de regia pote=state / enumerando quatuor species eius.

Orsan vero post hec cōgruum fuerit considerare de regia gubernatione. dicimus enim hanc esse vnā ex rectis specieb⁹ rerū publicarū Considerandū ē aūt / vtrū conducat ciuitati ⁊ regioni quā recte gubernari oporteat regem hrē vel nō / ſ alia quedā species gubernandi magis conducat / vel an quibusdā conducat / vel quibusdā nō Ante oīa vero distingendū est / an sit vnū gen⁹ eoꝝ / vel differētias habeāt plures Facile est intueri q̄ plura genera sunt. nec ē regum oīm mod⁹ vn⁹ potestatis / In lacedemonioꝝ em̄ republica videt᷑ rex eē maxie scd̄m leges Neqȝ em̄ potestatē habet oīm / ſ cū egredit᷑ extra regionem imperiū habet eoꝝ que ꝑtinēt ad bellum Preterea sacraficia deorūqȝ ceremonie ei ꝓmissa sunt / Hec igit᷑ regia potestas ē q̄i auctoritatē belli ꝑpetuam habere Vite em̄ necisqȝ alicui⁹ nō habet potestatē / nisi dū bellum gerit / vt etiam apud antiquos fuisse videtur Quod ostendit homer⁹ / nā Agamēnō in concionib⁹ maledictis et iurgijs vexabatur ſ cum a concione digress⁹ in prelio erat / occidendi habebat potestatē Itaqȝ (inquit) quē ego ꝓcul a pugna fugientē ꝓspexero / nō sibi sat erit fugere canes ⁊ aues Nā penes me occidēdi ptās Vna ergo spēs regni ē auctoritas belli ꝑpetua ⁊ q̄nqȝ ꝑ gen⁹ q̄nqȝ ꝑ electionē hmōi regnū obtinet

¶ Est ⁊ alia insuꝑ monarchie spēs / qualia sunt apud quosdam barbaros regna vim habētia primā tyrānidi / licet sint legitima ⁊ scd̄m more patrie Ob id em̄ q̄ magꝭ sūt ad seruiendū nationes barbaroꝝ q̄ grecoꝝ ⁊ eorum qui incolūt Asia. q̄ eorū qui Europā / ꝑferūt seruile iugū equo aīo Et ob

hoc tyrannica sunt hmōi regna Sȝ hn̄t securitatē q̄r more et legib⁹ ɔsistūt et ea de causa custodiā hn̄t regiam nō tyrannicā Reges em̄ a ciuib⁹ custodiunt̄ Tyrāni vo ab extraneis mercede cōduct̄ Et reges scd̄m leges et volētib⁹ Tyrāni vo inuit̄ dn̄ant̄ Itaq̄ alteri a ciuib⁹ custodiunt / alteri ɔtra ciues costodiā parāt Sūt igit̄ he de quib⁹ dictū ē due spēs monarchie Tercia ē spēs / vt antiquit⁹ in grecia fuere / quos vocāt esmetas Est āt hec vt simplr̄ dicam⁹ / electiua tyrānis differēs a barbarica Nō eo q̄ legitime / ſ eo q̄ nō ɔsuete . ptās āt hmōi / aut viuēte eo durabat / aut tpe / vel reb⁹ gestis finiebat Qualē elegerunt q̄ȝ Mitilenei Pictacum aduers⁹ exules suos quib⁹ pterāt Antimenides ⁊ Alceus poete Ostendit hoc Alceus in quodā loco suoꝝ carminū Increpat em̄ q̄ pictacū hoiem obscuri gener̄ laborāti ciuitati pfecerint tyrannū Hmōi igit̄ spēs q̄r tyrānice sunt dn̄ationē hn̄t q̄r vo electiue sūt ⁊ volentiū / regie Quarta spēs regni ē quales erāt heroycis tpib⁹ spōtanee ⁊ scd̄m morē ⁊ legē . ppter bn̄ficia em̄ a pm̄is collata in ppl̄os / vel ꝑ artes / vel ꝑ bellum / vel ɔgregationē in vnū / vel ꝑ acquisitionem regionis delatum fuit eis regnum de populoꝝ voluntate et successoribus . id erat scd̄m patrie morem Hi et imperium habebant belli / et rei diuine cultum exercebant / nisi talia essent sacrificia / que sacerdotium requirerent Et preterea de controuersijs iudicabant. Et hoc faciebant alij iureiurando prestito / alij sine iureiurando : Erat autem illis iusiurandum per sceptri eleuationem. ¶ Veteres igitur illi reges antiquis temporibus ciuitates ⁊ gentes et nationes externas continuo gubernabant Postea vero partim ipsis regibus dimittentibus . Partim multitudine detractante / illud solum in quibusdam ciuitatibus relictum est regibus / vt ce-

remoniarum erga deos haberent facultatem / belli duces in externis essent

¶ Capite. xxi. Quatuor priorib⁹ spēbus regie ptātis addit quintā specieȝ gubernationi domestice persimilē Et reducit om̄es ad duas regni species.

Egie ergo ptātꝭ tot sunt spēs q̄ttuor: videlicet vna qualis erat tpib⁹ heroum volentiū sȝ in q̄busdā determinatꝭ reb⁹ Dux em̄ belli et iudex cōtrouersiarū et dn̄s ceremoniaruȝ erga deos Altera erat barbarica ex progenie / scilicet dominatio scd̄m leges tamen tertia quam esinetiam vocāt / esse quā esse diximus electiuā tyrannidem Quarta laconica. Ea āt est (vt simpliciter dicā) imperiū belli in quodā genere ꝑpetuū Ista quidē igit̄ ꝑ hūc modū inter se differunt Quinta ē spēs / qn̄ vn⁹ oīm habet potestatem / queadmodū vnaqueqȝ gens et ciuitas vnaqueqȝ publice ordinata ad exemplar gubernatiōis dom⁹ Vt em̄ gubernatio patrisfamilias est regia quedā potestas domi / ita regia potestas et ciuitatꝭ ⁊ gētis vnius aut plurium quasi domestica quedā gubernatio Fere āt due sunt regni species de quib⁹ cōsideratiōnē facere expedit Vna hec de qua dixim⁹ Altera laconica. nam alioꝝ plereqȝ inter has medie sunt. paucoꝝ em̄ dn̄e q̄i omnimoda ptās regia pluriū vero q̄ȝ laconica. Itaqȝ ꝯsideratio fere circa duo versat̄ Vnū cōducat ne ciuitatib⁹ ꝑpetuā belli ducē hr̄e / ⁊ hūc vel gen⁹ / vel ꝑ electionē Alteꝝ ꝯducat ne vnū hr̄e ptātem oīm an nō De duce igit̄ belli ꝯsiderare poti⁹ ad leges ꝑtinet q̄ȝ ad aliquā spēm reipub. Nā ī omi repub. id cadere pt̄ / q̄re dimittam⁹ hāc p̄mā ptē De regia āt qm̄ hec ē vna gubernādi spēs legitima cōsiderare oportȝ / ⁊ dubitatōes que in eā cadūt / ꝑcurrere

¶ Ca. xxii. Proponit questionē hāc vtrū expediat magꝭ ab optīo hoīe regi vel ab optimis legib⁹ Et vtrū ab vno hoīe vꝫ a plib⁹ meli⁹ sit gubernari

Aput vero hui⁹ questionis est vtrū expediat magis ab optimo homine regi / vel ab optimis legibus gubernari ¶ Qui guber-

nationem hominis p̄ferūt / aiunt leges solū vniuersaliter ꝓuidere / nō autē
ad singularia ordinari Jtaq̄ʒ in quacunq̄ʒ arte litteris p̄cipere / fatuū esse .
et in egypto post tertiā diem mouere licet medicis / ꝙ si prius / suo ꝑiculo id
agūt Patʒ ergo ꝓpter eādē causaʒ nō eē ꝑ lr̄ās ꝛ leges optimā gubernatōeʒ
Atqui et illā adesse oportet gubernātib⁹ vniuersalē rōem Et meli⁹ certe /
cui nō adest turbatio aliq̄ oīno q̄ꝫ cui nat̄a inest hac igit̄ turbatiōe lex caret
Mens vō hūana nō caret Sʒ forsan diceret aliq̄s ꝙ ꝑ hm̄ōi rōeʒ ꝓbabili⁹
deliberabit circa singl̄a Q / igit̄ necesse sit ip̄m leḡ ꝯditorē eē ac leges / ponī
manifestū ē ſʒ nō inuiolabiles / qua trāsgrediūt̄ Nā cetera q̄dē inuiolabiles
esse oportet At de quibuscūq̄ʒ lex aut ꝓuidere nō p̄t omino / aut nō bene ꝓ
uidere . vtrū in his vni vero optimo danda sit potestas vel multis . Etenim
nūc plures simul cognoscūt de causis / ꝛ deliberāt ꝛ iudicant Sūt āt hm̄ōi
iudicia de singularib⁹ Et cum vnusquisq̄ʒ ꝑ se fortasse deficiat / ciuitas āt
ex multitudine constet / vt conuiuium ad quod plures ꝯferūt melius eē q̄ꝫ
vna atq̄ʒ simplex mēsa Sic iudicia mlt̄oꝝ sepe meliora sunt q̄ꝫ vni⁹ cuiusq̄ʒ
¶ Preterea multitudo min⁹ subiacet corruptioni / queadmodū aque mag-
na congeries Sic etiā plures q̄ꝫ pauci incorruptibiles sunt At cum vn⁹ iu
dicat si ira vel alia huiusmōi perturbacio vincat / necessariuʒ est iudicium
corrumpi . sed in multitudine difficile foret oēs irasci atq̄ʒ errare . sic mul .
titudo liberoꝝ hoīm qui nihil agūt p̄ter legē nisi in quib⁹ lex ip̄a necessaria
deficiat Q; si hoc nō facile in plrib⁹ si plures sint boni viri ꝛ ciues / vtrū in
corruptior erit vn⁹ ī gubernādo / vel cū erūt plr̄es ꝛ boni oēs vel patʒ ꝙ plr̄es
Enimuero plures inter se factionib⁹ contendunt . vnus aūt nō contendit
Sʒ aduers⁹ hec forsan ponendū ē ꝙ studiosi viri sint om̄es / vt ille vn⁹ Si

ergo pluriū gubernatio bonoꝝ aūt viroꝝ oīm optimatiū dicit̄ vni⁹ aūt regnum / optabili⁹ eēt ciuitatib⁹ ab optimis gubernari q̄ꝫ a rege / et cū potestate et sine potestate / nō reperiri queāt plures similiter Et ob hoc forsan rex ab initio repert⁹ est ꝙ difficile erat viros plures excellenti v̄tute reperiri presertim / cū tūc ciuitates parue forēt Preterea ob beneficia accepta reges creauere qđ opus ē bonorū viroꝝ Sꝫ cū postea ꝯtingeret vt plures pari virtute reperirent / non ampli⁹ tolerauerūt regē ꝟ cōmune quiddā querētes respublicas ꝯstituere Cū vero deteriores facti lucrū sibi quererēt ex gubernatione reipublice / paucoꝝ hinc potentiā exortam fuisse creditū ē. honorabant eñi diuitias Ex his vero in tyrannides transire Ex tyrannide rursus ad plebem Semꝑ eñi ad pauciores redigētes ꝓpter quest⁹ cupiditatē mltitudinem corroborauerunt / vt tandem insurgens multitudo ad popularem statum ciuitates redegerit. Factis nempe maioribus ciuitatibus non facile est aliam q̄ꝫ popularem gubernandi speciem remanare.

¶ Capite Vigesimo tertio Querit vtrum melius sit habere regem per electionem q̄ꝫ per successionem.

Iā āt q̄s ponat optimū esse ciuitatib⁹ a rege gubernari / quō fiet in filijs / vtrū p gen⁹ erit successio At si qualescūq ꝑniciosum est Sꝫ nō relinquet regnū hm̄ōi natis / rex cū id sua sit ptāte. At nō facile iā ē in hoc fidē hrē Arduū eñi ac maioris v̄tut⁹ q̄ꝫ scđm humanā naturā Questio ē etiā vtrū hrē debeat / q̄ regnatur⁹ ē circa se potentiā quādā / qua possit ꝯpellere nō parētes / vl quō gubernatio nō exercebit Si enim habeat potestatē a legib⁹ ꝯcessam et nihil ex volūtate sua faciat ꝓter leges / tū necessaria sibi erit potentia / per quā leges tueri queat Forsan de hm̄ōi rege non difficile est determinare Nā oportet ipm vires hrē / ꝟ tales / vt vnoquoq

separatim / et simul pluribus potentior sit. populo tñ sit impotentior / vt antiqui solebant custodiam ciuitatis tradere / quando aliquẽ preficiebãt / quem Esymnetaz vocabant vł tyrannuz Et Dionisio postulanti circa se habere aliquos custodie causa consulit quidã Syracusanis tot eẽ dandos

¶ Capite vigesimoquarto Aristoteles soluit questionẽ ꝓpositam capite vigesimosecundo ꝙ meliꝰ est vt lex dñetur ꝙ̃ aliquis ciuium

Erum de eo rege qui cũcta ex volũtate sua gerit ꝯsideratio ē nũc facienda. Nã ille qui scd̃m leges dicit̃ rex / nõ facit (vt diximꝰ) regie gubernationis spẽm / qꝛ in cũctꝪ rebuspublicis cadere p̃t (vt si quidaz ducẽdo exercitui quoties ciuitas bellũ gerit / ꝑpetuos p̃fectꝰ) puta in ppłari statu et optimatiũ gubernatiõe / pluresq̧ auctoritatẽ vni cõmittũt belli gerendi Est aũt talis quedã deputatio apud Doratiũ ⁊ apd̃ Sypontinos licet apud Sypontinos paulo ꝯstrictior Sz regia illa potestas plenissima ꝑ quã rex ex voluntate sua gubernat / videt̃ quibusdã nõ esse scd̃m naturã / vt vnꝰ oĩm dñs sit ciuium Cũ ex similibꝰ ciuitas cõstet Naz similibꝰ natã idez ius esse necessariũ est / et eandem dignitatẽ scd̃m naturã Quare vt parem habere impares alimoniam / aut vestem / nociuum ē corporibꝰ / ita et in honoribꝰ res se habz Siliter ergo ⁊ inequalẽ equalibꝰ Ex quo nõ magis preesse ꝙ̃ subesse iustũ ē Et ꝑ vicissitudinẽ eodẽ mõ / et hec iã lex Nã institutio lex ē Meliꝰ ē igit̃ vt lex dñet̃ ꝙ̃ aliquis ciuiũ Eadẽq̧ ista rõe si q̃s preeẽ oportz / ita sunt p̃ficiendi vt custodes legũ atq̧ ministri Necesse ē aliq̃s eẽ mgrãtꝰ cũ ptãte ꝟ nõ vnũ hnuc eẽ debere aiũt ĩ ciuiũ paritate Quecunq̧ vero videt̃ ꝑ legẽ quidẽ terminari nõ posse / ꝑ hoĩem v̈o cognosci posse prudẽter cauẽs lex adiũgit / cetera iustissima intentõe iudicari debere ꝑ eos qui iudicijs p̃sunt / ac insuꝑ emendare ꝑmittit / q̃d videat̃ conantibꝰ / vt meliꝰ

disponantur q̄ sic iacet Qui igitur legem preesse iubent! videntur iubere deū preesse et leges . qui aūt hoīem iubet preesse! adiungit et bestian seuā Libido quippe talis! atq̧ ira! obliq̄s agit etiam viros optimos! qui sunt in potestate Ex quo mens absq̧ appetitu! lex est ❡ Videtur aūt de artib⁹ falsum esse exemplum! scd̄m litteras medicari vanū esset! meliusq̧ foret! si possidentibus arte vtamur! nam illi quidem nihil contra ratiomem per amiciciam agunt! nisi q̄ recusant mercedem accipere: cum sanos fecerint At in magistratib⁹ multa per affectionem et gratiā cōsueuerunt delinquere. ❡ Cum si de fide medici timeretur! ac suspicio foret! ne suscepto ab inimicis precio necare velit! tūc ex litteris curam magis optarem⁹. Atq̧ egrotantes medici alios ad se medicos vocāt! ꝛ magistri palestre alios magistros q̄ nequeāt verū discernere qui de ꝓpriis iudicāt et in affectu cōstituti sunt q̄re manifestū ē q̄ iustū querētes mediū querūt Lex em̄ mediū Preterea validiores ꝛ de validiorib⁹ reb⁹ leges sūt! leges ille q̄ ex morib⁹ ꝓueniūt q̄ q̄ ex lris Quare si min⁹ fallitur hō! q̄ hi q̄ scd̄m lrās! nō tn̄ q̄ hi qui scd̄m ꝯsuetudinē

❡ Capite vigesimoquinto Aristoteles arguit! q̄ melius est plures iudicare aut magistratum tenere / q̄ vnum.

T qui nec facile est vnū discernere Opus ergo erit vt plures sint sub eo iudicātes Itaq̧ q̄d refert hoc statiz ab initio ꝓuidere vl expectare vt ipe vn⁹ aliis ista ꝯmittat: Insup q̄ pri⁹ dicebatur! siquidē vir studiosus! quoniā melior sit! preesse debet. vno autem duo boni meliores sunt. hoc enim est! quod Homerus ait duo simul eūtes Et optatio Agamēnonis! vtinā tales decem mihi ꝯsultores adessent ❡ Sūt aūt etiā nunc magistrat⁹ cū potestate iudicandi de quibusdā! ceu iudex de quibus lex ꝓuidere nō pt. nā de quib⁹ lex determinare pt! nemo dubitaret. scd̄ cū quedam

ꝯp̄hēdi legibꝰ possint / quedā nō possint / ⁊ hec sint illa / que dubitationē et questionē faciūt . vtrū meliꝰ sit ab optima lege / an ab optimo viro gubernari Nā que in cōsultationē veniūt / de eisdē ferri legē impossibile ē Nō igit̄ hoc aiūt ꝙ nō necessariū sit hoiem in hmōi rebus iudicare ẜ ꝙ nō / vnū solū ẜ plures Judicat em̄ vnꝰ quisqꝫ i ingrātu bn̄ / si sit eruditꝰ p̄mo a lege Forsan vo absurdū videri possꝫ / si meliꝰ discernat q̄s duobꝰ oculis / ⁊ duabus auribꝰ audiat / ⁊ duobꝰ pedibꝰ duabusqꝫ manibꝰ agat / ꝗ̄ p̄les pluribꝰ Cū ⁊ nūc quidā reges ⁊ tyrāni oclos sibi plures ꝯparēt et aures et manꝰ et pedes p̄ficiēdo amicos / ⁊ curationē rerū eis ꝯmittēdo / q̀ nisi sint amici / nō faciūt ẜm illoꝝ intentionē Si vo sint amici ⁊ statꝰ illoꝝ ⁊ ꝑsonaꝝ Amicꝰ āt par et silis Quare si eos cēset p̄ficiēdos certe pares ⁊ siles gubernatōi p̄esse cēset optere Que igit̄ ꝯtēdētes ꝯtra regiā gubernatōꝫ . aiūt / fere ista sunt .

Capite vigesimosexto . Dissoluit questionem propositam inspiciens ad respublicas rectas et ad earum transgressiones.

Ad hec forsan in q̀busdā ita se hn̄t . i q̀busdā āt nō ita Est em̄ quiddā nat̄a dn̄abile / aliud regibile / aliud ppl̄are et iustū ⁊ vtile Tyrānicū vo nō ē ẜm naturā nec vlla aliaꝝ gubernatōnū / que rectā trāsgrediant̄ formā . hec em̄ fiūt p̄ter naturā Sꝫ ex his q̄ dicta sūt / patꝫ : ꝙ nō silibꝰ ⁊ paribꝰ nec vtile ē neqꝫ iustū vt vnꝰ sit dn̄s oim̄ / neqꝫ si nō sint leges ẜ tanq̄ ip̄e sit lex / neqꝫ si sint leges / neqꝫ bonꝰ bonoꝝ / neqꝫ nō bonoꝝ nō bonꝰ neqꝫ si ẜm virtutē sit melioꝛ nisi ꝑ quēdā modū Quis āt iste modꝰ dicēdū . diximꝰ vo aliqualit̄ et an p̄mo determinandū ē / q̀d ꝯgruat regi / q̀d optimatibꝰ / q̀d reipublice Regibꝰ ꝯgruit hmōi mlt̄itudo / q̄ nat̄a apta sit ferre genꝰ p̄restās v̄tute ad pꝛincipatū ciuilē / optimatibꝰ vo ꝯgruēs ē multitudo / que nata sit ad ferendū gubernationē eoꝝ qui sint ẜm v̄tutē pꝛimarij

¶ Ad civilem gubernationē reipublice autē congruit ea multitudo in qua ppłꝰs innascit̄ bellicus! qui gubernari possit et gubernare ꝺm leges ⁊ equitatē! impartiēs tenuiorib9 honores ⁊ magistratus Qn̄ igit̄ aut totū gen9 aut inter alios vnū aliquē ita ꝑcellere cōtingat vt vniusipi9 virtus maior sit alioꝝ oīm virtute! tūc iustū est hoc esse regium gen9! et oīm dn̄ari ⁊ hūc vnū eē regē Vt em̄ dictū ē pri9! nō id hꝫ solū iusticiā! quā ꝑferre solēt rerū publicaꝝ institutores ⁊ qui optimatū! ⁊ q̄ paucorū potentiā ⁊ qui ppłarez Oēs em̄ scd̄m excellentiā tribuūt ꝺ excellentiā nō eandē ꝺ scd̄m prius dicta Neqꝫ iterficere; neqꝫ ī exiliū agere! neqꝫ relegare hūc posse decꝫ! neqꝫ dignari vt ꝑ vices gubernet Nō em̄ nat̄a sit vt pars super totū. hn̄ti v° tantā excellentiā hoc accidit Restat igit̄ vt huic suadēti pareat̄! ⁊ potestatē eū hrē nō ꝑ vices ꝺ simpliciter ¶ De regia igit̄ gubernatiōe ⁊ q̄s differētias habeat ⁊ vtrū vtilis sit civitatib9 vł nō ⁊ q̄b9 ⁊ quō in hūc modū deteriatū sit.

¶ Capite vigesimoseptimo et vltimo Aristoteles Concludit tertium librum! transeundo ad materiam quarti libri.

Vm vero tres dixerim9 eē rectas gubernādi spēs. haꝝ v° est necessariū eā eē optimā que ab optimis gubernat̄! talis āt ē ī qua ɔtingit! aut vnū aliquē oīm! aut gen9 totū! aut multidinē v̄tute prestantem gubernare eos! qui gubernari valeāt ad eā vitā! que sit maxime expetenda Et in p̄mis libris ostensum sit necessariū esse! vt sit eadē v̄tus boni viri et civis optime civitatis. patꝫ ꝙ eodē mō ⁊ ꝑ eadē sit vir bon9! ⁊ civitatem statueret q̄s ab optimis gubernari vel a rege. Itaqꝫ fere eadez disciplina et q̄dem mores facient studiosum virū! qui faciūt civilem et regium.

¶ His determiat̄ conandū iā erit de optima republica dicere. quēadmodū fiat! et quō ɔstituat̄. nā necesse ē de illa ɔuenient̄ cōsideratiōnē facere.

Liber Quartus.

¶ Hic liber Quartus Politicorum Aristotelis determinat de alijs rebuspublicis a regno et de speciebus earum / vigintitribus capitibus

¶ Capite primo Ostendit que sunt in hac scientia consideranda scilicet que et quot sunt species rerumpublicarum / que earum sit optima que leges conueniant vnicuiqꝫ gubernationi.

IN cunctis artibꝰ et scientijs / que nõ circa partem. ſꝫ circa genꝰ aliqđ ꝑfecte existũt / vniꝰ ẽ cõsiderare / quid cuiqꝫ ꝯueniat generi ceu exercitatio corꝑi qualis quali conueniat / et que sit optima Optime enim nature disposito et opportune affluenti optimaꝫ ꝯuenire necessariũ ẽ / ꝛ que plurimis vna omibꝰ Etem̃ hoc gymnastice ẽ Preterea vero siquis nõ exactã illã cupiat habitudinẽ et scientiã circa certamina / nihilominꝰ magistri gymnasioꝝ ẽ hãc potentiã preparare Eodẽqꝫ mõ in medicina et in fabricatõe nauiũ et vestiũ et in omĩ alio artificio videmꝰ ꝯtingere Quare manifestũ ẽ / ꝙ hmõi scientie videre / que sit optima respublica et qualis maxĩe ad votũ foret / nullo externoꝝ eã impediẽte et que quibꝰ ꝯueniat Nã plures optimã assequi forsan impossibile ẽ Itaqꝫ et ea que sit simpliciter optima / et ea que ꝙ̃tũ fieri p̃t optima / latere nõ debet legis cõditorẽ / ac vere ciuilẽ hoĩem / ac p̃terea tertia que sit ex suppõe Nã oportet datã ꝙ̃ꝫ ꝯsiderare posse / quẽadmodũ ab initio ꝯstituat / ꝛ ꝯstituta seruetur ꝙ̃plurimo tp̃e Dico ãt ceu si cui ciuitati ꝯtigerit / neqꝫ optimã gubernatõꝫ hrẽ / neqꝫ necessaria illi adesse / neqꝫ illis ipis que adsint recte vti / ſꝫ alijs deterioribꝰ Preter hec ãt oĩa eam gubernationẽ que omibꝰ maxĩe cõgruat ciuitatibꝰ nosse oportet / vt tradũt plurimi eoꝝ q̃ de republica tractãt Et si de alijs recte dicãt / õ vtilibꝰ ṽo aberrãt Nõ solũ eñi optimã rẽpublicã ꝯsiderare oporꝫ ſꝫ etiã illã q̃ in vsuꝫ cadere possit et que sit faciliꝫ ꝛ cõior oibꝰ

Nūc aūt alij suprema querūt solū mltis sane adminiclis indigentē Alij magis cōmunē aliquā tradētes tollēteſq; eas que in vsu sunt / laconicā vl aliā quandā cōmendāt At eñ oportet talem institutōem reipublice inducere / vt velint ac possint hoīes ex his que sibi adsunt faciliter eā recipere. Naz est nō min⁹ difficile corrigere rempublicā iam institutā / q̄ ab initio instituere / queadmodū et p⁹ discere q̄ ab initio didicisse Quapropter nō soluz his que libris scripte sunt respublice / verūetiā illis que reuera existūt auxiliari posse oportz ciuilem hoīem vt dixim⁹ Hoc aūt facere nō pt / si ignoret quot sunt spēs eaꝝ Nā nūc quidā putāt vnā eē pplarē / et vnā paucoꝝ potentū / qd nō ē verū Itaq; oportet nō latere differētias oīm ⁊ q̄t sint et quotuplicit ɔponant Leges etiā simul cū his ɔsiderāde erūt q̄ sūt optīe / ⁊ q̄ ɔueniāt vnicuiq; gubernatōi Sūt eñ leges oēs ad rempublicā accōmodande Nō aūt respublice ad leges ¶ Est naq; respublica institutio ciuitat⁹ circa magistrat⁹ honoreſq; publicos / queadmoduz debēt impartiri et in quo ptāsq; sūma debeat ɔsistere / ⁊ q̄s sit finis cuiusq; societat⁹ Leges aūt eaꝝ varie sunt / p q̄s mod⁹ reipublice gubernāde significat / scdm q̄s debeant illi q̄ sunt in ptāte imperare / et ꝓhibere transgressores Ex quo patet q̄ necessarium ē differētias et numerū tenere singularū rerumpublicaꝝ etiā ⁊ legum positiones. Neq; eñ fieri pt / vt eedem leges vtiles sint paucoꝝ potentie ac pplarib⁹ Neq; popularib⁹ oīb⁹ si quidē plures sunt ⁊ nō vna dūtaxat

¶ Capite Secundo Exponit ea que prius declarata sunt / et que supersunt declaranda.

Um vero in pcedētib⁹ dictū sit a nobis tres esse rerumpublicaꝝ species rectas / regnū optimatium / et eam que appellat respublica / ac tres earum transgressiones et labes / cum regnum in tyrannidem /

Optimorum autem gubernatio in paucoꝝ potentiā Respublica āt in populatem statū labat: et de optimatū gubernatione ac regia sit dictū. nam de optima republica ꝯsiderare idē est: ac de illis dicere Vult eīm vtraqꝫ illarū ꝑ virtutē ceteris oportuni⁹ ꝯcurrentibus ꝯsistere Et insuꝑ quid inter se differāt regia ptās et optimoꝝ gubernatio: et qñqꝫ regia gubernatio putāda sit determinauim⁹ ¶ Restat nūc vt de illa que appellat̄ republica dicamus: et de ceteris gubernandi formis: vt de paucoꝝ potētia: ac de pplari statu et de tyrānide Patet igit̄ harū trāsgressionū que deterrima sit: que secūda, necesse ē eīm ꝑme quidē ac diuinissime trāgressionē esse deterrimā Regiam quippe gubernationē necesse ē: aut nomē hrē solū cū nō sit: aut ꝑpt magnā illi⁹: qui regit: excellentiā eē Ex quo fit tyrannidē deterrimā existere: ac plurimū a recta spē gubernandi abesse Scđo āt loco paucoꝝ potentiam Nā optimoꝝ gubernatio multū ab hac spē distat. maxie vero mediocrem eē pplarē statū Fuit et pri⁹ quidā: q̄ isto mō tradidit: nō tn̄ idem aspiciēs nobiscū Jlle eīm existimabat rectaꝝ specieꝝ oīm seu paucoꝝ potentie laudabiles et aliaꝝ deterrimā eē pplarē Jmꝓbaꝝ vo optimam Nos āt eas que transgrediunt̄ aberrare oēs dicim⁹ Nec paucoꝝ potentia ꝙ meliot sit altera q̄ altera: recte dicit̄ ſ ꝙ min⁹ improba Verū de his nūc discutere omittam⁹ Est āt a nobis ꝑmo distinguēdū: quot sunt differētie reꝝ publicaꝝ Siquidē plꝛes sunt spēs pplaris gubernatōis ac paucoꝝ Deinde que cōmunissima et optabilissima sit post optimā rēpublicā et si qua contingit alia ad optimatiū naturā declinās recte ꝯstituta: et q̄ plurimis cōgruēs ciuitatib⁹: que nā ista sit: inde aliaꝝ que a quibus expetenda. Forsan eīm quibusdā ē necessaria pplaris gubernatio magꝭ q̄ paucoꝝ potentia

Quibusdam vero hec magis q̄ illa Deinde quenadmodū dispositū esse conveniat illū q̄ velit has gubernacōnes recipe Dico aūt pplarem scđm singlas spēs ac rurs⁹ paucoꝝ potentiā Tandē vo oīm istarū cū facta fuerit breviter mētio / conādū erit referre / quenā labes et que ↄservatōes sint et cōiter oīm et pticulariť vniuscuiusqꝫ / et per quas causas illas maxime evenire cōtingat

¶ Ca. iij. ostendit causas propter quas respublice sint plures.

Tigiť sint ples rerūpubli. spēs illa ē cā / q cuiusqꝫ civitať ptes sint ples Videm⁹ em̄ pmo ex domib⁹ cōstare civitatē Deinde rursus ex hac mltitudie alios eē divites alios paupes alios medios divituzqꝫ ꝛ paupm ptē eē bellicā / ptem inbellē Et rursus ex plebe ptē agroꝝ culture dedită videm⁹ / ptē mercature / ptē opificijs ac sordidiť ministerijs Nobilitať quoqꝫ differentie sunt scđm opulentiā et magnitudinē census Sūt em̄ alij equites, q̄ mun⁹ nemo faciliter supportare pt / nisi sit dives Itaqꝫ antiquis tpib⁹ quecūqꝫ civitates equestri potētia excellebāt / in his paucoꝝ potētia gubernabat Eqtatu aūt bella ↄtra finitimos exercebāt / ceu Eretriēses et Calcidenses et Magnesij / qui sunt sub Meandro. Et alie plures Asiaticaꝝ civitatū ¶ Preterea sunt alie nobiliū differentie Quosdā em̄ genus quosdā vtus extollit / et siqd aliud tale civitať partē eē dictū ē / vbi de optimatib⁹ tractavimꝰ Ibi nāqꝫ distinxim⁹ / qt ex ptib⁹ necessarijs omis constat civitas. Et he quidē ptes q̄nqꝫ ↄcurrūt oēs ad rempublicā gubernādā q̄nqꝫ pauciores / q̄nqꝫ plures. Patet igiť q necesse est plures eē republicas inter se differētes specie Nā et he ptes eaꝝ inter se specie differūt Respub. ē institutio gubernatoꝝ Hāc vo distribuūt oēs vł scđm potentiā eoꝝ q̄ participes sunt / vel scđm aliquā equitatē cōmunem Dico aūt veluti tenuioꝝ

vel opulentorum / vel communem aliquam amborum. Necessarium est ergo respublicas tot esse quot sunt institutiones circa earum supereminentias scdm differentias partium Maxime vero due videtur esse / quemadmodum de ventis dici solet / alios quidem esse Boreales / alios Australes ceteros autem ventos horum esse excess⁹. Sic etiam respublicas duas esse popularem scilicet ⁊ paucorum potentiam Nã optimates speciem eẽ paucoꝝ potentium posuere / et eã que vocat̃ respublica / dixerũt eẽ popularem Queadmodũ de vent̃ Zephirũ quidẽ borealem Eurũ ãt australem Eodemq; modo in harmoniis vt quidam tradunt Nam et illis duas species posuerunt vnã doricã alterã phrigiã Ceteras oẽs / vel ad doricã / vel ad phrigiam referri. Maxime quidem igitur consueuerunt de rebuspublicis sic existimare, Sed certe melius ac verius est / vt nos diuisimus / duarum vel vnius recte constitute Ceteras transgressiones esse / vt recte harmonie / sic etiam optime reipublice. ad paucoꝝ vero potentiam inclinãt / que duriores sunt ac mag̃ violente. que ṽo remisse et moles / ad ppl̃arẽ statum

¶ Capite quarto Reprobando falsam quorundã opinionẽ inuestigat ꝓpriã differentiã inter paucoꝝ potẽtias ⁊ ppl̃arẽ statũ.

n

Nec ṽo ppl̃ar̃ ita simpliciter ponẽda ẽ vt q̃dã ponũt / vbi m̃lti tudo dñat̃ Nã ⁊ paucoꝝ potẽtiũ ⁊ vbiq; maior ps ꝑualet Etenĩ si eẽnt vniuersi mille trecẽti / ⁊ hoꝝ mille forẽt opulẽti / neq; ꝑtẽ gubernatiõis darẽt trecẽt̃ ill̃ paupib⁹ ingenuis ac ceteꝝ pib⁹ / neõ certe diceret hãc esse ppl̃arẽ. eodẽq; mõ si pauci q̃dẽ iopes ĩ ciuitatẽ pl⁹ eẽnt q̃ m̃lti opulẽti / nec hõies ill̃ imptirẽt Neõ vtiq; diceret hãc eẽ spẽz q̃ appellat̃ paucoꝝ potẽtiũ Poti⁹ itaq; dicẽdũ fuerit ppl̃arẽ q̃dẽ eẽ cũ penes ingenuos hõies ẽ gubernacio Paucoꝝ ãt potẽtiũ cũ penes opulẽtos Sz ꝯtingit vt alteri m̃lti sint. al

teri pauci Pleriqꝫ em̄ ingenui sunt. rari vero diuites Etem̄ si ingrātus ho
noresqꝫ publici / scd̄m magnitudinē distribuerent / vt in Ethiopia quidam
tradunt fieri / vel scd̄m pulchritudinē / paucoꝝ esset gubernacio cū parua sit
multitudo magnoꝝ ꝛ formosoꝝ verūtn̄ nō isto mō sat ē respub. istas deter
minasse / ꝗ cū plꝰes sint ptes et mltitudis ꝛ paucoꝝ potentiū adhuc resumē
dū est / vt neqꝫ ingenui pauci existētes pluribꝰ / neqꝫ mltitudo ingenuis dn̄e
tur vt in Appolonia q̄ ē in Jonio / et in Thera. Jn vtraqꝫ em̄ istaꝝ vrbiū
honores dignitatesqꝫ erāt illoꝝ q̄ nobilitate prestabant / et q̄ primi in eas co
lonias venerāt / q̄ erāt pauci: nō āt diuitū / licꝫ multitudīe superet pplꝰs
vt in Colophono antiquitꝰ Jbi em̄ possidebat magna patrimonia mlti-
tudo anteq̄ꝫ bellū gererēt aduersꝰ Lydos Sꝫ est multitudīs quedā guberna
tio / qn̄ ingenui hoīes et inopes multi existentes / gubernant rempublicam
Paucoꝝ vero potentiū / qn̄ opulenti et nobiliores pauci exn̄tes gubernant
Q; igitur plures sint rerumpublicaruꝫ species et quibus de causis patet

¶ Ca. v ostendit genera rerūpub. eē in mltas et varias spēs diuidenda /

Vamobrem vō plꝰes sint / q̄ꝫ ille q̄s dictū erat / et que nā iste sint /
et ꝑpter q̄ꝺ deinceps dicemꝰ / pꝛīcipio vnde priꝰ assumpto Fate
mur em̄ nō vnā ptē ꝗ plꝰes omnē hrē ciuitatē Vt igit̄ si aīalis vellemꝰ spēs
capere / p̄mo segregaremꝰ id q̄ꝺ necessariū sit om̄e anīal hrē / ceu quedā sen-
sitiuoꝝ / et q̄ꝺ cibū efficiat / ꝯficiat atqꝫ receptet / puta os et vētrē Et p̄te-
terea illas / quibꝰ mouent̄ ptes Si itaqꝫ tot spēs solū: haꝝ vō differentie fo
rent. dico āt ceu oris genera plura / et vētris ꝛ sensitiuoꝝ: et p̄terea earū q̄
bꝰ mouet̄ / partiū / haꝝ cōiugatiōis numerꝰ necessario efficiet plura genera
aīaliū Nō em̄ fieri p̄t vt idē aīal habeat plꝰes diās oris / sic etiā neqꝫ auriū /
Jtaqꝫ qn̄ suscepte sint oēs ꝯbinatiōes istoꝝ / faciēt spēs aīalia ꝛ tot q̄dē spēs

quot coniugationes sunt partium necessariarum. Eodem modo de rebus
publicis Ciuitates enim non ex vna / sed ex multis partib9 cōstāt / vt sepius
dictū est Vna quedā pars est circa alimēta multitudo / quos agricolas dici
mus Altera vero pars circa ministeria seu artifices / sine quib9 ciuitas habi
tari nō potest Harū vero artiū alie sunt necessarie / alie ad delicias pertinent
et ad vite cultū Tertia pars ē forēsis mltitudo / que circa emendū venden-
dumqȝ et circa mercaturam et nūmulariā versat Quarta pars mercenarij
Quinta ꝓpulsatores belli Que q̄dē pars nō min9 necessaria ē ciuitati quā
aliq̄ superior / si velint tueri libertatē Impossibile est em̄ vt q̄ ciuitas vocari
mereat / sit natura serua. ꝑ se em̄ sufficiēs ciuitas / seru9 at̄ nō ꝑ se sufficiēs ē
¶ Quapropter in libris de republica . ornate quidē hoc sed nō sufficienter
dictū ē a Socrate Inq̄t em̄ ex quattuor maxie necessarijs ciuitatē ꝯstare /
hos at̄ eē textorē / agricolam / coriariū / edificatorem . Rurs9 vero adiungit
q̄i illi nō sufficiāt / fabrū ferrariū / et pastorē / et insup negociatorez / et nū-
mulariū Et hec oīa ciuitatē ꝯplent primā . q̄i vero ciuitas oīs necessariorū
grā sit ꝯstituta / ac nō magis grā hōesti / et q̄i eque indigeat coriarijs ⁊ agri
colis Propulsatores at̄ belli nō ꝑmā facit ptē anteqȝ aucta regiōe ⁊ vicinis
coact9 ad bellū deueniat . atqui ⁊ i q̄tuor illis ⁊ in q̄tcūqȝ ꝯmunicātib9 neces
sariū ē eē aliquē / q̄ ius dicat ⁊ decernat Siquidē ergo animū q̄s ponat aīa
lis eē ptē magis q̄ corp9 / ⁊ ciuitatū magis talia ponendū ē eē ptes / q̄ ea q̄ pti
nent ad necessariū vsuz / ꝓpulsatores belli videlicet ac iusticie iudiciarie ex
hibitores / ⁊ preterea ꝯsultores qd ē ciuilis potētie op9 Et hoc ē siue sepati
existat q̄busdā / siue eisdem nihil refert ad hūc sermonē Nā ⁊ in armis eē ex
agros colere sepe ꝯtingit eisdē Quare si ⁊ hec et illa ponēda sunt ciuitatis

esse ptes: manifestū est q ꝑpulsatores belli pars necessaria sunt ciuitatis ¶ Septima ps est eoꝝ / qui magna patrimonia hn̄tes reipub. onera sustinent / q̄s opulētos vocam⁹ ¶ Octaua eoꝝ q̄ publicā opam exhibēt Et q̄ in magistratib⁹ gerendis occupati existūt. Ciuitas em̄ absq magistratibus eē nō pt Necessariū ē igit eē quosdā qui mgr̄atus gerere valeant: et hoc minus sufferre vel ꝑpetuo vel ad tpus. Reliqua vero sunt illa / de quib⁹ determinauim⁹ in ꝯsulendo et ius litigantib⁹ reddendo v̄sari Si igit hec ciuitatib⁹ adesse opoꝛtꝫ recteq fieri ꝛ iuste / necessariū est eē aliquos qui virtutē habeāt rerū ciuiliū ¶ Ceteras ergo potētias eisdem adesse posse videnť pluribus ceu eosdē eē ꝑpulsatores belli ꝛ agricolas ꝛ artifices et p̄terea ꝯsultores et iudicātes Arrogāt q̄ sibi v̄tutē cuncti / et multifariā se existimāt idoneos ad guberandū Veꝝ paupes ꝛ diuites eosdē eē impossibile est Quapꝛopter he ptes p̄cipue videnť eē ciuitacł / inopes sꝫ ꝛ opulēti Et p̄terea ex eo q vt plurimū alij pauci sunt / alij mľto marie oīm ꝯtrarie inter se ptes iste apparent Itaq ꝛ respub. ẜm eaꝝ ꝑualentiā ꝯstituerūt / ac due videnť ppłarł sꝫ et paucoꝝ potētia ¶ Q; igit sint plures resp. ꝛ ob q̄s causas dictuz est pri⁹

¶ Ca. sexto Demōstrat plures esse sp̄es ppłaris gubernationis.

Uod v̄o et ppłaris rpi⁹ sp̄es sint płes / et paucoꝝ potentiū ostendem⁹ Patet āt hoc ex his que dicta sunt Nā et ī plebe / et ī nobilitate plura sunt hoīm genera Plebis quidē vna sp̄es / agricole / alia artifices / alia negotiatores / q̄ emendis vendendisq reb⁹ intendūt Alia circa rez maritimā Et hoꝝ alij belltaores / alij mercatores / alij naute / alij piscatores Multł em̄ locł hoꝝ oīm turba ingens / vt piscatores Tarēti et Bizancij naualis multitudo Athenis mercatores in Egina et Chio / poꝛtito

ers i Tenedo Insuper manualis et paruas facultates hñtes qui ociosi eẽ nõ possunt Preterea qui nõ ex vtroqꝫ parẽte ciue sunt orti / liberi tñ hoĩes / et si qua huiusmodi plebeioꝝ hoĩm species altera Nobilitatis vero / diuitie gen⁹ / virtus disciplina / et his similia que dicunt̃ scḋm eandẽ differentiaꝫ Popularꝭ igiꝭ prima species dicit̃ maxime scḋm equalitatem Vult em̃ lex hm̃oi popularitatis partes esse diuites et pauperes / nec alteros plus posse alteros min⁹ / ſ vtrosqꝫ esse equales / siquidẽ maxime libertas est in ppłari statu / vt putãt quidã Et equalitas certe essꝫ maxĩe pariter omib⁹ reipublice participãtib⁹ . cũ vero pplus sit multitudo / et id obtineat qḋ plurib⁹ videat̃ / necesse ẽ vt hec sit ppłaris gubernatio Vna igiꝭ spẽs ppłaris hec ẽ

¶ Alia vero spẽs vt mgrãt⁹ honoresqꝫ in republica scḋm censum patrimonioꝝ / et eũ quidem paruũ tribuãt̃ ita vt qui tanta possidet / habilis sit ad honores reipublice suscipiendos. Qui vero non possidet / inhabilis sit.

¶ Alia species ppłaris est / vt omib⁹ omino ciuib⁹ habilitas sit / nõ non sint aliqua ex causa obnoxij dñet ãt lex ¶ Alia species ppłaris est / vt oẽs omino habiles sint ad magistrat⁹ gerendos / modo sint ciues et dñetur lex.

¶ Alia species eodemqꝫ modo / nisi ꝙ nõ lex dominatur / sed multitudo. hoc autem fit quando populi decreta preualent legibus.

¶ Ca. vij. Ponit quare hec accidũt q̃ in ca. pcedenti sunt dicta

a Ccidit vo istud ob prepotẽtes quosdã q̃ pplm ducũt Nã in his rebuspublicꝭ i q̃b⁹ dñat̃ lex / ppotẽs aliqs nõ sit q̃ pplm ducat / ſ optimi ciuiũ rempub. gubernant At vbi leges nõ dñant̃ / ibi ductores ppłi oriunt̃ Sol⁹ eĩm ppłs regit ꝑposit⁹ vn⁹ ex plurib⁹ Multitudo em̃ auctoritatem habꝫ / nõ vt singuli / ſ vt oẽs Homer⁹ ãt cũ dicit / nõ ẽ bonũ vt ples

regūt vtrū de hac dicit vel de illa/ cū plures gubernāt vt singuli/ incertū ē.
Talis ergo ppl'us vtpote absolutā potestatem habens dn̄ari sol⁹ querit ꝛ
nec vlli legi subesse/ efficitqꝫ dn̄ator Itaqꝫ assentatores ei⁹ in p̄cio habent̄ ꝛ
et est hm̄oi ppl'us in gubernatione sua/ tyranno ꝑsimilis Idē nempe mo
res et vtrobiqꝫ meliores deprimunt̄/ et decreta hui⁹ ppl'i perinde sunt/ vt
tyrāni p̄cepta Et ductores suasoresqꝫ tal's ppl'i sūt velut adulatores illi q̄
circa tyrannos v̄sant̄/ et vtrisqꝫ apud vtrosqꝫ potentia par tam adulato
ribus penes tyrannū/ q̄ꝫ ductoribus suasoribusqꝫ ppl'i apud ip̄m populuz
Hi auctores sunt vt decreta/ leges infringāt/ et ad voluntatē ppl'i cuncta
referant̄ Cōtingit aūt illis fieri potentes ex eo/ q2 ppl'us dn̄atur oīm. Ip̄i
aūt voluntatem populi maxime ducūt/ quoniā fides a populo eis adhibet̄
¶ Preterea qui de magistratibus conquerunt̄ ad iudicia ppl'i negotia re
ferūt Popul⁹ aūt audit gratanter eoꝝ ꝓuocationes ꝑ hūc modum magi
strat⁹ irritant̄ om̄es Merito aūt reprehendere vident̄/ qui dicūt huiusm̄oī
ppl'arē nō esse legitimā reipublice speciem Vbi em̄ leges nō ꝓualent/ nō ē
respublica Nā lex dn̄ari om̄ib⁹ debet In particularib⁹ aūt magistratū et
rēpublicā ꝓuidere Itaqꝫ si est ppl'ar' vna spēꝝ reipublice/ clarū est talis
gubernatio in q̄ decret' cūcta efficiunt̄/ nō ē ꝓprie ppl'ar' Nullū em̄ decre
tū recipit eē vniuersale ¶ De ppl'ar' igit̄ spēb⁹ i hūc modū determiatū sit.

¶ Capite octauo Enumerat species gubernationis paucoꝝ.

p

Aucoꝝ v̄o gubernatiōis spēs vna ē in q̄ magnū hn̄tes censuz ad
gubernatoēz reipub. recipiūt. Atqꝫ itaqꝫ magnū vt tenues hoīes
ad eū ꝑuenire nō possint Is v̄o q̄ tāta possidz habilis sit ad rēpub. gerēdā.
¶ Alia spēs ē qn̄ a paruo censu ē habilitas ꝛ eligūt ip̄i eos/ quib⁹ desit Se

igit̄ ex omib⁹ hoc faciūt: videt̄ hoc poti⁹ eē optimatū Si vo ex puo nume-
ro paucorum potentie ¶ Alia species est: cum pro patre succedit filius.
¶ Quarta spēs cū hoc: fit q̄d nō dixim⁹: et lex nō dn̄at ꝫ illi qui regunt
Et hec ē spēs in paucoꝝ gubernatōe: vt est tyran⁹ in monarchia: et vt est
in ppl̄ari statu vltima illa spēs de q̄ dixim⁹ et vocāt hmōi spem paucorū
potentiā Gubernatiōis igit̄ paucoꝝ he spēs sunt Nec latere debet nos: q̄
multis locis accidit rempub. q̄ scđm leges nō sit ppl̄aris: more tn̄ ⁊ gestiōe
ppl̄ariter gubernari Sili ăt ɔuersio apud alios ɔtingit rempub. scđm le-
ges esse ppl̄arez: morib⁹ tn̄ et gestiōe ad paucorū gubernatōez magis referri
Contingit hoc ăt maxie post mutationes rerumpublicarū Nō em̄ statim
mutantur: sed cōtenti sunt ab initio homines parua accessione potentie
Itaq3 leges manent vti pri⁹ erāt: pualent tn̄ qui rempublicā mutauerūt

¶ Ca .ix. Enumerat aliter q̄z pri⁹ spēs q̄ttuor ppl̄aris gubernatiōis

Quod ăt tot sunt ppl̄ar ⁊ paucos gubernatōis spēs: ex ipis patz
Necesse ē em̄ aut oēs ptes ppli (q̄s supra enumerauim⁹) reipu.
gubernatōem hr̄e aut quasdā hr̄e: quasdā nō hr̄e Cū igit̄ et agricole ⁊ me-
diocria possidētes rempub. gubernāt: scđm leges ē gubernatio Victū enim
ꝑ opa sua querere hn̄t: nec ociosi esse pn̄t Itaq3 lege ɔstituta solū nō neces-
sarijs ɔditionib⁹ intendūt Alijs ăt recipi ad rempub. licz cuz tanta possidē
bunt: q̄nta determinat lex Omino nō liceret omib⁹ / paucoꝝ potētie est.
ociari aut eū: qui nō reddit⁹ habeat: impossibile Hec igit̄ ē vna spēs ppla-
ris gubernatiōis ¶ Altera vo spēs ē omib⁹ licere qui ꝓhibiti nō sunt p ge-
nus: potentib⁹ tn̄ in otio eē Quapropt̄ in hmōi quidē ppl̄ari leges preua-
lent: et gubernāt q̄ reddit⁹ nō ē ¶ Tertia spēs ē omib⁹ omino licere rem

publicā gerere: qui liberi sint: nō tñ licere ob supradictā causaȝ: quare ne
cessariū ē in hac q̄ꝫ legem dn̄ari ¶ Quarta vo spēs est illa q̄ posteris tpib9
in ciuitatib9 esse cepit Maiorib9 em̄ factis ciuitatib9 q̄ꝫ ab initio fuerāt et
redditib9 faciliter abundantib9: participant oēs reipublice: ꝑpter multi
tudinis ꝑualentiā: versantq̄ꝫ in republica gubernanda. ex eo qꝫ pn̄t ociosi
eē etiā inopes mercedē capiētes Maxieꝫ hmōi multitudo ociosa ē No em̄
cura rei familiaris ꝑprie eos impedit: q̄ diuites ita occupat vt sepe a ꝯciōi
b9 absint ꝛ a iudicijs Ex q̄ fit vt mltitudo paupm dn̄eť i repub. nō āt leges
Spēs igiť ꝑplaris gubernatiōis tot ac tales sūt ob necessitates supradictas

¶ Ca. x. Enumerat aliter q̄ꝫ prius species paucoꝝ gubernatiōis.

P Aucoꝝ āt gubernatiōis prima spēs ē qn̄ plures hn̄t patrimonia:
ſꝫ nō admodū ampla Faciunt enim potestatem participandi ei
qui tanta possidet: et ꝑpter multitudinē eorum qui ad rempublicam reci-
piuntur, necesse est nō homines: sed legem dominari. quanto em̄ magis
distant a monarchia: neqꝫ tam amplas habent facultates vt eas negligē
do ociari valeant: neqꝫ ita exiguas vt a ciuitate victum querant: necesse
est vt legem velint dominari. nō autem ipsos ¶ Si pauciores sint qui pa
trimonia possident q̄ꝫ prius plura autem secunda species fit gubernatio-
nis paucorum Magis em̄ potentes plus habendi se dignos putāt. qua-
ꝑpter ipsi sumūt ex alijs q̄ ad remp. se ꝯferāt. ꝑpterea qꝫ nō dū ita robusti
sunt vt absqꝫ lege gubernari possint: legē hmōi posuere ¶ Si eo deueniāt:
vt ipsi pauciores numero maiores facultates habeāt Tertia fit gubernati
onis paucoꝝ Ipsi em̄ ꝑ se mgrāt9 ꝛ imperia retinēt ſꝫm legē iubentē vt pati
tū defunctoꝝ loco filij succedāt ¶ Si magis etiā subnixi sint opib9 et ami-

cis: ppe ē talis potētia ad monarchiā: ꝛ dominant hoīes nō aūt lex. Et ē hec q̄rta spēs gubernatiōis paucoꝝ corrispondēs vltime spēi popularis

¶ Capite xi. Enumerat spēs optimatꝰ Et similiter ostēdit quomodo differt a paucoꝝ gubernatiōe Et ab ea q̄ vocat respublica.

S Unt insuper alia duo genera rerūpublicarū preter eas in quibus aut mltitudo / aut pauci gubernant: quarū alterā aiūt oēs spēz esse vnā ex quattuor. dicūt aūt eas quattuor / monarchiā / paucorū gubernationē / pplarē ꝛ optimatē Est ꝛ quita: quā cōi noīe oīm appellāt rēp. Sꝫ qꝛ nō sepe fit latet numerare volētes / ꝛ ita suscipiūt q̄i sint q̄ttuor solū vt plato in libris de republica dicit ¶ Optimatez igitur recte se hꝫ appellare illā / de q̄ tractauimꝰ i pmis libris. que em̄ ab optimis viris simpliciť p vtutē ē gubernatio reipublice ꝛ nō ad suppositionē quandā bonoꝝ viroꝝ / tā solā iustū ē optimatē appellari In sola em̄ ista simplr idē ē vir bonꝰ ꝛ ciuis In aliꝭ āt boni sunt ad spēm gubernandi suā ¶ Sunt tn̄ quidā qui drām hūt a paucoꝝ gubernatōe / et appellant optimates / et ab ea q̄ vocat respublica Ubi nō solū respectu diuitiaꝝ ꝫ etiā respectu vtutꝭ / ad gubernationē reipublice sumunt Hec respub. differt ab illis / ꝛ naturā optimatꝭ sape videt Nā ꝛ in his ciuitatibꝰ q̄ nō faciūt publice curā vtutis / sunt tn̄ quidā prestantiores / q̄ videnť eē boni viri Ubi ergo respublica respicit ad diuitias et ad vtutē et ad pplm vt ē apud Carthaginēses / ea naturā optimatē sape videt Et vbi ad duo illoꝝ solū / vt Lacedemonioꝝ ad vtutē ꝛ ad pplm / ꝛ ē hec mixtura pplaris ac vtutꝭ Optimatū igiť pter illā primā optimā reipublice gubernādi formā, he due spēs sunt Et tertia quecūqꝫ illiꝰ que appellať respublica inclinant ad paucorum gubernationem.

¶ Capite. xij. De ea gubernatione que vocat respublica que est mixtura quedam paucorum gubernationis ac popularis.

Reliquũ ē: vt de ea que appellaꝛ res pplaris dicamꝰ: et de tyrã
nide Ordinauimꝰ ãt ipa nos: cũ nõ priꝰ esset neqꝫ hec trãsgre
ssio: neqꝫ ille de quibꝰ mõ diximꝰ: optimates. qꝛ reuera oẽs aberrãt a rectis
sima gubernandi forma. postmodũ cũ istis numeranꝛ et sunt hap transgres
siones et labes vt in supioribꝰ circa principiũ diximꝰ Merito ãt postremo
loco tyrannidẽ reseruauimꝰ. ꝓpterea ꝙ ista minime est respublica Nostra
ṽo materia ē de republica tractare. q̃ igiꝛ de causa sic ordinauimꝰ: dictũ est
Nũc ãt ē a nobis de illa que cõmuni noīe appellaꝛ respublica ostendendũ.
Nam clarius eiꝰ vis apparebit post determinationẽ eoꝝ: que ad paucorũ
gubernationem et ad popularem spectabãt. Est em̃ respublica (vt simplr
citer dicamus) mixtura paucoꝝ gubernationis ac popularis Cõsueuerunt
ãt eas q̃ inclinãt ad pplarem: vocare respublicas. eas ṽo q̃ ad paucoꝝ gu
bernationẽ: vocare optimates Ex eo qꝛ opulẽtioribꝰ doctrina atqꝫ nobilr
tas magr adesse ꝯsueuerũt. p̄terea q̃ diuitias hñt: ea videnꝛ hr̃e. ꝓpter q̃ cete
ri iniurias faciũt Vnde ⁊ honestas ⁊ bonos ⁊ nobiles istos appellãt Cũ er
go optimatũ gubernatio velit excellẽtiã tribuere optimis ciuibꝰ ⁊ paucoꝝ
gubernatoꝝ eē dicãt ex bonis et honestr magr Videꝛ impossibile q̃ ciuitas
nõ ab improbis ꝫ ab optimis gubernaꝛ: eã nõ bene gubernari Eodeqꝫ mõ
que leges nõ habeat bonas: gubernari ab optimatibꝰ. Hr̃e ãt leges bonas
nõ id ē si recte sint positnt: nec eis pareaꝛ Jtaqꝫ vna rctã legũ institutio pu
tanda ē legibꝰ parere. Altera: vt recte sint leges posite quibꝰ parere oportet
Fieri em̃ potest: vt pareant ciues male positis legibus Jd autem duplici
ter accidit Aut em̃ optimis q̃rtũ daꝛ ipis: aut simpliciter optimis. Videꝛ
ãt optimatũ esse maxime honores tribuere scd̃m virtutem Finis em̃ opti-

Habere

matū vtus Paucoꝝ vo gubernatōis diuitie. pplarī āt libertas Quod aūt pluribꝰ videt̄ cōe ē oīm Nā ⁊ ī paucoꝝ/ et in multitudīs gubernatiōe / ⁊ in optimoꝝ qd̄ videt̄ maiori parti eoꝝ qui in republica versant̄ / id obtinet.

¶ In plerisq̄ igit̄ ciuitatibꝰ hec spēs gubernādi respublica vocat̄. sola eñ̄ mixtio ꝯiecturā facit opulentoꝝ et inopū diuitiaꝝ ⁊ libertat̄ Fere eñ̄ apd̄ plurimos illi q̄ diuitijs pollēt / bonoꝝ et honestorum locū obtinere vident̄

¶ Cū vero tria sint que circa equalitatē reipublice ꝯtendāt / libertas / diuitie / virtus. nā quartū illud que appellat̄ nobilitas / duobꝰ ꝯsequēs ē Nobilitas eñ̄ est antique diuitie et virtꝰ Manifestū ē / qꝛ duoꝝ mixtura diuitū et pauperū ē respublica appellāda Triū vo optimatū gubernatio maxime aliaꝝ ꝑter illā verā ⁊ primā ¶ Qd̄ igit̄ alie sint respublice preter monarchiā et pplarem et paucoꝝ potentiū / dictū est. et quales iste / et in quo differant inter se / et optimatū gubernatio / et alie species / que ad optimates declinant / et quomodo nō longe distant inter se / manifestum.

¶ Capite Terciodecimo Quomodo hec respublica debeat instituti / et quō a paucoꝝ gubernatiōe et pplari differat / declarat.

Quomodo āt fiat ꝑter pplarem et paucoꝝ potentiā illa / que appellat̄ respublica / et quo in ordine reponenda sit / deinceps dicemꝰ / et simul apparebit quibꝰ definiāt pplarem et paucoꝝ gubernatioeꝫ Sumenda ē eñ̄ hoꝝ distinctio. postea ex his ab vtraq̄ tanq̄ regulaꝫ sumētes ꝯpare oportere Sūt āt diffinitiōes tres ꝯpositiōes ac mixture Aut eñ̄ ambo sumenda / quarū vtreq̄ leges ponūt ceu circa iudicia In paucoꝝ eñ̄ potētia diuitibꝰ penā ꝯstituūt / nisi iudicando assint Pauperibꝰ vo mercedem nullā In pplaribꝰ āt pauperibꝰ mercedē Diuitibꝰ āt penā nullā. cōe ac mediū istoꝝ ambo hec Itaq̄ et ciuile Mixtū ē eñ̄ ex ambobꝰ. Vnꝰ igit̄

modus hic est combinationis ¶ Ali⁹ ãt medium cape eoꝝ que ab vtrisq́ȝ in benẽ: ceu concionari Hec quidẽ a nullo censu vel exiguo penit⁹. He vero a magno censu Cõmune certe neutrũ: ꝗ mediũ vtriusq́ȝ cens⁹ Tertius vo ex duob⁹ iussis Hec quidẽ ex pplari lege. illa ãt ex paucoꝝ gubernatõe. Dico ãt tale aliud videt̃ pplare qdẽ mgrãt⁹ sortiri Paucoꝝ ãt gubernatõis eligere: et pplare non ex censu tribuere Paucoꝝ ãt ex censu Optimatũ igit̃ ac ciuile ab vtraq́ȝ vtrumq́ȝ accipe Ex paucoꝝ quidez gubernatõne electiuos facere mgrãt⁹ Ex pplari ãt sumere nõ ꝑ censum Mod⁹ igit̃ admiscendi talis Bene ãt admiscuisse pplarem et paucoꝝ gubernatõem finis est: qñ eadem respublica dici potest pplaris ⁊ paucoꝝ gubernatio. patz em̃ hoc accidere dicẽtib⁹ eas bene esse ꝯmixtas Accidit hoc etiã medio Conspicit̃ nanque in eo vtrumq́ȝ extremoꝝ Quod ꝯtingit Lacedemonioꝝ reipublice Sũt em̃ permulti: qui aggrediunt̃ dicere eã esse pplarem. ꝓpterea ꝗ pplariter cõplura in illa ꝯstituta Primũ circa educationẽ: pari mõ diuitũ filij educant̃ et paupm Et erudiũt̃ ꝑ eũ modũ: ꝑ quẽ valeãt paupm filij erudiri Silr̃q́ȝ in seq̃ti etate cũ viri facti sunt In nl̃lo em̃ magr̃ ꝯspicu⁹ diues: ꝗ̃ pauper cibi q́ȝ idem vtrisq́ȝ in ꝯmessatõib⁹ Vestitu etiã tali diuites vtunt̃: qualem et paupm quiuis hrẽ pt̃ Preterea duoꝝ maxioꝝ mgrãtuũ alteꝝ elegit ppls alteꝝ gerit Senatores em̃ ꝑ pplm eligunt̃ Ephori ãt ex pplarib⁹ ꝯstiuunt̃ Alij vo dicũt eẽ illam paucoꝝ gubernatõem: qm̃ mlt̃a habeat que paucoꝝ potentiã afferãt: ceu oẽs dignitates ꝑ electionẽ cõferri: ꝑ sortẽ vo nullam Et insuꝑ apud paucos potestatẽ esse necandi: et in exiliũ pellendi: ac cetera hmõi ꝑmulta. Oportet em̃ in republica bene temperata vtrũq́ȝ videri inesse: et neutrũ ⁊ ꝯseruari ꝑ seipam nõ aliunde: ⁊ ꝑ ipam nõ ꝑ alios mul-

eos extraneos q̄ velint Nā ꝛ praue reipubli. hoc p̄t ptingere ꝭ nec velle q̄dē gubernatiōez alterā quoquo mō ptiū ciuitat ōino Quēadmodū igit̄ opor teat rempublicā ꝯstituere! et similiter illas que appellāt optimates dictū ē

¶ Capite quartodecimo. De tyrannide et eius speciebꝰ loquitur

Estat nūc vt de tyrannide dicamꝰ! nō q̄ multis vbis indigeat ꝭ vt habeat in hoc tractatu locū suū! qūquidē hācq̄ posuimꝰ ptez et aliquā publice gubernatōis ¶ De regno igit̄ determīauimꝰ ī supioribus libris vbi tractatū est a nobis Vtrūq̄d regis gubernatio vtilis foret ciuitatibꝰ an inutilis! et quā opor̄tz ꝯstituere! vnde ꝯstituere opor̄tz et quō. Tyrānidis vo spēs duas ibidem distinximꝰ! propterea q̄ earum potentia quodā modo alterat ad regiam gubernationē! ex eo quia ambe potestates iste sunt scd̄m leges. Nam et apud barbarorum quosdam eligunt aliqui ad gubernandum soli! cum absoluta omnimodaq̄ potestate. Et apud grecos eodem modo quidā eligebant qui soli gubernarent! quos vocabant asmetas Hn̄t vero hec inter se differentias quasdam. Erant enim regie! ex eo quia scd̄m leges! ꝛ ex eo quia volentibus imperabant. Tyrannice autem ex eo quia pro arbitrio dominationem exercebant Tertia species tyrannidis que maxime proprie videtur id nomē habere! opposita est regie potestati absolute Hanc necesse est tyrannidem illam que nullis subiacet legibus et dominetur parium et meliorum ad propriam vtilitatem! non ad vtilitatem subditorum Quapropter inuoluntaria est! cum nemo liber sponte sufferat huiusmodi seruitutem. ¶ Species igitur tyrannidis tot et tales sunt.

¶ Capite Quintodecimo. Aristoteles inquirit que gubernatio Reipublice et ciuitatis sit melior! dicens valde esse optandum! vt hi qui in republica versantur! facultates habeāt mediocres et sufficientes.

De vero sit optima respublica/ ⁊ que vita optima pluribꝰ ciui-
tatibꝰ et hoībꝰ/neqꝫ ꝑ ṽtutē iudicāt/que supra vulgꝰ emergat/
neqꝫ ꝑ doctrinā/ que ingenio indiget/ et adiumētis externis/neqꝫ ꝑ guber-
natione/que ad votū fiat/ ꝟ vitā eā ꝓbant quā plurimi ꝯsequi possint/ et
gubernationē eā/quā plurie ciuitates valeāt recipe. Nā quas vocāt opti-
mates de quibꝰ mō diximꝰ/ ꝑtim exterius cadūt plurimis ciuitatibꝰ/ par
tim appropinquant illi/ que respublica vocat Quāobrē de ambobꝰ tāqꝫ
vna sit/ dicendū ē Judiciū āt de oībꝰ istꝭ ex eisdē principijs ē ¶ Si em̄ recte
dictū fuit in Ethicis/ vitā btā esse scd̄m ṽtutē nō impeditā. virtutē āt ip
sam esse mediocritatē/necesse ē mediū eē vitā optimam eiꝰ (quā singuli adi
pisci valeāt) mediocritatꝭ Et has ip̄as diffinitiōes necesse ē eē circa ciuita
tis ṽtutē et viciū et rempublicā. Est em̄ respublica vita quedā ciuitatis.
¶ In cūctis āt ciuitatibꝰ ꝑtes sunt tres Nā alij diuitijs excellūt Alij pau
ꝑtate nimia deprimunt Alij sūt inter hos medij Cū igit̄ ꝯfessi sumꝰ medio
critatē/ et mediū eē optimū/palam ꝙ bonoꝝ fortune mediocris possessio/
est optima oīm existimanda Hec em̄ facilis ē ad obedientiā mandatoꝝ. At
em̄ si modū excedūt in alterutrā partē/ ceu si forma si viribꝰ/ si nobilitate
generis/si diuitijs. vel his ꝯtrarijs/ceu si pauptate nimia/ si imbecillitate
egregia/si ignominia multa/ difficile est vt rationi obediāt Fiunt em̄ isto
rū alij supbi ⁊ delinquētes apte in rebꝰ magnis Alij occulte praui/ ⁊ in rebꝰ
exiguis fraudatores Iniurie vo inferūt qnqꝫ ꝑ ꝯtumeliā/ qnqꝫ ꝑ dolum.
Insup hi minie circa gubernationē reipublice afficiunt minimeqꝫ ꝯsulūt
Hec āt vtraqꝫ dānosa sūt ciuitatibꝰ Preterea q̄ bōis fortūe supabūdāt ceu
opibꝰ diuitijs amicꝭ ⁊ alijs hmōi/ nec iperiū cuiusqꝫ pati volūt neqꝫ sciūt

Et hoc statim domi eorum natis existit . Propter delicias em̄ ne in scolis
quidē p̄ceptoribꝰ obedire ꝯsueuerūt Qui āt hoꝝ sunt indigētia nimia ꝯsti
tuti / deiecto nimiū aīo vilesq; existūt Ex quo fit vt alij ingratū gerere nes-
ciant / ꝫ ad parendū seruiliter sunt apti Alij vo̅ imperari sibi nullo mō patiā-
tur / ꝫ ipi alijs tanq̄ dn̄i volūt imperare Efficiūr ergo seruorū et dn̄oꝝ ciuitas
nō liberoꝝ Et alioꝝ inuidentiū / alioꝝ spernentiū . qđ plurimū abest ab a-
micitia et ciuili societate Nā societas amicabile quiddā ē Cū inimicis em̄
ne viam quidē cōmunicare hoīes volunt Vult quidē ciuitas ex paribꝰ ac
similibꝰ eē / q̄ntū fieri pt̄ maxie. hoc āt maxie existit medijs Itaq; necessario
sit vt hmōi ciuitas optime gubernet̄ / ex quibꝰ diximꝰ natura ꝯstare ciuita-
tem Conseruant̄ q̄z in ciuitatibꝰ isti maxime ceteroꝝ ciuiū Neq; em̄ aliena
ꝯcupiscūt vt faciūt paupes Neq; eoꝝ bona cupiunt̄ ab alijs vt accidit diui
tibus Et qr neq; insidiant̄ alijs neq; alij ipis / sine piculo degūt Quaprop
ter bn̄ optauit Phocillides multa mediocribꝰ optīa mediocris esse volēs in
ciuitate Patz igit̄ q̄ ciuilis societas optima ē que p mediocres fit / easq; ci
uitates recipe vt optime gubernent̄ / in quibus mediocres plurimi sunt ac
plus possunt maxime quidem ambabꝰ vel saltē altera parte Hec em̄ addita
p̄ualere facit / ⁊ p̄hibet ꝯtrarios excessꝰ fieri Quappt̄ valde optandū ē vt
hi q in republica v̄sant̄ / facultates habeāt mediocres ⁊ sufficiētes Nā vbi
alij nimis multa possidēt / alij nihil / vel plebs infima īsurgit / vel paucoꝝ po
tētia illa extrema vel tyrānꝰ ppt̄ vtrūq; excessuz Ex pplari em̄ statu nimiū
supbo: et ex paucoꝝ potētia ad tyrānidē deueniẗ Ex mediocribꝰ āt ac ppe
paribꝰ multo minꝰ Cuiꝰ rei cām postea vbi de mutatōibꝰ tractabit̄ dicemꝰ

¶ Capite . xvi . Multis signis ꝓbat mediā rempublicā eē optimā.

q Vod at media sit optima/ manifestu e Sola em seditionib9 caret Vbi em p multu e mediocre minimu seditiones et discordie civiu innascunt/ magneq3 civitates ob hanc ipam causam min9 seditionibus subiacet q2 magna in his e mediocriu hoim mltitudo / pvas at civitates facile e in duas ptes dividi omes/ ita vt nihil medium relinquat/ et fere cucti vel inopes sunt vel opuleti. pplares q3 gubernatoes tutiores sunt et diuturniores/ q3 paucoz potentu ppter medios Ples em sunt/ z mag9 honoris pticipat in pplari gubernatoe q3 in paucoz Na qn sine his multitudo inops pl9 pt / male res se hnt ac cito pereut Signu vo hui9 putandu e/ q qui optime leges codideruut/ ex mediocrib9 civib9 fuere Na z Solon huiusmoi fuit/ vt appet ex ei9 carmib9/ et Licurg9 No em erat rex Et Charondas/ et plimi alioz Patet at ex his/ et q2 plime respublice aut pplares sunt/ aut paucoru gubernatioes Qo em frequeter in his pauci sunt medij sz q pvalent/ sive hi sint q facultates hnt/ sive plebs/ q2 mediu trascendut p seipos gubernatoem agut Itaq3 aut mltitudo ppli insurgit/ aut paucoru potetia Preterea ex eo q2 seditioes fiut et pugne inter multitudine z opulentos/ quibuscuq3 vincere ptingit. hi neq3 coem ampli9 hnt rempublicaz neq3 equale: sz qi victorie pmiu reportat republica obtinere/ et alteri popularem statu/ alteri paucoz potentia faciut Preterea q principatuz Grecie habuerut/ hi ad ppria respicientes republica aut pplare statu in civitatibus qstituerut aut paucoz gubernationem/ no ad civitatu illaru qmoda respicientes sz ad sua Atqui ita p istas causas effectu e/ vt vel nunq3 mediocz illa gubernatio extiterit/ vel admodu raro Vn9 em vir qsensit sol9 ex his q antiquit9 in principatu fuere/ huc gubernadi modum qstituere. iamq3 iis

Patet aut ex his

ciuitatibus consuetudo obtinuit nõ velle equale: ꝫ aut imperare: querere aut victos obedire ❡ Que igit optima sit respublica et quam ob causam ex his patet De alijs ãt cum plures ppłares et plures paucoꝝ gubernatiões esse dixerim⁹: que prima ponenda sit: et que scđa: et q̄ deinceps qꝛ potior sit aut deterior: determiata optia: nõ erit difficile intueri Necesse ẽ eĩn eẽ meliorem q̄ prime huic accedit Deteriorẽ vo que plrimũ distat a medio nisi ad suppositionẽ qs indicet Dico ãt ad suppositionem qꝛ multoties alia rei publice forma eligibiliore exñte: nihil vetat aliã quibusdã magł vtilem esse

❡ Capite Decimoseptimo. Inquirit que respublica quibus conducat hominibus: et quibus non expediat.

Q Ve ãt respub. quib⁹ et qualis qualib⁹ ꝯferat ꝯsequẽs est tractare Sꝫ capiendũ ẽ pri⁹ vniuersalit̃ de cũctł Oportꝫ eĩn ptẽ illã ciuitatis q̄ rempub. stare vult potẽtiorẽ eẽ q̄̃ illa ps q̄ nõ vult rempub. manere ❡ Est ãt oĩs ciuitas ex quali et q̄̃to Dico ãt quale: ceu libertatẽ diuitias disciplinã nobilitatẽ Quãtũ vo ceu młtitudinẽ ppłi pualentẽ Fieri aũt pt vt q̄le existat vni ciuitatł pti. alteri vo q̄̃tũ seu maiorẽ eẽ nũeꝝ ignobiliũ q̄̃ nobiliũ et paupm q̄̃ diuitũ Necꝫ tñ tm̃ supari q̄̃titate q̄̃tũ supari q̄litate: ppł hoc adinuicẽ ꝯferẽda sũt Vbi ergo supat paupm młtitudo: eam quam dixim⁹ ꝓportionẽ: hic ppłaris gubernatio exorit̃: ac spẽs singłe ppłarł, status ꝫm młtitudis exupantiã ceu si agricolaꝝ młtitudo pl⁹ possit: pma spẽs Si młtitudo tenuioꝝ ac mercenarioꝝ ⁊c̃ vltia spẽs Et sic de alijs q̄ sũt harũ medie Vbi ãt ea ps in q̄ sũt opulẽti ⁊ nobiles magł supat q̄litate q̄̃ deficiat q̄̃titate: hic paucoꝝ potẽtia gubernatioꝙ exorit̃ Ac eodẽ mõ singule spẽs ꝫm exuperãtiã istiusmõi hoĩm. ❡ Debet ãt q̄ legem ponit in republica sp ad medios respicere Siue eĩn ad paucoꝝ gubernationẽ dirigant̃ leges: de

medijs est ꝯiectandum Sine ad popularem statū hos respicere debet Vbi em̄ mediocrium superat multitudo / vel vtrūqꜫ extremuz / vel alterū tantū / hic respublica recipit stabilitatē. Nō em̄ est metus / ne q̄nꜫ diuites cū pauperib⁹ cōspirent ꝯtra mediocres Nunq̄ em̄ alteri seruire alteris vellēt Q; si cōiorē aliquā querūt / nullā aliā q̄ istā reperiēt Nā p vices gubernare nō paterent̄ ꝑpt̄ diffidentiā / que inter eos existit. In cūctis vero locis arbiter est fidelissim⁹ Arbiter tū̄ medius q̄to q̄ꝫ melior est gubernatio tꝑata / tāto durabilior ¶ Aberrāt etiā pleriqꜫ illoꝝ q̄ optiates reipub. gubernationes efficere volūt; nō solū i tribuēdo nimiū diuitib⁹ verūetiā in excludēdo plebem. Necesse est em̄ ꝓcedente tpe ex falsis bonis / verū malum euenire Diuitū em̄ cupiditates pl⁹ habendi magi᷑ destruūt rempub. q̄ mltitudis.

¶ Capite Decimooctauo Ostendit q̄ quamuis in paucorum potentia et ppl̄ari statu varia sint instituta / adinuicē miscentur

Sunt autē illa / circa que simulant fallaciter preterunt ad ppl̄m quinqꜫ nūero Contio / mgrāt⁹ / iudicia / armatura / exercitatio ¶ Circa contionē quidē licere omib⁹ abesse / ꝭ pena apposita diuitib⁹ / si nō assint vel solis vel maiori q̄ multitudini ¶ Circa magrāt⁹ āt nō licere his qui censum hn̄t magnū / renūciare magistratui / pauperibus aūt licere ¶ Circa iudicia vō penā esse diuitib⁹ nisi iudicēt Paupib⁹ āt impunitatē. aut illis magnā / his ꝑuā penā vtē i Charōde legib⁹. quibusdā vō locis oīb⁹ licꝫ descript᷑ i ꝯcionib⁹ iudicijsqꜫ adesse Q; si descripti sint ⁊ nō exerceāt / i penas incidūt p magnas vt metu pene vitēt descriptionē / ⁊ p nō descriptionē neqꜫ iudicia neqꜫ ꝯciones exerceāt Eodeꝫ mō circa arma ⁊ circa gymnasia legib⁹ statuūt Paupib⁹ licꝫ nō hrē arma Diuitib⁹ pena autē cōstituta est nisi habeāt Et si gymnasio se nō exerceant paupes / nulla pe-

na est / diuitib9 āt pena est / vt alij metu pene se exercere ꝯpellant Alij quia
nullā formidāt penā / nō faciūt Hec igit paucoꝝ potētie sunt machinamē
ta In pplari āt statu ꝯtra hec alia excogitāt Paupib9 em̄ salaria statuunt
ꝯcionātib9 atq; iudicātib9 Diuitib9 āt nullā penā imponūt Itaq; manife
stum ē / siq̄s velit iuste hec tpare ꝙ oportet vtrinq; assumere Et his quidē
salaria ꝯstituere his āt penā Sic em̄ oēs ꝯmunicarent Nā illo q̇dē mō res
publica fit alteroꝝ solū Oportz q̇dē rempublicā eē ex his solū q̄ arma pos
sidēt Census āt magnitudo diffiniri simplr̄ nō pt / sed ꝯsiderata qualita
te adiūgat largissim9 vt q̄ pticipāt reipublice sint plures ꝙ̄ hi q̄ non ptici
pāt hoc instituere Volūt em̄ paupes et honoꝝ exptes quietē agere / sineq;
ꝯtumelia eos q̄s afficiat / neq; bona illis auferat . ꝫ hoc nō facile . Non em̄
sp̄ ꝯtingit vt q̄ rempublicā gubernāt sint mites et hūani Cōsueuerūt quo
ties bellū ē grauiter ferre / nisi suscipiāt alimēta Nā sunt egeni / nā si q̄s a
limenta porrigat cupiūt bellū ¶ Apud q̄sdā gubernatio reipublice existit
nō ī his q̄ ad armaturā sunt habiles ꝫ ī his q̄ exercebāt arma In maliēsib9
quidē gubernatio reipublice erat in istis Et magistratū creabant ex his q̄
militabāt . primaq; respublica apd̄ grecos ꝯstituta ē ex his q̄ bellū gerebāt
Ab initio quidē ex equitib9 . Nā robor belli tūc in equitib9 habebāt Pedi
tat9 em̄ nisi ordo ac disciplina assit / inutilis est hm̄oi āt disciplina et ordo
antiquis illis tpib9 nondū erat Ex q̄ fiebat vt in equitatu robur belli hrē
tur Sz auct̄ ciuitatib9 que in armis potentiā habebāt / plures ad ꝯmuni
onē reipublice recepti sūt Ex q̄ factū est vt q̄s nūc respub . vocamus / tunc
pplar̄ stat9 diceret ¶ Fuerat em̄ antiq̄ ciuitatū gubernatio rationabili
ter paucoꝝ et regia . ppter paucitatē em̄ hoīm nō erat magn9 numer9 me

diocrium Itaq; pauci cũ essent multitudine / et institutiõe magis ferebãt ab aliis gubernari ¶ Quam igit̃ ob causaz plures sint rerũpublicaz forme / ⁊ quãobrem p̃ter alias q̃ dicunt̃ neq; ppl'ar̃ gubernatõis vna ẽ spẽs neq; aliaz similit̃ Ac p̃terea q̃ diñe sint inter eas / ⁊ q̃re accidat / et insup̃ q̃ optia rerũpublicaz vt plimũ dici p̃t / ⁊ alioz qualis qualibꝰ ꝯgruat dictũ est.

¶ Ca. xix De vna pte reipublice que consiliatiua appellat̃ / loquit̃.

Visus autem ⁊ cõmuniter et separatim de vnaquaq; dicemꝰ eorum que post hec sequunt̃ conuenienti sumpto principio Sunt ergo tres partes omnium rerumpublicaz in singlis / quaz studiosꝰ legũ positor considerare debet vtilitatem Quibus bene se habentibꝰ necesse ẽ rempublicã bñ se hr̃e ⁊ gubernãdi formas inter se differre in eo q singl'e istarũ differũt Haz triũ partiũ vna ẽ que versat̃ in publicis ꝯsiliis Altera in magistratibꝰ / hoc ẽ quos eẽ oport3 ⁊ quã potestatẽ hr̃e / ⁊ quẽadmodũ habeant creari Tercia ps in iudiciis ꝯsistit ¶ Ea ps que cõsulit auctoritatẽ hab3 d̃ bello et pace de societate ineunda vel dissoluenda / de legibꝰ ferendis vel abrogãdis / de morte / de exilio / de publicatiõe bonoz / de rõibꝰ reposcendis Necesse est eñ vel oĩbꝰ ciuibꝰ hec oĩa decernenda tribuere vel quibusdam ceu vni cuidã magistratui aut pluribꝰ vel aliis alia vel quedam illorũ oĩbus / quedam quibusdã Oĩes igit̃ et de omnibus populare est Talez enim equalitatem affectat populꝰ Sunt autem plures modi Vnus si singulariter et nõ simul oĩes / vt est in republica Tale dei milesii. Et in aliis rebuspublicis deliberant magistratus simul collecti. Ad magistratum vero vadunt omnes singulatim ex tribubus et partibus etiã minutis / donec transeat p̃ oĩes Congregatur autẽ populus solũ modo pro legibus feren

dis / et ꝓ his que ꝑtinēt ad reipublice statū / et pro his audiendis que a ma gistratibꝰ nunciant ❡ Aliꝰ modꝰ ẽ oẽs simͥ ꝯuenire aut solūmō ad mgr̃atus creandos ⁊ ad ferendas leges et ꝓ bello vel pace et ad rōes reposcendas In ceteris vō eis q̄ mgr̃atū gerūt discernere ad singla deputandos vel ꝑ electio nē vel ꝑ sortē ❡ Aliꝰ modꝰ ẽ vt ad mgr̃atꝰ creādos ⁊ rōes reposcēdas ꝯueni ant oẽs ciues et ad deliberationē belli suscipendi vel societatis ineunde Ce tera vō mgr̃atꝰ exequant̃ ꝑ electionē creati / qḋ fieri pt̃ Talia vō sunt q̄ ex ercere necessariū ẽ / eos q̄ sciūt ❡ Quartꝰ modꝰ ẽ vt oẽs de oībꝰ ꝯuenien tes deliberēt Mgr̃atꝰ āt de nllo statuāt / ſ tm̄ pmo loco sentētiā dicāt / quē admodū sit in extrema illa gubernatōe pplari / quā in paucoꝝ gubernatōe spēi violente et in gubernatiōe vniꝰ tyranni correspondere diximꝰ Hi ergo mōi pplares oẽs Quosdā vō de oībꝰ paucoꝝ potētie habꝫ āt et hoc diffe rentias plures / qn̄ em̄ a mediocri censu fiat assumptio / et multi assumunt̃ ꝓpter eā censꝰ mediocritatē / et que lex vetat nō moueāt ſ sequant̃ / et lice at acquirēti censum hrē paucoꝝ et hmōi gubernatio : ſ tn̄ ciuilis ꝓpt̄ eius mediocritatē Qn̄q3 em̄ nō oẽs ꝑticipes sunt : ſ hi q̄ eligūt̃ ⁊ scd̄m leges gu bernāt vt priꝰ paucoꝝ potētie ẽ Qn̄ āt ipi se eligūt qui deliberandi aucto ritatē hn̄t / et qn̄ filiꝰ patri succedit et dn̄i sunt legū / necesse est hmōi guber nationē eẽ paucoꝝ potētiū Sꝫ qn̄ aliquorꝫ aliqui / ceu cū de bello pace et repetendis rōibꝰ vniuersi de alijs āt mgr̃atꝰ electi vel sorte assumpti opti matum id est vel eiꝰ que appellat̃ respublica q̄ si de quibusdā electi / de qui busdā vō sortiti / et vel simplr̃ sortiti vel ex p̄latis vl̃ cōmuniter electi / ac sortiti partim optimatū est partim reipublice ipius . Distinguitur ergo ea pars que in consulendo deliberandoue consistit in hunc modum ꝓ natu =

rerũpublicarũ ⁊ admĩstrat̃ vnaq̃q̃ respublica scd̃m huiusmõi determĩatões

¶ Capite vigesimo Declarat que diuersis Rebuspublicis expediant quantum ad hanc consiliatiuam partem.

C
Onfert aũt et gubernatõi illi / que nũc maxime videt̃ esse pplaris (Dico aũt ei in qua pplus dñs ẽ etiã legũ in deliberãdo / ac meli⁹ disponẽdo) hoc idem facere in cõmunib⁹ qd̃ sit circa iudicia in paucorũ potentia Imponũt eñ penã illis / q̃s iudicare volũt vt iudicẽt Pplares vero mercedem statuũt pauperib⁹ ~~Meli⁹ eñ deliberabũt si oẽs ↄsilio intersint ⁊~~ ppls q̃dẽ cũ nobiliorib⁹ / isti aũt cũ pplo Cõfert etiã p electionẽ assumi eos / qui deliberaturi sunt vl p sortẽ equaliter ex partib⁹ ciuitat̃ Confert etiã si plurimũ excedat mltitudo plebis eos / qui sunt in gubernãda republica peritiores / vel nõ omib⁹ mercedẽ tribuere ꝑ quãtis correspondẽt numero nobilitatis vl exortiri plures In paucorũ vero gubernatõib⁹ aut eligere q̃sdã ex mltitudine / aut tale aliquid ↄstituere / quale est in quibusdã ciuitatib⁹ q̃s appellãt preconsultores ac legũ custodes / ac de his solũmõ rebus ad ↄsiliũ referre / de q̃b⁹ ante isti deliberauerint Per hũc eñ modũ ppls interueniet in deliberando / nec tollere quicq̃ȝ de republica valebit Insup aut illa decernere poterit ppls / aut nihil ↄtrariũ illis / q̃ preponent̃ / vel ↄsultandi quidẽ oẽs pticipes facere / deliberãdi vo mgrãtib⁹ ptãtẽ reliquere Et oppositũ ei⁹ facere qd̃ fit ĩ pplari statu Ppli eñ decretũ ĩ ↄdemnãdo ratũ nõ fit ꝑ ad mgrãt⁹ rurs⁹ referat̃ / qd̃ ↄtra fit in pplarib⁹ Mgrãt⁹ eñ absoluẽdi domini sunt omnino / condemnandi vero nõ / sed ad populum habetur recursus.

¶ De ↄsultando igit̃ ⁊ deliberãdo eiusq̃ȝ ptãte ĩ hũc modũ determinatũ sit

¶ Capite vigesimo primo Ostendit magistratus alios et alios fore necessarios in diuersis rebuspublicis.

C
Onsequẽs his ẽ circa mgrãt⁹ dinstinguere Habȝ eñ et hec ps dif

ferentias multas/quotq3 mgrāt9 et quaꝝ reꝝ auctoritatē hrē/ et ꝑ quo tꝑe
singl'os Nā aliȷ̄ semestres/aliȷ̄ breuiores/aliȷ̄ annuos/aliȷ̄ diuturniores sta
tuūt magrāt9/et vtrum mgrāt9 oportet eē ꝑpetuos/an ad longu3 tꝑs aut
neutꝝ ꝭ multoties eosdē/aut nō eundē bis/ꝭ tantum semel et ꝑ̄terea circa
ꝯstituendū mgrāt9 ex quib9 oport3 creari/ et a quib9 et quō/ de his oīb9
oport3 posse distinguere/quot mōis valeat fieri/ et deinde accōmodare/ q̄
quib9 ꝯferāt gubernationib9 reipublice Est āt ne hoc quidē facile determi
nare quales mgrāt9 sunt nūcupandi Indiget enī ciuilis societas mltis ꝑ̄=
sidētib9 Quapropt̄ nō oēs q̄ vel eligunt̄/vl' assumunt̄ sorte/sunt mgrāt9
existimandi vtputa sacerdotes Hoc em̄ aliud quidda3 ponendū ē a ciuilib9
mgrātib9. ꝑ̄terea q̄ pompas ducūt/et ꝑ̄cones et legati qui eligunt̄. Hmōi
em̄ cure ciuiles aut oīm ciuiū sunt ad vnā actionē/puta dux eoꝝ q̄ militant
aut scōm partē vt mulieꝝ puerorūq3 curatores Alie dispensatiue Sepe em̄
eligunt̄ quidā ad distribuendā annonā Alie ministratiue/ ad q̄s si opulēti
eligunt̄/substituūt seruos Marie vō vt simpl'r dicam9 illi sunt mgrāt9 ap=
pellandi/ quib9 ē deliberare de q̄busdā/ et statuere ⁊ iubere/ ⁊ maxime hoc
extremū Nā iubere impiosi9 ē Verū ista q̄ꝛtū ad vsum nihil differūt vt ita
dixerim Nondū em̄ determinata ē hui9 de noīe ꝯtrouersia Hab3 em̄ alia3
quādā intellectiuā ꝯsiderationē S3 quales mgrāt9/ et q̄t necessariȷ̄ sūt ci
uitati ⁊ q̄les necessariȷ̄ q̄dē/inutiles vō ad bonā reipublice gubernatō3 ma=
gis vtiq3 quispiā dubitabit et ad oēm republicā et ꝑ̄sertim ad ꝑuas ciui=
tates Nā in magnis quidē licet/et debēt singli mgrāt9 ad singl'a deputari
Sufficit em̄ mltitudo ciuiū ad mgrāt9 gerendos et alios cū intermissione
magna tꝑis/ alios semel/dūtaxat gerūt/ meliusq3 singl'a curant̄ q̄ꝛ si in ml'

tis cura nr̄a distrahat͡ Sꝫ in paruis ciuitatibꝰ necesse ē in paucos mḡratus
plures ꝯferre Nā cū sit paucitas hoīm / nō facile mltos in mḡratibꝰ eē qui
nā postea forēt successores eoꝝ / Indiget quoqꝫ mḡratibꝰ eisdē ꝛ legibꝰ parue
magneqꝫ ciuitates / nisi ꝙ he quidē nō sepe indigent eisdem His vo multo
tp̄e intermisso id accidit. Quapropter nihil prohibet multa simul his de
mandare Nō em̄ se impediūt Et ꝓpter hominum paucitatē necessariū sūt
magistratꝰ quidam quasi luminaria abolisciis imposita Si ergo dicere pos
sumus / quot necessarij sunt om̄i ciuitati / et quot nō necessarij quidem sed
oportuni / facile q̄s sciēs ista qꝺ ꝯiūgat / ꝯiūgere cōgruat in ciuiū mḡratu.
¶ Debet etiā hoc nō latuisse / quales ꝯueniant scd̄m locum magistratus
plurium curam habere / et qualiū vbiqꝫ vnū mḡratum potestatem hr̄e / ceu
honestatꝭ / vtrū in foro ꝑfectū annone / ꝛ alium alibi / aut vbiqꝫ eūdem Et
vtrū scd̄m negocia partiendū ē / an scd̄m ꝑsonas Dico aūt ceu vtrū curam
honestatis alium puerorū et mulieꝝ et in rebuspublicis vtrū differant ꝫm
vnamquāqꝫ et magistratuū genꝰ vel nihil / ceu in pplari statu ꝛ paucoꝝ gu
bernatione et optimatū et in monarchia vtrū iidem sunt mḡratꝰ potesta
tem hn̄tes / ꝫ nō ex equalibꝰ aut similibꝰ / alij in alijs veluti in optimati
bus quidē ex hominibꝰ doctis In paucoꝝ āt potentia ex opulentꝭ In po
pulari statu ex ingenuis vel existant quidē scd̄m ip̄as differētias mḡratuū
et alicubi conferat eosdem esse / alicubi diuersos Alicubi em̄ congruit mag
nos esse / alicubi paruos eosdē magistratꝰ Verumtamen sunt aliqui ꝓprij
ceu eorum qui ante deliberant Hec em̄ potestas non est popularis. Con
silium vero populare Oportet em̄ esse aliquid tale / ceu cura sit populū cō
silio preuenire ne ociosus sit Hi autem si pauci sint numero / paucorum po

tentia est Est autē necesse vt illi sint pauci! qui ante deliberant. Itaqꝫ paucorum potentia est Sed vbi sunt ambo magistratus illi qui ante deliberant consiliarios constituunt Consiliari⁹ eīn popularis Qui vero ante venit in consulendo et deliberando! paucorum potentie Dissoluitur etiā potestas cōsilij in huiusmodi gubernationib⁹! in quibus populus ipse cōueniens de omīb⁹ constituit Hoc aūt accidere consueuit! cum est vtilitas quedam aut merces constituta his qui in concione cōueniunt. ociosi etiā cōueniūt persepe! et de cunctis ipsi statuunt ¶ Qui autem puerorum curam habent! et qui mulierum! et si quis alter ē qui potestatem et curā habeat huiusmodi optimatum id est non populare. Fieri enim non potest vt prohibere pauperum mulieres alterius sit neqꝫ paucoruz potentie! quādo mulieres ipsorum in delicijs viuāt Sz de his quidē eaten⁹ dixisse nunc sat sit.

¶ Ca. xix. docet eos qui magistrat⁹ ↄstituunt et ex quibus hominibus assumuntur et per quem modum per sortem scilicet vel electionem

De constituendis autem magistratibus conandum est iam transigere Consistunt aūt differentie in tribus diffinitionibus! quibus compositis necesse est omnes modos esse comprensos Vnum ex tribus est! qui sint illi qui magistratus constituant Alterum ex quibus ↄstituāt. Tertium per quem modum Cuiusqꝫ vero istorū differentie tres sunt Aut enim ciues om̄es constituunt aut quidā! vel ex om̄ib⁹ vel ex quibusdā determinat⁹ seu p censuz! vel p gen⁹ vel p virtutē! vel p quiddā tale quale apd Megarēses ex his qui vna cum populo cōiuncti rem gerunt Et hoc p electionē aut p sortē Rursus āt hec simul ↄduplicata Dico āt hoc seu q̄sdā alis qui q̄sdā oēs et q̄dā ex oīb⁹ q̄dā ex quibusdā et quidā electiōe! quidā sorte

¶ Vniuscuiusqꝫ differētie istoꝝ modi erūt quattuor Aut em̄ oēs ex omib⁹ p

electionē: aut oēs ex omib⁹ p sortē: et vel ex cūctꝭ vel q̄i divisim p tribus et pꝛent⁹ et societates quousq; trāseat p universos cives: aut sp ex omib⁹ ꝛ p tim sic: partim illo mō Rurs⁹ vero ſi pauci sunt illi: q̄ ꝯstituūt mgrāt⁹ aut ex omib⁹ p electionē: aut ex oib⁹ p sortē: aut ex quibusdā p electionē: aut ex quibusdā p sortem: vel ptim isto mō: partim illo Dico āt quedā ex omibus p electionē: quedā p sortē Atq; ita duodecim mōi efficiuntur seoꝛsum duob⁹ ꝯduplicatꝭ ¶ Hoꝝ āt due ꝯstitutōes sūt pplares: hoc ē oēs ex omnibus electione: vel sorte: vel partim sorte: partim electione At enim nō oēs simul ſi ex omib⁹ ꝯstituere vel ex quibusdā sorte: vel electione vel utroq; mō aut ptim ex omib⁹: partim ex quibusdā utroq; mō. Dico āt utroq; mō: p tim sorte: ptim electione illi⁹ spēi ē: que appellat̄ respublica ¶ Quosdam vo ex oib⁹ ꝯstituere ptim electiōe: partim sorte: paucoꝝ potētie ē. mltoq; mag⁹: si ex ambob⁹: ſi quosdā ex omib⁹: quosdā ex quibusdā civile optiatum: vel quosdā electione: quosdā sorte. quosdā vo ex quibusdā paucoꝝ potētie: etiā si p sortē fiat vel nō fiat: et quosdā ex quibusdā utroq; modo q̄sdā āt ex omib⁹ et ex q̄busdā oēs p electionem optimatū ¶ Mōi igit̄ circa mgrāt⁹ tot sunt: et distinguūt̄ ita ſm reꝝpub. formas Qui āt q̄b⁹ ꝯducāt ꝛ quō ꝯstitutiōes eoꝝ fiende sint una cū ptātib⁹ mgrātuū: ꝛ q̄ sint hi manifestū erit Dico āt ptātem mgrāt⁹ ceu circa reddit⁹ auctoꝛitatē hrē et circa custodiā Alia em ptātē spēs queādmodū circa bellū ꝛ circa ꝯtract⁹ foꝛēses

¶ Ca. xiiij. De reliqua parte reipublice: que indicativa dicit̄: agit tribus terminis: ex quib⁹: de quib⁹ et quomodo fiunt iudicia.

Eliquū ex trib⁹ ē de iudicijs dicere. capiēdi vo sunt istoꝝ mōi p eandē viā Etem dūa iudicioꝝ in trib⁹ terminis ex q̄b⁹: ꝛ de q̄b⁹ ꝛ quō Dico āt ex q̄b⁹: utrū ex oib⁹ vl ex q̄busdā De q̄b⁹: q̄t sunt spēs iudi

ciorꝝ Quō vtrū ꝑ sortē vł ꝑ electionē ¶ Primo igił distinguam⁹ q̄t sūt iu-
diciorꝝ spēs Sūt āt octo Vnū rōes reposcere Alterꝝ si publice q̄s cui iniuria-
tus sit Alterū q̄d ad statū ciuitatł ꝑtinet Quartū ex mḡrātib⁹ ⁊ p̄uatł hōi-
bus quecūq̧ circa penas v̄sanł Quītū de priuatł ꝯtractib⁹ hn̄tib⁹ magni-
tudinē! ac p̄terea de homicidijs ⁊ ꝑegrinis Homicidij rurs⁹ spēs siue ī ipis
iudicijs siue ī alijs ex ꝓuidētia fecerit vł inuit⁹! ⁊ q̄tcūq̧ ꝯfitemur q̄dē fctā
ꝭ de iure ꝯtrouersiā facim⁹ Et q̄t ꝑ homicidio exulantib⁹ circa reditū sta-
tuūł vt Athenis d̄r et in Phreacti iudiciū Cōtingūt āt talia ī omi tp̄e pau-
ca! et ī magnis ciuitatib⁹ De ꝑegrinis āt vna ps ē! si ꝑegrin⁹ ꝯtra ꝑegrinū
agat Altera si ꝑegrin⁹ ꝯtra ciuē! ē insuꝑ vltra hec oīa de ꝑuis reb⁹ cognitō
q̄ dragmas . v . aut nō excedat! aut parū Oportꝫ em̄ de his ius dici! nec in-
cidit in iudiciorꝝ mltitudīe Sꝫ omittam⁹ de his et de homicidijs! ⁊ de ꝑe-
grinis Dicam⁹ āt de ciuilib⁹! in q̄b⁹ si nō recte iudiceł! seditōes gignunł ac
rerūpub . mot⁹ Necessi ē em̄ vł oēs de oīb⁹ supradictł iudicare electiōe vel
sorte! vel oēs de oīb⁹ ꝑtim sorte! ꝑtim electiōe! vł de quibusdā eorꝝ aliq̄s ꝑ-
tim sorte ꝑtim electiōe assumptos! hi ergo mōi sūt q̄ttuor Totidē alteri! q̄
scd̄m ꝑtē. rurs⁹ em̄ ex q̄busdā! ⁊ q̄ iudicāt d̄ oīb⁹! ꝑ electionē. aut ex q̄busdā
de oīb⁹ sortē! vł ꝑtī sorte! ꝑtim electiōe! vł q̄dā iudicia de eisdē ex sortitł ⁊
electł Isti ergo (vt dictū ē) sūt mōi in p̄dictł Insuꝑ eadē conduplicata vt
quedā ex oīb⁹! quedā ex quibusdā! quedā ex vtrisq̧ ceu si eiusdē iudicij eēnt
alij ex oīb⁹; alij ex q̄busdā! vł ꝑ sortez vł per electionē vł ex ambob⁹ Quot
igił modi iudiciorꝝ eē p̄nt dictū ē Horꝝ āt p̄ma ꝑplaria sunt quecūq̧ ex omi-
bus vł de omib⁹ Scd̄a vero paucorꝝ potētia! quecunq̧ ex quibusdā de omi-
bus Tertia optimatū et ciuilia! quecūq̧ ꝑtim ex oīb⁹ ꝑtim ex quibusdaꝫ

¶ Liber quintus agit de transmutationibus et saluationibus rerumpublicarum. Triginta quattuor capitulis.

¶ Capite primo exponit de quibꝰ rebus sit dicendū scilicet quibus corrumpitē ꝛ saluatē vnaqueq; respublica. Ex simul ponit principium et fontem seditionum et mutationum rerumpublicarum.

DE alijs quidem omnibus de quibus dicere proposuimus: fere dictum est. Ex quibus aūt mutantur respu. et quot ea sint et qualia: ꝛ quenā sint singulaꝝ rerump. corruptiōes et labes: et ex qualibus in quales maxime mutantē. ꝑterea que remedia generaliter et specialiter cuiusq; ꝛ ꝑ q̄ maxie cōseruari possit vnaqueq; rerūpu. ꝯsiderandū deinceps erit ¶ Oportet aūt priꝰ illud principiū assumere ꝙ plures sint forme rerūpubli. et in his cōsitentē quidē oēs iusticiā ꝛ ꝯuenientē equitatem: sed aberrāt ab ea: vt est antea dictū. Nā populus ꝯstat ex his/qui cum sint scōm quid pares: putāt se simpliciter pares. Paucorū vō potētia ex his: qui cū prestēt aliquare: se in cūctis prestare arbitrantē. Opibus em̄ superantes simpliciter existimāt superare. Deinde vō illi q̄i pares existētes in cūctis dignū putāt se parē portionē habere. hi aūt q̄i superiores sint maiora sibi cōpetere arbitrāt Maiꝰ em̄ inequale. habēt vō oēs aliq̄d iustū: ꝟ simpliciter aberrāt ¶ Et ob eā causaz q̄n nō ꝑ opiniōe sua vtriq; reportēt de repu. seditiōes cōcitāt ¶ Oim vō iustissime hoc facerēt: qui virtute ꝓcellunt: qui tū minime oim id faciūt. Nā id simpliciter rōnabile est: vt soli ꝑferantur ¶ Sunt autem quidā: qui prestātes genere/ plꝰ habere se dignos putant: videntē nobiles esse illi: quoꝝ maiores v̄tute et diuitijs prediti fuere. hinc principia et fontes (vt ita dixerim) seditionē oriunē ¶ Quapropter et mutationes merito fiūt quādoq; ex ꝑsenti statu ad aliuz/ cen; ex populari gubernatiōe ad

paucoꝝ potentiā / vel ad popularē ex paucis / vel ad rempublicā et optimatem ex illis / vel ad alias ex istis Quūqꝫ p̄ñtem gubernandi formā nō querūt mutare ſ; in ea ꝑmanentes ꝑ ſe illā ſuſcipiūt vt paucoꝝ potētiā vel monarchiam Inſuꝑ circa magꝭ et min⁹ ceu vel paucoꝝ potentiā exiſtentē magꝭ extendere / vel coercere vel pplarem ſtatū ampliare vel reſtringere / eodēqꝫ mō de alijs ſpēb⁹ ampliandis vꝉ reſtringēdis Vel in ꝑte aliqua reipublice mouēda ceu magr̄atū quendā de nouo inducere / vꝉ remouere vt apd̄ Lacedemonios ferūt Lyſandꝛū tentaſſe regiā ꝑtātem tollere et Pauſaniā regeꝫ Ephoros et Epidami reſpublica ē mutata in ꝑte / cū ꝓ tribuū p̄fectꝭ ſenatores creauerūt Apud Elieſes vō neceſſariū ē illoꝝ etiā q̄ vſanꝭ in republica dignitates vadere / quando creatur magiſtrat⁹ aliquis. Paucoꝛū āt potentia erat in hac republica q̄ vnus ſolus ad magiſtratum ſumebaꝭ.

¶ Capite Secundo Declarat cauſam et radicem harū ſeditionum.

Bicqꝫ em̄ ꝑpꝭ inequalitatē oꝛiꝭ ſeditio / diſparib⁹ cū nō exiſtit ꝑporcio Perpetua em̄ ꝑtās regia / iniq̄ foret / ſi eēt ī parib⁹ Omīno em̄ querētes equū ī ſeditiōes incidūt At em̄ duplex ē equū Vnū numero alterū dignitate Numero q̄dē ceu multitudīe ac magnitudīe idem ⁊ equꝫ Dignitate āt dico / id qd̄ ē ſcd̄m rōem ceu tria excedūt duo ſcd̄m equalē numerū: et hoc in vno Dico āt q̄ttuoꝛ excedere duo. et hoc in vno Equa em̄ ꝑs duo ex q̄ttuoꝛ ⁊ vnū duoꝝ Ambo em̄ medietaſ Fatēteſ āt ſimplꝛ eē iuſtū id qd̄ ē ſ;m dignitatē / ꝯtendūt vt dictū ē alij q: ſi in aliq̄ ſint pares ſe penitus pares exiſtimāt Alij q: ſi in aliq̄ preſtāt / in cūctꝭ ſe ſuꝑare arbitrātur

¶ Quamobrem duo ꝑcipue ſiūt gubernādi forme / pplus ſꝫ et paucoꝝ potētia Nobilitatē em̄ ac vtutē in vbis q̄dē oēs fere vſurpāt At em̄ q̄ reuera

nobiles ac boni sint / nusq̄ centũ reperiunt̃ Diuites ãt multi in locis Simpliciter vo omino scd̃m alterutrã statuere equalitatẽ improbũ ẽ Patet ãt ex eo qd̃ ↄtingit Nulla eñ hm̃oi rerũpublicaꝝ recipit stabilitatẽ Causa vo huiꝰ q̃r impossibile ẽ ex p̃mo errore in principio ↄmisso / nõ venire ad extremũ aliqd̃ mali Quare opus ẽ ptim arithmetica equitate vti / partim ea q̄ est scd̃m dignitatẽ Verũtñ tutior ẽ ac minꝰ seditiõi subiacet pplaris gubernatio q̄ paucoꝝ Nã in paucoꝝ guberatõe due gignunt̃ seditões Vna inter seipsos / alia ad pplm In gubernatiõibꝰ ãt ppli vna tm̃ seditio fit ad paucorũ potentiã. ipis vo inter se qd̃ quidẽ dignũ dictu sit / nõ accidit sedicio ppli Insup mediocriũ hoĩm gubernatio ꝓpinquior ẽ pplari gubernatiõi q̄ illi que paucoꝝ / que quidẽ est magꝭ tuta q̄ aliqua hm̃oi rerumpublicarũ

¶ Capite Tertio. Generaliter enumerat causas et principia huiusmodi seditionum et transmutationum rerumpublicarũ

Cum vero consideremus quibus de causis seditiones mutatõesq̄ rerumpublicarum eueniũt / capienda sunt primo vniuersaliter principia / et cause eoꝝ Sunt aũt fere tria / de quibus ipis primo succincte determinandũ ẽ Videre enim oportet quemadmodum dispositi ad seditiones deueniũt / et quarũ rerum gratia / et tertio que sunt initia ciuilium turbationũ ac seditionum inter ciues Quod quidem igitur disponant̃ ad res nouas appetendas / illa est potissima causa de qua iam diximus Quia alij pares esse volunt his qui plus possunt / et nisi hoc sit non acquiescunt. Alij vero sese prestare perdignos putantes / indigne ferunt / nisi plus habeant Hec autem quandoq̄ iuste cupiuntur / quandoq̄ iniuste Inferiores quidem vt pares sint res nouas exoptant / et pares qui sunt / vt prestent. Quemadmodum igitur dispositi sunt / qui res nouas querunt dictum est

Res autē pro quib⁹ contendūt! sunt lucrum et honor. atq̧ his contraria. Dedecus eñ et dānū vel ipoꝝ vel amicoꝝ fugientes seditiones agunt. Cause vo ac principia mot⁹ vnde ipi ita disponunt. et ꝑ his de quib⁹ dixi=m⁹ sunt! vt septē Sūt etiā vt plura! quoꝝ duo sunt eadē cū illis que dicta sunt: nō tñ eodē modo ꝓpter eñ lucrū et ꝓpter honorē irritant inuicem! nō vt acquirāt sibi ipis! ſ qr vidēt alios ꝑtim iniuste partim iuste pl⁹ hrē Insuꝑ ꝓpter ꝯtumeliā! ꝓpter metū! ꝓpter prepotētiā! ꝓpter ꝯtemptum ꝓpter incrementū excessiuū! et alio modo! propter verecundiam! propter negligentiam! propter pusillitatem! propter imparitatem.

¶ Capite quarto Declarat septem causas seditionis occulte.

e X quib⁹ ꝯtumelia ⁊ lucrū quā habeāt vim! et quot cause fere est manifestū Supbia eñ et auaricia coꝝ qui gubernāt hoīes ꝓuo=cant ꝯtra se et cōtra statū reipublice que ista fieri patiat. Auaricia vo qñq̧ ex priuatis reb⁹ fit! qñq̧ ex public⁹ De honore etiā clarū ē! et quid valeat! et quō causa sit contēdendi Ipi eñ inhonorati et alios honoratos cernentes seditionem aggrediunt Hec āt iniuste quidē fiunt! cū ꝑter dignitatē honorant quidē! vel inhonorant Juste vero cū scdm dignitatē Propt prepotentiā āt! qñ quis maior sit ⁊ potētior vel vn⁹ vel plures! q̄ scdm ciuitatē et potentiā reipublice Cōsueuit eñ ex talib⁹ fieri vni⁹ dñatio vel gubernatio violēta Quapropt quibusdā in loc⁹ ostracismo vtunt ceu Argis et Athenis Atqui meli⁹ erat ab initio ꝓuidere! ne in hmōi potentiam augeri hoīes ꝑmitterent q̄ post ꝯtra auctos remediū querere. Propt metū vo ad seditionē deueniūt! qui penas formidāt ob maleficia ꝯmissa! ⁊ hi contra q̄s parat violētia ꝑuenire volentes! priusq̄ malū paciant vt apud Rhodum

nobilitas contra plebem insurrexit ⁊ metu iudiciorū / que sibi parabantur

¶ Propter ꝯtemptū vō ad seditiones deueniūt ceu in paucoꝝ potētia / qñ plures sunt illi q̄ a republica excludunt. Potētiores em̄ se putāt Et in ꝑpl'ari statu opulēti ꝯtēnētes inordinationē et iniuriā eoꝝ qui rempublicā gubernāt ceu apd̄ Thebanos p⁹ pugnā in Onophitis ꝯmissam mala gubernatione ꝑpl'aris stat⁹ interijt Et in Megarēsib⁹ / cū ꝑ inordinatiōez et negligentiam supati sūt Et Syracusis an̄ Gelonis tirannidē / et Rhodij ꝑpl's anteq̄ ꝯtra insurgerent ¶ Fiunt etiā ꝓpt incrementū mutatiōes rerūpublicarum Vt em̄ corp⁹ ex partib⁹ suis ꝯstat et oportꝫ ea sil' ꝓ mō quāq3 suo crescere / vt ꝯueniētia ꝑmaneat / ac nisi hoc fiat corrumpit / qñ pes q̄tuor cubitoꝝ sit. ceterū vō corp⁹ duoꝝ palmoꝝ longitudinē habeat. interdū vō in alteri⁹ aīalis figurā trāsiret / si nō solū q̄ñtitate / verūetiā qualitate immoderatū fieret incremētū Ita ⁊ ciuitas ex ꝑtibus ꝯstat / quarū interdū aliq̄ pars latim succrescit / ceu egenoꝝ hoīm m'ltitudo in ꝑpl'arib⁹ gubernatiōib⁹ ⁊ rebuspublicis ¶ Cōtingit vō qñq3 id ꝑ fortunā velut apd̄ Tharentū / cū superati prelio a Pi apigēsib⁹ nobilitatꝭ magnā ꝑtē amisissent (Fuit āt id ꝑaulo p⁹ id tp⁹ / quo Medi greciā inuaserūt) Ad ꝑpl'arē statū ex republica ē facta mutatio / et Argiui p⁹ cedem suoꝝ ī Eudonia a Cleomene spartiata facta coacti sunt inquilinos q̄sdā ad rēpublicā recipe Et Athenis cū terra male pugnarent aduers⁹ Lacedemonios / nobilitas attenuata ē / cū ex descripto submittere ad bellum cogeretur Contingit autem hoc in popularibus gubernationib⁹ / rarius tamen. Pluribus em̄ diuitibus existentibus / vel diuitijs in pluribus auctis / mutatio fit in paucoꝝ potentiaꝫ.

¶ Capite Quinto Aristoteles subdit alias causas mutationis rerumpublicarum absq3 occulta seditione.

Liber Quintus.

m

Vtant etiã respublice absq̧ sediciõe ꝓpter verecundiã vt in Erea. Cũ eñ ꝑ electionẽ sumere mgrãt⁹ solerẽt! postea sortiti sũt. Ex eo ꝙ electiões coꝝ in hoĩes turpes pudendosq̧ cadebãt Et ꝓpt̃ negligẽtiã! qñ sinũt ad summas ptãtes eos assumi! q̃ nõ sunt amici stat⁹ coꝝ. Per quẽ qdã modũ apd Oreuz euersa ẽ paucoꝝ gubernatio ꝑ Eracleadoꝝ q̃ mgrãtum nact⁹! guberatõem ciuitatꝭ ex paucoꝝ potẽtia ad pplarẽ statum traduxit ¶ Insuꝑ ꝓpter pusillitatem Dico autem pusillitatem qñ latet paulatim succrescẽs reipublice mutatio! que ad magnitudinẽ latenter euadit! si negligatꝭ! quemadmodũ apd Ambrociatos a ꝑuo censu pri⁹ erãt mgrãt⁹ Tandez vo a nullo fuerũt! q̃i nihil aut ꝓpe foret inter paruũ et nihil ¶ Seditiones etiã cõcitat ꝑegrinitas! donec in eadem sil̃ cõspiratione deuenerit Vt eñ nõ ex quauis mltitudĩe ꝯstituitꝭ ciuitas! ita etiaz neq̧ in quouis tpe Quapropter quicũq̧ adhuc inquilinos susceperũt vel aduenas! oẽs fere seditionib⁹ iactati sũt! ceu apd Sibarim vna cũ Trezenis incoluerũt Achei. Postea maiorẽ ĩ numerũ crescẽtes Achei Tricenios pepulerũt Vnde pollutio illa orta ẽ Sibaritꝭ ⁊ Intureijs. Idẽ fecerũt Sibarite ꝯtra illos! q̃ eos receperãt Nã pl⁹ hrẽ volẽtes q̃i de suis agris pulsi sunt ¶ Et apd Bisantiũ ꝑegrini in oppressione ciuiũ ꝯiurati! cognita re! prelio et armis expulsi sunt ¶ Et Anceisei exules ex Chio susceptos tandem armis deijcere coacti sunt ¶ Zanclei vero qui Samios receperunt! mox ab eis sunt ꝓpria ciuitate deiecti ¶ Apollonite qui sunt ĩ ponto incolis receptis! seditione agitati sunt ¶ Et Syracusani post tyrannos expulsos! cũ hospites et ꝯductos milites fecissent ciues in seditionẽ ⁊ prelium inciderũt ¶ Et Amphibolite receptis Calcidentiũ colonis! pulsi tan dẽ

ab illis sunt fere oēs Seditionē āt ꝯcitant in paucoꝝ potētia multitudo in digne ferēs / ꝙ cū ipi sunt pares / nō pariter honorant̄ In pp̄lari vͦo statu nobilitas / ꝙ par fiat ceteris / cū ipi sint p̄stantiores ¶ Incidūt em̄ q̄nq̄ȝ in seditionē civitates ꝓpt̄ sitū / q̄nq̄ȝ talis ē loc⁹ vt nō ad vnā eandēq̄ȝ gubernationē sit apt⁹ vt Clasemoniis accidit / q̄ in Chitro habitāt ꝯtra eos quī habitāt in insula Et Colophonis erga Natios. Athenis q̄ꝗ nō eodē modo ſ3 mlt̄o maḡ pp̄lares sunt q̄ ī Pyreto habitāt q̄ꝗ q̄ in vrbe vt em̄ in plūstrāsit⁹ fossaꝝ / etiā si admodū p̄ue sint / interrūpit ordies militū Ita ī civitate dissidētia oīs videt̄ distīctionē facere Marie forsan dissident virt⁹ et vitiū Deinde paupertas ⁊ divitie ⁊ alia maḡ q̄ꝗ alia Quaꝝ vna ē illa de q̄ diximus

¶ Capite Sexto Quomodo ex parvis / magne oriuntur seditiones et mutationes rerumpublicarum.

Riunt̄ āt seditiōes / nō p̄ p̄uis reb⁹ ſ3 ex p̄uis ad magna p̄ueniūt Maxime vͦo etiā p̄ue corroborant̄ q̄n in principalib⁹ fiūt vt ꝯtīgit Syracusanis antiquit⁹ Mutat⁹ ē em̄ civitatis stat⁹ ꝓpt̄ duos adolescentes q̄ ī magr̄atu ꝯstituti simultatē inter se habuerūt ex amatoria causa Altero em̄ absente alter pueꝝ quē amabat sibi ꝯciliavit At ille revers⁹ cum id graviter ferret: vxorē illi⁹ hr̄ē studuit Ex hoc oēs q̄ versabant̄ in republica diverso favore diviserunt Quamobreȝ ab istis principiis cavendū est diligenter / ac dissolvende statim sunt eoꝝ discordie / q̄ multū in republica p̄nt In principio em̄ peccat̄ Principiū āt d̄r dimidiū eē toti⁹. itaq̄ȝ p̄uū ī principio erratū / correspōdēs est ad alias p̄tes Omnino em̄ excellentiū viroꝝ discordie totā p⁹ se trahūt civitatē vt ꝯtigit apd̄ Esticā p⁹ pp̄larē statū Duob⁹ em̄ fratrib⁹ de divisiōe patrimonii ꝯtendentib⁹ / vn⁹ eorum qui erat pauperior / quasi non exhibente altero fratre bona omnia / neq̄ȝ thesaurum quem

pater innuaterat pferente / querebat : ac pplm in suos fauores pertraxerat alter vo q diuitijs pollebat/locupletes sibi acciuerat Et in Delphis ex fauore partiu/ptentione exorta principiu fuit seditionu oim que postea fuerut in ea ciuitate secute Hic em cu sibi tristi auguriu incidiss3 / vt venit ad sponsa3 suscipere illa3 noluit Parētes vo puelle qi spreti atq ɔtēpti / sacroru quiddā eo sacrificāte iniecerut/atq vt sacrilegu accusantes capite damnari fecerunt ¶ Mitilene qz seditio ex hereditate coorta magnoꝝ maloru fuit origo Inde qz bellu Atheniensib9 ɔtra Mitileneos susceptum/ in quo vrbs eoꝝ a Pachete duce capta fuit Tymosane em quodā opulēto hoīe vita functo cu due filie superstites fuissent/Doxandrus quidā dari illas filijs in matrimoniu ɔcupiuit Qd cu assequi nō potuisset / alios sibi platos dolens/res nouas moliri aggress9 Atheniēsib9 quib9 erat publice hospes bellum suscipe psuasit ¶ Et apd Phocēses seditio exorta ē ex hereditate inter Naseam nasonis patrem et Eutycratem Onomarchi . hec sedicio Phocensib9 initiu fuit ei9 belli qd sacru appellauerut ¶ Mutatus ē etiā Epidāni ciuitat9 stat9 ex nuptijs.desponderat em qs filiā . cu vo pater sponsi magistratum gerens sibi iniuctu3 irrogasset/quasi despectus / omnes qui pxesente ciuitatis statu infensi erant/perfactionem ad se recepit.

¶ Capite .vij. Subdit alias causas mutationis rerumpublicaru

Ponit aliud documentum de seditionibus

F Iunt etiam mutatiōes et in paucoꝝ potētia ꝛ in pplari statu ꝛ in ea que appellat respublica Ex eo qd aliqd collegiu vel aliqua pars ciuitat9 famā sit vel augmentu maiorē in modu ɔsecuta Vt apd Atheniēses Ariopagi ɔsiliu p tpa bellu Persaꝝ famā ɔsecutu seueriorem reipublice gubernandi formā videt fecisse Et rursus Naualis turba q causa

victorie Salaminensi bello fuisse videbat̃ Et ob eã victoriã principatum maris acquisisse ciuitati / ppl'arem statũ magis asseruit Et apd Argiuos nobilitas / q in prelio ꝯtra Lacedemonios apd Matineã vrbem cõmisso magnã famã ꝯsecuta erat / ppl'arem statũ delere tentauit Et apud Syracusanos multitudo vrbana / q causa victorie belli aduers⁹ Athenienses videbat̃ fuisse / rempublicã mutauit ad ppl'arem statũ Et apd Calcidenses q sil' cũ nobilitate ad opprimẽdũ Phorũ tyrannũ plebs insurrexissz / stati reipub. gubernatoꝫ suscepit Et apd Ambraciã eodẽ mõ ppl'us cũ aggressorib⁹ Periandro tyranno expulso / i seipm̃ gubernatoẽm ꝯuertit ❡ Et oĩo hoc latere nõ oportz q q̃ potẽcie causa fuerũt / siue ꝓuati siue collegia publica / siue trib⁹ siue ps aliq̃ ciuitat' / siue quecũq3 m'titudo seditionẽ ꝯmouet Aut em̃ q̃ honori eoꝝ inuidẽt seditionẽ faciũt / aut ipi ꝑpter ꝓualẽtiam par hr̃e cũ ceter' nõ acquiescũt ❡ Mouet' q̃q3 respublica qñ ptes ille ciuitatis q̃ cõtrarie videnť eẽ / parificanť ceu diuites ꝛ plebs Mediũ aũt paꝝ aut nihil omino sit Si em̃ queuis ps ita robusta fiat / vt ad illã que predñabat̃ ꝓxime accedat / nõ tolerat posthac discrimina subire Qua ꝑpť ꝛ q̃ v̄tute precellũt / nullã (vt ita dixerim) faciũt seditionẽ. pauci em̃ sunt aliq̃ v̄o pm'ti ❡ Vniuersaliter ergo in cũctis rebuspublic' initia causeq3 mutationũ ac seditionũ in hũc modũ fiũt ❡ Mutat' ãt q̃q3 respublica ꝑ vim / q̃q3 per dolũ Per vim ãt statim aut postea ꝯpellẽdo Nã ꝛ fraus duplex ẽ Nõnũq3 em̃ decepti ab initio sua demũ spõte recipiũt aliũ gubernãdi modũ Deinde postea violenter ꝯseruãt / vt accidit cũ quadringẽt' illi Atheniensiũ remp. susceperũt. affirmãtes em̃ q Persaꝝ rex pecunias ad bellũ ꝯtra Lacedemonios subministraret Ac in eo mẽtiri nihilomin⁹ postea vi retinere guberna

tionē conati sūt Interdū āt ab initio ꝑsuadētes ac postea rursum ꝑsuasis sponte ac volentibus retinent gubernationē ❡ Simpliciter ergo ita omnes respublice ex his que dicta sunt / contingit mutationes fieri :

❡ Ca. viij. Ostendit specialiter causas transmutatiōis pplaris status :

Sed oportet in vnaquaqꝫ specie rerumpublicaꝝ hoc idem ꝯsiderare. Pplaris ergo stat⁹ maxime recipit mutationē ꝓpter eoꝝ hoīm perfidiaꝫ / qui sunt quasi duces in pplo. Hi em̄ priuatim egregium quemqꝫ calumniando ꝯspirare simul cōpellūt. cogit em̄ in vnum cōmunis metus / etiā eos q̄ prius erāt inimicissimi. publice vo multitudinē irritant Et hoc fere vbiqꝫ in hunc modū fieri videm⁹ Nā ꝛ apud Rhodū pplaris status interijt ob prauitatem eorum / qui pplm ducebant Nobilitas em̄ cōspiratione facta regimen ciuitatis arripuit Et apud Rhodū / impositis em̄ pecunijs / que conductis militib⁹ soluerent potētes quidā in pplo ꝓ se eas retinebāt Prefecti autem classis cum pecunias nō haberent / ac nihilominus nauigare ex lege cogerent veriti penā iudicij conspirationē inierūt ad pplarem statū euertendū Et apud Eracliam q̄ꝫ ppls oppress⁹ ē eadē causa Potētes em̄ quidā ī pplo illatꝭ iniurijs nobilitatez expulerūt Illi vo postea ꝯspirātes ꝛ ī vnū ꝯueniētes in vrbē reuersi pplm oppͣsserūt Nec mlto dissimiliter apd Magarēses pplaris stat⁹ interijt Ductores em̄ ppli q̄ pecunias ꝑ bonoꝝ publicationē hrēnt / mltos e nobilitate pepulerāt vt tādē facta sit ꝑmagna exulū mltitudo Exules ergo in vnū ꝯueniētes plio supatūt oppressosqꝫ pplo paucoꝝ potētiā cōstituerūt Cōtigit hoc idē apd Cumas in pplari statu quē dstruxit Thrasimac⁹ Et apud alios fere quis inspiciat eodē mō ꝯtigisse Interdū em̄ vt gratificent̄ iniuriātes nobilitatē

ꝯspirare faciūt / vel patrimonia diuidētes / vel reddit⁹ muneribus publicis subijciētes Interdū vō calūniātes / vt bona opulentorū publicari faciāt.

¶ Capite nono Demonstrat quemadmodū vetustis temporibus sepenumero populares respublice in tyrannidem mutabantur.

Vetustis quidē tpib⁹ qn̄ idē erat potēs in pplo ac belli dux / pplares respublice in tyrannidē mutabant̄ Et ꝓfecto antiquoꝝ tyrānoꝝ plimi ex pplarib⁹ hoib⁹ facti sunt Causa vō tūc fieret nō āt nūc / illa est: qꝛ tūc q̄ in pplo maxie poterāt / erant ex his q̄ bello gerendo p̄ficiebant̄ Nondū eīm dicendi peritiā habebāt Nunc āt rhetorica arte supueniēte / q̄ dicendi facultatē hn̄t / pplos ducūt quidē / ꝟ qꝛ impiti sunt rerū bellicaꝝ tyrānidē inuadere nō audēt / nisi sicubi paꝝ aliqd tale incidit Tyrānides cercte frequēti⁹ fiebāt pri⁹ q̄ꝫ nūc / et ꝓpter magnas ptātes q̄busdā ꝯmissas ceu Militei ex ꝯsulatu Mltaꝝ eīm ac magnaꝝ rerū ptātem hēbat ꝯsul Ac etiaꝫ ob id / qꝛ tūc vrbes nō erāt magne ꝟ rure hoīes habitabāt ocīj egētes p̄terq̄ꝫ ab agris q̄ patroni erāt in pplis / cū viri militares ēent / tyrannidē inuadebāt idq; agebant oēs p̄stita sibi pri⁹ fide a pplo / que acq̄rebat̄ ex inimicitia aduers⁹ opulentos vt athenis Pisistrat⁹ ꝑ factionem ꝯtra Pediacos susceptam / et Megar̄ Theogenes armētis opulētoꝝ occisis q̄ iuxta flumē reperierat pascientia Et dionisi⁹ accusans Dapneū ⁊ diuites meruit tyrannidē Syracusis obtinere ꝓpt̄ inimicitiaꝫ nobilitatis sibi fide a pplo prestita q̄i pplar̄ eēt ¶ Mutant̄ etiā respublice ex ꝯsueta gubernatiōe ī vltimā spēm pplaritat̄ Cū eīm ꝑ electionē sūt mgrāt⁹ / nō tn̄ a cēsu. eligit āt ppl̄s Ambiētes pplm mgrātuū grā eo rē deducūt vt sit ppl̄s dn̄s etiā legū Remediū āt ne hoc omino fiat vl̄ vt min⁹ fiat illud ē vt trib⁹ q̄dē mgrātū eligāt / nō pplus vniuers⁹. Pplariū igit̄ statuū mutatiōes fere oēs ꝑ has fiūt causas.

Liber Quintus.

¶ Ca. x. ꝙ paucoꝝ gubernatiões mutantᷣ duobꝰ mõis declarat.

P Aucoꝝ ãt gubernatões mutãtᷣ ꝑ duos maxie mõs manifestissiõs Vnũ si iniurijs afficiãt multitudinẽ. quilibꝫ eñ patronꝰ sufficit maxie si ex nũero paucoꝝ dux aliqͥs existat queãdmodũ in Naxo Ligdamus q̃ tyrannidẽ postea inuasit ¶ Habꝫ ãt etiã ex alijs initiũ seditõis differentias Qñqꝫ eñ ab ipis opulentꝭ q̃ nõ honorãtᷣ fit dissolutio: cũ ꝑpauci sint illi q̃ dignitates vsurpãt vt ĩ Massiliensibꝰ et Histro ꝛ apd̃ Ercliaꝫ ꝛ in alijs ciuitatibꝰ accidit Hoĩes eñ ab honoribꝰ exclusi res nouas moliri nõ cessant quoad ipi ꝙ̃ honorentᷣ. quibusdã eñ locꝭ nõ sitᷣ ad rempub. gubernandã recipiũtᷣ filiꝰ ꝛ p̃r Alicubi v̾o frater senior ac minor ꝛ vbi paucorũ potẽtia seditiõe intᷣ nobilitatẽ recidit Apd̃ Ercliã v̾o ex paucioribꝰ ad sexcẽtos Mutata ẽ etiã Gnidi paucoꝝ potẽtia seditõe intᷣ nobilitatẽ ipam coorta: ex eo ꝙ ꝑs eoꝝ ab honoribꝰ excludebatᷣ. siq̃dẽ p̃r filiũ impediebat et frater frẽm. nec nisi q̃ senior foret honorabatᷣ Insurgẽs eñ ppl̾s ꝑ illoꝝ discordiã ac ducẽ nactꝰ ex ipa nobilitate ꝑuicit Imbecil̾ eñ aduersa ꝑs erat. Et apd̃ Eretriẽses ĩ paucoꝝ gubernatiõe regiaꝝ vrbiũ antiquis tꝑibꝰ. licꝫ diligẽter curarẽt q̃ in gubernatõe eaꝝ v̾sabantᷣ: tñ qꝛ ꝑ pauci erãt: nõ tulit ppl̾s ſ rẽpu. mutauit ¶ Mutãtᷣ etiã paucoꝝ gubernatões ex seipis ꝓpt factiões eoꝝ q̃ plꝰ posse volũt Hoc ãt dupl̾r fit Qñqꝫ eñ sibi aciscũt ꝛ ꝯiũgũt alios ex ipo nũero paucoꝝ vt Athenis ĩ trigita illis fecit Carides: ꝛ ĩ quadringẽt̾ Primeꝰ. Qñqꝫ v̾o ipi q̃ sũt ex paucoꝝ nũero v̾dicãt sibi plebẽ vt apd̃ Larissaꝫ nobilitas plebẽ colebat ex eo qꝛ ꝑ plebẽ fiebat electio mgrãtꝰ illiꝰ q̃ custodia reipu. vocabatᷣ: ꝛ in q̃buscũqꝫ gubernatiõibꝰ paucoꝝ nõ illi ipi eligũt ad mgrãtꝰ: q̃ etiã gerere illos ꝑñt ſ ex censibꝰ magnis tribuũt

vel ex aliquo corpe Electio tñ illoꝝ p cives fit vel p plebem vt Abidi / ꝛ vbi iudicia nō sunt ex his q̄ rempublicā gubernāt colēdo plebē / quo eoꝝ suffragia pmereant / rempublicā mutāt vt apō Eracliam ɔtigit / que ē in pōto Qō idē accidit qñ ī gubernatiōe paucoꝝ q̄dā exñtes ad pauciores etiā rēpu trahūt Pares em̄ ceterꝫ eē querētes ɔpellunt ppl'm in sui auxiliū adhibere.

¶ Ca. xi. Subiungit multas causas mutationis gubernatiōis paucoꝝ.

Fiunt etiā in gubernatiōe paucoꝝ mutatōes qñ pdigaliter viuētes / q̄ gubernāt p luxuriā patrimonia ɔsumpserint Optant em̄ res novas hmōi hoīes / tyrannideꝗ vel sibiipis vel alteri affectāt Quemadmodū Hipatin' Dionysiū Syracusis et Ampholi Cleotius Calcidenses colonos supinduxit Et cū venissent seditionē cū illis ɔtra diuites fecit Et in Egina q̄ negotiū illud Chariti Atheniensi ɔfecerat / res novas molitus ē ppē hmōi causam Hi hoīes ergo / ɔsumptꝫ patrimoniis / aut res novas ɔmouēt aut rempublicā furtis expilāt Itaꝗ seditiōes ɔcitant aut ab ipis / aut ab illis q̄ eoꝝ furta nō tolerāt / vt Apollonie que in ponto ē accidit Concors vō si sit paucoꝝ gubernatio ex seipa nō facile interit Hui' signum ē apō Pharsalū vrbem reipublice status. pauci siquidē in ea ciuitate gubernatores mltoꝝ sūt dñi / q̄ ipi inter se recte ac debito mō se gerūt Euertunt etiā qñ in paucoꝝ gubernatiōe aliā paucoꝝ gubernationē efficiūt Id ē qñ eoꝝ ad q̄s ɔtinet gubernatio reipu. q̄ pauci sūt selectio quedā fit neꝗ habilitas ē oīb' ad maxios mgrāt' dignitatesꝗ posse assumi. Et apud Helidem vrbem qñꝗ cōtigit Nā cū paucoꝝ esset gubernatio reipublice admodū pauci eoꝝ ad senatoriū ordinē / que erat ppetua dignitas peruenire poterāt ob id q̄ erat potētiū hic ordo / ac ɔsimilis Lacedemonioꝝ senatui

Liber Quintus.

¶ Fit āt mutatio gubernationis paucoꝝ et in bello et in pace In bello q̄
dem ꝙ poplo diffidētes ꝯducto milite vti ꝯpellunt / et q̄ illis ꝑficit sepe tyrā
nus euadit vt Corinthi Timophanes ꝙ si plures ꝑficiunt / ipi sibi potentiā
ꝑant Interdū v̄o ista formidantes qui regūt ppl̄m / recipiūt ad ꝯmunionē
reipublice qm̄ necessitas cogit ppl̄o vti In pace āt ꝓpter diffidētiā quā in
ter se hn̄t / ꝯductis militib⁹ custodiā tradūt / ꝑficiūtqꝫ illis aliquē virū qui
ad neutrū ꝑtem magis inclinare videbat̄ At iste sepe dn̄s fit partē vtriusqꝫ
Qđ accidit in Larissa vrbe a Leuadensib⁹ rempublicā tenētib⁹ Et apud
Abidū / tpe sodalitatū / quaꝝ vna erat Ephiadi . ¶ Oriunt̄ etiā seditōes
ꝑ exclusionē alioꝝ ab aliis factā eoꝝ ipoꝝ q̄ sunt in paucoꝝ gubernatiōe / qm̄
de nuptiis vel ꝺ iudiciis ꝯcertāt / queadmodū de nuptiis supra diximus Et
in Eratria paucoꝝ gubernatio equitatū sublata ē ꝑ Diagorā / q̄ affect⁹ in
iuriis fuerat ex nuptiis Ex iudicio āt apđ Eracliā seditio extitit / et The
bis ob adulterii iudiciū Atqui vtroqꝫ in loco nō iniusta fuerat accusatio ſꝫ
ꝑ factionē pena nimis exasperata apđ Eracliā quidē aduers⁹ euentionem
Thebis v̄o aduers⁹ Archinū / quē inimici ꝓuincētes ī foro ligari ac ceruicē
ei⁹ anulo ferreo includi fecerūt ¶ Sepe etiā paucoꝝ gubernatiōes dissolu
te fuerūt ob nimiā dn̄ationē Nō ꝓbantib⁹ quibusdā ex ipis / q̄ gubernabāt
hm̄ōi excussum / vt accidit his q̄ apđ Gnidū / et apđ Chiū ꝑ paucoꝝ potē
tiam gubernabāt ¶ Fiūt āt etiā casu mutatōes illi⁹ que respublica vocat̄
et gubernatiōis paucoꝝ vbicūqꝫ a cēsu sumunt̄ ad deliberandū et iudican
dū et ad ceteros ingrāt⁹ Sepe eī ꝯstitut⁹ p̄mo census ad pn̄s tpus / vt ꝑti
cipāt in paucoꝝ q̄dē gubernatōe pauci . in republica v̄o medii felicitate ali
qua superueniēte vel ꝑ pacē vel ꝑ aliā causam cōtingit eadem possessiones

multi maioris precij fieri Itaqꝫ oēs efficiunt̄ habiles ad cūctos reipuplice grad⁹ dignitatesqꝫ suscipiēdas idqꝫ ꝯtigit interdū sensim et latenter / interdū celeri⁹ Paucoꝝ igit̄ gubernatōes mutant̄ / et seditionē recipiūt ꝑ huiusmodi causas Omnino aūt et popularis status et paucorum potentia conuertunt̄ interdū non in ꝯtrarias species / ſꝫ in eas q̄ sunt ꝓprij generis / ceu ex institutis popularib⁹ et paucoꝝ in ipa ꝓpria / et ex illis rursus in ista.

¶ Ca. xij. Causas speciales transmutatiōis optimatū ostendit.

In optimatib⁹ aūt seditiones fiunt. interdū quidē ex eo ꝙ pauci sunt honorum participes quod in paucorū gubernatiōe diximus seditionē mouere Nam et optimatū gubernatio quodammodo paucoꝝ ē In vtraqꝫ em̄ pauci gubernāt / nō tamē ꝓpter idem pauci / cum videatur propterea optimatum gubernatio eſſē paucoum / maxime vero id accidere necesse est quando sit multitudo aliter sentiētiuꝫ / quasi similes sint ſꝫm virtutē / velut apud Lacedemonios hi qui Parthenie nuncupabant̄ Ex similib⁹ em̄ erāt / quos deprehensos res nouas moliti in coloniā Tharentū misere Vel qn̄ aliqui inhonorant̄ / cū sint magni et nihilo inferiores v̄tute ꝙ̄ illi q̄ honores capiūt quēadmodū Lisander a regib⁹ Vł qn̄ vir fort̄ ꝛ magni animi nō sit ꝑticipes honoꝝ quēadmodū Cinadon ille q̄ ꝯiuratiōe fcā ꝑ Agesilai tp̄s sparciatos opprimere tētauit Preterea cū alij pauꝑtate nimia ꝓmūt / alij diuitijs abūdāt qđ maxie ī bello ꝯtigit ꝛ accidit hoc Lacedemonijs ī Esmēsi bello Ostēdit hoc Tyre⁹ poeta ī illo carmīe qđ scribit̄ bona diuisio Exhausti em̄ q̄dā ꝑ id bellū ac pauꝑes facti cēsebāt agros eq̄ portione ciuib⁹ eē diuidēdos Insuꝑ siquis magnus ꝛ potens etiaꝫ maior fieri ac sol⁹ dn̄ari velit vt apđ Lacedemonios videt̄ Pausanias ille fecisse /

Liber Quintus.

qui dux belli adversos Medos fuit / et apud Carthaginenses Haymo .

¶ Capite Terciodecimo . Aristoteles Adiungit causas transmutationis optimatis mixte cum republica.

Ponit duos modos trãs optimati et reipub.

DIssoluunt ãt maxie et respublice & optimatũ gubernatões ppt transgressionẽ iusticie in seipis factam Hui⁹ ãt origo ẽ nõ bene tempatam simul eẽ ac pmixtã in republica quidã pplarem gubernationez et paucoꝝ. in optimatib⁹ vo ista simul atq̧ vtutẽ / maxieq̧ illi duo pplarẽ dico atq̧ paucoꝝ Hec em̃ et respublice conant̃ miscere / et multe illaꝝ q̃ optimates vocant̃ Differũt em̃ optimates ab illis / que appellãt respublice in hoc / et ob id sunt alie eaꝝ min⁹ alie magꝰ durabiles Illas em̃ q̃ magꝰ declinãt ad paucoꝝ potentiã / optimates appellãt Illas vo q̃ ad multitudinẽ / respublicas vocãt / quapropt tutiores iste sũt q̃ alie Forti⁹ em̃ ẽ id qđ plus ẽ ac magꝰ acquiescũt equũ hñtes . q̇ vo diuitijs abundãt si respublica excellentiã eis tribuat / ꝯtumelia ceteros afficere ꝑgũt / nec par hñtes ꝯquiescũt.

¶ Penit⁹ em̃ ad quamcũq̧ spẽm declinet, gubernatio ciuitatꝰ in eã transmutat̃ vtrisq̧ suũ augẽtibus / vel vt respublica ad poplm / optimates ad paucoꝝ potentiã / vel in ꝯtraria / ceu optimatũ gubernatio pplarẽ Tanq̃ em̃ iniuriã patiẽtes ĩ ꝯtrariũ trahũt / q̇ magꝰ sunt inopes Respublica vo ĩ paucoꝝ potentiã trãsmutant̃ Solũ em̃ stabile ẽ ßm dignitatẽ equũ & hrẽ / que sua sũt Cõtingit vo id qđ mõ dixim⁹ ĩ Thurijs Qđ em̃ a maiore cẽsu erãt mgrãt⁹ in minorẽ facta ẽ mutatio & in plꝰes gubernatores / et q̇ꝛ agros totos possidebat nobilitas ꝯtra legẽ Nã gubernatio ci⁹ ciuitatꝰ erat ĩpoꝝ Itaq̧ plus hrẽ poterãt At pplꝰs bello exercitat⁹ ac potẽtior effect⁹ q̃ illoꝝ custodes nobilitatẽ ꝯpulit / agros q̃ ꝯtra leges tenebant̃ / dimittere Insup q̇ꝛ oẽs optimatũ spẽs ad paucoꝝ potentiã declinãt / nobilitas in illis plus

habet / velut apd Lacedemonios opes et diuitie in paucis sunt / ac magnā licentiam habet nobilitas faciendi quodlibet / et cui velit gratificandi.

¶ Que causa fuit vt Locroꝝ ciuitas interiret ꝓpter Dionysij clientelas qđ nō ꝯtigisset in ppłari statu / neq̃ in ea optimatū gubernatōe / que mixta et temperata Maxime vero latent optimatū gubernationes paulatim sese dissoluentes Qđ quidē dictū ē prius vniuersaliter de omib⁹ repuspublicis Idq̃ inter causas mutationis / minuta prauitas appellaī Qñ enim omittūt aliquid ex his que ad republicā ꝑtinent / ac deinde aliud paulo mai⁹ facili⁹ mouet quousq̃ moueāt totā reipublice formā Qđ ī Thurijs accidit. Cū em̄ legē hrēnt ꝑ quā nō nisi intermisso quinquennio preturaꝫ gerere licebat / iuniores quidē rei militaris periti ⁊ apd multitudinē famaꝫ habentes / cū ceteros qui in rebus gerendis versabanť spernerēt ac faciliter se ꝯsecuturos arbitrarenť / legem illā tollere aggressi sunt / lata altera lege / vt liceret cōtinuo eosdem pretores esse Atem̄ magistrat⁹ qui preerāt suffragijs appellabanť em̄ ꝯsultores cōmoti prius ad resistēdū / tñ postea destiterunt putantes hac vna lege quāuis soluta / tñ ceteras esse permansuras ⁊ postea vero ꝓhibere volentes / ne alia mouerenť / nihil perficere valuerunt ꝟ mutata est eoꝝ respublica in potentiā eorū qui res nouas aggredienbanť

¶ Dissoluuntur cuncte respublice interdum perseipas / interdum per externā causam / quando contraria gubernatio sit vel ꝓpe vel longe quidē ꝟ admodū potēs / qđ q̄dē ꝯtigit Atheniēsibus et Lacedemonijs Atheniēses enī vbiq̃ paucoꝝ potentiā / Lacedemonij vbiq̃ ppłarē statū aduertebant

¶ Vnde igiť rerūpublicaꝝ mutationes seditionesq̃ exorianť fere dictum ē

¶ Ca. xiiij. xv. ⁊ xvi. Rerūpublicaꝝ saluationē ostēdit / ponendo quasdam regulas generales ad eaꝝ salutē et saluationem vtiles

Liber Quintus.

Conseruatiōe aūt earꝝ ⁊ cōiter ⁊ seorsum de vniuscuiusqꝫ consequēs est
vt dicamꝰ Illud ergo añ oīa patet! q̄ si sciamꝰ ꝑ que corrūpunt
respublice! scimꝰ etiā ꝑ que conseruāt Cōtrarioꝝ em̄ contrarij effectꝰ. Corrup
tioni aūt conseruatio contraria ē In illis igit̄ rebuspublicꝭ que laudabiliter per-
mixte ac temꝑate sūt! illud ē diligēter obseruandū! ne q̄d ex legibꝰ institutisqꝫ
moueatur! maxieqꝫ ab eo cauendū!q̄d paulatim repit Latet em̄ corruptio
q2 nō tota simul fit! decipit̄qꝫ mens ab illis vt sophistica illa ratio! si vnū
quodqꝫ pusillum et omia hoc aūt ē vt sic/ et ē vt nō. Totū em̄ et oīa nō pu
sillūz ꝫ composita ex pusillis Vna igit̄ custodia aduersꝰ hoc principiū ē oppo
nenda Deinde nō confidere his que fingunt̄ quodāmō ⁊ abumbrantur ad po
pulū Reprobant̄ em̄ ex ip̄is operibꝰ Qualia vō dicamꝰ rerūpublicaꝝ fig-
mēta! superiꝰ ē ostēsum Intueri licꝫ q̄sdā respublicas durare nō solū ex op
timatibꝰ! verūetiā ex paucoꝝ potētijs! nō q2 ꝑ se ip̄e stabiles sint ꝫ q2 hi q̄
gubernāt! recte se gerūt tam erga! eos q̄ sunt extra rempublicā q̄ꝫ erga eos q̄
in reipublice gubernatōe versant̄ Erga eos quidē! q̄ non ꝑticipes sunt gu
bernatōis: nō afficiendos ip̄os iniurijs! ac p̄stantiores ip̄oꝝ ad ꝑticipatio
nem reipublice recipiendo! cupiendosqꝫ honores nō deprimēdo! neqꝫ mul
titudinē suis commodis fraudando. erga illos vero q̄ socij in gubernanda re
publica sunt! hūane inuicē ac ppłariter se gerendo Equalitas em̄ illa que
in ppłari statu affectat̄! ea in silibꝰ nō solū ē iusta verūetiā vtilis Quāob-
rem si płes sint in gubernatōe reipublice constituti! eis ꝑmulta ppłariū insti-
tutoꝝ vtilia sunt ceu semestres eē mgrātꝰ vt oēs q̄ sił̄es sunt adipisci valeāt
Sūt em̄ tanq̄ꝫ ppłs quidā illi q̄ inter se pares ac similes sunt Itaqꝫ in illis
freq̄nēter existūt velut duces quidā ppłi vt priꝰ diximꝰ deinde minꝰ in po-

tentias incidūt paucoꝝ gubernationes et optimates Non em̄ siliter facile
est latere male agentē in breui tꝑe mgrāt⁹ et in longo Nā ob hoc in pauco
rū gubernationib⁹ ꝛ ppl'arib⁹ tyrannides fiunt Aut em̄ hi qui maximi sunt
in vtraqꝫ tyrannidem inuadunt Hic ductores populi Ibi potentes vel qui
maxios gerūt mgrāt⁹/ qñ lōgo tꝑe durāt Cōseruant̄ āt respub. nō solū eo
qꝛ ꝓcul sint a ꝑiclis Verūetiā interdū/ qꝛ ꝓpinq̄ sūt Hoīes em̄ formidātes
vigilāti⁹ itēdūt ad reipub. custodiā Itaqꝫ oportꝫ eos q̄ rēpub. saluā eē vo
lūt/ formidiēs q̄sdā pare vt caueāt neqꝫ dissoluāt q̄i nocturnā quādā custo
diā reipublice obseruatōem Et qđ lōge abest: ꝓpinquū facere

C. xv

Tiam nobiliū ꝯtentiones seditionesqꝫ ꝑ leges q̄ꝫ oportet custodi
re conari ꝛ q̄ extra ꝯtentiōes sūt eos añ cape tāq̄ꝫ malū ab initio
exoriens cognoscere/ nō cuiusuis sit ẞ ciuilis viri Ad mutatōes vo que ꝓpt
censum fiūt ex paucoꝝ potentia atqꝫ ex republica qñ ꝯtingit hoc manenti
bus eisdē censibus et pecuniaꝝ copia facta vtile sit ꝯsiderare vniuersum to
tius ciuitatis censum/ ac presens tpus ad p̄teritū ꝯferre Nā in quibusdam
ciuitatib⁹ cens⁹ agit̄ annuatim In maiorib⁹ vo ꝑ trienniū aut quinquen-
nium/ et si sic multiplicat⁹ ac m'lto maior fact⁹ q̄ꝫ pri⁹ erat ille ẞm quē statu
ta fuerat reipublice gubernāde habilitas lege ꝓuidere vt cens⁹ vl' augeatur
vel relaxetur Siquidem excedat restringat̄ scđm multiplicationem Si vero
deficiat/ relaxat̄ ac minor fiat census taxatio In paucorum em̄ gubernati
onib⁹ et in rebuspublicis nisi hoc fiat/ hic paucorū gubernatio/ ibi poten
cia illa nimia insurget. Illo aūt modo ex repub. quidez popularis status
ex paucorū vero gubernatione respu. aut populus ¶ Cōmune aūt est ꝛ in
ppl'ari et paucoꝝ gubernatōe ꝛ in om̄i repu. neqꝫ augere nimiū quēq̄ꝫ supra

Liber Quintus.

modū:ꝗ magꝭ conari ꝑuos ⁊ lōgi tꝑis honores ꝓbere ꝙꝫ ꝯfestim magnos.
Corrumpunt̄ em̄ : nec cuiusuis ē hoīs prosperitatē ferre Q; si accumulate
dati sint alicui honores : nō sunt simul oēs postea auferendi ꝗ paulatim
¶ Maxime vo lege ita ꝓuidere conandū ē vt nemini sit excessiua potētia
neqꝫ amicoꝝ neqꝫ pecuniaꝝ. ꝙ si id ꝯtigit ꝑ absentiā remouēde sunt hmōi
hoīm clientele ¶ Cū vo ex priuata etiā vita res noue orian̄t : mgrāt⁹ cōstituē
dus ē quidā : q̄ sit q̄i in specula ad mores ciuiū intuēdos : ne q̄s ita viuat :
vt reipublice nocere possit In ppl̄ari quidē statu : ne aliene viuat a ppl̄a-
ritate In paucoꝝ āt potētia : ne aliene a natura ei⁹ gubernatiōis Eodēqꝫ
mō de alijs spēb⁹ rerūpublicaꝝ Et si q̄d exultet elatūqꝫ sit ī ciuitate ꝑ ꝑtes
obseruare ꝓpter easdē causas : cui⁹ remediū ē sp ꝯtrarijs ꝑtib⁹ mgrāt⁹ ⁊ res
agēdas ꝯmittere Cōtrarias ꝑtes voco ceu p̄stātes viros mulititudini et
diuites paupib⁹ Conandūqꝫ ē vel admiscere paupes cū diuitibus : vel me-
dios augere Hi em̄ dissoluēt seditōes ob imꝑitatē ꝓcedētes. C. xvi.

m Aximū vo illud ē ī oīm republica et legib⁹ ⁊ cetera oī diligentia
ꝯstituendū : ne ex mgrātib⁹ lucra prouenīāt Id āt maxīe in pau-
coꝝ gubernatiōe ē obseruandū. leui⁹ em̄ fuerūt ppl̄i q̄ ab republica excludūt̄
q̄ nimio gaudēt : ꝙ sua agere nō impediun̄t At si existimēt eos q̄ mgrāt⁹ ge
rūt ex republica ditari duplicē capiūt molestiā : ⁊ ꝙ ab honore excludūt̄ : ꝙ
qꝫ a lucro Vnice vero ⁊ recipit simul existere ppl̄arem statū ⁊ optimatū : si
ita q̄s instituat Foret em̄ vt et nobiles ⁊ plebei hn̄ēt que vtriqꝫ vellent Li
cere em̄ oīb⁹ rempublicaꝫ gerere ppl̄are ē Mgrātus vo a nobilib⁹ teneri
optimatū Hoc āt accidit qn̄ ex mgrātib⁹ nō ꝓueniūt lucra Paupes enim
mgrāt⁹ nō volēt : si nil insit lucri : ꝗ poti⁹ suis reb⁹ ꝓprijs intendere Diui-

res aũt q̄ nõ indigẽt ex republica lucrari / mgrãt⁹ gerẽt Atq; ita ꝯtingit rege
nis q̄dẽ ditari ob opam reb⁹ suis impẽsã Nobilib⁹ vo non subijci cuicũq;
Ad hoc aũt vt nõ surripiãt pecunie publica editio fiat a ciuib⁹ oĩb⁹ pecunĩ
aꝝ suaꝝ / ⁊ descripte ꝑ societates / ⁊ ordĩes / ⁊ trib⁹ deponant Q; vo mgrãt⁹
sint absq; lucro statuendi ꝑ legem / sunt honores his qui optime gesserint.
¶ Oportʒ aũt in pplari statu diuitib⁹ ꝑcere / ac nõ mõ possessiões eoꝝ non
auferre ꝟ̄ ne fruct⁹ q̄dẽ eoꝝ q̄d ĩ q̄busdã ciuitatib⁹ imprudẽter fit Meli⁹ em̄
ẽ volẽtib⁹ ꝓhibere / vt munera illa subeãt / q̄ sint magni sumpt⁹ ac nulli⁹
vtilitatꝭ ceu choros exhibere ⁊ ludos et cetera hmõi munera In paucoꝝ
vo gubernatõe curã ẽ paupm suscipienda diligẽter ⁊ officia quib⁹ sunt sa-
laria ꝯstituta / istis tradẽda Et si q̄s diuitũ eos ꝯtumelia affecerit / maior
pena ẽ ꝯstituẽda q̄ si ipi intꝛ se idem fecissent Et successio in hereditatib⁹ ꝑ
cognatõem sit / nõ ꝑ donatõem Nec valeat quisq; plꝛes hereditates capeꝛe
vnã solũmõ Per hũc em̄ modũ magꝭ equales erũt facultates ⁊ egenoꝝ
penultimi ad abundantiã traducenꝛ Vtile ẽ ⁊ in pplari statu: ⁊ ĩ paucoꝝ
gubernatõe eoꝝ vel equalitatẽ vel ꝑstantiã tribuere / his q̄ min⁹ ꝑticipant
reipublice In populari quidem diuitibus. in paucoꝝ vero gubernatione
egenis / exceptꝭ tamẽ his magistratib⁹ in quib⁹ vis auctoritasq; reipublice
consistit. Hi em̄ solis his qui sunt ex republica / committi debent.

¶ Capite decimoseptimo. Adiungit alias regulas ad saluandas respublicas concernentes principales magistratus.

Ria vero debẽt hr̃e illi / qui principales mgrãt⁹ sunt suscepturi
Primũ / vt amẽt p̄ntem ciuitatꝭ statũ Deinde vt habeant potẽ
tiam maximã ad ea exequenda que mgrãt⁹ requirit Tertiũ vt habeãt vir
tutem et iusticiã in vnaquaq; republica ad ipam rempublicam. Nisi em̄ ide

iustum sit in cunctis rebuspublicis necesse foret et iusticia esse differentias ¶ Habꝫ āt dubitatōem qū hec oīa nō ꝯcurrūt in eodē queādmodū sumere oportet / ceu si sit quidā aptꝰ ad rem militarem / sit āt ille idem improbus / nec reipublice amator Alter vero iustus et amator / ꝫ ad rem militarem non aptus / cuius facienda sit electio Videtur respiciendum esse ad duo / cuius magis participent omnes / et cuius minꝰ. Quapropter in re militari quidē ad peritiam magis ꝙ ad ꝓbitatē ē respiciendū Pauciores eñ sunt rei militaris periti Plures vͦ ꝓbitatis Contra vero in custodia et administratione Erarij. Plus eñ probitatis requiritur / ꝙ quantū habeāt multi Scientia vero huius cōmunis ē hominibꝰ ¶ Dubitari etiā potēst si potentia assit reipublice et amicicia / quid opꝰ ē virtute Sufficiūt eñ illa duo ad reipublice vtilitatem an quia fieri potest / vt duo illa habentes sint intemperati Itaqꝫ vt sibiipis nō obtemperāt scientes ⁊ amātes seipos / sic etiam erga rempublicam nihil vetat ita habere quosdā / Simpliciter aūt quecunqꝫ in legibꝰ ꝓdesse diximꝰ / cuncta illa rempublicam ꝯseruant Et qꝺ sepe iam diximus / maximum fundamentum est custodire / vt potentior sit ea pars que rempublicam saluā esse velit ꝙ illa que nolit Preter hec āt oīa latere nō oportꝫ qꝺ mō latet eas respublicas que trāsgrediunť mediū Multa eñ ꝑplarā videnť / que ꝑplarē statū dissoluūt Multa etiā que paucoꝝ esse videť dissoluunt paucoꝝ gubernatōem Qui vͦ existimāt hanc eē vnā vtutē trahūt ad excessum / ignorātes ꝙ queādmodū nasꝰ excedit rectitudinē laudabilē aquilinū eē vel simū / ꝫ tñ pulchritudinē ac grām retinet At siqͣs magis trahat ad excessū ꝑmo qͣdē abijcit ꝯgruentē mensurā ꝑtis Tandē vero ita disponiť vt nō nasus appareat ꝓpter superexcellentiā ac defectū ꝯtrariorum

Eodē mō et de alijs ꝑtibus Cōtigit aūt hoc et circa alias gubernationes Nā paucoꝝ quidē potentiā et ppłarem sufficiēter se hrē / ꝯtingit et si transgrediant̄ ab optimo statu ꝙ si quis intendat / magꝭ vtrāqꝫ eaꝝ deteriorē faciet / tandē vō neqꝫ rempublicā eē Quaꝓpt id nō ignorari oportꝫ a legis conditore ac ciuili hoīe qualia ppłarium seruēt ppłi statū ⁊ qualia paucoꝝ apparētia euertāt paucoꝝ gubernationē Nulla em̄ istaꝝ videt̄ stare posse absqꝫ opulētijs et młtitudīe ꝫ qñ adequatio fiat facultatū aliā necesse est eē rempub. Itaqꝫ dissoluētes leges q̄ sunt circa excellētia / dissoluūt respubli.

¶ Capite Decimooctauo Pro saluatione popularis status et paucorum gubernationis ponit regulas

a Berrāt vō et in ppłari statu et in paucoꝝ gubernatiōe In ppłari quidē ductores populi / vt multitudinem dñam legum efficiant ob id em̄ faciunt semꝑ ciuitatē opulentis repugnantē. At oportebat cōtrarium videri semꝑ dicere ꝓ opulentis. In paucoꝝ vero gubernatione pro populo eos qui rempublicam gubernant / ⁊ contraria iurare ꝗ̄ nunc iurent In quibusdā em̄ ciuitatib9 nūc iurāt / ppłm odio habeo / ⁊ ꝯsilio annitar vt male habeat Expedit aūt simulare ac fingere contrarium Atqꝫ ita iuramentum concipere / nō afficiam ppłm iniurijs. Maximum autē omnīz que dicta sunt ad reipublice stabilitatē / ē id quod nūc paruifaciūt omnes: erudiri ad reipublice disciplinaz / Nihil em̄ prosunt vtilissime leges / que a gubernatorib9 decernunt̄ / nisi morib9 instituti et disciplina imbuti hoīes fuerint Si leges ppłares ppłariter / si paucoꝝ potentie ad hācipam gubernationē Nā sicut in vno viro intemperātia ē / etiā in ciuitate / disciplina reipub. ē / nō ea facere ꝑ que letent̄ pauci potētes / aut ppłares / ꝫ ꝑ que valeāt illi q̄ dē gubernationē paucoꝝ tenere Hi vō ppłarē nūc āt ī paucoꝝ po-

tertia gubernatoꝝ filij delicijs affluūt Tenuioꝝ āt filij gynnasijs laboꝛibꝰ ꝗ exercēt Itaqꝫ et volūt magꝭ et res pñc novas moliri In ppłari vo statu ꝗ̄ marie videt eē ppłarꝭ ꝯtra quā vtile sit ꝯstitutū ē. huiꝰ rei causa est/ꝙ mala diffiniūt libertatē. duo sunt em̄ quibꝰ ppłarꝭ statꝰ diffinit/ ptāte summa ppłi ac libertate Justū āt equū videt eē. Equū vo qꝺcunqꝫ videat eē multitudini id esse stabilitū. liberū āt et equū qꝺcunqꝫ velit q̇s facere Itaqꝫ vivit vnusquisqꝫ vt vult in hmōi ppłari statu/ ꝛ ad qꝺ gliscit/ vt ait Euripides Sꝫ hoc ē pravū Nō em̄ putandū ē esse servitutem vivere ad formam reipublice/ sed salutem. Ex quibus igitur mutantur respublice/ et corrūpuntur et servantur et ꝑmanent; vt simpliciter dicamꝰ/ tot et talia sunt.

¶ Capite decimonono Incipit determinare de vniꝰ gubernatione ostendendo ex quibꝰ fiunt Reges et Tyranni.

¶ Estat nūc videre de vniꝰ gubernatione/ ex quibꝰ corrumpat et ꝑ que servari valeat Fere āt similia ac ꝓpinqua sūt illis que diximꝰ supra de ceterꝭ gubernatiōibꝰ illa que circa regnū ꝛ tyrannidē ꝯtingunt Nā regia quidē ptās optimatū gubernationi rn̄det Tyrānis āt ex paucoꝝ potētia illa extrema ꝛ ex ppłari ꝯponit Quappt ꝑniciosissima ē his ꝗ̄ sub ea sunt/ vtpote ex duobꝰ ꝯposita malis/ et transgressiones ꝛ delicta ꝯtinēs ꝗ̄ ex ambabꝰ illis ꝓveniunt Existitqꝫ generatio statim ex cōtrarijs vtriqꝫ istarū Nā regia potestas ꝓ tutela prestantiū viroꝝ ꝯtra ppłm reperta est. Et fit rex ex prestātibꝰ ꝑ excellentiā virtutꝭ vł reꝝ gestaꝝ que sint a v̄tute vel per excellentiam huius generis. ¶ Tyrannus vero originem habet a ppło ac multitudine ꝯtra nobilitatem vt ppłs ab illis iniuriā nō patiat. Patet hoc ex his que ꝯtigerūt Fere em̄ tyranni vt plurimū facti sunt ex ducibꝰ ppłoꝝ/ fidē adepti ab initio ꝓpter calumnias cōtra nobilitatē iactas.

¶ Tyrānides igitͬ alie ī hūc modū ɔstitute sūt a ciuitatibꝰ iā adauctę Alie priꝰ ex regibꝰ trāsgredictibꝰ patria iura ⁊ affectātibꝰ magꝰ dn̄ari Alie ex electis ad principales mgrātꝰ Antiquitꝰ em̄ ppl̄i cōstituebāt diutͥniores administratiōes ⁊ ꝓcurationes Alie ex paucoꝝ potentia eligentiū vnū aliquē ad maxios magrātꝰ Omibꝰ istis mōis facultas fuit pficiendi / si mō voluerint ꝑ potentiā sibi preexistentē / vel ex regia ptāte / vel ex honoribꝰ a ppl̄o exhibitͥ / ceu Phiden apō Grecos ⁊ aliȷ̄ alibi regiam ptātem hn̄tes tyranni sunt facti Circa Joniam vō tyrāni et phalaris ex honoribꝰ. Panetiꝰ ꝙ̄ in Leontinis / et Apselus Corinthi / et Pisistratus Athenis / et Dionysius Syracusis Et aliȷ̄ eodē modo ex fauore ppl̄oꝝ apō quos multū poterāt

¶ Capite vigesimo Comparat regiam et tyrannicam inter se et ad paucorum potentiam et popularem gubernationem.

V t ergo diximꝰ regia ptās instituta ē scd̄m optimatū gubernationē Est em̄ scd̄m dignitatē vel ꝑ vtutē ppriaȝ vel generꝰ / vel ꝑ bn̄ficia collata / vel ꝑ ista simul ac potentiā. Oēs em̄ ꝙ̄ maxia bn̄ficia in ciuitates gētesqꝫ cōtulerūt / vl̄ ꝙ̄ eā facultatē habuerūt vt ɔferre valerēt hoc honore potiti sunt Aliȷ̄ bello ɔseruatꝰ ppl̄is ne ī seruitutē deuenirēt quēadmodū Codrus. Aliȷ̄ a seruitute liberatꝰ vt Cirus. Aliȷ̄ ꝙ ɔdidissent vrbem vel ꝙ regionē acquisissent / quēadmodū Lacedemonioꝝ ⁊ Macedonum et Molossoꝝ reges ¶ Vult āt rex eē custos vt ꝙ̄ diuitias hn̄t / nihil iniustum patiāt Nec etiā ppl̄s afficiaꝰ ɔtumeliȷ̄s Tyrānꝰ āt (vt sepe iam diximꝰ) ad nullam cōem respicit vtilitatē nisi grā ppriȷ̄ ɔmodi Est āt obiectū tyrāni qō plazꝫ Regi qō honestū sit Quāobrē ⁊ illa ī quibꝰ plꝰ hn̄t sunt Tyrānis quidē pecunie / regibꝰ āt honores Et custodia regi a ciuitatibꝰ suis est. Tyrāno āt a pegrinis ¶ Q; vō tyrānis ɔtineat illa mala que sunt et ppl̄a

tis gubernationis ꝛ paucoꝝ potētie / manifestū ē ex paucoꝝ quidē potentie finē eē divitias. ꝑ has em̄ solas necesse ē ꝑmanere / vt conductos retineat custodes / vt sumpt⁹ faciat in educando / vt ppl'o suo in nulla parte ꝯfidat Itaqꝫ arma civibus suis adimere ac multitudinē ppl'i ꝯculcare / ac ex vrbe pellere ꝛ vacuā habitatorib⁹ civitatē reddere cōia sunt paucoꝝ potentie et tyrānidis Ex ppl'ari āt vexare nobilitatē clam evertere et apte in exilium pellere tanq̄ adversarios ꝛ machinatores ꝯtra potentiā suā Ex his em̄ et ꝯsilia advers⁹ eos iniri cōtingit / aliꝭ dn̄ationem affectantib⁹ / aliꝭ servitutem fugiētib⁹ Vnde Periandri ꝯsiliū Trasibulo datū supeminentia spicas decerpere / tanq̄ oppoꝛtunū fuerit / eminētiores civium de medio tollere.

¶ Ca. xi. Ostēdit principia mutatōis fere eadē eē i rebuspublicis et in vni⁹ gubernatōe maxīe q̄tū ad principia iniusticiā ꝯcernētia.

Igit̄ fere dictū ē eadē principia mutationū sunt existimāda in rebuspublicis et in vni⁹ gubernatione / ꝑ ꝯtumeliā em̄ ꝛ ꝑ metū ꝛ ꝑ cōtēptū insurgūt pleriqꝫ subiectoꝝ / advers⁹ dn̄antes. iniurie vo maxime ꝑ ꝯtumeliā / nōnunqꝫ etiā ꝑ ablationē rerū fiūt Sūt āt et fines ibi tales quales sunt circa Tyrannides ꝛ regna. opes em̄ et honores qui in tyrannis regib⁹ ꝯspiciunt̄ / affectāt omēs ¶ Insurgit̄ āt qn̄qꝫ in coꝛp⁹ dn̄antē qn̄qꝫ in ipam dn̄ationē. qn̄qꝫ em̄ ꝑ cōtumeliā adducunt̄ hoīes ad insurgendum / dum impet⁹ fit in coꝛp⁹ / cūqꝫ sint contumelie ptes plures vnaqueqꝫ illaꝝ cōcitat ad irā Irascentiū vo ꝓ̄limi vltionis causa impetū faciāt non causa potētie Quale fuit illō filioꝝ Pisistrati Ob cōtumeliā em̄ soroꝛi Armodiꝭ illatam et ipm̄ Armodiū ꝯpellatū impet⁹ i eos fact⁹ ē Ab Armodio quidē ꝓpter soroꝛem ab Aristogitone āt ꝓpter Armodiū. ¶ Advers⁹ Periandrū q̄ Ambꝛatie tyrannū insidie facte sunt / ex eo q̄ in potu quē ama-

bat puerū interrogauit an adhuc ex se pregnās fact9 esset. Philippus vō a
Pausania occis9 ē q2 nō vlciscebat ꝯtumeliā sibi factam ab Attalo. Et A
mintas pu9 ab Arda / q2 iactaret se in illi9 etatē Et eunuch9 ab Euagora
cyprio. ꝗ eñ mulierē elegerat / ei9 filiā q̄ ꝯtumelia affect9 eū necauit. Plurī
me vō inuasiones facte sūt ex eo q2 ī corp9 verecundiā intulissent. Qualē
fuit inuasio illa Cratei aduers9 Archilaū Sp eñ molesta illi fuerat ꝯsuetu
do ei9 Itaq3 pua etiā occasio sufficiēs fuit vl q2 filiaꝝ nullā sibi dederat cū
se daturū ꝑmisiss3 ꝭ primā occupat9 bello aduers9 Soram et Arabeū tradi
dit regi Dauie Alterā filiā minorē natu filio Amite ꝯiugauit / existimās ꝑ
hūc modū minime sibi fore aduersaturū ex Cleopatra genitū / ꝭ indignati
onis principiū extitit q̄ grauiter se ferebat ad libidinis grām haberi Fuit
vna cū illo ad rem patrandā Ellanocrates Lyrisse9 ob eādē causam. ꝗ eñ
abus9 etate illi9 nō vt ꝑmiserat / deducebat ob ꝯtumeliā id fieri rat9 ē / nō
ob amorē Payrom vō ꝛ Eraclides Enycotim peremerūt patri mactātes
¶ Adamas vero a Cotyo rebellauit q̄ ꝯtumelia affectus / q̄ ab eo in pue
ricia except9 eēt Multi etiā ob vberatū corp9 vl interfecerūt ira perciti vel
impetū fecerūt q̄ ꝯtumelia affecti / et ꝯtra hoīes in ꝑtāte ꝯstitutos et ꝯtra
reges vt Megades apd Mytilenē mgrāt9 circumeuntes / et clauis pulsan
tes cū amicis aggressus interfecit / et postea Sincrdes verberib9 cesus et a
muliere tract9 Pentilon interemit Archila vō necꝭ princeps fuit Decami
nic9 Is eñ pm9 ceteros aggressores ꝯmonuit et irritauit Causa vō fuit ira
cū q̄ illū Archela9 Euripidi poete vberandū tradidiss3 Erat vō infens9 il
li Euripides ob maledictū ī ipi9 insuauitatē oris iactatū Et alij cōplures
tali de causa vel interfecti sunt / vel in periculum insidiarum venerunt.

¶ Ca. xxij. Ponit tres causas mutatiōis gubernationis vnius.

Liber Quintus.

s Imiliter q̄z ꝓpter metū. Hec em̄ vna ex causis ē! vt in repub. sic etiā in vni⁹ gubernatōe! ceu Xerxen Artaphanes metuēs calumniam de Dario! ꝗ eū eleuasset Xerxe nō iubēte ꝑ putās illi veniā eē datā ꝓpter cenā q̄i ab ignoscēte. Alie vō ꝓpter ꝯtemptū vt videns quidā Sardanapalū regem inter mlieres pensa diuidentē! si mō hec fabula vera fuit! et si nō ī illo! attn̄ hoc in alio verū eēt. Et Dionysiū posteriorē Dion inuasit ꝗ eū ꝯtemnebat ꝯspiciens ipm Dionysiū sp ebrium! et ciues Syracusanos ita se hr̄e: Amicoꝝ etiā quidā insurgūt ꝓpter ꝯtemptū. Ob fidem em̄ eis adhibitā spernūt tanq̄ facultatē hn̄tes clam moliēdi! ꝛ putātes se dn̄ationē obtinere posse! quodā mō ꝑ ꝯtemptū inuadūt. Tanq̄ em̄ potentes ꝛ ꝯtemnentes periculū ꝓpter suā potentiā faciliter insurgūt vt duces quidā exercituū aduers⁹ principes suos. Quēadmodū Syrus ꝯtra Astiagen! cuius et vitā et potentiā ꝯtemnebat! cernēs ꝛ copias ei⁹ iā ꝯsenuisse! et ipm in delitijs vitā agere. Et Seutes cū eēt dux exercit⁹ Amadorij. quidā vero hmōi pluriū grā insurgūt ceu ꝓpter ꝯtemptū et lucrū veluti ꝯtra Ariobarzanē Mitridates. Marie vō ꝓpter hāc causam insurgūt hi! q̄ sūt nāta sup̄bi et honorē hn̄t ex reb⁹ bellicꝭ apd̄ dn̄antes et principes. Fortitudo em̄ potētiā hn̄s sup̄bia ē! ꝑ q̄s ambas q̄i faciliter sup̄aturi eos aggrediunt̄. Eoꝝ vero q̄ ob honoris cupiditatē insurgūt! ali⁹ mod⁹ ē cause vltra iam dictos. Nō em̄ vt q̄dā tyrānos inuadūt spe magnoꝝ ꝯmodoꝝ magnorūq̄ bonoꝝ quos in illis cernūt inducti! sic ꝛ q̄ ob honoris cupiditatē eos aggrediunt̄. Sz illi q̄dē vt ea sibi arripiāt! que in tyrānis admirabant̄: hi aūt vt ex re gesta meōrabili atq̄ egregia famā atq̄ celebritatē nōis ꝯsequant̄! nō dn̄ationē acquirere volentes ꝑ gl'iam. Sūt tn̄ ꝑpauci q̄ ob hanc causā moueant̄

Cōstituendū ē eī̄ sibi viuendū nō eē nisi rem pfecerint/ quib⁹ adesse oportet Dionis ppositum/ nō facile quidē fieri in multis Ille eī̄ cum paucis militib⁹ cōtra Dionysium pfect⁹ ait quantūcunq̄ pgredi possz satis id sibi fore/ vt si vel parū terre illius inuasisset/ pulchrū sibi iā mori existimaret.

¶ Ca. xxiii. Determinat speciales causas corruptionis tyrannidis.

Corrumpunt̄ āt tyrānides vno quoq̄ mō vt vnaquequ illaꝝ reipublicaꝝ Ab extra si aliqua sit cōtraria respublica robustior Nā volūtas quidē aderit ppē ꝯtrarietatē electiōis Que āt volūt oēs efficiunt modo possint Cōtrarie vo sunt gubernatiōes/ ppl's quidez tyrannidi ꝑm Hesiodū vt figulo figulus Nā gubernatio ppl'i illa postrema tyrannis est Regia vo potestas ꝛ optimatū gubernatio ppter cōtrarietatē gubernādi. Quapropter Lacedemonij multas euerterunt tyrānides/ et Syracusani per id tempus/ quo respublice eorū recte gubernabātur Alio autem modo corrumpunt̄/ cum in seipis contradictionem habent/ quemadmodum circa Gelonem factum ē/ et nūc circa Dionysium Gelonis eī̄ filiū Trasibulus Hieronis frater p illecebras ꝛ volunptates traducebat vt ipe dn̄aretur. Domestici vero ac necessarij p factionez repugnabāt/ vt nō tyrannis omino dissolueretur/ sed Trasibulus Verū alij inter hec cōspirantes eam occasionem nacti ipos oēs pepulerūt Dyonisium autem Diō cōtra eum copijs ducte cū esset affinis suscepto ppl'o illum pepulit ipe vero interfect⁹ ē

Cūq̄ due sint cause ppter q̄s maxie ꝯtra tyrānos insurgit̄ odiū sz ꝛ cōtēptus/ odiū q̄dē exiſtat oportet ī tyrānos Ex ꝯtēptu āt plīme fiūt euersiōes Hu⁹ vo signū fuerit q̄ plerīq̄ eoꝝ q̄ dn̄atōes adepti sūt eas vsq̄ ad extremū cōseruarūt/ ꝑ q̄ ab alijs susceperūt ꝯfestim (vt ita dixerim) perierūt oēs.

Liber Quintus.

In voluptatib⁹ em̄ viuētes efficiūt facile ↄtemnedi ac mltas prebet occa siones opprimēdi sui Particulā vo quandā odiȷ̄ debem⁹ irā existimare Nā quodā mō earundē rerū causa existit Et ē interdū ira efficacior ꝙ̄ odium. Vehemēti⁹ em̄ insurgūt q₂ ꝑturbatio illa nō vtit̄ rōe Mazie vo ↄtingit vt ira deferant̄ / q̄ ↄtumelia fuerūt affecti / ꝑ quā quidē causam et Pisistrati= daꝝ delata ē tyrānis et mlte aliaꝝ ꝟ odiū mag̃ Nā ira cū dolore fit Quare nō facile rōe vti Odiū vo sine dolore Vt āt summatim dicam⁹ ꝗtcūq₃ cau sas dixim⁹ paucoꝝ potentie illi⁹ postreme ꝛ nimie / ꝛ ppl̃ar̃ gubernatio ex treme / totidē ꝛ tyrānidis causas eē ponēdū ē Nā ꝛ he sūt tyrānides quedā

Capite .xxiiij. Singulariter agit de causis corruptionis regni.

r Egnum āt ab his que extra sunt minime corrūpit̄ Quapropter et diuturni⁹ ē ex se āt ipo vt plurimū euerti ↄtingit Corrūpit̄ āt duob⁹ modis vno si sedicio oriat̄ inter eos q̄ ꝑcipes sunt regni Alio mō si tyrannice gubernare ꝑgant volētes eē dn̄i pluriū ꝛ cōtra legē Nō fiūt nunc ampli⁹ regna ꝟ si qua fiūt monarchie ꝛ tyrannides mag̃ sunt ob id q₂ reg num spōtanea gubernatio ē / at maioꝝ ꝑprie At plimi pares sunt / nec vsq₃ adeo preexcellentes vt ad magnitudinē dignitatēq₃ hui⁹ grad⁹ se possint at tollere atq₃ ex eo fit vt spōte illi nō pareat̄. ꝙ si deceptiōe q̄s aut vi dn̄et̄ / iā apparet hāc eē tyrannidē In regnis āt illis in quib⁹ succedit̄ ꝑ gen⁹ / ponē dū ē corruptiōis eē causam / vltra illas que supra sunt dicta / ꝙ plerūq₃ con temnendi hoīes succedūt in regnū et qd cū nō habeāt potentiā tyrannicā ꝟ regiam superbiūt Est em̄ facilis deiectio regis. Si em̄ nolint / statim nō erit rex At em̄ tyrannis etiā nolentiū ē Corrūpunt̄ ergo gubernatōes vni⁹ ꝑ has et hmōi alias causas.

Capite vigesimoquinto De conserua= tione regnorum determinat Aristoteles

[S]eruant̄ āt simpliciter loquēdo ex ꝯtrarijs Singłariter āt loquēdo ꝑ deductionē illoꝝ ad mediocrem modū Quāto enī magis restringit̄ ptās oīs / tāto maiori tpe necesse ē eā durare Nā et ipi q̄ regunt min⁹ supbiūt / magisq̄ moderati fiūt et illi q̄ regunt̄ inuidēt min⁹ Propter hoc enī et apd̄ Molossos longo tpe durauerūt reges Et apd̄ Lacedemonios q̄ ab initio statim ī duas ptes diuisa fuerit regia ptās Et postea Theopomp⁹ ad mediocritatē magis illā deducēs Ephoros supaddidit / ptātem quidē minuēs ꝫ tpe augens regiam auctoritatē vt faceret eā quōmō nō minorem sed maiorem / vt ad vxorem suam respondisse ferunt dicentē / an nō erubesceret q̄ filijs minorē potestatē regiam relinqueret q̄ a parentibus ipe recepisset / nō profecto / inquit nam relinquo eis multo durabiliorem.

¶ Capite vigesimosexto Agit de vno modo saluationis tyrannidis / enumerando multas tyranni cautelas.

[T]yrannides vero seruant̄ duobus modis inter se cōtrarijssimis: quorum alter est is quem per successionē traditū plurimi tyrānoꝝ obseruāt. Hoꝝ āt multa ꝯstituisse ferūt Periandrū Corinthiū Multa etiā ex gubernatōe Persaꝝ ē assumere Sūt āt hec illa pniciosa q̄ supra retulim⁹ omi conatu a tyrannis fieri / quo dn̄ationē retineāt veluti potētiores decerpere / et sapiētes perimere Et neq̄ comessatōes pmittere neq̄ sodalitatē / neq̄ disciplinā / neq̄ aliud quicq̄ tale ꝫ oīa cauere / vnde ꝯsueuerint oriri inter ciues intelligētia et fides Et neq̄ scholas neq̄ ꝯuent⁹ aliq̄s scholasticos fieri concedere et oīa facere ex q̄b⁹ ciues inter se q̄maxie incogniti sint Cognitio enī fidē generat inter ipos Et satellites ei⁹ apparere sp ac vsari foris / quo min⁹ latere possit qd̄ quisq̄ agat. Assuescātq̄ animū submittere per seruitutē ꝯtinuā Et alia quecūq̄ talia ꝑsica et barbara tyrānidis sunt

Cūcta em̄ idem valent Et ne latēt conari quecūq̧ q̄s dixerit aut fecerit s̄ eē exploratores / quēadmodū Syracusis hi q̄ deductores nūcupant et auricularij / q̄s submittebat Hieron / vbicūq̧ foret ꝯgregatio aliqua vel ꝯuersatio Min⁹ em̄ audēt q̄ talia formidāt . et si audēt / min⁹ latere pn̄t Calumniari q̧ꝫ inuicē ⁊ collidere amicos / et cū amicis / ⁊ plebē cū nobilitate / et diuites inter se ip̄os et subditos ad paupertatē redigere / vt neq̧ sumpt⁹ fiat in custodia ⁊ illi quotidianis molestijs occupati vacare nō possint ad ꝯsilia ꝯtra tyrānos ineunda Exemplum hui⁹ sunt piramides egypti / et donaria Cipselidaꝝ et olimpi edificatio a Pisistratidis facta ⁊ Policratis op̄a circa Samū. Hec em̄ oīa fuerūt instituta ad ociū ⁊ quietē p̄pl'oꝝ tollendā / ⁊ ad inducendā paup̄tatē p̄ tributoꝝ pensionē vt etiā Syracusis factum est Dionysio em̄ eā ciuitatē tenēte / ꝯtigit Syracusanos in quinq̧ annoꝝ tp̄e cūctas facultates suas ī soluēdis tributꝭ ꝯsumpsisse Studꝫ etiā bellū ꝯcitare tyrann⁹ vt negocijs occupent̄ ciues / ⁊ indigētia duct̄ ꝯtinuo detineant̄.

¶ Capite vigesimo septimo Subdit alias tyrannidis cautelas per comparationem ad vltimam popularem gubernationem.

Et regnū q̇dē p̄ amicos seruat̄ Tyrāni āt ē maxie amicꝭ diffidere / q̄i velint oēs / possint āt maxie amici eū subuertere Et q̄ fiūt circa vltimā p̄pl'arē gubernatōem / tyrānica sunt oīa / vt potētia mulierū domi / quo reuelent viroꝝ secreta et manumissio seruoꝝ eadē de causa Nō em̄ insidiant̄ serui et mulieres tyrāno Et si prospere degāt / necesse est beniuolas fore / ⁊ erga tyrānidē ⁊ erga p̄pl'arē statū Nā ⁊ p̄pl's dn̄s esse vult Ex q̄ fit vt adulatores ap̄d vtrosq̧ in honore habeant̄ Est em̄ q̄ p̄pl'm colit ⁊ ducit p̄pl'i adulator Tyrānoꝝ vo q̄ assentando ꝯuersat̄ / qd̄ ē opus adulationis Nā p̄p̄t hoc / p̄p̄t prauos amicos hn̄t tyrāni q̧ adulatōib⁹ gaudēt

Id aũt nemo faceret qui mentẽ hrẽt libero hoĩe dignam Sz amant boni viri / vel nõ adulant̃ vt vtiles praui ad praua. clauꝰ em̃ clauo vt dictat puerbium Nullo quidẽ honesto nulloqꝫ libero delectari tyrannicũ est Si em̃ solum eẽ talẽ putat tyrãnꝰ. qui aũt subditoꝝ vel honestati studẽt vel libertati minuere excellentiã et preeminentiã tyranni vident̃ Oderũt ergo illos tyrãni tanqꝫ euersores ptãtꝭ sue Peregrinos etiã ĩ ꝯuiuia ꝛ familiarẽ vsum magꝭ recipꝫ qꝫ ciues tyrãnoꝝ ẽ qĩ illos q̃dẽ habeãt hostes. hos võ nõ aduersantes Hec ꝛ hmõi a tyrãnis fiũt ꝓ dñatõe retinẽda nec quicqꝫ omittũt prauitatis

¶ Capite vigesimooctauo. Reducit omnia tyrannorum consilia et cautelas ad tres fines; siue ad tres species cautelarum.

Sunt aũt (vt ita dixerim) hec oĩa tribꝰ spẽbꝰ ꝯprehensa Tria em̃ ꝯiectat tyrannꝰ ¶ Vnũ vt amicos imminuat ciuiũ Nemo em̃ pusianimi ꝯtra tyrãnũ insurgit ¶ Scõm qꝫ ciues int̃ se diffidẽtes reddat. Nõ em̃ euertit̃ tyrãnꝰ nisi ciuiũ aliq̃ int̃ se fidẽ habeãt ꝛ bonos viros psequũt̃ q̃i pestiferos ꝛ aduersarios dñatõi sue Nõ solũ q: nõ acquiescũt in seruitute viuere Verũtñ q: fides eis et int̃ se ꝛ ab aliȷ̃s plrima adhibet̃ Neqꝫ accusant alos neqꝫ ipi int̃ se accusant̃ ¶ Tertiũ impotentiã agẽdi Neõ em̃ impossibilia sibi aggredit̃ Itaqꝫ neqꝫ tyrannidẽ tollere / si potẽtia desit Ad q̃s ergo fines referãt̃ tyrãnoꝝ ꝯsilia tres isti sũt Ad has em̃ suppositõẽs tyrãnica redigi pñt vniuersa Partim ne ꝯfidant int̃ se ciues Partim vt potentia eis desit Partim vt pusillanimi efficiant̃ Vnꝰ ergo mõꝰ q̃ vtunt̃ tyrãni / talis ẽ

¶ Ca. xxix. Agit de altero mõ saluationis tyrãnidis ponẽdo cautelas multas et eas quidẽ / que maxie respiciũt sumptꝰ ꝛ pecunias.

Alter võ modꝰ ꝯtrariat̃ istꝭ q̃ dicta sũt / diligẽtiã agit Est aũt deꝓhendere ipm ex regnoꝝ corruptõe Vt em̃ regni modꝰ corruptionis vnꝰ ẽ q̃ gubernatõez ipam regiã magꝭ reduc̃ ad tyrãnicã Ita tyrãni

dis ꝯseruatio est ad regiam gubernatōem magꝭ eā referre vnū solūmō custo
dientē vt potentiā retineat ꝑ quā non mō volētib⁹ verūetiā nolētib⁹ dn̄ari
possit Nā si hāc abijciat silꝭ abijcit ⁊ tyrānū eē Sꝫ hoc tanꝗ̄ suppōem ꝗ̄dā
manere oportet. Cetera vō ꝑtim facere ꝑtim ꝗ̄ optīe simulare vt regia gu
bernatio videaꝭ Primū eīm videri cōim ꝯmodoꝝ curā hr̄e non effundētē lar
gitōes tātas vt ciues moleste ferant. qn̄quidē ab illꝭ capiꝭ oꝑantib⁹ ac labo
rantib⁹ ī sua tenuitate Donāt vō scortꝭ ⁊ ꝑegrinis ⁊ histriōib⁹ effuse rōem
reddentē eoꝝ/q̄ acepit ⁊ expēderit. q̄ʒ iā factū ē a q̄busdā tyrānis Sic enim
administrās non tyrān⁹ videbiꝭ ẞ legitim⁹ gubernator Nec erit ei formidā
dū/ ne qn̄qꝫ sibi desint pecunie cū sit dn̄s ciuitatꝭ/ ẞ dispergentib⁹ tyrānis ex
ꝓpria domo Et ꝓdest hoc magꝭ ꝗ̄ relinq̄re ꝯgregatos. min⁹ eīm custodes
ipi ꝯtra tyrānū insurgerēt Sūt āt formidabiliores absentib⁹ tyrānis/q̄ cu
stodiūt ꝗ̄ ciues Nā illi q̇dē silꝭ absunt/ hi āt manēt Deinde reddit⁹ ⁊ impē=
sas apparere oportꝫ/cū grā diligētꝭ administrationis/ tū etiā vt si qn̄ foret
op⁹ illꝭ vti possit ad belli necessitates oīno qꝫ seipm̄ ꝑbere custodē ⁊ questorē
nō vt suaꝝ pecūiaꝝ ẞ vt cōmuniū ⁊ publicaꝝ Et videri velle nō aspeꝝ ẞ cū
grauitate honestū/ et talem vt eū nō timeant obuij sed magis reuereātur.
Hoc āt nō facile ē eū asseq̄ q̄ foret cōtemnēd⁹ Quaꝓpt op⁹ ē et si nō aliaꝝ
ỽtutum/ ac saltem ciuilis eū curam hr̄e/ ac talē de seipo opinionē afferre.

¶ Ca. xxx. Subdit alias cautelas ꝑsonam tyranni respicientes.

i

Nsuꝑ nō solū ipm̄ videri nllꝭi ꝓtin⁹ ciuiū ꝯtumeliā facere/ẞ etiā ne
minē illorum q̄ circa eū sūt Eodēqꝫ mō se hr̄e mꝭieres suas ꝯ̄ca cete=
ras mꝭieres Nā ⁊ ꝑ ꝯtuēlias mꝭieꝝ ꝑmꝭte iā tyrānides ꝑierūt Et circa vo
luptates corꝑis ꝯtrariū facere/ꝗ̄ nūc faciūt q̇dā tyrāni Nō solū eīm statim

ab aurora id agūt / cōuiuātq; p dies plures / verūetiā apparere volūt alijs q ita faciāt vt tanq̄ felices btōsq; admirent Sz in talib⁹ maxia erit mode ratio adhibenda vł saltē videri illa fugere Nō em̄ faciliter inuadi p̄t nec fa cilit̄ ɔtemni q̄ sobri⁹ sit / s̄ qui ebri⁹ / neq; q̄ vigilet / s̄ q̄ dormiat Cōtrariūq; agendū ē supradictoꝝ fere oīm Corroborāda em̄ et ornāda ciuitas ē ab eo tanq̄ a curatore / ac nō tyranno Videri etiā oportz ip̄m circa religionē de orū affici vehemēter Min⁹ em̄ formidabūt ppl̄i ne q̄d ɔtra iusticiā fiat / s̄ religioni deditū illū existimabūt ac deoꝝ timorē hrē / minusq; ɔtra ip̄m au debūt insurgere: q̄i deos habeat ꝓpitios et fauētes. Verūtamē oportz sine improbitate talē videri / atq; eos viros q̄ aliq̄ in re laudabiliter se gesserint hōrare Ita vt nō existimēt vnq̄ se magꝭ honorari a ciuib⁹ suis in libertate degentib⁹ potuisse Hos āt honores ip̄emet tribuere debet tyrānus Penas vero et aīaduersiones p alios infligere p magistrat⁹ videlicet ac iuditia.

¶ Ca. xxxi. ponit cautelas ɔmunes vni⁹ gubernatiōes / siue regie siue tyannice / adiungendo aliquas tyrānice magis propria s.

Communis vō custodia oīs dn̄ationis vni⁹ ē neminē vnū pre ceteris magnū facere s̄ pl̄es Nā se inuicē custodiēt Q; si quē ex tollere optcat / nō tn̄ eū q̄ sit morib⁹ audax Nā hm̄ōi hoīes aptissimi sūt ad inuadēdū res circa oēs Si vō cui⁹ q̄ potētia minuēda ē / modice ac nō vno sil̄ impetu oīs ptās ē auferenda Insup ab omi ɔtumelia abstinendū preci pue tn̄ a duab⁹ / ne in corp⁹ flagris / ne ve in etatē libidīe insultet Maxieq; id cauēdū in illis hoīb⁹ / q̄ honorē magnifaciūt Nā in pecuniā illatā iniu riam auari hoīes grauiter ferūt In honorē vō illatā ⁊ q̄ boni sint viri / ⁊ q̄ honorē magnifaciūt / ꝓmoleste paciūt. quapropē aut nō hm̄ōi hoīm opa vtendū ē / aut aīaduersiones in illos patrio more ac sine vlla contumelia

sunt faciende In etatem vero ex amore sit ꝯuersatio / nõ ex licentia. deniqꝫ hoc dedecoris impensione maioꝝ honoꝝ est redimendum Eoꝝ vero qui ad vim inferendã ꝯtra corpꝰ tyranni insurgunt illi sunt formidandi et cauẽdi qui ita dispositi sunt vt ampliꝰ viuere non curẽt / cũ occiderint Quapropt̃ maxime cauendũ ẽ ab his qui vel seipos vł eos quos habebant charissimos ꝯtumelia affectos putãt Sine vlla em̃ cura ꝓprie salutꝭ irruũt / q̃ ꝑ indignationẽ ⁊ irã aggrediunẽ / quemadmodum ⁊ Eraclitꝰ inquit durum esse dicens pugnare aduersꝰ iram / vita em̃ id emi ¶ Cũ vo ciuitates ex duabus ꝯsistunt partibꝰ ex inopibꝰ scilicꝫ ⁊ opulentꝫ. maxĩe quidẽ de vtriusqꝫ partꝭ salute cogitandũ ẽ ab eo q̃ gubernat / ⁊ alteros ab alterꝭ nulla iniuria afficꝭ Quicũqꝫ tñ eoꝝ sint potẽtiores / hi p̃cipue sunt a gubernatoꝛe vendicandi ac velut ꝓprie efficiendi Nã si hoc extiterit / neqꝫ seruoꝝ liberationẽ facere ꝯpelleẽ tyrãnꝰ / neqꝫ arma adimere Altera nãqꝫ ꝑs tyrãni potẽtie adiuncta sufficiẽs erit ad supandũ eos / q̃ ꝯtra insurgere vellẽt Supfluũ ãt ꝑticulariter dicere de om̃ibꝰ istis Intentio em̃ manifesta ẽ ꝙ oportet nõ tyannicuꝫ sed tanq̃ patremfamilias et regẽ esse putari ab illis qui sub eo sunt / nec pro se capientẽ ſ ꝓ cõmunis vtilitatis tutela et cura Et mediocritateꝫ in vita sequi nõ excessꝰ Preterea egregios viros ꝑ familiaritatẽ sibi ꝯiũgere Plebẽ vo ac multitudinẽ ꝑ fauorẽ ⁊ grãm in obsequio retinere Ex his em̃ necesse ẽ nõ solũ dñatoꝛeꝫ eiꝰ eẽ pulchrioreẽ ⁊ optabilioreꝫ ex eo q2 melioribꝰ imperet ⁊ nõ abiectꝭ neqꝫ afflictꝭ / neqꝫ ex eo ꝙ ip̃e neqꝫ odio sit / neqꝫ formideẽ / verꝫ etiã ex eo q2 lõgiorẽ ac durabiliorẽ eiꝰ dñatoꝛeꝫ fore cõtingat Insup moribꝰ talẽ eẽ vt vł rctẽ se hẽat ad vtutẽ vł semibonꝰ q̃dã sit ⁊ nõ malꝰ ſ semimalꝰ

¶ Capite tricesimosecundo. Ostendit per multa exempla durationem tyrannidis scd̃m cautelas prepositas.

Tqui omniū gubernationū breuissime durare solent paucoꝝ potentia et tyrannis Quippe illa que plurimo durauit tꝑe Ortagore ⁊ filioꝝ (q̄ apud Sicionis tyrannidē habuere) ad centesimū vsq̄ annum ꝑuenit / durationis v̄o causa fuit / q̄ꝛ mediocritate quadā erga subditos vtebantur . multaq̄ꝫ legibus seruiētes agebāt . Et q̄ꝛ aptꝰ rei militari fuit Clistenes nō facile ꝯtemnendꝰ habebat̄ . plurimū v̄o ꝯuersatōe et vsu familiari fauorē ⁊ grām hoīm accquirebat . Fert̄ quidē Clistenes coronasse iudicē q̄ victorie illiꝰ ꝯtradixerat Aliū quidam huiꝰ iudicis statuā eē illam / qui in foro sedet . Pisistratꝰ q̄ꝫ fert̄ aliq̄n apō ꝯsiliū Ariopagi citatꝰ iudiciū subijsse ¶ Scōa v̄o apō Corinthū Cypselidarū tyrannis Nā ea durauit annis tribꝰ et septuaginta et mensibꝰ sex Cypselus em̄ ip̄e tyrannidē exercuit annis triginta Periandrꝰ v̄o quadraginta quatuor Samariꝰ āt Gordij ānis tribꝰ Causa v̄o durationis eadē fuit Cū em̄ ꝑplar̄ eēt Cypselus ac grā apud multitudinem preualeret sine vlla corꝑis custodia in dn̄atione ꝑseuerauit . Periandrꝰ āt eiꝰ filius magis tyrannice se gessit / ſ; erat vir bello egregiꝰ ¶ Tertia Pisistratidaꝝ Athenis . hec āt nō fuit ꝯtinuo / bis enim ex tyrānyde pulsꝰ fuit Pisistratꝰ Itaq̄ꝫ ex annis trigintatribus solos annos septē et decē tyrannidē exercuit Filij v̄o eiꝰ annis decē et octo . atq̄ꝫ ita oēs sil̄ fuerūt quinq̄ꝫ et triginta ¶ Ex reliquis v̄o illa q̄ apō Syracusas fuit / Hieronis ⁊ Gelonis / ſ; nō lōga fuit . hec annis em̄ nō ampliꝰ q̄ꝫ duo de viginti durauit Gelon em̄ septē annis / cū tyrannidē exercuiss; / octauo defunctꝰ ē . Hieron āt decē . Trasibulꝰ v̄o mēse decimo excidit Ceteroꝝ v̄o tyrannidū plereq̄ꝫ breui tꝑe durauerūt oēs Que igit̄ sint tā circa gubernatōes pluriū q̄ꝫ ꝯ̄ca gubernatōes vniꝰ soliꝰ ꝑ q̄ ⁊ corrūpāt̄ ⁊ seruēt̄ fere dictū ē

Liber Quintus.

¶ Ca. xxxij. Cõfutat opinionẽ platonis de mutatõe gubernatõis vnius.

In republica vero Platonis Socrates de mutationib9 loquit᷑ nec tñ recte Illi9 eñ reipublice que ẽ optima atq̃ pma mutatio / nlla ppria assignat᷑ Inq̃t eñ causam eẽ mutatõis / q: si natura pparatũ sit vt nihil pmaneat ꝑ in ambitu quodã tpis mutationẽ recipiat Esse vo principiũ hor inquit quorꝫ super terti9 cub9 quinatio piugat9 duas exhibet armonias inquiens / qñ numer9 diagrãmat᷑ hmõi efficiat᷑ solid9 Vt puta natura pducẽte prauos et meliores disciplina. hoc ergo forsan inquit nõ male Fieri aũt pt / vt sint aliqui q̃s disciplina institui ac bonos fieri viros impossibile ẽ Sꝫ hec quõ ppria mutatio foret illi9 reipubli. quã optimã eẽ vult magꝫ q̃ alioꝝ oĩm et vniuersoꝝ / q̃ fiũt et ex tpe / p qd inq̃t / ⁊ ex eo / q: nõ sil incipiũt silr̃q mutant᷑ ceu si prima dies eẽt mutatõis / sil mutaret᷑ Preterea quã ob causam ex illa transit ad Lacedemonioꝝ rempublicã? Sepe eñ in ptraria transeũt respublice oẽs / vel in ea que sit ppinqua Eadẽ ratio ẽ de aliis q̃ mutatõib9 Ex Laconica eñ inq̃t mutatio fit ad paucorũ potẽtiã ex ista vo ad pplarẽ statũ / ex illo rurs9 ad tyrãnidẽ Atqui ⁊ cõtrario mutãt᷑ ceu ex pplari in paucoꝝ potentiã ⁊ magꝫ quidẽ q̃ in tyrannidẽ ¶ Preterea vtrũ tyrannidis mutatio sit vel nõ sit / nil dicit Propt̃ quã causam / nec in quã reipub. spẽm trãsit h9 vo causa ẽ q: nõ facilr̃ dicere valebat Infinitũ eñ Nã scdm ieũ pmã ⁊ optimã. sic eñ vtiq̃ fieret ptinuo circul9. ꝑ mutat᷑ i tyrãnidẽ tyrãnis / vt ea q̃ apd Sitionios ex Mitonis tyrãnide i Ostenis Et i paucoꝝ potentiã vt illa q̃ i Calcide fuit Anticreont᷑ Et i pplarẽ statũ vt illa Gelonis fuit Syracusis Et in optiates vt illa que Carolai apd Lacedemonios. Et in tyrãnidẽ fit mutacio ex paucoꝝ potentia vt in Si

cilia plime vetustaꝝ in Leontinis in Panecij tyrānidē ꝛ apͦ Gellā in Cle
andri et apͦ regium in Anaxilai. ꝛ in alijs ꝯpluribꝰ ciuitatibꝰ eodē modo

¶ Capite tricesimoquarto. Reprobat opinionem Platonis
de transmutatione aliarum rerumpublicarum.

Quarta
rō ad
reprobandū
opinionē
platonis

a Bsurdū etiā putare in paucoꝝ potentiā ideo trāsire q: hoīes cu
pidi ꝛ pecuniaꝝ studiosi in mgrātibꝰ ꝟsent: ac nō q: plimi diui
tijs suphabundantes: nō iustū existimāt par hrē in ciuitate eos: q̄ nō hn̄t
facultates et eos q̄ hn̄t In mltisqꝫ paucoꝝ potētijs nō litz pecuniā querere
ꝫ leges sūt ꝓhibētes vt apͦ Carthaginē que pplariter gubernaꝛ pecunijs
studēt: nec tn̄ adhuc mutati sunt. Absurdū etiā dicere: duas eē ciuitates
sub paucoꝝ gubernatiōe opulentoꝝ et inopū Quid em̄ aliud huic q̄ꝫ Laco
nice accidit. vl alteri cuicūqꝫ vbi nō oēs eq̄lia possideāt: aut nō oēs equa
liter sint boni viri. nllo āt paupiore facta nihilominꝰ trāsmutāꝛ ex pauco
rū gubernatōe ad pplarē statū: si ples sint inopes: ꝛ ex pplari ī paucoꝝ po
tētiam: si potētiores sūt opulēti q̄ꝫ mltitudo ꝛ alteri negligāt alteri intēdāt
¶ Cūqꝫ ples sint cause ex q̄bꝰ mutatōes fiūt: eas nō dicit ꝫ vnā solū: qꝫ ꝓ
digaliter viuētes vsurꝭ cōfecti paupes efficiunꝛ q̄i vō fuerint oēs ab initio
diuites: vel plimi eoꝝ ꝫ hoc falsuz At qn̄ ipoꝝ potentiū q̄daz patrimonia
ꝯsumpserint: res nouas moliunꝛ Qn̄ āt alij nihil graue accidit: ꝛ mutāꝛ
nihilo magꝭ in pplarē statū q̄ꝫ in aliā spēm gubernationis. Insup vō etsi
honores vna cū alijs nō capiāt si iniurias inferāt: si ꝯtumelijs afficiāt: se
ditiones oriunꝛ: ꝛ mutatiōes ī republica Fiūt etiā si nulla dissipatio patri
monij intercesserit: ex eo qꝫ liceat quicq̄d volūt efficere cuiꝰ rei causam eē fe
rūt nimiā libertatē Cūqꝫ plures sint paucoꝝ plures etiam populi guberna
tiones tanq̄ꝫ vtraqꝫ vna sit: mutationes assignat Socrates.

Liber Sextus.

¶ Liber Sextus / est quasi complementū et perfectio quarti libri. In quo determinat de institutione specierū popularis gubernationis et paucorum potentie Et de magistratib⁹ rerumpublicarum. Capitibus. xiij.

¶ Capite pmo exponit de quib⁹ rebus sit dicendum et imprimis de ppl'ari gubernatione / cuius pter duas causas varie sunt species.

Quot igit̄ sint differētie et quales ei⁹ qđ deliberandi habet facultatē / ꝛ in quo summa rei ppl'aris ꝯsistit et circa mgrātuū ordinationē / ꝛ qualia ad qualē ordinenē rēpublicā / et preterea de corruptiōib⁹ ꝛ cōservationib⁹ rerumpublicaꝝ ex quib⁹ ꝓueniāt ꝛ qs ob causas / dictū ē pri⁹. ¶ Sꝫ cū pl'es sint spēs ppl'ar' ꝛ silr aliaꝝ gubernatōnū de illis quid restat nō pei⁹ fuerit cōsiderare / ac sil' vniuscuiusqꝫ eaꝝ ꝓpriū ꝛ ꝯuenietē modū reddere Ac pterea cōsiderare cōiūctiōes sil' ipoꝝ modoꝝ Nā eoꝝ cōiunctio parit rerumpublicaꝝ varietatē vt et optimatū gubernatōes ad paucoꝝ declinent potentiam et respublice mag' ppl'ares existant Dico āt cōiūctiōes qs cōsiderare oportet et nūc vsqꝫ cōsiderate nō sunt ceu si pars illa que in deliberādo vsat̄ / et illa que circa electiones mgrātuū cōsistit / ita instituta sit vt cōferat paucoꝝ potentie. et circa deliberandū illo mō. circa electiones vō ad optimatū gubernationē mag' declinet. vel per alium quendā modum non oīa instituta sunt rei publice cōgruētia ¶ Qualis igit̄ ppl'aris quali congruat civitati / et qualis paucoꝝ potētia quali mltitudini / et aliaꝝ gubernationū quib⁹ cōferat / dictuꝫ ē prius Verumtū oportet fieri manifestum nō solū / quenā istaꝝ gubernationū optima sit civitatib⁹ / ß etiā quō cōstituende sint / et iste et alie / breviter ē explicandū Et pmo de ppl'ari dicemus. Nā p hāc etiā de cōtraria illi⁹ gubernatiōe patebit. hec ē āt quā vocāt quidaꝫ paucoꝝ potentiā Capienda sunt āt ad hanc disciplinā cūcta ppl'aria

✝ Actus 24 Sept.

Ax. Log. Evidentia est de ratione Scientiae

Ax. Rhet. Tria sunt genera dicendi.

Q. Phys. V. Sensus sit potentia passiva nec ne?

Q. Pol. V. Urbes debeant cingi moenibus necne?

Lang

et que videntur popularium esse sequacia Ex his em̄ simul positis / resul-
tant species gubernationis pp̄laris / et plures esse eas q̄ vnā et differentes
ↄtinget. Due sunt cause p quas p̄les existūt pp̄lares. Primū illa que dicta
fuit q̄ inter pp̄los differentia ē Sūt em̄ alij agricole / alij opifices / alij mi
nistri Quoꝝ primi a secundis / et tertij ab vtrisq3 nō in eo modo differunt
q̄ melior aut deterior pp̄laris stat⁹ / verūetiam in eo q̄ nō idem sit ¶ Se-
cunda vero causa est / de qua nūc dicim⁹. que em̄ popularē statum sequun
tur / ac videnꝰ eē propria ipius cōiuncta simul faciunt varietatē. nā alicui
pauciora cōsequentia sunt / alicui plura / alicui omnia. Vtile vero horum
singula cognoscere / et ad ↄstituendū / quod velit quis / et ad corrigendū.
¶ Querunt em̄ qui rempublicam instituunt cuncta que illi propria et cō-
uenientia sint / in vnum colligere ad propositum suum / sed aberrant / dum
hoc faciunt / vt supra dictum est a nobis / vbi de corruptionibus et con-
seruationibus rerumpublicarum tractauimus. Nunc autem dignitates
et mores et que flagitent / dicemus.

¶ Capite Secundo. Aristoteles ponit / fines / iura / et liber
tates popularis gubernationis

P Ropositum igitur popularis reipublice ē libertas. Hoc em̄ di-
cere ↄsueuerūt q̄i in hac solummō reipublice libertatem queren-
tes Ad hanc enim respicere dicunt oēm pp̄larem statum. Libertatis vero
ipius pars vna in eo consistit / vt per vices imperent et pareant Nā iustū
populare est equū habere scd̄m numerū / nō scd̄m dignitatē Ex quo fit vt
scd̄m hoc iustum multitudo ex necessitate dn̄eꝛ. et quicq̄d decreuerit pp̄lus
id esse ratum / et id esse iustum Aiunt enim oportere vt vnusquisq3 ciuiu3
equum habeat. Atq3 ita cōtingit in pp̄larib⁹ gubernationib⁹ inopes plus

posse q̄ȝ opulentos Plures em̄ sunt! ꝛ id obtinet quod pluribus videatur. ¶ Vnū igit̄ libertat̄ signū hoc ē qd̄ ponūt oēs ppl̄ar̄ reipublice finē. Alterū vo vivere vt quisq̄ȝ velit Hoc em̄ aiūt op⁹ eē libertatis. Siquidē servi ē vivere nō vt vult Hic ē igit̄ scd̄s ppl̄ar̄ reipublice finis Hinc ꝓfectū ē! nemini potissimū subesse velle Q! si hoc nō dat̄! at saltē ꝑ vices subesse ac ꝑesse Idq̄ȝ ꝑtinet ad libertatē que ē scd̄m equū His p̄suppositis ac tali exn̄te principio! ppl̄aria hm̄oi sunt summi ad mgrāt⁹ oēs ex oīb⁹ ac preesse omibus vnicuiq̄ȝ et vnūquēq̄ȝ vicissim oīb⁹ Per sortez tribuere mgrāt⁹! vel oēs penit⁹! vel illos saltem! q̄ nō pericia indigent! ꝛ arte a nl̄lo censu eē mgrāt⁹ vl̄ saltē a minimo Nō nisi semel eundē mgrātū ab aliq̄ geri posse vel raro et paucos except̄ his q̄ vsant̄ in bello Parui tp̄is eē mgrāt⁹ vel oēs! vel quotq̄t recipiūt iudicare oēs! et ex om̄ib⁹ ꝛ de om̄ib⁹ vl̄ de plimis et maxīs et principalissimis Puta de corrigendo et de republica et de privatis cōtractibus Et contionē esse oīm dn̄am. mgrātū vo nulli⁹! aut dn̄am eē cōtionem rerū maximaꝝ! mgrātū vo rerū minimarū Inter mgrāt⁹ āt ppl̄arissimum ē ꝯsiliū! vbi nō om̄ib⁹ ē mercedis facultas Nā tūc quidē adimunt ꝛ hui⁹ magistrat⁹ potentiam. ad se em̄ reducit iudicia cūcta ppl̄us mercede abundans! vt dixim⁹ supra vbi de hac pte tractavim⁹ Deinde mercede capere! potissimū quidē oēs! cōcionē iudicia mgrāt⁹ vel saltē mgrāt⁹ et iudicia Et cōsiliū ꝛ cōtiōes pricipales vl̄ eos mgrāt⁹! quos necesse ē in eadē sit̄ eē cōmessatione Preterea cū paucoꝝ gubernatio genere et diviciȷ̄s et erudicione diffiniat̄! videt̄ ppl̄aritat̄ cōtraria eē ignobilitas! inopia! sordidum opificiū Preterea ptātem nullā ꝑpetuā eē. Q; si reliq̄ sit aliq̄ ex antiq̄ mutatiōe illi⁹ auferre potentiā ꝛ ex electiōe ad sortē reducere Hec igit̄ oīa cōla

colligit dicta pro pria popularia

sunt pplarium gubernationū Cōtingūt āt ex eo iusto / qd fatenī esse po=
pulare hoc ē equū hrē oēs ßm qd maxie videī eē pplark stat9 et ppli Equū
ē em̄ cū nihilo magk gubernēt divites q̄ paupes / nec soli ptātem hūt ß oēs
ex equo ßm numerū Sic em̄ demū existimāt pitatē i repub. eē ac libertatē

Capite tercio Tractat questionē de iure pplark gubernatiōis

Sed queriī post hec / queādmodū habebūt equum Vtrū oportet partiri in mille eos cens9 qui sunt quingentoꝝ et mille equaliter posse quingentk vel nō. sic ponere oportet istam paritatē / vl partiri quidē sic / deinde ex quingentk pares accipientē et ex mille hos ptātes hrē particio num et iudicioꝝ Vtrū igiī respublica ista iustissima ē ßm pplare iustuz vel magk illa que ßm mltitudinē Aiūt em̄ pplares / id eē iustū / qd videī vtiq3 plurib9 Potētes vo / qd videī his q̄ pl9 possidet. p mltitudīe em̄ facultatū aiūt eē statuēdū Sz hūt hec vtraq3 imparitatē ꝛ iniusticiā Si em̄ qd pau ci / tyrāni ē Nā si vn9 habeat plura q̄ alij opulēti ßm paucoꝝ iustū / is sol9 dign9 ē qui gubernet. si vo qd plures ßm numerū iniuriabunī publicātes bona opulentoꝝ et paucoꝝ / vt superius dictū ē Que igiī sit equalitas quā ambo ꝯfitenī / ꝯsiderandū ē / ex his que vtriq3 diffiniunt iusta Inquiunt enim quicquid videtur maiori parti civiū / id oportere esse ratū. siquidez hoc attū nō penit9 Sz cū due ptes sint ex quib9 civitas ꝯstat / divites sz ꝛ paupes / qd ambab9 videaī aut plib9 / id ratū sit / q si ꝯtra videanī qd pl rib9 et hūtib9 maiorē censum puta si alij decem / alij viginti. videaī autez divitū sex / paupm vo quidecim. accedāt vero paupib9 quattuor divituz ē divitibus autem sex quinq3 pauperum / quotumcunq3 census exuperat con numeratis ambobus vtrisq3 id ratum sit. Q si forsan equales esse con=

tigerit cōem et hāc ambiguitatē putandū ē! vt nūc accidit! si vtrinqꝫ paria suffragia cōtionis sint aut pares in iuditio sententie Nā aut sorte dirimē-dū ē! aut aliud quiddā hmōi agendū ē Sꝫ de equo ꝛ iusto quanqꝫ sit admodū difficile ī illis repire veritatē. tn̄ facili⁹ ē sortiri qꝫ ꝑsuadere his q̄ pl⁹ hrē pn̄t Sp eñi q̄ imbeciliores sūt! equū ꝛ iustū q̄rūt ꝫ q̄ plus pn̄t ista nō curāt

¶ Capite quarto Ostendit primā speciem popularis gubernationis fore optimam! qm̄ ppl̄us ille optim⁹ sit! qui ex agricolis ꝯstat

Capitulum quartum est de quarta specie popularis

Cum vō quattuor sint gubernatiōes ppl̄ares! optima ē illa quā pmo gradu posuim⁹! vt supiorib⁹ libris dictū ē Eadē qꝫ antiqssima oīm Dico āt primā scdm̄ distinctionē ppl̄oꝝ Nā optim⁹ ppl̄s ē ille q̄ ex agricolis ꝯstat. Itaqꝫ et ppl̄ar̄ stat⁹ effici dat̄! vbi multitudo viuit ab agricultura vel pascua Negociosa quidē! qꝛ nō multū habꝫ Ex q̄ fit vt agant raro ꝯtionē Cū eñi laborandū illis sit circa necessaria ad victū! operib⁹ detinent̄ suis ꝛ aliena nō appetūt! dulciusqꝫ ē illis op⁹ facere qꝫ in republica vsari! nisi magna ī gubernādo sint emolumēta suscepturi Pleriqꝫ eñi magis lucrū appetūt qꝫ honorē. signū hui⁹ ē! ꝙ tyrannides antiquit⁹ ꝑtulerūt Et nūc paucoꝝ potentiā ꝑferunt! mō suā rem agere illis ꝑmittat̄ neqꝫ diripiāt̄ que hn̄t. cito nāqꝫ alij eoꝝ diuites efficiūt̄! alij egere desistūt

¶ Preterea siqua cupido honoꝝ eis inest! facile adimplet̄ ꝑ ptātem! quam in ꝯtionib⁹ hn̄t creandi mgrāt⁹ ꝛ corrigendi delicta Nā in quibusdā ciuitatib⁹ ꝛ si nō eligit ppl̄s mgrāt⁹ ꝫ quidē ꝑ partes deputati ex omīb⁹ vt apud Mantineam! tn̄ sat̄ eē putāt ꝙ ꝯsulendi deliberandiqꝫ hn̄t ptātem Ac putandū ē hāc esse tanqꝫ formā aliquā ppl̄ar̄ gubernatōis! vt fuit qn̄qꝫ apd̄ Mantineam Quapropter vtile ē pri⁹ dicte ppl̄ari gubernatōi! et ita ꝯsuetudo fuit eligere quidē mgrāt⁹ ꝛ corrigere et iudicare oēs Mgrāt⁹ āt maxi-

mos geri p cos q electi sint: et a censib9 maiorib9 maiores: vel a censib9 nullis: s p eos qui pnt Necesse e at: qui ita gubernant respubli. ea bn gubernari, na mgrat9 sp ab optimis gerent pplo ita volente neqz prestantiorib9 invidente Nobilib9 at ipis et prestantib9 hic grad9 sufficiet Nō em suberut aliis deteriorib9 Ipi vo mgrat9 gerent iuste q: pena formidabut qm corrigere ad alios ptinet Cōpesci em ac nō licere facere quicqd qs velit: vtile e na licetia agedi qd qsqz velit: custodire nō pt ingenita vnicuiqz hoim pravitate Itaqz necesse e illud euenire qd optimu e in rebuspublicis vt mgrat9 a pstatiorib9 gerant sine vlla ppli diminutoe Q; igit hec ppkariu gubernationu e optima patet: et qua de causa: q: ob talem aliquē esse populum.

¶ Ca. v. Ponit ex quib9 instituit optima popularis gubernatio

A D cstituendu at pplm agricolam tum leges quedaz antiquit9 apud mltos late vtilissime sunt: tu illud vniuersaliter: ne liceat cuiqz hre plus agri qz mensura certa: vel ab aliq loco ad oppidu et ciuitate Erat antiquit9 in multis ciuitatib9 lege cautu: nō licere venditione facere bonoz prime hereditatis Est etia lex qua dicut Ozili fuisse, ne liceat cuiqz fenerari sup aliq fundi pte qua qs hret Dirigere etia id oportz Aphitalaz lege Est em vtilis ad id qd dicim9 Illi em quanqz sint pmulti, possideant at exigua regione tn oes agricole sunt, qm precia cstituut nō totaz possessionu: s p tales ptes diuidetes: vt etia paupes faciliter eas preciis supare possint ¶ Post agricolaz mltitudine optim9 ppls est: vbi pastores sunt et viuut ex aialib9, in multis vo hec cu agricultura cuenietia hab; Vtriqz em corpib9 exercitati ad bellicas expeditioes vtilissimi sut ac potetes sub diuo csistere Cetere vo mltitudies q oes ex qb9 alii stat9 pplares cstant multe

quia hi deteriores sunt Nã opificumquidem ac forensium et mercenarioꝝ vilis ē vita/nullũq́ʒ virtutis opus Et insup: qꝛ hmõi gen⁹ hoĩm circa forũ vrbemq́ʒ (vt ita dixerim) assidue heret/ faciliter conciones agitat/ ac agricole qꝛ sparsim habitant per agros/ neq́ʒ in vnũ coeũt faciliter/ neq́ʒ similiter indigent hmõi congregatione. quib⁹ vero contingit situm regionis talem esse/ vt longe distent ab vrbe/ in his facile est popularem statum laudabilem constituere ac rempublicam. Vi enim ipsa compellitur multitudo quasi colonias per agros efficere Quare et si forensis turba sit tamē cõciones in pplari statu nõ faciet absq́ʒ multitudine illa que p agros habitat

¶ Capite sexto. De ꝯstitutione aliarum pplariũ gubernationum et maxime quarte speciei et eius corroboratione determinat.

Quomodo ergo ꝯstituenda sit optima illa ac prima populare gubernatio/ dictũ ē. patʒ etiã quõ alie Subseq́ntẽr eĩ ē descendẽdũ/ et deterior sp multitudo sepanda Postremã vo spẽm/ qꝛ oĩs multitudo ad eam recipitur neq́ʒ cuiuscumq́ʒ ciuitatis est eam pferre/ neq́ʒ facile permanere eam nisi legibus et moribus bene stabilitam A quib⁹ vero labefactari contingat et hãc et alias respublicas/ fere dictum est pri⁹ in p̄mis

¶ Sʒ ad constituendam hanc popularē gubernationem et ad ppl̄m roborandũ cõsueuerũt p̄sidẽtes recipe ppl̄es/ ac ciues efficere nõ solũ legitimos verũetiã spurios/ ꝛ ex quouis ciue idest siue ex patre siue ex matre Om̄e eĩ hoc huic ppl̄o mag̃ ꝯueniens ē Cõsueuerũt igit̃ hi q̄ ppl̄os ducũt ita ꝯstituere Oportet tamen id facere/ quoad exuperet nobiliũ medioꝝq́ʒ multitudinē/ neq́ʒ vltra pergredi Nã si transcendũt/ turbatiorē efficiũt rempub. ac nobilitatē expãdendo mag̃ irritãt que causa seditiõis fuit apõ Cyrenē Paruũ eĩ incõueniens ꝯueniendo transitur. magnũ vero in oculis heret

¶ Insuꝑ talia ꝯstituta vtilia sunt ad ppl'arem statū hmōi et ad ppl'i corroborationē. qualia Eschines Athenis factitauit: quo ppl'i gubernatōez augeret Et apō Cyrenem q̄ pplm ꝯstituerūt Tribꝰ em̄ alie ꝯstituende sunt pl'es: ⁊ sodalitates priuatoꝝ sacroꝝ redigēde sūt ad pauca ⁊ publica ⁊ cūcta diligēt' excogitāda q̄ ꝙ̄ maxīe oēs sil' admisceāt familiaritates ꝯuersatōesqꝫ ꝓme disiūgant. Preterea tyrānica machinamēta oīa vidēt eē ppl'aria ceu licētia ꝟuoꝝ ⁊ mlieꝝ ⁊ pueroꝝ vt sine vllo metu viuāt vt velint. ꝓmulti em̄ hmōi ciuitat' statū amabūt cū plerisqꝫ dulciꝰ sit dissolute viuere ꝙ̄ modeste

¶ Capite septimo. Addit alias leges et cautelas pro institutione quarte speciei popularis gubernationis: et eius conseruatione

Est āt opus legispositoris ⁊ eoꝝ qui volunt statum aliquē talez cōsistere Nā vt ꝯstituat' talis status: nō magnū negotiū ē: neqꝫ solū ꝟ magis vt seruet' Vno em̄ vel duobꝰ vel tribꝰ diebꝰ ꝑmanere quomodocūqꝫ gubernātibꝰ haud difficile ē. quapropter opꝰ ē his: quas supra retulimꝰ: ꝯseruatonibꝰ et corruptelis rempublicā cautelā assumere cauendo illa: que corruptura sunt: ac leges tales ponēdo: et sine scripto scriptasqꝫ ꝯseruationes statꝰ maxīe ꝯprehendāt: neqꝫ putare id esse ppl'arē; neqꝫ paucoꝝ potētie: qḋ efficiat ciuitatē/maxīe a multis vel a paucis gubernari: ꝟ qḋ ꝙ̄ plurimū tempus. At nūc hi qui sunt potētes in populis gratificātes multitudini multa ppl'ariter agūt ꝑ publicatiōes bonoꝝ in iudicijs factas Quare oportz eos q̄ curā salut' hūt reipublice: cōtra moliri: leges ponendo: vt damnatoꝝ bona sacra sint: et nō in publicū: ꝟ in sacrū referant' Hec em̄ lex nihilominꝰ iniurias ꝯpescet. nā pena eadē erit. ppl's āt minꝰ cupide damnabit. cū nihil vtilitat' sit ex damnatōe susceptutꝰ Insuꝑ ꝑ publicas accusatiōes ꝙ̄ rarissimas facere: magna pena ꝯstituta aduersꝰ eos q̄ falso

accusarint Nõ em̄ populares in iudicium vocari consueuerunt ꝫ nobiles ⁊

Quarta preceptum

Oportet ergo statum reipublice quantū fieri potest / oẽs reddere beniuolos ꝙ si id fieri nequeat / saltem conari / ne hostes existimẽt eos qui gubernant . cū vero postreme ille species gubernationum pplarium in multitudine ꝯsistant / ac difficile sit vt concionib⁹ vocare possint sine alicuius mercedis susceptione hoc autem nisi redditus habeat ciuitas maxime inimicum est prestantibus viris Nam ex tributo et publicatione bonorum / ⁊ ex iudiciorum improbitate necesse est ꝑuenire / quod multas iam respublicas subuertit . vbi ergo publici redditus nō sunt / facere oportet conciones raras et iudicia / magna quidē ꝫ paucis dieb⁹ duratura . hoc aūt confert ad illud qḋ nō formidabūt impensas opulenti / et diuites nō capient mercedem iudicij sed pauperes Confert etiā ad recte iudicandū multo magis . nam qui magna patrimonia habent / multis dieb⁹ abesse nolunt a rebus suis . modicū vero abesse temp⁹ nō moleste ferūt Vbi vero sunt reddit⁹ publici / nō id facere qḋ nūc magni quidā i pplo faciūt Superflua em̄ diuidūt / ac sic capiūt moxꝙ rurs⁹ indigēt eisdē Est em̄ paupib⁹ ceu vas pforatū hmõi emolumentū Sz oportet eū qui vere popularis sit / videre / ne multitudo paupertie nimia prematur Nam egestas prauam reddit populo gubernationē Conandum est igitur ingeniose / vt abundantia assit diuturna Nā id prodest etiā diuitib⁹ Congregantes vero illa que ex redditib⁹ ꝑueniūt / sic oīa egenis tribuere oportz / ꝑsertim si q̄s possz tm̄ cōgregare q̄ntū sat ē ad agelli ꝯparationē . Vel saltē ad facultatē negociandi ⁊ agrū colendi . et si nō oībus possibile ac scḋm tribus et partem aliquam id facere In hoc autē ad necessarios cōuentus mercedem diuites conferre cupidos in auium numerum ⁊

Ubi sextum preceptum

Septimum preceptum

Per talem aliquē modū Carthaginenses gubernantes amicū retinēt pplm̄ Semp̄ em̄ quosdā e pplo mittentes in aliq̄s gubernatiōes / eos diuites faciunt. graciosoꝝ v̄o ac mentē habentiū nobiliū / ē suscipe egenos et occasionē p̄bētes / ꝯuertere ad res agēdas Recte quoq3 se hȝ Tarentinoꝝ exēplū imitari Jlli em̄ iumēta faciētes cōia ad paupm vsum / p hūc modū beniuolam sibi plebē ꝯstituūt Mgrāt⁹ insup oēs duplices faciūt vt sint aliĳ p electionē aliĳ p sortē q̄ em̄ ppls capiat / p sortē. q̄ āt meli⁹ gubernēt / p electionē Est āt hoc facere etiā i vno eodēq3 magrātu vt aliĳ sorte aliĳ electōe ad eū gerēdū assumāt Queadmodū ergo oportȝ gubernatōes mltitudīs īstituere dictū ē

Ca. viij. et. ix. sunt de institutione paucorum gubernationis Sequentia quatuor capitula sunt de magistratibus.

De paucoꝝ ergo gubernatōib⁹ quō agendū sit. patȝ fere ex eisdē Nā p ꝯtrariū agendū ē in om̄i paucoꝝ gubernatōe ad oppositā sibi pplaris gubernatōis spēm Reputando merā illam ac summā ceteraꝝ gubernationē paucoꝝ ⁊ primā Hec āt ē ꝓpinq̄ illi q̄ respublica nūcupatꝰ i q̄ oportȝ census diuidere ⁊ alios minores / ⁊ alios maiores facere Minores quidem a quib⁹ necessarĳ magrāt⁹ capiant Maiores v̄o a quibus capiant; hi magrāt⁹ q̄ sunt principaliores / ⁊ qui tm̄ adepti fuerint censū / habiles sint ad rempublicā gerendā afferēte pplo tantā multitudinē p ip̄m censum vt cū illis potētiores sint q̄ gubernāt rempublicā q̄3 illi q̄ nō gubernāt. Semp em̄ ex meliori pplo capiendi sunt qui ad societatē reipublice recipiuntur. Similiter āt in ea gubernatōe paucoꝝ que sequit intendētes parump ē instituendū Jn ea v̄o que opposita ē extreme pplaritati q̄ ē paucoꝝ potētia tyrānidi psimilis / q̄3to deterrima ē tāto maiori op⁹ est custodia Vt em̄ corpora bn̄ disposita ad sanitatē et nauigia bn̄ instructa ad nauigandū / mul

tos ferunt errores nec ob eos succumbunt. Valitudinaria aūt corpa! et navigia parum firma / nautisq̧ʒ instructa pravis! ne pravos quidē ferunt errores Jta rerumpublicaꝶ he que deterrime sunt! plurima indigēt custodia Populares igitur gubernationes per multitudinem hominum omnino servāt Hoc em̄ opponit̄ ad illud iustū qd̄ ē ƀm dignitatē Paucoꝶ vo potentiū ɔtra! videliʒ ꝑ rectā ordinatōeʒ oporʒ assequi firmitatē

Ca. ix

Um vo sint mltitudis potissimū ptes quattuor! agricole! artifices! negociatores! mercenarij. q̄ttuor etiā vtiles ad bellū! equites! pedites gravis armature! expediti leves! et turba navalis. Vbi ɔtingit regionē eē ad equitatū aptā! ibi locū hʒ aptissimū paucoꝶ potentia illa summa Nā ɔservatio habitatoꝶ ab equitib⁹ ꝓuenit Eq̄s vo nutrire eoꝶ ē q̄ magnas hn̄t facultates Vbi aūt regio ad peditatū ē apta alterā spēʒ esse etat paucoꝶ potētie nā gravis armatura divitū ē magl q̄ paupm. Expediti aūt leves ⁊ nautica turba a plebe ē om̄is Nūc aūt vbi talis turba mlta ē qn̄ sedicio fit deteri⁹ certāt Sʒ oporʒ hm̄oi medicinaʒ cape a belli ducibus q̄ ad equitum ac peditū robur expeditos levis armature solēt ɔiūgere et cū his supant pplī ī seditōib⁹ opulētos Nā leves expediti ɔtra equites ⁊ ɔtra gravis armature pedites facilr repugnāt. instituere igit̄ ex his potētiā istā ɔtra seipos ē īstituere Sʒ optet divisis etatib⁹ cū alij seniores alij iuniores existant! ī iuvenili adhuc etate cōstitutos filios suos erudire ad leves ⁊ opeditas opatōes Delectos q̄dē ex pueris athletas eē ipos opationū Cōsessio aūt reipub. pplo facienda ē! vl cū ad censum ꝓuenerint vt pri⁹ dictū ē vl vt faciūt ī thebani! cūc ertū tps a mercatura ⁊ hm̄oi exercitijs destiterint velut apd Massiliā iudicio facto q̄ digni sunt ad rēpu. recipit ⁊ q̄ excludit Prete

tea dignitatib⁹ his que sunt principalissime q̃s suscipe oportet eos q̃ in re publice gubernatõe v̄sant: adiũgenda sunt onera publica vt ppl's sponte sua eas nolit: ⁊ veniã habeat illis qui hm̄oi magrãt⁹ suscipiũt vtpote mercedem pmagnã p̄ea dignitate soluẽtib⁹ Cõgruit ãt cũ hm̄oi magrãt⁹ ineunt et sacra magnificẽtissime facere et publica quedã edificia ad vsum ppl'i construere vt multitudo cernẽs p̄ibẽ ornari: tũ munerib⁹ erga deos: tũ edibus ad vsum publicũ libenter aspiciat p̄ñtem statũ ciuitat'. Cõtinget etiã prestantib⁹ viris hec eẽ monumẽta sue largitat'. Sz hoc nõ fit nũc p eos hoĩes qui magni sunt in paucoꝝ potẽtia ß ɔ̄trariũ Lucrũ em̄ querunt nõ min⁹ q̃ honorẽ. itaq3 dici p̄t recte: hos eẽ ppa'les stat⁹ paruos Quõ igit' instituẽde sint ⁊ paucoꝝ gubernatões ⁊ multitudinis in hunc modũ determinatũ sit.

¶ Capite decimo. Agit de magistratib⁹ respectu contractuũ.

Consequẽs ẽ circa magrãt⁹ videre diligẽter quot hi sint et quales et quib⁹ de reb⁹ vt supra dictũ ẽ Sũt em̄ q̃dã necessarij magrãt⁹ sine quib⁹ ciuitas eẽ nõ p̄t Sũt etiã quidã ad cultũ ornatũq3 ptinẽtes: sine quib⁹ bene habitari ciuitas nõ valet Preterea necessariũ ẽ in paruis quidem ciuitatib⁹ pauciores eẽ magistrat⁹ In magnis ãt plures vt pri⁹ ostendim⁹ quales ergo ɔ̄gruat simul ɔ̄iungere et quales superare: nõ debet esse clam:

¶ Primũ ergo circa rerũ necessariarũ vt in foro assint venundentq3. super qua quidem cura magistratus quidam est constituendus: cuius officium sit circa contractus et circa honestatem. nam cunctis fere ciuitatibus necessariũ est emptiones venditionesq3 fieri inuicem p vsu rerum necessariarũ et hec facultas: maxima et expeditissima est ad eam sufficientiam consequendam cuius gratia in vnam videtur conuenisse reipublice societatem

Liber Sextus.

¶ Altera vo cura huic piuncta ac ppinqua ē circa vrbē de publicis priuatisqꝫ iurib9! de edificatōe deceti! de viaꝝ cōseruatiōe ac directione et de finibus regendis vt sine querela sint et de silib9. Vocāt āt plurimi hmōi mgrātū edilitatē ptes vo sunt ples ei9!et in magnis ciuitatibus alie sup alias incidūt ceu menib9 reficiēdis pfecti ⁊ fontiū curatores ⁊ portuū cōseruatores

¶ Alia vo ē cura ⁊ quidē necessaria atqꝫ huic ppinqua. naz de hisdē reb9 e. Ceterū nō in vrbe ꝫ extra vrbē in agro versat Vocāt āt hmōi mgrātū aliꝗ diffinitores!aliꝗ custodes agroꝝ Hę igit pcurationes sunt tres ¶ Est et ali9 mgrāt9!ad quē reddit9 publici. referunt. qui apd eos cōseruati mox distribuunt ad singlas opportūitates Vocāt vo istos receptores ⁊ questores

¶ Alter vo mgrāt9 ē apd quē pscribi oportꝫ priuatos cōtract9 ⁊ sentētias iudiciū Apd ꝗs etiā postulatōes vocationesqꝫ in ius pscribi debēt! ꝗbusdā in loc hmōi mgrātū diuidūt in partes plures. ꝫ ē vna eadēqꝫ auctoritas istoꝝ oīm !appellātqꝫ eos ꝗ hūc mgrātū gerūt tū pfectos tū memoriales vl similib9 nūcupatōib9

¶ Ca xi. De magistratib9 punitiuis reoꝝ qui in legibus vocant iudices maleficoꝝ.

Vi vo post hūc sequit summenecessari9 ē!difficilimū oīm mgrātuū. vsat āt circa executiones eoꝝ qui damnati sunt! et circa eoruz penas atqꝫ custodias Est āt grauis hmōi administratio ppter multas que inde pueniūt inimicitias. itaqꝫ nisi magna emolumenta ex eo capiant gerere illū oēs recusant Et si gerāt scdm leges facere nō tolerant. ꝫ ē necessaria res Nā nihil pdessent iudicia aut sentētie !nisi foret ꝗ eas executioni mandarēt. quare si hec desint ! cōmunio inter se ciuiū pmanere nō pt Propterea meli9 ē nō vnum eē hūc mgrātū ꝫ partiri i plures vt aliꝗ de aliꝗs exequant Et circa actiones eodē mō conādū distinguere Adhuc etiā magrāt9

alios aliis exequedis ⁊ nouoꝝ magꝭ nouos ⁊ pn̄tiū alio ꝯdēnāte/ aliꝗ sint q̄ exigāt ceu p̄tores vrbani ediliū ꝯdēnatōes ac rurs⁹ istoꝝ aliꝗ quāto eñ mīa inimicitia cū sit illꝭ q̄ executōi demādāt tāto magꝭ res finē suscipiēt Si sint ergo idē q̄ ꝯdemnāt ⁊ ꝯdemnatōes exigūt/duplex ꝯtrahit odiū In oib⁹ aūt eosdē cūctꝭ inimicū ē Multis etiā locꝭ sepat ille q̄ custodit reos ab illo qui aiadvertit in eos vt athenis illi q̄ vndeci viri nūcupabāt Quappt meli⁹ ē hūc q̄ꝫ diuidere mgrātū ⁊ q̄i adūbrare ⁊ mitigare Est eñ necessari⁹ nō mī⁹ q̄ꝫ supio: Cōtigitqꝫ i eo vt viri bōi maxie vitēt hoc officiū Prauos āt neq̄ q̄ꝫ tutū sit ei p̄ficere cū ipi poti⁹ indigeāt custodia ⁊ carcere q̄ꝫ alios debeāt custodire Itaqꝫ opoꝛꝫ hoc nō vnū esse officiū nec ꝯtinuo ab eisdē fieri ꝫ vbi ē aliq̄s iunioꝝ oꝛdo atꝫ custodū deputādi sūt ꝑ tpe aliꝗ atꝫ aliꝗ q̄ hoꝝ officioꝝ suscipiūt curā Hos ergo mgrāt⁹ tā q̄ꝫ summe necessarios ponēdū ē eē p̄mos

¶ Capite duodecimo De magistratibus / qui versantur circa ea que oꝛdinantur ad custodiam vrbis / ad res bellicas ad repetundas rationes et ad preconsulendum in populo.

Post hos āt aliꝗ sunt mgrāt⁹ nec sane min⁹ necessariꝗ ⁊ maioris q̄dem dignitatꝭ Nā plurima indigēt experientia ⁊ fide Tales v̄o sunt circa custodiā vrbis ⁊ circa illa oīa q̄ oꝛdinanē ad bellicas expeditiōes Op⁹ ē eñ ⁊ in pace et ī bello ꝑmultꝭ Nā ⁊ menia ciuitatꝭ curāda tuendaqꝫ sunt / et disquisitiōes descriptiōesqꝫ ciuiū agende Alicubi ergo sup his plures sunt mgrāt⁹ Alicubi vero pauciores veluti quidez in puis vrbib⁹ vnus sup oib⁹. appellāt v̄o hos p̄tores vꝭ ꝯsules Insup si sint eq̄tes aut pedites aut sagittariꝗ aut turba naualis Sup vnoquoqꝫ eorum p̄fecte quidē statuūtē / appellanēqꝫ p̄fecti equitū / p̄fecti legionū / p̄fecti nauales. Et seorsuz sub his p̄fectus triremis / p̄fect⁹ cohoꝛtꝭ / tribun⁹ militū et alia hmōi particularia Totū vero vnū aliquid est / ꝑcuratio sꝫ rerum bellicaꝝ Et erga hmōi mgrātū hoc mō se hꝫ Cū v̄o quidā mgrātū ⁊ nō oēs ꝑtractēt / mlta negociorū publicoꝝ necesse est aliū eē mgrātum q̄ rōes repetat atqꝫ coꝛrigat

Liber Sextus.

Preter hos
Decia spes

Ipse vo nihil tractet Vocant vo hos alij correctores/ alij rationales/ alij scrutatores/ alij pcuratores ¶ Preter hos vo oēs vnꝰ mgrātꝰ ē principalissimꝰ marie oīm Idē em pleruq3 habz finē et introductionē/ q psidet mltitudini/ vbi ppls dñatur Opoꝛz āt id qḋ cogit/ summam hrē in republica auctoritatē Appellāt vo qbusdā in locꝭ pconsultores ex eo q2 añ deliberant Vbi vo mltitudo ē/ ɔsiliū magꝭ Ciuitatū igit magrātꝰ fere tot aliqui sunt

¶ Ca. xiij. Quo respub. ponat magrātꝰ circa cultū deoꝝ/cū enumeratōe magrātuū ḋ qbꝰ determiatū ē pꝰ ⁊ ḋ alijs pauckꝭ magrātibꝰ minꝰ pncipalibꝰ

Alia spēs curationis ē circa rem diuinā ceu sacerdotes et editui circa templa vt ɔseruent/ que sunt et erigant ruinosa edificia ⁊ cetera oīa que ptinēt ad diuinū cultū Euenit āt alicubi curam hāc eē vnā vt in paruis ciuitatibꝰ Alibi vo plꝭs sepatas a sacerdotio vt sacrificuli ac ediculi ac custodes sacratū pecuniaꝝ ¶ Huic ɔsequēs est cura illa que circa sacrificia publica quotcunq3 sacerdotibꝰ lex nō cōmittit ſ ex publico fiunt Vocāt āt eos q istis psunt alij reges sacroꝝ alij pōtifices marios Necessaria ergo officia sūt circa hec/ vt illa repetamꝰ circa rem diuinā/ circa rem bellicam/ circa redditꝰ publicos et impēsas circa foꝛuz/ circa vrbem et portus et regionē Insup circa iudicia ⁊ ɔtractus postulatōes et executiones et custodias et sup hꝭibꝰ ⁊ disquisitiōibꝰ ⁊ sup correctiōibꝰ eoꝝ que qs gesserit in mgrātu ⁊ finaliter circa ɔsilia hec coīa Proprie āt eaꝝ ciuitatū q magis placate atq3 trāquille sūt/curā facere de mlieꝝ disciplina/ de legibꝰ seruādis de disciplina iuuētutꝭ/de gymnasioꝝ gubernatōe/pterea de ludis gymnickꝭ ac musickꝭ/ ⁊ si q alia hmōi spectacula ɔtinget fieri Hoꝝ vo quedā manifeste sūt nō ppꝭaria veluti disciplina mlierū ⁊ pueroꝝ Nā paupibꝰ necesse ē vti mlieribꝰ ⁊ puerꝭ tāq3 ministrꝭ qm̄ seruos nō hñt ¶ Cūq3 tres sint mgrātꝰ p qs assumūt qdā summas ptātes/ ɔseruatores legū ⁊ pcōsultores et ɔsiliū Cōseruatores legū optimatū ē. pcōsultores vo paucoꝝ potētie Cōsiliū āt populare. ¶ De mgrātibus ergo et in figura/ fere dictum est omnibus.

Huic co sequens

¶ Liber Septimus / Docet quomõ respublica optima simpliciter instituí debet / trigintanouem capitibus

¶ Capite primo Ostendit Aristoteles que vita sit optima et beata.

b

E optima republica recte querere volenti necessariũ est prius determinare que vita sit maxime expetenda. Nã si id ignotũ sit / necesse ẽ ⁊ optimã rẽpublicã ignorari Optime eĩ agere ꝯsentaneũ ẽ q̃ sub optima reipublice disciplina reguntꝰ / ex his que sibi assint / nisi quid accidat p̃ter rationẽ Quare primũ instituẽdũ ẽ / que vita sit cũctꝰ (vt ita dixerim) maxie optanda Deinde vtrũ publice et priuatim eadẽ sit / an alia Putantes igitꝰ multa sufficiẽter esse dicta de optima vita etiã ĩ externis sermonibꝰ et nunc illis vtendũ cẽsemꝰ Nẽpe aduersus hãc diuisionẽ nẽo vtiqꜫ refragabitꝰ q̃trĩ a cũ sint bonorũ genera externa corpis ⁊ animi, Ista oĩa adesse felici hoĩni oportꝫ Nemo eĩ felicẽ diceret eũ q̃ nllam ptẽ fortitudĩs hẽat neqꜫ tpantie neqꜫ iusticie neqꜫ prudẽtie ꝥ timentẽ etiã circumuolantes muscas. Tpantẽ vo a nllã penitꝰ edendi bibendiqꜫ extrema cupiditate ⁊ grã quadrãtꝰ vnius dilectissĩos interficientẽ Silꝰ ⁊ mẽte ita stultũ atꝫ ignaꝝ q̃i pueꝝ quendam vel insanũ Sꝫ ista quidẽ sic (vt dicta sunt) oẽs ꝯcederẽt Discordant tñ in quanto atqꜫ excessu Nã virtutꝰ quidẽ satis hrẽ se putant / q̃tulumcũqꜫ habeant Diuitiaꝝ vero atqꝫ pecuniarũ potentieqꝫ et fame et hmõi omniũ in infinitũ excessum sequuntꝰ At eĩ nos illis dicemꝰ quia facile est de his etiã ꝑ opera ipam fidem suscipere cernentes / quia homines acquirunt ⁊ cõseruãt nõ ṽtutes externis bonis ꝥ externa virtutibus. Ipaqꝫ beata vita siue in gaudio posita est / siue in virtute / siue ambobus magis existit moribus et intellectu in excessum ornatis Mediocria vero externa possidentibus q̃ꜫ

his qui in externis plura possidēt q̄ opus sit et in illis deficiūt. quinetiā
rōe licz hoc intueri Nā externa quidē bona fidē hn̄t tanq̄ instrumentū qd-
dam Oīe aūt vtile tale ē vt excess⁹ vel noceat hn̄ti vel certe nil psit At bo-
na cū q̄to magis excedūt: tāto magis vtilia sunt. Siquidē nō solū honesti
verūetiā vtilis appellationē tribuere illis debet Ominoqz patz q sequi di-
cem⁹ dispositionē optimā cuiusqz rei ad invicē scd̄m excessuz distātie illorz
quorz dicim⁹ eas eē dispositōes Quare si ē aīa pciosior corpe et pecunijs z
simplr et nobis necessariū ē et dispositionē vtriusqz optimā eodem mō illis
corrn̄dere. insup cū grā illa expeti nata sunt et ita recte sentientes expetere
oēs oportz Nō aūt aīam grā illorz Q; igit felicitatis tm̄ vnicuiqz ptigit q̄
vtutis atqz prudētie et quantū scd̄m has opatr: cōfessum nobis existat teste
deo fretis dicēte felicē esse atqz btm̄ nō p aliqd externorz: s p seipm. qr talis
sit scd̄m naturam. Cum et bonam fortunaz aliud esse q̄ felicitatem prop
ter hoc necessariū est Nam externorz quidez bonorū causa ē fortūa z casus

¶ At iustus et temperatus nemo a fortuna est neqz per fortunam.

¶ Capite Secundo. Determinat Aristotelis que ciuitas sit vita beata et optima: et ponit tres questiones.

c

Onsequēs vo ē et hisdem rōib⁹ ɔsentaneū. Ciuitatē qz btām eē
que optima sit et que bene agat Impossibile aūt bene agere eos
qui bona nō agāt Nulla vo bona actio ē neqz viri neqz ciuitatis sine vtute
atqz prudētia Fortitudo aūt z iusticia z prudētia ciuitatis eandē hn̄t vim et
formā scd̄m q̄s vnusq̄sqz hoīm dicit iust⁹ et prudēs et tpat⁹ Hec hactenus
pmissa sint Neqz eīm nō attingere illa possibile fuit: neqz omino oēs cor
pprias rōes explicare Nā alteri⁹ ocij ista sunt Nūc aūt supponat nobis: q
vita optima et priuatim vnicuiqz et . p . ciuitatib⁹ ē cū vtute intantuz ex

ternis facultatibus adiuta! vt actiones virtuosas efficere possit Sed de his nunc p̄termissis! postea ꝯsiderādū erit si q̄s forsan dicet nō acquiescet.

¶ Vtrum aūt eadem sit dicenda felicitas singulorū hoīm et ciuitatis vel nō eadem reliquū est videre Manifestū vero et hoc! oēs eīm faterent̄ esse eandē Nā quicūqꝫ in diuitijs beatam vitam posuerint! hi ciuitatē quoqꝫ totā si opulēta sit btām esse fatebunt̄ Et quicūqꝫ tyrannicā vitā alijs preferūt! hi ciuitatē late dn̄antem beatissimā esse dicent Siue quis vnū p virtutē recipit! et is ciuitatē beatiorē dicet! si sit studiosior Sꝫ hec iā duo sūt que indigent cōsideratiōe. vnū nunquid vita illa p̄ferenda sit! que versetur in republica et in communi societate! an potius vita peregrina et a ciuili societate remota? Preterea quam speciem reipublice et quam dispositionem ciuitatis optimam putare debeamus siue ab omnibus expetenda sit cōmunio ciuitatis! siue a quibusdā nō: sed tamē a pluribus Cum vero ciuilis: intelligētie et speculationis hoc sit op⁹. nō āt circa vnūquēqꝫ expetēdū p̄feram⁹ et nos hāc cōsiderationē Nā id quidē extra ꝓpositū eēt. hoc scdm ꝓpositū hui⁹ inuestigationis Q; igit̄ necessariū sit illā eē optimā rēpublicā p cui⁹ institutionē vnusquisqꝫ optīe agat ⁊ btē viuat manifestū ē.

¶ Capite tertio. Aristoteles repetit hanc questionem! vtrum sit melior vita actiua vel cōtemplatiua! ⁊ ad vtramqꝫ partē arguit! et ad vnam partem questionis preposite in secūdo capitulo ꝓbando q̄ tyrannicus reipublice modus sit optimus et beatus.

S
Ed dubitatur etiam ab his qui vitam cū virtute maxime diligendam putāt! vtrū vita ciuilis et actiua sit preferēda! an potius illa vita que sit ab omīb⁹ externis soluta ceu cōtemplatiua quā solā putāt quidē esse sapientis. fere eīm has duas vitas prestantissimi ad v̄tutē hoīs anteponere vident̄ et antiqui et moderni Dico aūt duas ciuilem scilicet

tet et philosophicā! ꝙ refert nō parū! vtrū hoc aut illo mō veritas se habꝫ
Necesse ē eñ illū qui recte se sapit! ad meli⁹ ꝓpositū se disponere Et priua
tim ⁊ vnūquēq; hoīm ⁊ publice ꝑ ciuitatē Putāt quidā ĩ gubernādo alios
si cū dn̄atu fiat/iniuriā eē summā! si ciuiliter/cessare q̄dē iniuriā ꝙ impe=
diri vite trāquillitatē Aliȷ̄ vo cōtra hec oīno putāt ciuilē ⁊ actiuā vitā solā
esse viri In singlis eñ ꝟtutib⁹ nulli eē maiorē facultatē opandi q̄ꝫ his q̄ in
republice gubernatiōe ꝟsant Sūt etiā qui aliȷ̄s dn̄ari tyrannicū reipublice
modū putēt solū eē btm̄ et in quibusdā ciuitatib⁹ hic est finis legū vt finiti
mis dn̄ent Ita cū pleraq; cōstituta passim (vt ita dixerim) iaceāt apō pli
mos! tn̄ si q̄d vnū leges respiciūt! id cōiectāt oēs vt ciuitas dn̄et Sic̄ La
cedemone et Creta ad bellū fere ordinata ē disciplina iuuētutꝭ ⁊ legū multi
tudo Preterea apō gētes oēs q̄ pn̄t ꝑualere hm̄ōi honorat potētia ceu apō
Scytas et Persas ⁊ Thraces ⁊ Gallos Quibusdā eñ leges sūt ad hm̄ōi ꝓ
uocātes ꝟtutē vt apō Carthaginēses ferūt ornatū ānuloꝝ accipe ꝓ nume=
ro expeditionū in q̄b⁹ militauerit Fuit etiā q̄nq; in lacedemonia lex Eū q̄
nullū hostē interfecissꝫ capistro cingi Apō Scytas vo nō licebat solēnib⁹ e
pulis paterā circūlatā accipe ei q̄ nullū occidissꝫ hostē Apō hiberos q̄ꝫ pug
nacē gentē tot obeliscos erigere circa sepulchꝛū mos ē! q̄t hoīes ex nūero ho
stiū necauerit Et alia apō alios sūt hm̄ōi ꝯpla legib⁹ aut morib⁹ ꝯstituta

¶ Capite. iiij. Respondet illi tertie questioni reprobatq; eos qui dicūt felicitatem ciuitatꝭ esse in quocūq; mō subiugandi finitimos.

At q̄ videreĩ forsan nimis absurdū eē si q̄s ꝯsiderare velit an hoc ꝓpo
sitū eē debeat ei⁹ q̄ legib⁹ ĩstituit ciuitatē ꝓuidere scꝫ vt illa dn̄eĩ finitimis ⁊
volētib⁹ ⁊ inuitꝭ Quō eñ id ciuile aut lege sanciēdū! q̄ ne legitimū q̄dē ē ?
neq; eñ legitimū nō solū iuste veꝝ etiā iiuste dn̄ari Subdere vo ē ⁊ nō iuste

Atqui neqz in aliis scientiis id videm⁹ Neqz em̄ medici neqz gubernatoris ē vel p̄suadere egrotis ꝛ nautis vel vim afferre Sz videt̄ pleriqz existiare civilem disciplinā eē dn̄ari ꝛ qđ i͂seipos fieri nollēt / hoc in alios facere nō erubescūt Ipsi p̄ se iusticiā q̄rūt / p̄ aliis vo nl̄la eis iusticie cura est Hoc āt absurdū nisi tales sint nat̄a vt alter dn̄ari debeat alter nō. Q̄z si ē ita / nō ē conandū omib⁹ dn̄ari ſʒ illis dūtaxat q̄ dn̄abiles sunt Sicut nec venari hoīes ad mēsam vel sacrificiū ſʒ id qđ venabile ē Est āt venabile om̄e aīal / qđ sit natura ferū ꝛ esui aptū Enimuero fieri p̄t vt sit civitas vna seorsuz p̄ seipaz beata videlicet si gubernet̄ recte Nā p̄t eē sita in loco penit⁹ separato / ꝛ legibus vti laudabilib⁹ Cui⁹ reipublice ꝯstitutio nō ad bellū neqz ad supandū hostes sit Patz igit̄ q̄ oīa reibellice studia bona sunt existīmanda s; nō vt finis sup̄mus ſʒ gratia illi⁹ Studiosi āt legum positoris est ꝯsiderare vrbem ac naturā hoīm et omnē aliam cōmunicationē vite laudibilis / quo ꝑticipant quātū fieri p̄t felicitatez. differētia tn̄ erit in quibusdā ꝯstituēdis et hoc ꝑtinet ad disciplinā que ē de legib⁹ cōstituēdis videre si qui sunt finitimi populi / qualia ad quales exercenda sint / et quemadmodum cum singulis conversandum. Veruz de hoc postea suo loco ꝯsideratioņe faciem⁹ ad quem finem debeat optima reipublice constitutio tendere.

¶ Capite quinto Ostendit in quo bene vel male dicunt qui preferunt vitam activam cōtemplative et qui cōtrariam opinionem.

A D confitentes āt vitam cū virtute esse maxime recipiendā / ſʒ cōtendētes de illi⁹ vsu dicendū ē nobis Sunt em̄ qui despiciāt magistrat⁹ civitatis / putantes ingenui hoīs eē aliam vitam q̄z civilis hoīs et oīb⁹ preferendā Alii vero hāc optimā putāt Impossibile em̄ nihil agentem bene agere. bene āt agere ac felicem esse idem est. Vtriqz eoꝝ quedam

dicunt recte et quedam non. Nam liberi quidē hominis vitam meliorem esse q̄ in dominādo occupati / verum est Nihil em̄ egregium est seruo vti in quantū seruus Jussus em̄ dn̄i in rebus necessarijs nihil habet decorum At putare omnem gubernationem esse dominationē / nequaq̄ est verum. Nō em̄ min⁹ distat liberorū gubernatio a dominatione seruorꝝ / q̄ differat natura liber a natura seruo De quo sufficienter in superiorib⁹ libris determiatū fuit Sed laudare magis nihil agere q̄ agere nō ē rectū Nā felicitas est actio Preterea multorꝝ ꝛ p̄clarorꝝ finē hn̄t iustorꝝ ꝛ tparatorumq̄ actiones.

¶ Capite sexto Soluit dubium circa questionē quarti capituli.

Q Vinimo respōdebit fortasse aliq̄s ꝙ p̄tātem hr̄e optimā eēt Sic em̄ plimas ac pulcherrias res agere poss; Itaq̄ is q̄ dn̄s agēdi eē p̄t hāc facultatē dimittere alijs nō debet ꝫ sibi arripere Et neq̄ filiū patris / neq̄ parentē filij / neq̄ amicum amici rōem hr̄e Nā qd̄ optimū sit id nobisip̄is acciscere debem⁹ Optimū āt ē bene agere. hoc illi forsan recte dicerēt / si nō existeret auferētib⁹ et violantib⁹ id qd̄ eēt oīm maxie optandū S; fortasse id fieri nō p̄t / falsoq̄ hoc supponūt Nō em̄ ampli⁹ bonas actiones illas eē ꝯtingit / nisi tantū ip̄e prestet quantū vir mulieri / et pater filijs et dn̄s seruo Quare is qui violaret / nil tantū ꝓficeret postea / quantū iam a v̄tute ip̄a recessit Parib⁹ eni honestū ꝛ iustū in p̄te. Hoc em̄ iustū ac par Nō par āt parib⁹ et nō simile similib⁹ p̄ter naturā est Nihil aūt bonū quod sit preter naturam. Quapropter et si alius quidem sit melior scd̄m virtutem et scd̄m potentiā actiuā in reb⁹ optimis / hunc sequi honestū est et huic parere iustum Sz oportet illi nō virtutem solum verumetiam potentiam existere / per quam sit actiuus.

¶ Capite septimo Arguit vitam actiuam esse optimam.

q Vod si hec vera sunt: et felicitas in bene agendo est reponẽda et publice toti⁹ ciuitatis et priuatim singlorum: vita illa erit optima que sit actiua. Verumtñ actiuã nõ est necessariũ eẽ ad alios: quẽadmodũ quidã putãt: neqꝫ eas meditatiões solũ eẽ actiuas que grã eorum fiũt que ex agẽdo pueniũt ꝫ mlto magis que in seipis finẽ hñt et suiꝑpi⁹ grã fiũt cõtẽplatiões et meditatiões. bene agere eñ finis ẽ q̃re et actio quedã. Maxie ãt ꝑprie dicim⁹ agere etiã in externis actionib⁹ eos q̃ intelligẽtia ꝛ cogitatõe opib⁹ presunt architecti Quinimo nec sine actione eẽ necessariũ ẽ eas ciuitates que posite sint in solitudiẽ et ita viuere eligẽtes Fieri eñ pt vt partibus inter se agere cõtingat Multe eñ cõicatiões adinuicẽ sunt ptib⁹ ciuitatis Similiter autẽ hoc existit vnicuiqꝫ hominum. Vix eñ deus bene se haberet et mundus totus quibus nõ sunt actiones externe: preter ꝑprias ipsorum. ¶ Q; igitur necessarium sit eadem causa esse vitam optimam priuatim vnicuiqꝫ hoĩm et publice ciuitatib⁹ et hominib⁹ manifestum est.

¶ Capite octauo: Inquirit Aristoteles quantitatem ciuitatis reprobando vnam opinionem.

c Vm vero ista nũc ꝑmissa sint: ac de aliis rebuspublicis fuerit pri⁹ a nobis cõsideradũ: de reliqs dicendi initiũ faciam⁹. q̃les aliqs suppositiones eẽ oportꝫ ꝑ ea ciuitate: que maxĩe scdm votũ sit cõstitutõez susceptura Neqꝫ eñ fieri pt: vt optima sit respublica nisi oportũe assint facultates Ex q̃ necesse ẽ multa ꝑsupponere q̃i optãtes: eẽ tñ nullũ eorum impossibile Dico ãt ceu de multitudine ciuiũ ac de regione Vt eñ ceteris artificib⁹ puta textori et nauiculario materiã subesse oportꝫ aptã ad opificiuz naꝫ q̃to melior hec existit tãto id qd fit ex arte erit ꝑclari⁹: sic et gubernatori reipublice et legũ positori oportꝫ ꝑpriã subesse materiã apte se habentez

Liber Septimus.

Est aūt ciuilis facultatis primo videre de multitudine hoīm! q̄ multos ⁊ quales natura esse oportz De regione q̄ eodem modo et quanta ⁊ qualis eē debeat Putāt pleriq̄ꝫ magnam esse debere beatam̄ ciuitatem! id etsi verꝫ est ignorare tamen videnī! qualis magna et qualis parua dicenda sit ciuitas Existimāt em̄ magnaꝫ ex numero habitantiū Sꝫ oportz nō tantū ad numerū ꝫ magis ad potētiā respicere Est em̄ ciuitatę opus quoddā Quare que maxime id efficere potest hanc existimandū ē esse maximam ciuitatem ceu Ipocratem nō hoīem sꝫ medicum quis diceret esse maiorez! q̄ aliū qui magnitudine corpis eū excedat Quinimo si ex multitudine iudicādū sit! nō ex quauis multitudine id est existimandū Necesse ē em̄ forsan in ciuitatibus seruorꝫ et inquilinorꝫ et hospitū grandem eē numerū ꝫ ex his q̄ sūt ps ciuitatꝭ ⁊ ex quib⁹ ciuitas ꝯstat horꝫ em̄ p̄excellēs mltitudo signū ē magne ciuitatꝭ. ex q̄ vo ciuitate opariꝫ q̄dē pmulti exeūt! bellatores āt pauci hāc impossibile est esse magnā. Nō em̄ idem est magna ciuitas et populosa.

ℭ Capite nono. Determinat veritatē de magnitudine ciuitatis.

Vinetiā re ⁊ effectu patet q: difficile ē ⁊ forsan impossibile vt q̄

q nimiū pplosa sit ciuitas! optime guberneꝛ Earꝫ certe que bn̄ gubernari dicunꝛ! nullā videm⁹ in pplosam multitudinē eē diffusam Patet etiā ex rationū fide Nā lex ordinatio quedā ē ⁊ bonā legꝭ positionē necesse est eē bonā ordinationē At mltitudo nimiū magna nō potest recipe ordinationē. diuine em̄ potētie id opus esset! que et hoc totū cōtinet! cū et bona quidē ī mltitudīe et magnitudine ꝯsueuit fieri. quapropter ⁊ ciuitatē illaꝫ cui⁹ cū magnitudine dict⁹ termin⁹ existit! optimā necesse est esse! ꝫ est quedam mensura magnitudinis ciuitati! quemadmodū et aliorū omniū ani-

malium / plantarum / instrumentorum. Nã horum singula nec parua nimium neqꝫ magnitudine excessiua suã potentiã retinebũt / ſ aut destituta erunt omino a natura / vel male se habebũt ceu nauis vni⁹ palme non erit nauis penit⁹ neqꝫ duoꝝ stadioꝝ / ſ si pcesserit ad aliquã magnitudinẽ: qñqꝫ ppter paruitatem male faciet nauigationẽ; qñqꝫ ppter excessum Ita ꝛ ciuitas si ex nimiũ paucis sit / nõ ẽ p se sufficiens Sin ex nimiũ multis sufficiẽs q̃dẽ i necessariis erit vt gens ſ nõ vt ciuitas Rempu. eñ nõ facile ẽ in illis ꝯstitui Nã q̃s dux eẽt tã excessiue mltitudis aut q̃s preco nõ Stẽtori⁹

❡ Ca. x. Amplius agit de quantitate et magnitudine ciuitatis.

q Vo circa necesse ẽ primã eẽ ciuitatẽ illã que ex ea mltitudine constat / que multitudo pma p seipam sufficiẽs sit / ad bñ viuendũ in ciuili societate Recipit vo vt ea que multitudinẽ hãc excedit / sit maior ciuitas / ſ hoc nõ ẽ (vt diximꝰ) infinitũ. que vo sit hmõi excessus determinatio ex opib⁹ intelligi faciliter pt Sũt eñ act⁹ ciuitatꝫ impãtiũ atqꝫ parentiũ Impantꝫ q̃dẽ op⁹ ẽ iubere ac iudicare Ad iudicãdũ vo ſm iusticiã ꝛ ad mgrãt⁹ demãdandos ꝛ circa iudicia ſm dignitatẽ necessariũ est / vt se inuicem cognoscãt ciues / quale sint. quare vbi hoc fieri nõ ꝯtingit necesse est / vt male res pcedãt circa mgrãt⁹ demandandos et circa iudicia In vtroqꝫ certe hoꝝ nequaqꝫ ẽ temere pcedendũ. q̃d in nimia mltitudine manifeste ꝯtingit Insup hospitib⁹ ꝛ inquilinis facile ẽad rempublicã respicere cũ nõ sit difficile in tanta hoĩm multitudĩe latere Patꝫ igĩt ꝙ hec ẽ optĩa determinatio ciuitatꝫ vt sit maxim⁹ mltitudis excess⁹ que sit p se sufficiẽs ad viuendũ: et facile inter se cognosci possit De magnitudĩe igit ciuitatis determinatũ sit in hunc modũ

❡ Ca. xi. De quantitate et situ regionis et ciuitatis determinat.

Liber Septimus.

Ꝺe regione igitͬ eadē ciuitatis fere dici pn̄t Nā qualis eē debeat:
d clarū ē Q; sufficientissimā oēs laudabūt. hāc āt necesse ē feracē
oīm esse Nā oīa in seipa hr̄e et nulli⁹ indigere sufficientē ē Mltitudine vo
ac magnitudine tāta vt queat habitatores ociosos nutrire liberaliter simꝉ
tpateqꝫ viuētes. Hoc āt vtrū bene vel non bene dicatͬ :postea diligenti⁹ erit
cōsiderādum vbi de possessionib⁹ ⁊ de facultatib⁹ mētionē fieri ꝯtinget q̄-
liter et quēadmodū se hr̄e erga vsum ipm opoꝛꝫ. ꝑmulte em̄ circa ꝯsidera-
tionē istam dubitationes cadūt ꝑpter trahētes in vtrāqꝫ partē vite exces-
sum Alios ad tenuitatē: alios ad largitatē Formā vo regionis nō ē diffici
le ꝑscribere :credendūqꝫ ē in quibusdā rei militaris peritis asserētib⁹ talem
eē opoꝛtere vt ab hostib⁹ quidē nō facile inuadi possit Ciuib⁹ āt facilis sit
aliena egressio . Preterea vt hoīm multitudinem facile inter se cognosci
posse diximꝰ opoꝛtere Sic etiā regio sit subiecta cōspectui. id ē vt cōgnosci
et succurri faciliter possit Vrbis āt sit⁹ si formāda nobis illa ē/ scđm votū
opoꝛtꝫ ⁊ ad terrā et ad mare debꝫ iacere Vna iā determinatio ꝑmissa est
opoꝛtere ad auxilia ferenda communem esse locoꝛum omnium vndequaqꝫ
afferenda Altera ad impoꝛtationem fructuum Preterea ad lignoꝛum ma-
teriem et siquid aliō simile opificiū regio in se habeat facilez aduectionem.

Capite .xij. Quomō ciuitas se debet hr̄e respectu maris ostendit.

Ꝯmmunio āt maris vtrū vtilis sit ciuitatib⁹ vel damnosa per
c mlte sunt disceptatōes Nā frequētare aduenas quosdā alienis
educatos legib⁹ inutile putāt ad rectā ciuitatis disciplinā Et turbā ppla
rem multiplicari ex vsu maris trāsmittentib⁹ ac recipientib⁹ negociatoꝛū
multitudinē esse cōtrariū dicūt recte ciuiū institutioni Q; igitͬ si ista nō cō

tingāt: meli⁹ sit: et ad securitatē et ad copiam rerū necessariaꝝ cōmunionē maris hrē vrbem et regionē: nō est obscurū Nā ad facili⁹ ferendū hostes peropportuna facultas succurrendi auxiliandiqꝫ suis terra et mari eē debꝫ ꝛ ad nocēdū inuadētib⁹: si nō vtrimqꝫ possibile: ac altera ex pte magꝭ existet amboꝝ pticipantib⁹ et q̄ apō eas nō existūt importari: ꝛ que suꝑhabūdāt deportari ex necessarijs ē Sibiem̄ ipī mercabilē nō alijs eē ciuitatē oportet Qui āt om̄ib⁹ mercatū apud se prebent: hi faciūt quest⁹ cupiditate. ꝙ si nō expedit ciuitati hāc cupiditatē hrē: nec mercatū certe hm̄ōi debet recipere Nā et nunc quidē videm⁹ multis regionibus et ciuitatib⁹ statiōes ac port⁹ oportune iacere: vt neqꝫ intra vrbē sint: neqꝫ valde distātes: murisqꝫ circūdari et alijs huiuscemōi munitionib⁹ Clarū ē em̄ ꝙ siquid boni ꝓueniet ex tali cōmunione: ciuitas id bonū suscipiet. sin aliquid mali: cauere ab eo facile erit ꝑ leges iubentes ac determinantes: quos oportet: et quos non oportet inuicem admisceri. ¶ De nauali autem potentia: ꝙ melius sit eam habere vsqꝫ ad aliquam quantitatem: manifestū est. Nō solū em̄ sibijpis ꝫ etiā finitimis quibusdā oportet auxiliari posse et esse terribilem quemadmodū terra sic etiā mari Magnitudo āt ac m̄ltitudo hui⁹ potentie ad mores ciuitatis erit accōmodāda Nā siqua fuerit ciuitas: que magnam prestantiā auctoritatemqꝫ hrē ꝯsueuerit: necessariū hanc potentiaꝫ rebus esse ꝯformem Turbam vero nauticā et hm̄ōi hoīm multitudinē nō necessariū est ciuitatibus existere Nulla em̄ ciuitatis pars hm̄ōi homines esse debēt Nā pugnatores qui naues cōscēdūt ingenui sunt hoīes: terra qꝫ militare ꝯsueti: hi presunt nauali turbe. ꝛ imperant Existente vō m̄ltitudine tenuis fortūe hoīm q̄ circa nos habitāt ꝛ agricolaꝝ q̄ in regiōe rem rusti

cam exercent / necessariū ē abundantiā esse nautarū Videm⁹ etiā nūc istud fieri ī quibusdā ciuitatib⁹ ceu Eracleote mltas implēt triremes vrbē possi dentes magis exiguam ꝗ̄ ceteri. ❡ De regione igitur et portibus et vrbi bus et mari et nauali potentia in hunc modū determinatū sit De multitu dine quoqꝫ ciuitatis quam determinationē habere decet prius diximus.

❡ Ca. xiiij. Ostendit quales scdm naturā oportet esse ciues in re publica idoneos et aptos / discurrendo per regiones mundi.

Nunc āt quales natura ciues esse oportꝫ a nobis dicet̄ Forsan vo quis id reprehēdat si inspiciat ad ciuitates Grecoꝝ / que bene gu bernari dicunt̄ ꝯmuniter. et ad totū terraꝝ orbē / q̄ a gentib⁹ varijs incolit̄ Nā que in frigidis regionib⁹ incolūt gētes / ⁊ que ꝑ Europam / aīo quidē abundāt / ingenij vo et artificij parū hn̄t. quaꝓpt̄ in libertate mag̃ ꝑse uerant. disciplinā vo reipublice difficulter recipiūt ac finitimis dn̄ari non pn̄t. Que vo Asiam incolūt ingenio et arte abundāt ꝟ aīositatē nō hn̄t ꝓpter qd̄ et parere dn̄antib⁹ et seruire ꝑseuerāt. At grecoꝝ gen⁹ vt mediam regionē locoꝝ sortitū ē / sic etiā amboꝝ ē ꝑticeps Nā et aīosuz ⁊ ingeniosuz ē Ex q̄ fit vt ī libertate degat ⁊ disciplinā reipu. optīe recipiat ⁊ vni⁹ reip. cōstitutionē sortitū imparē oīb⁹ possit Eandē vo differētiā hn̄t Grecoꝝ gē tes inter se Quedā eīm hn̄t naturā ad vnū illoꝝ quedā vo ꝑmixte ac ꝑpate sūt ad vtrāqꝫ illaꝝ potētiaꝝ Patet igit̄ ꝗ oportꝫ ⁊ intelligētiā ⁊ vigorē ani mi natā existere illis q̄ futuri sint idonei / q̄s legū positor ad vtutē īstituat

❡ Capite. xiiij. ponit aliquas conditiones custodū ciuitatis.

Nam quod de custodib⁹ aiunt quidā oportere vt beniuoli sint er ga notos. erga ignotos vo infesti / vigor animi ē q̄ beniuolētiā facit Illa eīm ē potētia animi ꝑ quā amam⁹ ac beniuoli sum⁹ Cui⁹ rei sig

num est ꝙ mag⁹ irritat̃ anim⁹ ꝯtra familiares ⁊ amicos q̃ꝫ ꝯtra ignotos si ꝯtemptũ se putet Quapropter Archilochus recte / cũ amicos incusaret / ad animũ loquit̃ inquiens / nõ tu quidẽ ab amic⁹ lanceis trãsfixus es : qḋ dñatur et ꝙ libertatẽ seruat ab hac potẽtia animi existit. Dominus em̃ et inuictus est anim⁹ Nec bene se habet dicere ꝙ aduers⁹ ignotos debẽt esse infesti Nã aduersus neminẽ eẽ tales oportet. nec sunt magnamini hoĩes natura infesti / nisi ꝯtra iniuriantes Hoc ãt mag⁹ ꝯtra notos familiaresꝙ patiũtur / si iniuriatos sibi existimant Et hoc nõ sine ratione contigit A quib⁹ em̃ deberi sibi beneficium expectant / ab eisdẽ non solũ priuari beneficio insup ledi se putant Unde in ꝓuerbio dicit̃. fratrũ ꝯtentiones ⁊ ire sunt acerbissime / et qui se nimiũ amãt / hi se nimiũ oderunt ❡ De homib⁹ igit̃ qui in repu. futuri ⁊ q̃t eẽ oportꝫ ⁊ q̃les natã ⁊ de regiõe q̃ꝫtã et q̃lẽ fere determinatũ ẽ Nõ em̃ eadẽ certitudo querẽda ẽ in his q̃ ꝑ rões ⁊ in his q̃ fiũt ꝑ sensuꝫ

❡ Capite decimoquinto. Aristoteles ostendit aliqua ciuitati esse necessaria que tamen pars eius non sunt.

c Um vero vt aliorum ꝫm naturam cõsistentium nõ he sunt partes totius ꝯsistentie sine quibus totũ esse nõ potest / palaꝫ ꝙ nec ciuitatis ponendũ est esse partes quecunꝙ ciuitatibus existere necessario oportet / nec alteri⁹ cuiusq̃ꝫ ꝯmunionis / ex qua fit vnũ aliqḋ gen⁹ Unũ em̃ q̃d et cõe eẽ debet ꝯmunicantib⁹ / siue equale siue inequale suscipiãt ceu siue alimentum id sit / siue agri quantitas siue aliḋ tale / ꝫ quando hoc gratia huius. hoc autem nõ gratia / nihil in his cõmune / ꝫ aut huic quidẽ facere huic aũt accipe Dico ãt velut organo oĩ ad illud op⁹ qḋ fit ⁊ opificib⁹ Domui em̃ ad edificatorẽ nihil ẽ qḋ fiat cõe ꝫ ẽ dom⁹ grã edificatoꝝ ars Quapropter possessione quidẽ indigne ciuitas Nulla tñ pars ciuitatis ẽ possessio

Multa vero animata sunt possessiōis ꝑtes. Civitas āt cōmunio quedā ē similiū gratia vite / vt maxīe fieri p̄t optime Cum v̄o sit felicitas optimū ipa tū v̄tutis oꝑatio et vsus quidē ꝑfect⁹. cōtingat āt ita / vt aliq̄ recipiāt illi⁹ ꝑticipationē. aliȷ̄ āt parū aut nihil / manifestū ē q̄ꝫ hec ē causa q̄re civitat̄ spēs differētieqꝫ existūt ꝑlesqꝫ rerūp. forme Per aliū em̄ modū et aliȷ̄s viȷ̄s singl̄i hoc appetētes ⁊ alios vivēdi mōs fecerūt ⁊ alios reip. disciplīās

¶ Capite decimosexto. Sine quibus civitas esse non potest / hi sunt Agricole Artifices Pugnatores Locupletes Sacerdotes Iudices / quorum sunt officia versari circa alimenta artes / arma / pecunias / sacrificia / iudicia.

c Onsiderandū ē / quot sint illa sine quibus civitas eē nō p̄t Naꝫ quas dicim⁹ civitat̄ partes / eas necessariū ē in istis subesse Capiend⁹ ē igit̄ oꝑm numer⁹ Ex his em̄ id apparebit Primū igit̄ debēt existere alimēta / deinde artes Mult̄ em̄ instrumētis indiget vita Tertiū arma nā q̄ simul in ꝯmunione vivūt necessariū ē ipis h̄rē arma / quib⁹ ⁊ ingrātibus parere inobediētes cōpellant̄ et quib⁹ vis ꝓpulset̄ externa Preterea pecuniaꝝ habendaꝝ facultas quedā quo illas h̄rē possint ad ꝓprias indigentias et ad belluꝫ Quintū ac primū circa rem divinā cult⁹ / q̄ꝺ vocāt sacrificium Sextū q̄ꝺ est oīm summe necessariū / iudiciū ꝓ vtilitate ac iusticia ꝯtrahentiū Hec igit̄ sunt oꝑa quib⁹ indiget civitas om̄is. Est em̄ civitas multitudo nō quecūqꝫ / ꝫ illa que ad vitā ꝑ se sufficiens sit vt diximus Si vero aliquod hoꝝ deficiat / impossibile ē simpliciter esse per se sufficientem huiusmodi societatem Necessarium ergo est his operib⁹ civitatem ꝯstare.

¶ Esse igit̄ oportꝫ multitudinē agricolaꝝ qui victū ꝯferant et artifices et pugnatores et locupletes et sacerdotes ⁊ iudices necessarioꝝ atqꝫ vtiliuꝫ.

¶ Capite decimoseptimo. Aristoteles ostendit quales homines sint partes civitatis et optime reipublice.

Is determinatis reliquū ē ꝯsiderare vtrū oēs ꝯmunicare debent horuꝫ oīm Fieri nō potest vt idem ipi sint ⁊ agricole et artifices et ꝯsultores et iudicātes! vel in vno quoqꝫ ope supradictoꝝ alios ponēdū ē Vel quedā eē ꝓpria! quedā vero cōia necessariū ē! ſ; nō in omi republica! hoc vt diximꝰ! ꝯtingit Nā fieri pt! vt oēs pticipēt oīm! ⁊ nō oēs oīm! ſ; q̄dam quorundā Hec em̄ faciūt rerpublicaꝝ varietatē Nā in pplari q̄dē pticipāt oēs oīm In paucoꝝ āt potētia ꝯtrariū ē Cū āt ꝯsideratio nrā sit de optima republica. ea vo ē ꝑ quā ciuitas eēt marie felix. felicitatē āt quā sine vtute impossibile ē existere p̄mo diximus Manifestū ē ex his ꝙ in ciuitate que optime gubernat̄! ⁊ que iustos habꝫ ciues simplicit̄ ac nō ad suppositionē! nec artifices neqꝫ mercatores ciues eē oportꝫ Vilis ē enim hm̄ōi vita ⁊ virtuti aduersa Nec certe agricolas eē oportꝫ eos qui futuri sūt ciues Opus ē em̄ quiete ⁊ ocio ad vtutē ꝯparandā ⁊ ad republicā gerendam

¶ Capite decimooctauo Quomodo alique partes siue magistratus ciuitatis communicant simul.

Um vo hi sīt qui bello intendūt ⁊ q̄ ꝯsultāt de vtilibꝰ ⁊ iudicant de iustis et iniustis! qui quidē marie vident̄ partes ciuitatꝭ vtrū et hos eē alios ponēdū sit / vel eisdē homibꝰ ambas ptes tribuendum Clarū ē ꝙ quodāmodo eisdē! et quodāmō alijs Qua em̄ alterius vigoris vtrūqꝫ opus ⁊ alterū prudentia. alterū viribꝰ indiget alijs Qua vo impossibiliū ē eos qui afferre vim et prohibere eos pn̄t subiectionē pati sp̄ eisdē Qui em̄ armoꝝ dn̄i sunt! ijdem etiā sunt dn̄i statꝰ vel mutationis reipub. Restat igit̄ vt eisdē quidē ambobꝰ respublica tradat̄ nō simul quidē! ſ; vt natura fert Vires quidē sunt ī iuniorībꝰ. prudētia vo in senibꝰ Sic int̄ eos distribui! cōmodū ē! et iustū eē videt̄. habebit em̄ distributio id qđ est ſ̄m

dignitatem Atqui possessiones q̄s circa hos esse oportz Necesse ē em̄ facul-
tates adesse ciuib9 .hi aūt sunt ciues .nā turba quidē vrbana vilium mini
steriorum nulla pars est ciuitatis. Nec aliud genus quodcunq; quod nō
sit virtutis effector Patet hoc ex eo qd premisim9 Felicitas enim necesse ē
vt per virtutē fiat. felicem vero dicere ciuitatē debemus nō ad partem ali-
quā eius respicientes s; ad oēs ciues Manifestum igit q hoꝝ esse possessio
nes oportz. si quidē necesse ē agricolas eē seruos vel barbaros vl ministros

¶ Capite decimonono. Agit Aristoteles de institutione sacer
dotum qui sunt partes ciuitatis.

Reliquū est ex his que supra numerati sunt genꝰ sacerdotū quo-
rū institutio manifesta est. Neq; em̄ agricola neq; artifex neq; vi
lium exercitiorum quisq; sacerdos est deputādus Honor em̄ dijs est a ciui-
bus impendend9 Sz cū distincti sint ciues in partes duas hoc ē in eos qui
arma tenent et in eos qui ꝯsultant et decens sit dijs cultum exhibere et re-
quiem suscipere eos qui pro tempore in his laborarunt ac defessi sunt his
vtiq; eēt sacroꝝ cura demandāda ¶ Que igit sūt sine qb9 ciuitas stare non
pt et quot sint ciuitatꝭ ptes dictū sit Agricolas em̄ et artifices et om̄e mi
nisteriū ciuitatib9 existere necessariū ē s; ptes ciuitatꝭ sūt hi q arma tenēt et
hi qui ꝯsultāt ⁊ sepatū ē vnūqdq; ipoꝝ hoc quidē sp hoc vo scdm partez

¶ Capite .xx. multa anteposita fuisse prius inuenta ostendit

Videt āt nō nūc neq; pauloante hoc notū fuisse his qui de repu-
philosophant q p genera ciuitatē sit distinguenda et pugnatoꝝ
gen9 aliud eē aliud agricolaꝝ Nā i egypto vsq; ad hoc tps in hūc modū se
hab; Et i creta in scripto quidē Sesostri legē ferētē In Creta vo Minoe
Antiq videt etiā comessationū istitutio qd i Creta fctū ē Minoe regnāte

ſ multo prius hoc in Italia q̃ in Creta cõſtitutũ fuit. Tradũt eni periti homines illorũ locorũ fuiſſe Italũ quẽdã Enotrie regẽ a q̃ mutato noĩe p enotris Itali ſũt vocitati / oraq̃ʒ illã maritimã Europe q̃ ẽ int Scyllaticũ ⁊ Lamedicũ ſinũ Diſtãt vo hec loca iter ſemidiei italie nomẽ pmo recepiſſe Hũc ergo Italũ tradũt agriculturã enotros docuiſſe / cũ pri9 eẽnt paſtores vagi ac Palãtes illiſq̃ʒ leges poſuiſſe ⁊ comeſſatõẽs iſtituiſſe pmũ Quapropt etiã nũc q̃dã illorũ pplorũ comeſſatiõib9 vtunt̃ ⁊ legib9 q̃buſdã ab illo poſitis Incolebãt ãt eã Italie ptẽ q̃ ad Tyrreniam verſa ẽ Opici q̃ nũc Auſonij nominãt Alterã vo ptẽ q̃ ad Japiga ⁊ Joniũ ptinet / incolebãt Jones ſyrtim appellatã / ⁊ ipi q̃q̃ ab Enotris orti Inventio igit̃ comeſſationum hinc pmũ extitit Diviſio ãt civitatis p genera apõ egyptũ incepit Seſoſtris eni multis tpib9 ante fuit q̃ Minos in Creta regnaret Et alia fere credendũ ẽ eodẽ mõ inventã fuiſſe multoties in longo tpe / imo vo infinities Nã ⁊ que neceſſaria ſunt ad vſum vite indigentiã ipam docuiſſe rationabilẽ ẽ et illis repertis additamẽta poſtmodũ facta fuiſſe ad expolitiõẽ vtendi formã Qd eodẽ mõ in cõſtitutiõe rerũpub. accidiſſe credendũ ẽ Eſſe vo cũcta vetuſta ſignũ ẽ qd egyptij (quorũ antiquitas maxia putat̃) leges habuerũt ⁊ civilẽ inſtitutionẽ Quapropt vtendũ ẽ his que ſufficiẽter tradita ſunt et que deficiũt reptire conandũ ẽ Q; igit̃ agri et poſſeſſiones eorũ eẽ debẽt / qui arma tenẽt quiq̃ʒ ptes ſunt civitatis dictũ eſt et q̃ de cauſa cultores illarũ alios eſſe oportʒ / et quanta et qualis eſſe debet regio.

¶ Ca. xxi. De diviſione regiõis determinat

De diſtributione vero ipſius regionis / et qui / et quales eẽ debẽt cultores / dicendũ ẽ Nõ quidẽ neq̃ʒ cões q̃dẽ oĩm cẽſem9 eẽ debere poſſeſſiones vt quidã tradidere ſ vſu amicabili cões fieri / neq̃ʒ deeſſe vllĩ

ciuiū alimēta. De comessationib⁹ q̄ꝫ videt̄ oībus vtile esse / vt assint bene institutis ciuitatib⁹. Quā vero ob causam nobis quoqꝫ idem videat̄ / postea dicem⁹ ❡ Oportet aūt ciues vniuersos ad eaꝝ cōmunionem admitti At nō facile est / vt qui pauperes sunt / cōtribuere statutā pensionē ex proprijs possint : et certe domum gubernare ❡ Preterea in sacrificijs cultuqꝫ deoꝝ sumptus cōmunes esse debent toti⁹ ciuitatis Est igit̄ necessarium in duas ptes regionē diuidere : et aliā publicā eē aliā priuatoꝝ Vtraqꝫ illaꝝ ptiū rurs⁹ diuidēda ē Illi⁹ nāqꝫ ptis quā publicā eē debere dixim⁹ / vna ps deoꝝ cultui deputāda ē. altera vo ad comessationū impēsaȝ Rurs⁹ vo priuati agri ps vna ad ꝑprias necessitates ē deputāda / altera vo ad ciuitatē

❡ Capite vigesimosecundo Aristoteles assignat causam anteposite diuisionis / et determinat de cultoribus terre.

T Duab⁹ sortib⁹ vtrinqꝫ distribut̄ amboꝝ locoꝝ oēs participes sint Equū eñ ꝛ iustū ita se habȝ ꝛ ad finitima bella ꝯcordātius Vbi eñ hic mod⁹ nō seruet̄ / alij faciliter ꝯsiliūt ad finitimoꝝ inimicitias / alij nimiū illas refugiūt et cōtra dignitatē Quāobrem apd q̄sdā lex ē vt q̄ agros hn̄t vicinos hi nō admittāt ad ꝯsiliū belli aduers⁹ illos suscipiēdi q̄ ob priuatā sui causaȝ recte ꝯsiliū dare nō valētes. Agroꝝ igit̄ ꝑ hūc modū facienda ē ptitio ob causas añ dictas Cultores āt ipi q̄dē si ꝫm votū optādū ē / serui eē debēt. neqꝫ oēs vni⁹ gener̄ / neqꝫ aīo elati ita et ad faciendū op⁹ vtiles forēt ꝛ nihil noui ab eis metueret̄ Scdo aūt loco barbari ministri naẗa siles his q̄s supra dixim⁹ Hoꝝ āt in priuat̄ q̄dē agr̄ ꝛ ipi ꝑuatoꝝ dn̄oꝝ sint In publicis vero publici. Quēadmodū āt seruis vtendū sit et quare meli⁹ ē oīb⁹ seruis premiū libertatis esse ꝓpositū / postea dicemus :

❡ Capite. xxiij. Ostendit quomodo vrbs sita esse debeat.

v Rbs autem q̄ terre marisq̄ particeps esse debet et quo ad totam regionez similiter esse debet cōmunis quantū fieri pt̄ dictū ē priꝰ Ipsius aūt ad seipm̄ optandū est positionē sortiri ad quattuor respicientes Primū ad sanitatē / qđ ē necessariū Ad orientem em̄ solem cōuerse vrbes et ad eos vētos qui inde perflant / salubriores sunt ¶ Scđo loco que sunt sm̄ Boream site Hę nāq̄ sunt ad hyberna potiores In reliq̄s v̄o vt ad ciuiles res et ad bellicas oportune se habeat Ad bellicas quidē vt facilis sit ciuibꝰ in aliena egressio Hostibus vero difficilis aditio ac difficilis circundatio. Aquarū āt et stagnoꝝ abundantiā habeat maxime naturalem Q; si naturalis deficit / ex aqua pluuiali cisterne et lacꝰ qui magnā vim aquaꝝ suscipiunt cōparentᷣ ita vt inde deesse aqua : si qñ obsiderentᷣ : nunq̄ possit ¶ Sz cū oporteat de sanitate habitātiū curā hr̄ē. hoc āt sit primū in situ et qualitate loci. Scđm in aquarū salubriū vsu / in ea q̄z re est diligentia merito adhibenda. quibꝰ em̄ plurimū et frequētissime vtimur ad corpus / ea plurimum important ad sanitatem. Aquarum autē ac ventorum potentia talem habet naturā Quapropter in ciuitatibus que recte sapiunt / distinguēdꝰ est aquarū vsus Si nō oēs sunt pares nec abundātia sit eaꝝ aquaꝝ vt alie seorsum aque ad cibū et potū / alie ad aliā indigentiā deputentur.

¶ Ca. xxiiij. Ostendit quomodo sit vrbs edificanda ac munienda.

l Oca āt munita nō pariter cūctis ciuitatibꝰ vtilia sunt vt puta arx ad dñatum viiꝰ vel paucoꝝ In pp̄lari āt viuendi mō equalitas loci In optimatū vero gubernatione neutrū istoꝝ / ꝫ magis loci plures ardui Priuataꝝ āt domoꝝ forma gratior est et cōmodior ad ceteras res existimatᷣ scđm nouiorem istum Hipodamium morē ꝫ ad securitatem tute.

Iamq; ciuitatis vtilior erat antiquoꝝ edificatio Hñt em̄ illoꝝ edificia inex-
tricabiles aditus/ ex quibus nisi ꝯsueti euadere vix possent ⁊ inscrutabiles
latebras/ si q̄ aggrederent̄/ ex quo vtriusq; hoꝝ ꝑticipare debēt Potest em̄
hoc fieri si q̄s ita disponat vt solēt agricole illos quos vocāt quidā̄ vineaꝝ
tramites Et ceterā̄ vrbem nō facere penetrabilē ꝑ portas q̄sdā̄ et loca Sic
em̄ ⁊ ad securitatē et ad ornatū̄ se bn̄ habebit Menia vo q̄ dicūt nō opor-
te adesse ciuitatib⁹ illis que ꝟtutē possideāt nimiū̄ prisce loquunt̄ Et hoc
videt̄ ꝑ experientiā̄ reprobatū̄ in his ciuitatib⁹ que id sibi ad gloriā̄ iacta-
bant Est em̄ ad pares ac nō multo excedētes multitudīe nō satis decoꝝ ꝑ
menia seruari velle/ cū̄ aliq̄n̄ id cōtingat et fieri possit vt multo maior ho-
minū̄ multitudo ac maior ꝟtute superueniat/ ꝑ saluos eē oportet/ neq; peri-
re neq; ꝯtumelijs affici/ firmissimā̄ munitionē̄ muroꝝ putandū̄ ē̄ oportu-
nissimā̄ eē in bello/ ꝑsertim hoc tp̄e in quo tormēta et machine ad obsidi
ones vrbiū̄ cū̄ oı̄ subtilitate sunt adinuenta Simile ē̄ em̄ ciuitatē̄ nō cir-
cumdandā̄ esse menib⁹ censere et regionē̄ facilē ad inuadendum querere/ et
deijcere montuosa loca/ et priuat̄ domib⁹ nō circūdare parietes/ q̄i viles
futuri sint habitatores Atqui ne id q̄dē̄ latere oportꝫ q̄ q̄ menib⁹ circundā̄
tur/ licet eis in vtrāq; partē vti vrbib⁹ et tanq̄ hn̄tib⁹ muros ⁊ tanq̄ nō
hn̄tib⁹ Sꝫ eis q̄ menia nō hn̄t/ nō licet Si ergo ꝑ hūc modū̄ se habꝫ/ nō so
lū̄ menia circundāda sunt vrbi verūetiā̄ curandū̄ vt et ad ornatū̄ ciuitatis
se habeāt decēter ⁊ ad bellicas oportunitates/ tum ad alias tū̄ ad illas que
nūc sunt reperte Vt em̄ aggressorib⁹ cura ē̄ quib⁹ modis vincāt ita quedā̄
iam reperta sunt/ quedā̄ inuestigare atq; philosophari oportꝫ eos q̄ defen
dunt Principio em̄ nō aggrediunt̄ eos qui bn̄ se preparauerūt/ expugnare.

¶ Ca.xxv. De edibus sacris et locis comessationū et rerū venaliū.

Vm vo multitudo ciuiū in comessationes distributa eē debeat. mēnia vo sint ꝑsidijs quibusdā et turrib⁹ ꝑ oportuna loca inter posita munienda: clarū ē ꝙ res exigit aliq̄s comessationū ī illis ꝑpis ꝑsidijs collocari Et hec quidē ꝑ hūc modū vtiqȝ videnᷓ ꝯstituēda Edes vo deoꝝ ac principalissime mgr̄ātuū comessationes ydoneū locū hr̄ē debēt ⁊ eundē sacra q̄tcūqȝ lex nō sepat: aut respōsuȝ oraculi. eēt āt talis locus q̄sqȝ supeminentiā hr̄ēt ⁊ ad edendā vtutē sufficiēter et ad vicinas ꝑtes ciuitatis excellentes: decet āt sub hūc locū ꝯstructionē fori eē talē qualis ē ī Thessalia ei⁹: qō liberū vocāt: id ē ꝙ debēt eē purū ab omī mercatu: et neqȝ opifices neqȝ agricolas neqȝ alios vllos tales illi appropīquare nisi a mgr̄ātib⁹ vocarenᷓ Esset vo hic loc⁹ gratior si gymnasia seniorū sint ī eo ꝯstituta: decet em̄ ſm etates distribui hūc ornatū ⁊ in iuniorib⁹ mgr̄ātib⁹ q̄sdā vsari Seniores āt mgr̄ātib⁹ assistere Pn̄tia em̄ mgr̄ātuū an̄ ocl'os posita: gignit verā reuerentiā liberalēqȝ pudorē ¶ Venaliū āt rerū aliud forū eē debet ⁊ alio loco situ: q̄ ⁊ a terra ⁊ a mari facilis siti mportacio oīm. Cū vo mltitudo ciuiū diuisa sit ī sacerdotes ⁊ mgr̄āt⁹: decēs ē sacerdotib⁹ circa edes sacras eē comessatōes institutas Mgr̄ātuū āt quicūqȝ de ꝯtractib⁹ ius dicūt ⁊ q̄ de accusatiōib⁹ cognoscunᷓ ⁊ q̄ circa vocatiōes in ius ⁊ aliā hm̄ōi administrationē intēdūt et insuꝑ q̄ edilitatis ⁊ vrbanaꝝ rerū curā gerūt iuxta foꝝ in loco celebri ꝯmuniqȝ sūt comessatiōes statuēde Talis ē loc⁹ illi⁹ fori in q̄ necessaria venundanᷓ. Nā alterū illud forū suꝑiori loco situm debere esse diximus ociosuȝ. hoc āt ad negocia rerū necessariaꝝ deputari Hūc eundē ordinē in regione imitandū esse dicim⁹ Sūt em̄ mgr̄ātus quidam apud rusti

cos! quos aliȷ̃ custodes! aliȷ̃ rectores appellāt! quib⁹ ꝛ loca ad custodiā re gionis et comessationes sunt hisdē in locis cōstituende Templa q̃ꝫ ꝑ agros distributa esse debent partim dȷ̃s partim heroib⁹. Sꝫ immorari circa ista supfluū ē! cū sint illa nō difficilia cognitu! ꝭ magꝭ factu. dicere enī voti ē! euenire āt fortūe Quapropter circa talia insistere ad presens omittamus.

¶ Capite. xxvi. Incipit determinare ex quibus homib⁹ debet ꝯstitui optima respublica ponendo aliquas suppositiones.

d Ere āt publica ip̄a ex quib⁹ et qualib⁹ ꝯstare debet ciuitas que beata sit futura et recte gubernari dicendū ē Duo sunt in quib⁹ om̄is ꝯmendatio bene agendi cōstit Vnū vt ꝓpositū ac finis agendi recte subiaceat Aliud vt eas que ad illū finē ferant actiones inueniam⁹ Fieri em̄ p̄t vt ꝛ cōcordēt hec inter se et discordēt. nā q̄nq̃ꝫ id ad qđ intendit! recte iacet Sꝫ in actionib⁹ ꝑ quas illo potiri credim⁹ aberrat Q̄nq̃ꝫ āt om̄ia ad finem dirigunt ꝭ finis ip̄e ē praue posit⁹ Q̄nq̃ꝫ etiā in vtroq̃ꝫ ē error! veluti circa medicinā. neq̃ꝫ em̄ quale aliquid esse oportꝫ sani corpus! recte iudicant interdū! neq̃ꝫ ad subiectū sibi finē oꝑa dirigunt Oportꝫ āt ī artib⁹ et sciētȷ̃s hec vtraq̃ꝫ obtineri finē et eas que sunt ad finē actiones Q; igit bn̄ viuere ac felices eē oēs cupiūt! manifestū ē. ꝭ alȷ̃s ptās ē adipiscēdi. alȷ̃s nō! ꝓpter fortunā aliquā vel naturā Op⁹ ē em̄ adiumētꝭ quibusdā ad bn̄ viuēdū. minorib⁹ q̄dē illis q̄ meli⁹ dispositi sunt. maiorib⁹ āt qui pei⁹ alȷ̃ vo statim nō recte querūt felicitatē! cū possint Cū āt ꝓpositū nr̄m sit optimā rēp. videre! ea vo ē ꝑ quā ciuitas optīe gubernet. Optīe āt gubernat si felicitatē maxīe recipiat Manifestū est q̄ꝛ q̄d sit felicitas latere nō debet.

¶ Capite vigesimoseptimo Ostendit Aristoteles que res sit felicitas et quomodo ipsa in optima republica requiritur.

d Irim⁹ āt in Ethicꝭ! si mō illoꝝ libroꝝ vtilitas vlla ē! oꝑationē

esse! vt vsum virtutꝭ ꝑfectū et hunc non ex suppositiōe ꝫ simpliciter Dico aūt ex suppositione! que necessaria sunt Sinmplr̄ aūt ꝙ in seipo ꝯmendatōez habz veluti circa res iustas iudicare! punire! supplicio afficere! a v̄tute q̄dē est! ꝫ ex necessitate ꝯmendationēqꝫ habz ex ꝯpulsione Eligibiliꝰ nāqꝫ foret nullo tali indigere nec hoīem nec ciuitatē Atem̄ ad honores et opes simpliciter sunt optime actiōes. nā alterū q̄dē illud mali alicꝰ electio ē Hec aūt ꝯtra. effectiōes em̄ honoꝝ sunt et generatōes Studiosꝰ em̄ vir et paupꝫtate ꝛ morbo ꝛ alijs fortūe aduersitatibꝰ laudabiliter vtetˀ Verūtū felicitas ī cōtrarijs existit. nā ꝛ hoc determinatū fuit in Ethicoꝝ libris ꝙ talis ē studiosus cui ꝑ v̄tutē sunt simpliciter bona Patz aūt ꝙ ꝛ vsus istos necessariū ē studiosos ꝛ bonos eē simplr̄ Quapropt̄ existimāt hoīes externa bona causam eē felicitatꝭ ceu si q̄s bn̄ pulsandi causam putet eē lyram magꝭ q̄ꝫ artē Necessariū ē aūt ex his que dicta sunt alia subesse alia parare legꝭ positorem Ex q̄ ꝫm votū optamꝰ ciuitatꝭ ꝯstitutionē ī his quoꝝ dn̄a ē fortūa Dn̄am em̄ illam posuimꝰ. ꝫ studiosam eē ciuitatē nō ē fortune opꝰ ꝫ sciētie ac electionis Atqui studiosam eē ciuitatē ē ciues illos q̄ in republica v̄santˀ eē studiosos Nobis aūt oēs ciues ꝑticipes sunt reipub. Hoc igitˀ cōsiderandū est quomodo vir fiat studiosus Nam si recipiatur omnes esse studiosos! non aūt singulos ciuium! sic foret optabiliꝰ Sequitˀ em̄ ad singulos et oēs esse.

¶ Capite vigesimooctauo Declarat qui fiunt boni ꝓpter tria.

a

T qui boni quidē ꝛ studiosi fiūt ꝓpter tria Sūt aūt hec tria natā mos ꝛ ratio Etem̄ nasci oportz p̄mū ceu hoīem ꝛ nō aliud aīal Et sic q̄lē aliquē ꝫm corpꝰ ꝛ aīaz Quedā etiā nasci nl̄la vtilitas ē Mores em̄ mutari faciūt Nā aliqua ꝑ naturā ad vtrāqꝫ apta ꝑ mores ad peiꝰ vel

ad meli⁹ ꝯuertunt/ cetera igit aĩalia maxime viuunt scd̃m naturã/ partim vero aliquid vt ẞm mores. homo aũt et scd̃m rõem Solus em̃ rationẽ habz Itaqz oportz simul ꝯcordare hec. multa em̃ p̃ter mores etiã p̃ter naturaz agũt hoĩes ꝓpter rationẽ/ si ꝑsuadeat melius esse aliter agere Natura igitur q̃les eẽ eos oportet/ q̃ legũ positori sint parituri determinatũ est prius Reliquũ op⁹ ẽ iã discipline Quedã assuescendo discunt quedã audiendo s

❡ Capite vigisimonono. vtrum principes et subditi fiunt boni per eandem disciplinam inquirit.

C Um vero om̃is societas ciuilis ꝯstet ex imperantib⁹ et parẽtib⁹ hoc iã cõsiderãdũ ẽ vtrũ alios eẽ oportz/ qui imperant et alios qui parent/ an eosdẽ Patz em̃ ꝙ et disciplina scd̃m hãc diuisionẽ sequi debebit Si ergo tm̃ differrent alteri ab alijs/ q̃ñtũ dij et heroes ob om̃ib⁹ differre putant vt primũ statũ corꝑe ac postea aĩo longe antecellerẽt/ ac manifeste indubitateqz appareret eoꝝ supeminentia claꝝ ẽ ꝙ sꝑ eosdẽ istos meli⁹ foret imꝑare/ alios parere Sz cũ facile nõ sit hoc reꝑire nec sit vt apud Indos Scyllax eẽ ait/ reges tm̃ a pp̃lis differre/ manifestũ ẽ ꝙ ꝓpter multas causas necessariũ est vt oẽs similiter participes sint vicissim imperãdi et parendi Equũ em̃ idem similib⁹/ et difficile ẽ stare rempublicã que constituta sit p̃ter iusticiã Cũ illis em̃ qui ab imperando excluderent/ concurrerent oẽs qui sunt in regione statũ mutare cupientes/ et tantam esse multitudinẽ in reipublice gubernatione vt sit potior istis vnũ aliquid impossibiliũ ẽ At em̃ q̃ꝫ oporteat eos q̃ in ꝑ̃gratu sunt differre a subditis/ indubitabile ẽ. quõ ergo hec futura sunt/ et quõ participãt/ cõsiderare debet legislator/ vt pri⁹ diximus Natura eñ ostẽdit hec quẽadmodũ distinguenda sunt Fecit eñ eosdẽ genere/ alios iuniores/ alios seniores quoꝝ alteri debẽt

parere gubernantibus/ alteri gubernare. Indignatur autem nemo propter etatem maiori concedere/ nec putat illum/ cui cedit potiorem se esse/ presertim cum et ipse quando ad id etatis peruenerit/ eundem honorem sit recepturus. Est ergo vt eosdem esse dicere eos qui parent et imperant. Est etiam vt diuersos. Itaque et disciplinam vt eandem dicere necesse est et vt diuersam Qui enim imperare velit recte oportere aiunt ipsum prius sub imperio fuisse Imperium vero vt primis libris dictum fuit/ aut gratia imperantis est aut gratia subiectorum Horum alterum seruorum esse diximus/ alterum liberorum. Mandatorum vero quedam inter se differunt non in agendo/ sed in cuius gratia Quapropter multa que videntur esse ministrorum opera et adolescentum/ liberis omnibus pulchrum est ministrare At pulchrum enim et non pulchrum non tantum differunt actiones propter seipsas quantum in fine et gratia cuius

¶ Capite tricesimo. Aristoteles determinat ad quos fines/ et ad que alia debeat tendere legispositor.

Cum vero ciuis et presidentis eandem virtutem esse diximus que est optimi viri et eundem prius parere debere/ postea imperare/ hoc vtique erit legumpositori intuendum/ et laborandum vt viri boni efficiantur Et per que exercitia et quis finis vite optime Diuise autem sunt due partes anime/ quarum altera per se rationem habet altera non habet quidem per se/ verumtamen rationi obtemperare potest quarum diximus esse virtutes illas/ per quas vir bonus dicitur quodammodo Sed in vtraque istarum magis est finis/ qui ita diuidunt/ vt nos fecimus/ his ambiguum non est quomodo sit dicendum quomodo enim deterius gracia melioris est/ patet hoc in his que sunt secundum artem/ et in his que sunt secundum naturam Melius autem id quod rationem habet Diuiditur autem dupliciter vt nos consueuimus diuidere. Est enim ratio alia actiua alia contemplatiua Si igitur necesse est et hanc partem diuidere et actiones clarum est quod correspondenter se habere dicemus et oportet eas actiones que sunt meliores secundum naturam

magis expetendas eẽ ab illis/ qui cõsequi pñt aut oĩa/ aut illa duo Semꝑ em̃ cuiqꝫ id eẽ maxie expetendũ/ cuiꝯ potiri ẽ summi Diuisa ẽ aũt vita tota in negociũ et ociũ/ bellũqꝫ et pacẽ Et agibiliũ quedã sunt necessaria ⁊ vtilia/ quedã honesta In quibꝯ necesse est eandẽ esse actionẽ ⁊ ꝑtibus aĩe et ipaꝝ actiõibꝯ. bellũ quidẽ grã pacis. negociũ ãt grã ocĳ Necessaria et vtilia grã honestoꝝ Ad cũcta igiꝛ hec aspicere debꝫ q̇ legẽ ponit ⁊ ad ꝑtes aĩe ⁊ ad illaꝝ actiões/ magis vo ad ea que meliora sunt ⁊ finis Eodẽ mõ ⁊ circa vitas et rerum diuisiones Posse em̃ oportꝫ et in negocio versari et in bello Preferanda tñ ẽ pax et ociũ Necessaria et vtilia agere posse Preferenda tamen sunt honesta. Itaqꝫ ad hec tanq̃ ad signum et pueri adhuc existentes et alie etates que indigent/ per disciplinam sunt dirigendi.

¶ Capite tricesimoprimo Reprobat opiniones quorundã legis positorum qui ad alium finem leges ordinabant q̃ deberent.

n Am qui nũc Grecoꝝ recte gubernari videnꝛ et legũ latores q̇ eas respublicas instituere/ neqꝫ ad optimũ finẽ videnꝛ aspexisse neqꝫ ad oĩes vtutes disciplinã ⁊ leges dixisse ꝭ onerose declinauerũt ad illas vtutes que videnꝛ vtiles/ ac plus hrẽ faciũt. Similiter ꝙ posteroꝝ quidã scriptores opinionẽ suã ostẽderũt Laudãtes em̃ Lacedemonioꝝ rempublicam admiranꝛ et cõmendãt legislatoris eiꝯ ꝓpositũ ꝙ oĩa ad potentiã ⁊ ad bellũ direxerit Que ⁊ ꝑ rõez refelli pñt et ꝑ facta ipa nũc reprobata sunt Vt em̃ plurimi hoĩm dñari late cupiũt qm̃ exinde mlta ꝓueniũt fortũe cõmoda Sic Tibron admirari laudareqꝫ videꝛ Lacedemonioꝝ legumlatorẽ et quicũqꝫ alter de republica scripsit illorũ ꝙ ꝓpter exercitationem eoꝝ ad ꝑicula mltoꝝ dñationẽ sibi ꝯparũt Atqui patꝫ ꝙ cũ nõ habeãt nũc dñationẽ Lacedemonĳ nec felices ampliꝯ eẽnt nec legũlatoꝝ eoꝝ bonꝯ Insuper

lud ridiculum si permanentes in legibus eius / nulloq; impediente illis legibus vti admiserunt bene viuere. Non recte vero suscipiunt neq; de dominatione / ad quam intendisse legislatorem ostendũt Nã imperiũ liberorũ meli⁹ ẽ ac magis ex virtute q̃ dñari vt seruis Preterea nõ p̃ hoc ciuitas ẽ felix existimanda neq; legislator laudand⁹ q̄ vincere docuerit ⁊ finitimis dñari Hoc em̃ magnũ ꝯtinet nocumentũ Nã ⁊ aduers⁹ ciues hoc agit qui poterit et ciuitati sue dñari querit De quo accusant Lacedemonij Pausaniam / licet in tãta dignitate ꝯstitutũ Nec sane aliqua hm̃oi ratio aut lex ciuilis nec vtilis nec vera Eadẽ em̃ optĩa priuatim ⁊ publice legislatorẽ inducere oportet in aĩos hoĩm Nec exercitatio rerũbellicarũ ob id est meditanda vt in seruitutẽ adigant immerẽtes / ꝟ primũ ne ipi seruire alijs cõpellant Deinde vt imperium querant gratia vtilitatis subiectoꝝ: non aũt oĩm dñationẽ Tertio vt eis dñentur qui seruire sunt digni. ¶ Q; autem oporteat legislatorem studere vt prouisio sua / et circa res bellicas et circa aliam institutionẽ ad ocium et ad pacem referatur / illud attestatur / q̄ plereq; talium ciuitatũ bellũ gerentes ꝯseruant Sed cũ dñationẽ adepte sunt destruuntur. Splendorem enim veluti ferrum per pacem amittũt Causa huius est legumpositor / qui non ita instituit / vt in ocio stare possint.

¶ Ca. xxxij. Ponit ea ad q̄ deb; attendere disciplina boni legislatoris.

Um ergo idem finis videatur publice ⁊ priuatim hominibus ⁊ eandẽ diffinitionẽ necesse eẽ sit viro optimo et optime reipublice / manifestũ ẽ oportere v̄tutes eas / que ad ocium spectãt / illi existere Finis est em̃ (vt sepe iam dixim⁹) belli / pax negotij ocium. Sũt ãt vtiles ad ocium et quietem virtutes. quarũ opus est in ocio est et quarũ in negotio

Oportet autem multa necessariorum nobis existere! vt liceat in ocio esse.
Quapropter temperatam ciuitatem esse oportet ac fortem et patientem.
Nam vt est in prouerbio Nullum ocium est seruis. Qui vero nō possunt
fortiter pericula subire! serui sunt inuadentium. Fortitudine igitur et con
stantia opus est ad negotiū. philosophia vero ad otium. temꝑantia et iu
sticia in vtroqꝫ tempore! sed magis in pace et ocio. Nam bellum quidem
ipm cogit homines eē iustos et temperatos Fortune autem prospere frui
tio et ocium cum pace petulantes magis facit Multa igitur iusticia mul-
taqꝫ temperantia indigent hi qui in optimo statu ꝯstituti videntur! et in
fruitione omnium rerum que beatos facere putant. veluti si qui sunt (vt
poete tradunt) in beatoꝝ insulis! maxime hi philosophia et temperantia
ꝛ iusticia indigerent! quanto magis ociosi sunt in abundātia taliū bonoꝝ
¶ Qua igitur de causa beata et studiosa futura ciuitas his indigeat virtu
tibus manifestū est Turpe em̄ est! nō posse frui bonis Sꝫ in negotijs qui-
dem et bello viros probos videri In ocio āt et pace seruiles Quamobrem
oportꝫ.! nō quemadmodū Lacedemonioꝝ ciuitas virtutē exercere Illi em̄
nō eo ab alijs differūt ꝙ nō putēt eadē maxima bona que ceteri! ß eo ꝙ ꝓ-
uenire illa existimāt magꝭ ꝑ aliquā ꝟtutē. Qm̄ ꝟo maiora sūt hec bona ꝗꝫ
ea que belli! et fruitio eoꝝ ꝗꝫ virtutū et qꝛ illius grā! manifestum est ex his

¶ Capite. xxxiij. Declarat ordinē ꝓcedendi faciendo ciues bonos.

Quomodo āt et ꝑ que id erit/ vtiqꝫ ꝯsiderandū diximꝰ / itaqꝫ su-
pra diuidētes ꝙ natura et more ꝛ ratiōe indigemꝰ. ex his āt qua
les aliquos natura esse oportꝫ determinauimꝰ Restat videre vtrū ratione
prius an moribus sit eruditio facienda Hec em̄ simul ꝯcordare debent opti

mā cōcordatione Contingit enī rationem aberrare ab optima suppositiō
ne et similes p mores duci. Clarum est hoc principium quidē quemadmo
dum in aliis q generatio est a principio ⁊ finis a principio aliquo / alteri⁹
finis Ratio āt nobis et mens nature finis. quare ad hec generationem et
morum institutionem parare oportet Deinde vt anima et corp⁹ duo sunt
ita quoq duas esse videmus anime partes / vnā irrationalem / alterā que
habet rationem Habit⁹ quoq earum duos / quarū altera est appetitio / al-
tera mens. Vt āt corp⁹ in generatione antecedit animā / sic pars irratio-
nalis antecedit eā partē que rationē habz Patet id in pueris quib⁹ statim
ira et voluntas et ꝯcupiscentia existit. At ratio et mens ꝓcedente etate in
illis fieri nate sunt Quapropter corporis curā necesse est prius suscipere ꝙ̄
animi Deinde appetitus Curam tamē appetitus gratia mentis Curam
vero corpis animi grā Si ergo ab initio ꝓuidendū ē a legispositore vt op-
tima sint corpora eoꝝ qui educanī / primo quidem circa coniugia ꝓuidere
debet qua etate et cuiusmodi existentes sunt in matrimonium copulandi.

¶ Capite. xxxiiii. Qua etate coniugia facienda sint ostendit.

Hoc autem instituit legispositor / inspiciens ad ipos / et ad vite
tempus vt etatibus in idem concurrant / nec discrepet gignēdi
potentia. viro enī generare adhuc potente / si mulier ipa concipere nō pos
sit / vel muliere quidem ad concipiendū apta / si vir ipe nō possit / lites ac
discordie inter ipos oriunī ¶ Ad filioꝝ ꝙ̄ susceptionē est inspiciendū / ne
nimis distent ab etate paterna Qm̄ nec ipi seniorib⁹ grām referre vllaz
pn̄t / nec pntes filiis alimēta pstare Nec etiā nimis pximi ad etatez pater
nā accedere debēt filii Habz enī hoc turbationē nō parvā. cū nec tanta sit

reuerentia huiusmodi filijs erga genitores: vtpote quasi equalibus: et cir ca gubernationem domus querele ex ista quasi paritate soleant peruenire Insuper quod dicere inspicientes huc digressi fuimus: vt corpora natorũ sint scdm legispositoris voluntatem. Fere quidem hec oia proueniunt per vnam diligentiam. Nam cum sit finis gignendi: vt plurimuz viris quidẽ septuagesimus annus: mulierib9 autem quinquagesimus: ita coniugan di q̃b initio sunt vt etatibus ad hunc finem concurrant ¶ Est aũt adoles centium coniunctio improba ad filios In cunctis enim animalibus iuue niles partus imperfecti sunt. et femine crebrius q̃ mares. et parua corpo ris forma gignuntur Quocirca necesse est hoc idem in omnibus prouenire. Huius autem coniectura fuerit q in quibuscunqz ciuitatibus consuetudo est adolescẽtes mares puellasqz coniugari: in eisdem inutilia et pusilla ho minum corpora existunt. In partu quoqz laborãt magis puelle ac pereũt plures Ex quo respõsum oraculi Tirrenis datũ: quidã existimãt ob istaz causam quasi multis pereuntib9 ꝑpter immaturitatẽ nuptiarũ nõ ꝑpter fructuũ collationẽ. Ad ꝓtinentiã q̃ꝫ vtile ẽ nuptias fieri seriores Intpati ores eẽ videt cũ puelle veneri assuescunt Ac masculoꝝ corpa crescere impedi unt si adhuc augẽte semĩe cõsuetudinẽ ineãt Nã hmõi termin9 hic eẽ videt quẽ nõ multũ excedit ampli9 Quapꝓpt puellas q̃dẽ circa etatẽ decẽ et octo annoꝝ nuptui tradere ꝯgruit Masculos eñ circa etatẽ annoꝝ sex et trigin ta In hoc eñ tpe ꝛ vigẽtib9 corpib9 ꝯiugent ac ꝓcedẽte tpe sil apte desinẽt ꝓcreare posse ꝛ filioꝝ susceptio ꝓtim erit ab initio eis etate vigẽtib9; si recte ꝓcedat statim generatio ꝓtim iã vergẽtib9 ad annũ septuagesimũ Quib9 igit etatib9 ꝯiugia sint facieda dictũ sit.

¶ Ca. 35. De dispositiõe tpis ꝑsonaꝝ generationi vacantiũ.

T

Emp⁹ em̄ anni vt nūc obseruāt multi / recte ꝑ hiemem apti⁹ ad nuptias eē Sꝫ ꝯsiderāda sunt in ꝓcreatiōe liberoꝝ que a medicis ꝛ que a physicis tradunt̄ Medici em̄ tp̄a corpm sufficiēter ostendūt Physici āt de spiritib⁹ Borealia mag⁹ q̄ꝫ Australia laudātes Que āt corpa maxime vtilia sunt / magis dicendū esset / vbi de disciplina liberoꝝ tractat̄. summatim vero sat fuerit nunc dixisse Necꝫ em̄ athletaꝝ habitudo vtilis fore ad ciuilem habitū necꝫ ob sanitatē ꝛ procreationē liberoꝝ. nec rurs⁹ humilis ꝛ imbecilla nimiū ꝫ media istaꝝ Laborio sam em̄ habitudinē hrē oportꝫ exercitatā vero laborib⁹ nō violentis Nec ad vnū laborē solū vt athletarū habitudo ꝫ ad liberalia opa Nec āt siliter viris mlieribusꝗ existere debet. Pregnātes q̄ꝫ mulieres curā hrē corpm oportꝫ / nō pigrescentes necꝫ subtili vtētes alimonia Hoc āt facile est legūpositori ꝓuidere / si iubeat singulis diebus iter quoddam facere debere ad deorum sacra mulieresꝗ sortite sint ꝯcipiendi honorē. Mens tū ꝯtra q̄ꝫ corp⁹ in tranquillitate est traducenda Que em̄ fiūt ab ea que ꝑtinet capo videt̄ quodmodū illa q̄ nascūt̄ a terra.

¶ Ca. xxxvi. Ponit remedia cōtra excessiuā multitudinē ꝓcreandoꝝ puerorꝝ Et similiter ostendit q̄ꝫto tempe liberis generādis opam dare pueniat

C

Irca expositionē āt vel educationē filioꝝ lex sit / nihil orbatū fore natura educandū In alijs vo si mores institutaꝗ ciuitatē ꝓhibeāt natos exponere / ac multitudo tanta prolis alicui ꝯtigerit vt duplicat⁹ sit filioꝝ numer⁹ Nā is deffinit⁹ eē debet / ad multitudinē nimiā cuitandā ante venire oportꝫ / ne fetus ꝯcipiantur Nā postq̄ꝫ concepti sunt et sensum aut vitam conceperint / nephas est eos attingere Cum vero determitatū sit qua etate vir et vxor sint ab initio coniugandi q̄ꝫto tempore liberis operam dare conueniat determinemus. Senioꝝ em̄ fetus quemadmodum

modum iuniorum imperfecti sunt et corporibus et intellectib⁹ Senescentium q̄ꝫ fetus irrobusti Quapropter illud maxie temp⁹ ꝓbādū est / in quo maxime intelligentia viget in nobis Id aūt esset in plurimis circiter annuꝫ quinquagesimū vt poetaꝝ quidā dixerūt / septenario numero etatē dimetientes Itaqꝫ qui quattuor aut quinqꝫ annis hāc etatem excesserit / relinquere debent in aperto ꝓcreandi studiū / ac de cetero vel sanitatis vel huiusmōi alteri⁹ causa / ꝯcubitū facere videri Coit⁹ vero om̄is alteri⁹ q̄ꝫ coniugis penit⁹ sit interdict⁹ / q̄n quidē sit et appelletꝰ ꝯiunx. Q / si q̄s dep̄hendatꝰ ꝯtrafacere per tempus ꝓcreationis / dignam ꝓ delicto penā reportet

❡ Ca. xxxvij. xxxviij. xxxix. declarat quomodo pueri debeant gubernari et quantum ad corpus et quantum ad animam.

Prosequit alia precepta de educandis liberorum

Susceptis aūt filijs multū referre putandū ē ad corꝑis robur quali victu nutriantꝰ Apparet vo ex ceterꝰ aīalib⁹ ⁊ ex gentib⁹ q̄b⁹ cura ē assidua bellice habitudīs / nutrimentū lactis maxie ꝓprijs ē corꝑib⁹ Absqꝫ vino aūt magꝰ ꝓpter egritudinē Et p̄terea mot⁹ quousqꝫ in ea etate fieri datꝰ / ꝯferūt Ne membra vero ob teneritudinē distorta fiant vtuntꝰ ad huc gentes alique organis quibusdā et machinis que corp⁹ a talib⁹ illesuꝫ ꝯseruāt ❡ Confert etiam statim a puericia frigori assuefacere Hoc eīm ⁊ ad sanitatē et ad res bellicas vtile ē Quapropꝰ apud mltos barbaroꝝ ꝯsuetudo est / vel gelido amne natos immergere vel paruā veste amicire vt faciūt Galli. Ad cūcta eīm ad que possibile est statim ab initio meli⁹ ē assuescere Est aūt apta pueroꝝ natura ob eoꝝ calorem ad frigus exerceri Circa primā igitꝰ etatem / hec et hm̄oi diligentia est adhibenda. ❡ Sequenti vero etate vsqꝫ ad annos quinqꝫ qua nondū ad disciplinā aliquā sunt admouēdi / nec labores ꝑferre cogendi / ne crescere impediantꝰ / motus solūmodo quosdaꝫ

suscipere debent/quo pigritiam corpis euitent. qui mot⁹ preparandi sunt illis et p alios act⁹ ⁊ p ludū Ludi vero ipi nec illiberales neqꝫ laboriosi esse debent/neqꝫ remissi ¶ Quas aūt narrationes et fabulas illa etate pueri au dire debeant cura sit his qui pueris publice preficiunt. Cūcta em̄ talia ad ꝯuersatiōes postea futuras accōmodāda sunt Itaqꝫ ludi et plurimū tales esse debēt vt sint imitatiōes coꝝ que postea serio essent facienda ¶ Cohi bitiones vero pueroꝝ et interruptiones plorat⁹ qui legib⁹ ꝓhibēt nō recte faciūt Sūt em̄ vtiles ad augmētū cū sint quodāmō exercitationes corpm Spūs em̄ ꝯpressio facit robur laborātib⁹ qḋ ꝯtingit etiā puerꝭ cohibētib⁹

¶ Ca. xxxviij. Ostendit ꝙ pueri cohibendi sūt a ꝯuersatione seruoꝝ.

P Rouidendū ē ab his/quib⁹ pueroꝝ cura publice ꝯmissa est circa hmōi educationē ⁊ aliam ⁊ vt ꝗ̄minime cū seruis ꝯuersent Hec em̄ etas ac etiā vsqꝫ ad annos septem necessariū est vt domi alat Rationa bile est ergo p̄cipere in hac etate/vt ab auditu et visu seruiliū rerū absint. ¶ Omnino igit obscenitas verboꝝ p legislatorē exterminanda ē de ciuita te Ex turpiter em̄ loquēdi licentia/sequit et turpiter facere Potissimum igit statim a pueris nec dicant nec audiant quicꝗ̄ turpe Si quis vero aut dicere aut facere quicꝗ̄ ꝓhibitoꝝ deprensus fuerit/is si liber sit ꝗ nondū in conuentum comessatorum dignatus assumi/honore ꝓhibeat et verberi bus castigetur Sꝫ si sit maiorꝭ etat(seruili infamia afficiat. Cū v̄o dicere quicꝗ̄ turpe interdixerim⁹/clarū ē/q: et aspicere aut picturas aut act⁹ de formes ꝓhibem⁹ Sit igit cura mgrātib⁹/nullā neqꝫ picturā neqꝫ statuā es talium rerū imitatricē nisi apud deos quosdā/quib⁹ etiā lasciuiā mos tri buit/apō hos ꝑmittet lex homines ꝓ se et filijs et vxoribus sacra facere.

Liber Septimus.

Juniores autem neqꝫ iamborum neqꝫ tragediarū spectatores esse sinat / nisi cū ad eam puenerint etatem / vt in comessationib⁹ vna cū alijs sedere et potius esse participes possint Et ab hmōi labe insontes disciplina omnes prestabit. Nos quidem nūc cursim ista attigim⁹ Postea vero scientes oportebit determinare magꝭ siue oportꝫ siue nō oportet/primo querentes et quomodo Sꝫ in presenti mentionem de his facere necessarium fuit.

¶ Ca. xxxix. Aristoteles reprobat opinionē aliquoꝝ dicentiū et tenentiū pueros posse eē inspectatores Comediarū ⁊ Tragediarum.

f

Orsitan eñ nō male circa hoc censebat Theodotus tragediarū actor Nulli eñ vnqꝫ concedere voluit vt ante se ageret / neqꝫ ex vilibus etiā histrionibus quasi magis faueant auditores illis quos primo audierit Contingit hoc idem conuersationibus hominum et rerum Omnia eñ prima nos magis delectant Quapropter oportet a pueris omnia turpia pcul remouere et maxime quecunqꝫ habent in se vel obscenitatem vel improbitatem Transactis vero annis quinqꝫ et duob⁹ vsqꝫ ad septem oportet iam disciplinas exspectare quas addiscere eos oportet. Due sunt etates in quas necessarium est disciplinas diuidere Vna est post septimuꝫ annū vsqꝫ ad pubertatē Altera a pubertate vsqꝫ ad annū vicesimūprimū. Nam qui ebdomadibus diuidunt etates / plurimū dicūt bene Itaqꝫ sequēda est nature distinctio/Omnis eñ ars et disciplina implere vult id quod deest nature Primū igitur videndum est si facienda sit institutio quedam circa pueros Deinde si vtile sit publice curā eoꝝ suscipere vel magꝭ priuatim quō nūc fit in plurimis ciuitatib⁹. Tertio qualem hāc eē curā oportꝫ.

¶ Finis Politicorum Septimi

¶ Liber Octauus tractat de disciplina iuuentutis post septennium / hoc est quomodo instruendi sunt pueri quatum ad animam in scientijs / virtutibus et disciplinis / quod Philosophus quattuordecim capi. ostendit.

¶ Capite primo Ostenditur q Legispositor maxime intendat circa disciplinam iuuentutis / et hoc publice faciendum.

Vod igitur a legispositore maxime intendendum sit circa disciplinam iuuentutis / nemo vtiq dubitabit. Nam id quidez neglectū in ciuitatib⁹ / affert reipublice detrimentū Oportz em̄ ad singula gubernādi genera disciplinam accōmodari Nā mos vniuscuiusq pprius ꝯsueuit et seruare rempublicam et ab initio ꝯstituere / ceu pplaris mos pplarem et paucorū potentie accōmodat⁹ mos / eam que ꝯsistit in paucoꝝ gubernatione. Semp āt melior mos / causa ē melioris reipublice Preterea in cūctꝭ facultatib⁹ et artib⁹ sunt quedā atq erudiri pri⁹ oportet et assuefieri ad eaꝝ opa. Itaq manifestum est q et ad virtutꝭ actiones ¶ Cum vero vn⁹ sit finis ciuitatis tote / clarū est oportere disciplinā q̄z esse vnā et eandem omnium Et huius curam esse publicā et non priuatā quēadmodū nūc vnusquisq curam habet suoꝝ filioꝝ priuatimq docens / et priuatam disciplinā put ei videt Sz oportet publicoꝝ publice exercitationē fieri Et simul non debet q̄sq̄z ciuis se suū existimare s ōis ciuitatꝭ Particula em̄ ciuitatꝭ vnusq̄sq est Cura vero singularū pticulaꝝ respicere nata ē ad curam toti⁹ Laudari pnt in hoc Lacedemonij / nā plurimā circa pueros diligentiā faciūt et quidem publice. Q; igit lege puidendū sit circa disciplinā iuuentutis / et hoc publice faciendum / patet.

¶ Capite scdo Aristoteles ostendit generaliter qualis debeat esse iuuenū disciplina

Venam vo ista sit disciplina et quō tradenda / latere nō debet Nam nunc quidem in ambiguo est / nec eandem omnes censent

Capitulum secundum

iuuentutem debere addiscere! neq3 ad virtutem neq3 ad vitam optimam ꝛ

¶ Neq3 cõspicuũ est! vtrũ p intelligentiã magꝭ deceat vel p animi mores Impedimẽtoꝝ ꝙ respectus! ꝯsideratione disciplinẽ cõturbat! cũ manifestum nõ sit vtrũ accõmodanda nr̃a sit exercitatio ad ea que sunt vtilia ad vitã! vel ad ea q̃ intendũt ad virtutẽ! vel ad ea que ad maiorẽ quendã supfluumq3 ꝑtinet apparatũ Hec em̃ oĩa patronos quosdã suscepe. De his ꝙ que sepe ad vtutẽ tendũt! nihil ꝯfessũ3 existit Etem̃ virtutẽ nõ eandem oẽs statim honorãt. ex quo fit vt discordẽt circa illi⁹ exercitationẽ Q; igitur ex vtilib⁹ necessaria sint addiscenda manifestũ ẽ Q; ãt nõ oĩa distinguentib⁹ liberalia opa ab illiberalib⁹/ patebit illa talia esse recipienda que cũ vtilia sint. faciũt exercentẽ habentẽq3! nõ vilis exercitij opatorẽ Vile ãt exercitiũ putandũ ẽ! et ars et disciplina quecunq3 corp⁹ aut animũ aut mentẽ liberi hoĩs! ad vsum et opa virtutꝭ inutile reddũt Itaq3 ꝛ artes ille que deteri⁹ disponũt corp⁹ / et cũcta mercẽnaria exercitia! sordida nũcupam⁹. mentẽ em̃ occupatã et vilem reddũt Sũt etiã quedã ex liberalibus scientijs quas vsq3 ad aliquid discere! honestũ sit. penitẽs vo se se illis tradere ac ad extremũ vsq3 ꝯsequi velle / nocumẽtis illis que supra dixim⁹! obnoxios facit S3 refert plurimũ/cui⁹ grã qs agat vel discat Nã si grã sui vł amicorum! vel propter virtutem / non est illiberale. qui vero idipm agit! ꝓpter alios! sepe vtiq3 videbit illiberaliter ac sordide agere Discipline igitur ille de quib⁹ diximus/ad vtramq3 partem se habent.

¶ Ca. iij. Ponit quattuor disciplinarũ genera quas discere consueuerunt iuuenes. et causam vnius illarum demonstrat.

S Vnt aũt fere quattuor quas discere iuuenes ꝯsueuerũt/litteras! gymnasticã/musicã. addũt vo quidã figurandi peritiam Litte

tas quidē et figuratione tanq̄ vtiles ac valde expedientes. ad vitā gymna
sticam vo tanq̄ ptinentē ad fortitudinē. De musica vo ambigit̄ Nā nūc
plurimi quidē voluptatis grā illam addiscūt Veteres aūt inter disciplinas
eā collocauerūt / ex eo ꝙ natura querit / vt sepe dictū ē / nō solū in negotio
recte / verūetiā i ocio laudabilr̄ posse vsari Hoc em̄ principiū ē oīm vt rur
sus de illo dicam⁹ Si em̄ vtroqꝫ op⁹ ē / magꝭ aūt expetēdū ē ociū Nec id q̄dē
in ioco Nā sic necesse foret iocū eē finē vite. ꝙ si id ē impossibilile / magꝭ q̄
in negotijs vtendū ē ioco Nā q̄ laborāt / indigēt relaxatione Et hui⁹ grā ē
iocus Negotia vo sūt cū labore ⁊ conatu et ppterea oportꝫ iocū adhibere
q̄ tanq̄ medicinā eo tpe afferāt Nā relaxatio ē hmōi mot⁹ animi / ⁊ reqes
p voluptatē ¶ Ociū aūt ipm videt̄ in se voluptatē hrē et felicitatē et vitam
btām Et hoc nō in negociosis ꝟ ociosis existit Nā q̄ negociat̄ / alic⁹ grā ne
gotiatur / quod sibi desit Felicitas aūt finis est quam nō cuꝫ dolore / ꝟ cum
voluptate esse oēs putant. hanc tamē voluptatem nō eandem oēs po
suerunt / sed scđm se vnusquisqꝫ et scđm habitum suum. optimus tamen
optimam et eam que sit ab honestissimis. Itaqꝫ manifestum est / ꝙ opor
tet ad ocium quoqꝫ degendum addiscere quedam et erudiri / et has erudit
ones / et disciplinas sui ipsarum esse gratia Illas vero que ad negotiuꝫ /
tanq̄ necessarias / et gratia aliorum. ¶ Quapropter et musicam anti
qui inter disciplinas collocauere / non tanq̄ rem necessariam Nihil enim
habet tale / neqꝫ tanq̄ vtilem / vt littere ad lucrum / et ad rem familiarem /
et ad studia / et ad ciuiles actiones cōplurimas. Videtur quoqꝫ figuran
di peritia vtilis esse ad iudicandum melius artificum opera / neqꝫ vt gym
nastica ad sanitatē et robur. Restat ergo ꝙ ad degendum in otio ad qđ et

apparet eam adhiberi! quam em̄ putāt degentiā esse in gen̄ nor̄ hominibz in ea instituūt Quapropt̄ Homer⁹ ꝛ in poemate suo ita inquit Sꝫ quale ē tocari ad mensam oppipare paratam Deinde noīans q̄sdā! alios subdit ꝛ Citharedū qui oēs demulceat. Et alio loco ait Vlixes Optimā eē degendi rōem! qū letis hominib⁹ cōuiue audiūt Citharedū sedentes per ordinē ¶ Qꝫ igit̄ sit disciplina quedā quā nō vt vtilem neqꝫ vt necessariā docēdi sint filij ꝟ vt liberalem ꝛ honestā! manifestū ē Vtrū āt vna sit numero an plēs! et quenā iste! et quō posteri⁹ dicet̄ Nūc āt id p̄missum sit qꝺ apꝺ antiq̄s sit testimoniū ex his disciplinis q̄s dixim⁹. musica em̄ hoc manifestat

¶ Ca. iiij. Quare adolescētes debēt instrui in alijs trib⁹ disciplinis.

Capitulum quartum de operatione puerorum cum gimnastica

[E]t etiam de vtilib⁹ ꝙ aliqua discere pueros opoꝛtꝫ nō mō ꝓpter vtilitatē vt patꝫ in litteris! verūetiā ꝓpter multas disciplinas alias que ꝑ litteras addiscunt̄ Similiter vō figurandi peritiā! nō vt in venundando emēdoqꝫ vasa nō decipiant̄! ꝟ poti⁹ q2 ꝯtemplari facit pulchritudinē coꝛpm. Querere em̄ vtilitatē vbiqꝫ minime cōgruit magnanimis et ingenuis hominib⁹ Cū vō manifestū sit! vtrū moꝛib⁹ an ratione sit disciplina tradenda et an circa coꝛpus! pꝛimo! vel circa mentē! patet ex his ꝙ adolescentes Gymnastice ꝛ Pedetriuice sunt tradendi Quarum altera qualem aliquam facit habitudinem coꝛpoꝛis. Altera operationis.

¶ Capite quinto. Aristoteles ostendit quomodo adolescentes debent instrui in Luctatiua! repꝛobando vnam opinionem.

[N]unc aūt q̄ ciuitates curam hrē puerꝛ maxīe videntur! partim Athletaꝛ habitudinē inducere studēt! in quo defoꝛmāt coꝛꝑa! et augmentatōem eoꝛ impediūt Lacones vero in hoc quidē non errant ꝟ effractos laboꝛib⁹ reddūt adulescētes! q̄i hoc vtile sit maxīe ad foꝛtitudinē.

Atqꝫ vt iam sepius diximus / neqꝫ ad vnam virtutem / neqꝫ ad hanc maxime respiciendū est ab eo / qui curā facit institutionis Etsi ad hāc / nō tñ id ꝯsequunt̄ Neqꝫ em̄ in alijs aīalibꝰ neqꝫ ī gentibꝰ videmꝰ fortitudinē adesse maxīe efferatis / ß potiꝰ mansuetioribꝰ / ac leoninis moribꝰ multeqꝫ gentes que ad cedes hoīm et ad eoꝝ comessationē insultāt vt circa Pontū Achei et Aniochei / et ex mediterraneis alie gētes similiter his vel magis / que quidem gētes clanculum ꝑ insidias latrocinant̄ Ad bellica tñ opa nihil valēt. Preterea scimꝰ Lacones / dum ipi soli exercebant̄ / prestitisse ceteris . nūc āt esse alijs inferiores Nō em̄ ob id prestabāt ꝙ iuuentutē exercerent / ß ꝙ ipi exercitati ꝯtra nō exercitatos pugnabāt . Itaqꝫ honestas nō feritas est in certaminibus preferenda Neqꝫ em̄ lupꝰ neqꝫ alia bestia honestū periculum pugnando subiret ß magis vir bonꝰ Qui vero adolescētes in hoc nimium tradūt / et in necessarijs absqꝫ disciplina ꝑmittunt vere illos sordidos reddunt Ad vnū em̄ opus reipublice vtiles faciūt / et illos ad ipm deteriꝰ / vt ratio ostendit Oportꝫ āt nō ex prioribꝰ operibus ß ex his que nunc fiūt iudicare Nā nūc quidē illi qui repugnāt / disciplinā hn̄t / tūc vero nō habebāt

¶ Q / igit̄ vtendū est gymnastica et qn̄ vtendū ꝯfessum existat Vsqꝫ em̄ ad pubertatē leuiores exercitatiōes sunt adhibende absqꝫ victu vllo violento et laboribꝰ coactis / ne crescere corpa impediant̄ Signū erit non paruū ꝙ ita ꝯtingat q2 inter eos qui Olimpia vicerūt / duo vel tres tantū reperiūt̄ q̄ idem adolescētes ⁊ viri sint victoriā ꝯsecuti ꝓpterea ꝙ ꝑ exercitatiōes puerit̄ adhibitas / sublata sit vis ac robur a necessarijs laboribꝰ Post pubertatem vō cū annis tribꝰ ad alia ꝑdiscēda intenderūt / tūc ꝯgruit et laboribus et victu necessario illos occupare Nā sil̄ mēte et corpe laborare nō oportet

cum se inuicē impedire nata sint Labor q̄dem corpis mentē. mētē āt corp⁹

¶ Capite sexto Reuertitur ad ostendendum quare et quomodo adolescentes debent discere musicam proponendo dubia.

De musica vero dubia quedam posuim⁹ antea! et nunc rectum erit illa resumere! vt tanq̄ ꝯsentanea fiat rationib⁹! quas quis de ea dicens ostendat Neq̄ em̄ facile est demōstrare quam potentiam habeat / neq̄ cuius gratia illam adipisci oportet Vtrum solatij causa et quietis! quemadmodū somnus ⁊ potus Nam hec per seipā non sunt honesta sed iocunda! et simul cessare curas faciūt vt inquit Euripides Quapropter instituunt in illa / et vtuntur cunctis istis similiter! somno et potu et musica In his quoq̄ saltationem posuerunt. ¶ Vel magis putandum est! ad virtutē tendere musicam vt potentem! queadmodum gymnastica tale aliquod corpus reddit Sic et musicam! talem aliquem morem efficere assuefacientem posse! recte letari / vel ad degendi rationem aliquid cōfert et ad prudentiam Nam hoc tertium ponenduꝫ est ex his que dicunt̄ ¶ Q; igitur oporteat pueros! nō solatij gratia discere manifestum est Nō em̄ solantur discentes Nā cum labore est disciplina Atqui nec degendi rationem pueris neq̄ illi etati congruit attribuere Nulli em̄ imperfecto cōpetit perfectio. ¶ Sed forsitan videbit̄ puerorum studium solatij esse gratia / viris factis ac perfectis Q; si hoc tale est! cuius grā oportet eos addiscere! ac non potius instar Persarum Medorumq̄ regum ꝑ alios idē facientes! voluptatis ac discipline participes fieri Etem̄ necesse est melius perfici ab his qui hoc opus suum fecerunt et artem q̄ ab his qui tanto solum tp̄e in eo laborauerunt quanto addiscunt. Q; si oportet in his eos laborare similiter et circa epularū apparatum oportebit vtiq̄ eos addiscere

quod est absurdum. Eadem quoqꝫ dubitatio cadit! si possit mores facere meliores. Quid em̄ opus est eos hec discere / ac nō ex alijs audientes recte letari et iudicare posse! quemadmodum Lacones. Illi em̄ quanq̄ nō didicerint! possunt tamen recte iudicare (vt aiunt) que sit bona vel nō bona melodia Eademqꝫ ratio foret ad solatia et ad rationem degendi otij libero homine dignā Quid em̄ oportet eos addiscere? Ac nō vtentib⁹ frui? Considerare hoc licet ex ea opinione quam habemus de dijs Nō em̄ Iuppiter cantat! aut citharam pulsat scd̄m poetas! immo illos qui talia faciunt appellamus viles! et opus illud non viri! neqꝫ sobrij! sed iocantis Ac enim de his postea erit considerandum.

¶ Capite septimo incipit determinare veritatem dubiorum ostendendo ad que valet et ordinatur musica.

probat musicam utilem esse ad solacium et ad rationem otii degendam

P Rima vero questio est! vtrum musica sit in ioco reponenda vel nō! et quid potest efficere de his tribus in dubitatione propositis! vtrum disciplinam vel solatium vel rationem ocij degendi ¶ Rationabiliter quidem ad omnia instituitur et videtur omniū particeps. Nam et iocus gratia requietis est! ac requietem necesse est esse iocundam Est em̄ medicina molestie illius que per laborem suscipitur Et ratio degendi otij nō solum honestatem habere debet verum etiam voluptatem Felicitas em̄ ex ambobus istis est. Musicam vero omnes fatemur esse ex iocundissimis siue nuda sit siue cum modulatione Inquit profecto et Museus carmen! dulcissimam rem esse mortalibus. quapropter et ad cetus familiarū et ad vitam in ocio degendum! rationabiliter illam recipiunt! vt potentem leticiam afferre Vnde ex hoc quis intelligat illam pueris esse perdiscendam Quecunqꝫ em̄ iocunda sunt atqꝫ eadem innocua! nō solum congruunt ad

Liber Octauus.

finem / verumetiam ad cessationem. Cum vero contingat hominib⁹ per
raro esse in fine / persepe autem cessent / et vtantur iocis / nō ob aliud mō /
sed etiam ob delectationem / vtile vtiq͡ꝫ foret requiescere in his que ab illa
ꝓueniunt voluptatibus Contingit autem hominibus fecisse iocos finem
cum et habeat fortasse finis voluptatē quādā ꝫ nō quancūq͡ꝫ Querētes ve
ro istam / accipiunt hanc pro illa / ex eo ꝙ cum fine agendi similitudinem
habet Nam finis gratia nullius futuri expetitur / et tales voluptates nul-
lius futuri gratia sed gratia eorum que antecesserunt laboꝝ scꝫ ac molestia
rum Per quaꝫ igitur causam querunt felicitatem fieri / per huiusmodi vo
luptates Hāc igit̄ vtiq͡ꝫ aliq̄s rationabiliter existimet causaꝫ De cōmuniōe
aūt musice nō ꝑ hec solū ꝫ etiā qꝛ vtilis sit ad cessatiōes / ꝛ videt̄ nec ꝑ eas
mō ꝫ insuꝑ quēadmodū vnū aliqn̄ aliud ex eo ꝓueniat Preciosior q̄dē nat̄a
ei⁹ ē q̄ꝫ ꝫm eū vsum de q̄ supra dicit̄ et oportꝫ nō solū ab ip̄a voluptatē cape
re / quā ꝑcipiāt oēs ꝫm sensum Habꝫ eñ musica naturalē voluptatē ꝑ quā
illi⁹ vsus cūctis etatib⁹ et cūctis morib⁹ ē accept⁹ / ꝫ si quo mō ad mores ex
tendit̄ ꝛ ad animū Id āt patebit si tales aliqui ꝫm mores ꝑ illā efficiamur

¶ Capite octauo. generaliter ostendit Aristotelis quomo
do musica valet ad mores.

Et qui ꝙ efficiamur per olympi modulationem manifestum ē ea
a namq͡ꝫ abstrahit aīam et quodāmodo rapit Rapt⁹ vo ꝛ abstra
ctio aīe / circa morē affectio ē Preterea audiētes repn̄sentationē oēs afficiū-
tur etiā sine melodijs et versibus Cum vero contigerit musicam esse dele-
ctabiliū. virtutem autem esse circa letandum recte ꝛ amare et odisse / opor-
tet profecto addiscere et assuefieri ad nullam rem adeo vt ad iudicandum
recte / et ad gaudendum mansuetis moribus et laudibilibus operibus.

¶ Sunt autem in rythmis et melodijs / similitudines maxime / penes veras naturas ire et mansuetudinis ac fortitudinis et temperantie / et cõtrariarum his / et aliorum omniũ que ad mores ptinent Patet id ab effectu Mutam⁹ animũ talia audientes Mos aũt dolendi ac letandi in similibus ppe est / vt erga veritatem eodem mõ se habeat / ceu si quis gaudet / imaginem alicui⁹ videns / nõ ppter aliam causam sed ppter formã ipam / necessariũ est huic et aspectũ ipm / illi⁹ cui⁹ imaginem cõtemplamur / esse iocundum.

¶ Contingit autem in alijs quidem sensibili⁹ nullam existere similitudinem morum vt in his que tactu vł gustu percipiunt͛ In his etiam que visu admodũ parum Figure enim sunt talia Sz ad modicum et om̃es hm̃oi sensus participãt ¶ Insup nõ sunt he similitudines mor / ꝟ signa mag͛ que fiunt figure et colores mor / et sunt hec a corpe in passioni⁹ Attamen quantũ refert circa horũ visionẽ oportet pueros nõ figuras inspicere Pausionis sed Polignoti. Et si quis alter Pictor vel Statuarius sit moralis.

¶ Capite nono Aristoteles specialiter ostendit quomodo diuersi modi musice solent animi morem aliqualem facere.

T in melodijs ipis sunt imitationes morum Et hoc est manifestum Statim em̃ armoniarũ distincta est natura / ita vt qui audiunt / aliter disponant͛ / nec eodẽ mõ se habeant ad vnamquãq3 ipsarum / ꝟ ad quasdã flebiliter et ɔtracte magis / puta ad eã que appellat͛ Lidiamixta Ad quasdã vero meli⁹ scðm mentem / ceu ad illas que sunt remisse. Ad aliam vero mediocriter et ɔposite plurimũ vt videt͛ dorica facere / omnium armoniarum Phrygia vero distrahit ac rapit animũ et quasi extra se ponit. Hec em̃ recte dicunt qui circa hm̃oi disciplinam philosophant͛ Capiũt em̃ verborum testimonia ex rebus ipis ¶ Eodem mõ se habet circa richmos.

Alij enim morem continent grauius / alij concitāt / alij violentiores afferunt mores / alij liberaliores. Ex his igitur patet / ꝙ musica potest animi morem aliqualem facere. Q / si hoc potest musica / clarum est ꝙ ad puerꝝ disciplina est adhibenda / et in ea pueri sint instituendi. Congruit autē nature huiusmodi disciplina Nam pueri propter etatem nihil ferūt sponte / quod nō habeat in se iocunditatem Musica vero ex his est que sunt iocunda scdm naturam Et videtur cognatio quedam esse nobis cum armonijs et rythmis. Quapropter multi sapientum dixere / alij quidem animā esse armoniam / alij vero habere armoniam.

¶ Capite decimo. Ostendit Aristoteles ꝙ pueri docendi sunt musicam vocum et instrumentorum.

Utrum autem addiscere eos oportet cantando et manibus agendo vel non / quemadmodum prius dubitatum est / nunc erit dicendum. Nō est obscurum inter se multum ad hoc vt efficiamur aliquales / si quis operum ipse sit particeps Nempe impossibile ē vel certe admodum difficile / vt qui opa ipa nō tractet / perite valeat iudicare Et simul opus est / vt pueri habeant exercitationem aliquam. Et Archite tabella recte reperta est / quā pueris dant / vt in ea occupati / illa que sunt domi. nō frangant. Nescit enī pueritia quiescere. Hic est enī infantib9 conueniens ludus Disciplina vero maiorib9 tanꝗ tabella quedā Q; igit docendi sint musicam / ita vt in ope ipo versent / ex ipis patet. Quid aūt deceat vel nō deceat scdm etates / nō difficile ē determinare / ac respondere vituperatoribus / vile hmōi exercitiū esse dicentib9 Primū igit cum iudicandi causa sint hec opera ipa perdiscenda / oportz in pueritia illis operam dare In maiori vero etate exercitationem eoꝝ dimittere / tantummodo ꝙt iudicare pos-

se per disciplinam in pueritia ad operam et letari recte Vituperantib⁹ aūt
qui aiunt sordidos ac viles musicam facere / non difficile est respondere si
consideremus quousq3 illi opera danda sit ab his qui ad virtutem ciuilem
erudiuntur Et que melodie quiue rythmi sint addiscendi Et preterea qui
bus instrumentis percipiatur Nā in eo quidem plurimū refert consistitq3
in his obiectionis solutio Nihil eñ vetat modos quosdā musice (illd qd
aiunt) efficere Clarum est igitur oportere disciplinā ei⁹ / neq3 impedimē-
tum afferre ceteris operationib⁹ / neq3 corp⁹ efficere inutile ad bellicas ci-
uilesq3 operationes / ad vsus quidē iam / ad disciplinas vo postea Erit āt
hoc / si neq3 ī illis laborabūt / que ad certamen artifitiū ptinēt. Neq3 circa
admirabilia quedā et supflua / que in certamina prius et de certaminib⁹ in
doctrinā venere Sz eousq3 vt gaudere valeant pbabilib⁹ melodijs et ryth
mis et nō cōi sensu musice solū vt aīalia qnedā ꝛ turba seruoꝝ ac pueroꝝ.

¶ Capite vndecimo. Ostendit Aristoteles quibus instrumentis
musicalibus sit vtendum et quibus non.

P Atet etiam ex his quibus instrumentis sit vtendum Neq3 eniz
etiam tibie sint in disciplina recipiende / nec aliud artificiosum
instrumentum vt cithara Et si quid aliud tale / ꝟ quecunq3 faciāt audito
res bonos vel musice discipline vel alteri⁹. Insuper tibia nō est morale / ꝟ
potius suscitatiuum ꝛ concitatiuū Itaq3 ad huiusmodi tempora est vtē-
dum illa / in quibus spectacla magꝭ purificationem patiunē ꝙ disciplinā.
¶ Adiungam⁹ āt ꝛ illud quod ꝯtrariū discipline efficit / impediēs rōe vti
per tibiarum sonū Quapropter bene reprobauerūt illarum vsum antiqui
licet prius vsi fuissent Studiosiores eñ facti ꝑpter diuitias / et animosio
res ad virtutē post victoriā contra Medos habitā ac ex reb⁹ gestis magnū

de se opinantes / disciplinā omnē arripuerūt non iudicantes ꝗ experientes ¶ Quapropter tibiarum quoqꝫ vsus tunc receptus est Nā apud Lacedemonios quidam qui ludos exhibebat / ipsemet tibiis modos fecit Et Athenis eousqꝫ in consuetudinem venit vt fere ingenui omnes addiscerent / qđ patet ex tabula a Creasipo posita / cum ludos ꝑ tribu sua dedit. Postea vero in desuetudinem abiit / et improbari cepta est / cum iam melius per experientiam iudicari possent / qđ ad virtutē ꝑtinet et quid non Eodemqꝫ modo ꝑmulta instrumentoꝝ antiquoꝝ improbata sunt veluti Pectades et Barbiti et que ad voluptatem audientiū intendebāt Eptagona Eptrigona et Sambuce et cuncta que indigent perita manuū gestarum lations ¶ Rationabiliter qꝫ se habet illud quod antiqui de his fabulant̄. Aiunt em̄ Mineruam repertricem / tibias abiecisse ob deformitatē oris Atqui nō male habet dicere fecisse hoc / deam deformitate oris infensam / ꝗ tñ multo magis ob id quia nihil confert tibiarum vsus / ad intelligentiam et mentem / cum scientia et ars Minerue sit attributa ¶ Cum vero instrumentorum et operis improbauerimus artificiosam disciplinam. artificiosam vero illam posuimus / que versatur in certaminibus. In illis em̄ qui agit non proprie virtutis gratia agit / sed vt audientes delectet et onerosa quidem delectatione. Quapropter non ingenui hominis censemus esse huiusmodi opus sed per viles ac sordidos contingit illos fieri. Nam finis cui⁹ gratia faciūt improbus est / cū spectator onerosus existēs / modo hoc / modo illud exigere consueuerit / ita vt artifices quoqꝫ placere studentes illiusmodi efficiantur et corpora similiter propter motus.

¶ Capite duodecimo. Aristoteles demonstrat generaliter / quibus armoniis sit vtendum.

Onsiderādū est āt vtrū omib⁹ vtendū sit armonijs ⁊ omnibus
c
rythmis vel distinguēdū Deinde vtrū illis q̄ eruditionis causa
laborāt eādē distinctionē tribuam⁹ an tertiū quiddā aliđ Qm̄ videm⁹ mu
sicam eē ꝑ melodiā et rythmos. hoꝝ vtrūqꝫ latere nō debet/ quā vim habe=
at ad doctrinā Et vtrū ꝓferenda sit ea pars que in melodijs ꝯsistit! an ea
que in rythmis Putātes igit̄ mlta de his eē dicta recte a musicis quibusdā
qui nūc sunt et a philosophis! qui peritiam hn̄t huiusmodi discipline dis=
cussionem et examen singularum partium illis dimittemus! qui perquire
re volent Nos autem solummodo in genere de ipis dicamus Cum illa ꝓ=
betur a nobis melodiarum diuisio quam faciūt quidam philosophi ꝙ alie
sunt morales! alie effectiue! alie abstractiue! ponentes naturam earum ad
singula istorum propria Dicimus autem non vni⁹ vtilitatis gratia opor=
tere musica vti ꝟ multaꝝ Nā et doctrine grā et purificationis Quid autē
purificationis intelligam⁹! nūc simpliciter! alias vero diligentius in his ꝗ
que de poetis scribimus dicet̄ Tertio gratia degendi ociū quietisqꝫ causa et
remissionis curarum patet omibus armonijs esse vtendū ꝟ nō eodem mō.
Verum ad doctrinā quidem moralib⁹ ē vtendum maxime. Ad auditionez
vo alio pulsante effectiuis et abstractiuis Nā effectio illa que ꝯtingit cir=
ca aīos quorundā vehemēter in cunctis existit Differt āt ꝟm magꝭ ⁊ min⁹
ceu ꝯmiseratio ⁊ met⁹ ⁊ ꝓterea abstractio animi Nā ꝑ hūc modū deuoti ⁊
supplices q̄dā fiūt Videm⁹ āt ex sacrꝭ melodijs ita affici qn̄ vtunt̄ explāti
b⁹ aīaz carminib⁹ q̄i medicina fretos ⁊ purificatōe Hoc idē euenire necessa
riū ē his q̄ cū miseratiōe ⁊ q̄ metu ⁊ q̄ alijs affectib⁹ detinēt̄ ⁊ alijs q̄tiscūqꝫ
talia ꝯtigāt! fieriqꝫ ī oīb⁹ purificationē quādā et alienationē cū voluptate

¶ Similiter autem carmina purificatiua: leticiam afferunt innocuam hominibus Quapropter talibus armonijs et talibus carminibus spectādi sunt hi: qui theatralem musicam tractant certatores.

¶ Capite decimotertio Declarat Aristoteles quomodo vtendum sit melodijs alijs et alijs apud diuersos.

Sed cum spectator sit duplex: alter ingenu⁹ et doctus: alter vilis ꝛ indoctus: ex opificibus turbaqꝫ vrbana: his quoqꝫ accōmodanda sunt certamina et spectacula ad cessationē ꝛ quietem Vt eñ illorū anime distorte sunt a naturali habitudine: sic armoniarum et melodiaruꝫ distorsiones sunt quedam Ille sunt vehementes et infracte delectat vero singulos id quod nature sue sit aptū: quamobrem licentia ꝑmittenda est his qui de arte musica certāt in theatro vt ad huiusmodi spectatorem tali genere vtantur musice. Ad doctrinam vero moralibus melodijs est vtendum ꝛ talibus armonijs: qualis est dorica vt supra diximus Recipienda est et alia: quācunqꝫ nobis suadent: qui in philosophia musicaqꝫ versantur

¶ Socrates vo in libris de republica non recte phrygiā adiungit tantummodo ad doricam: licet improbans tibiā ex instrumentis habet eñ eandē vim phrygia in armonijs: quā habet tibia in instrumētis Ambe eñ ꝯcitāt animos et in affect⁹ impellūt Ostendit hoc poesis Tota eñ bacchatio ꝛ tota hmōi ꝯcitatio maxime oīm instrumentoꝝ per tibias fit armonia vero phrygia maxīe hūc modū habꝫ ceu clitirantib⁹ manifestū videt̄ esse phrygius: cui⁹ quidē rei plura afferūt argumēta: qui circa hmōi rerum intelligentiā vacāt Et inter cetera illud qđ Filoxen⁹ aggress⁹ dorice facere clitirambos in fabulis nō potuit: ꝟ in illi⁹ nature tract⁹ fuit ad phrygiam armoniam: que maxime illis ꝯgruebat Doricam āt fatent̄ omnes ꝯstantem

esse ac firmam / moremq; continere virilem ¶ Preterea cum medium extre-
morum sumendum esse diximus / dorica autē hāc habeat naturā ad alias ar-
monias / manifestum est ꝙ doricam pre ceteris decēs est iuniores addiscere

¶ Capite quartodecimo et vltimo Ostendit Aristoteles quo-
modo in diversis etatibus / melodijs differentib⁹ sit vtendum.

Sed duo cōsideranda sunt / vnum quid possit / alterum quid de-
ceat Nam possibilia quisq; aggredi et convenientia sibi debet.
Sunt autem hec distincta / ceu defessis iam tempore non facile est alti spi-
ritus cantilenas canere / sed talibus natura subijcit remissas Ex quo So-
cratem in hoc quoq; merito reprehendunt quidam ex his qui circa musicā
versantur ꝙ remissiores armonias improbauit ad doctrinam quasi vino-
lentas accipiens eas / nō scdm vinolentie naturam Nam vinolentia ma-
gis debacchari facit sed defessas. Quare et ad futuram etatem seniorum
opus est huiusmodi armonias attingere et huiusmodi melodias Preterea
si qua est talium armioniarum que conveniat puerorum etati ex eo / quia
possit ornatum simul doctrinamq; ferre / quod Lidia maxime omniū ar-
moniarum habere videtur manifestum / ꝙ he tres determinatiōes sunt in
doctrina faciende / medium / possibile / ac decens.

¶ Habes amate lector textum Politicorum Aristotelis denuo
satis laboriose emēdatum / vigiliq; diligētia Baccalaurei Mar-
tini Herbipolēsis / Liptzensis civis ibi a novo impressum / An-
noq; dominice incarnatōis Millesimo quīgētesimo sexto decimo
die vicesimo primo mensis Januarij finitū. Si quid tamen vi-
tij / humano errore / admissum fuerit / cum beniuolētia radito /
atq; inter legendū castigato Non est em̄ qui omnia possit.

Nil dictu fœdum visuque hac limina tangat

Nullus liber erit, quibquis amare uolet

Miserrima est fortuna que inimico caret

